

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

TURİZMDE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ

Barış ÇAM

2502210448

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. İbrahim ÇİFÇİ

İSTANBUL – 2025

ÖZ
TURİZMDE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ
BARIŞ ÇAM

Bu araştırmanın amacı turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olabileceğine yönelik olarak bir vergilendirme model önerisi ortaya koymaktır. Bu amaçla, 19 vergi uzmanı katılımcı ve 15 turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan girişimci katılımcı olmak üzere toplam 34 katılımcı ile yarı-yapılandırılmış mülakat soruları ile görüşmeler yapılarak nitel veri toplanmıştır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde paylaşım ekonomisine yönelik kavramlar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde turizm endüstrisinde vergilendirme ve paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin Türkiye Cumhuriyeti vergi kanunları karşısındaki durumu üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise, veriler yazılı ortama aktarılarak deşifre edilmiş ve tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Verilerin güvenilirliğini artırmak ve bulguların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amaçlı, orijinal görüşme transkriptlerinden alınan özgün alıntılar kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili dört ana tema ortaya konmuştur; **vergilendirme zorlukları, vergilendirme sisteminin kurulması, verginin harcanacağı yer ve gelecekte vergilendirmenin evrimi**. Araştırma bulguları ışığında “Turizm Paylaşım Ekonomisi Detaylı Vergilendirme Model Önerisi” ve “Turizm Paylaşım Ekonomisi Özet Vergilendirme Model Önerisi” olmak üzere iki model önerisi geliştirilmiştir.

Araştırma sonuçları, turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik olarak hazırlanacak olan vergi kanunları ve vergi düzenlemelerine yardımcı olacak önemli bilgiler sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Paylaşım Ekonomisi, Turizm Paylaşım Ekonomisi, Turizm ve Ağırlama Endüstrisinin Vergilendirilmesi, Vergi, Vergilendirme.

ABSTRACT
TAXATION OF THE SHARING ECONOMY IN TOURISM
BARIŞ ÇAM

This research aims to present a taxation model proposal regarding how the sharing economy in tourism and hospitality can be taxed. For this purpose, the qualitative data were collected by interviewing 34 participants, 19 tax expert, and 15 entrepreneur participants providing services in the tourism sharing economy using semi-structured interview questions.

The research consists of three parts. The first part focuses on the concepts of the sharing economy. The second part focuses on the status of taxation in the tourism industry and the taxation of the sharing economy about Turkish tax laws. In the last part, the data was transcribed into written form and analyzed using thematic analysis. To increase the reliability of the data and to help better understand the findings, original quotes taken from the original interview transcripts were also used.

As a result of the research, four main themes related to the taxation of the sharing economy in tourism have been identified: **taxation difficulties, the establishment of the taxation system, the place where the tax will be spent, and the evolution of taxation in the future**. In light of the research findings, two model proposals were developed: “Tourism Sharing Economy Detailed Taxation Model Proposal” and “Tourism Sharing Economy Summary Taxation Model Proposal”. The research results have provided important information that will help prepare tax laws and regulations for the taxation of the sharing economy in tourism.

Keywords: Sharing Economy, Tourism Sharing Economy, Taxation of the Tourism and Hospitality Industry, Tax, Taxation.

ÖNSÖZ

Bu araştırma, turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili bir vergilendirme modeli sunabilmek adına vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşlerini alarak bir vergilendirme model önerisi sunmuştur. Araştırmada sunulan vergilendirme modeli ile turizm paylaşım ekonomisi literatüründe önemli bir boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Vergi kanunlarındaki boşluk ve belirsizlikler mükelleflerin vergiden kaçınmasına ve vergi kaçırmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili vergisel belirsizlikler ve boşluklar haksız rekabet, vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı gibi sorunlara neden olmaktadır. Araştırma kapsamında vergilendirmenin taraflarının görüşleri alınarak turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili yapılacak olan vergisel düzenlemelerde faydalanılabilecek bir vergilendirme model önerisi ortaya koyulmuştur. Çalışmanın hem literatüre katkı sunması hem de uygulama olarak vergi düzenlemelerine katkı sunması bizi mutlu edecektir.

Tezimin başından beri beni her zaman destekleyen değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. İbrahim ÇİFÇİ'ye, destek ve teşvikleriyle beni motive eden Sayın Prof. Dr. Gürel ÇETİN ve Doç. Dr. Onur Cüneyt KAHRAMAN'a, manevi desteğiyle her zaman yanımda olan Sayın Prof. Dr. Emrah ÖZKUL'a, her zaman yanımda olan ve beni destekleyen Değerli Eşim Dilek Can AKGÜMÜŞ ÇAM'a, varlıkları ve destekleri için en içten duygularıyla teşekkürü bir borç bilirim.

Bariş ÇAM

İSTANBUL, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM PAYLAŞIM EKONOMİSİ

1.1. Paylaşım Ekonomisi Kavramı.....	9
1.2. Paylaşım Ekonomisinin Gelişimi.....	13
1.3. Paylaşım Ekonomisinin Özellikleri.....	16
1.4. Paylaşım Ekonomisinin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan Faktörler.....	18
1.4.1. İnternet Teknolojileri.....	19
1.4.2. Ekonomi ve Fiyat Bilinci.....	19
1.4.3. Çevresel Kaygılar.....	20
1.4.4. Toplumsal Aidiyet Duygusunun Yeniden Canlanması.....	21
1.4.5. Sosyokültürel Etkileşim Arzusu.....	22
1.4.6. İşbirlikçi Hayat Tarzı.....	23
1.5. Paylaşım Ekonomisi ve Turizm.....	23
1.5.1. Turizm Paylaşım Ekonomisi Platformları.....	28
1.5.1.1. Konaklama Platformları.....	30
1.5.1.1.1. Airbnb.....	30
1.5.1.1.2. Couchsurfing.....	31
1.5.1.1.3. HomeExchange.....	31
1.5.1.1.4. VRBO(HomeAway).....	32
1.5.1.2. Yeme İçme Platformları.....	32
1.5.1.2.1. EatWith.....	33

1.5.1.2.2. BonAppetour.....	33
1.5.1.2.3. Traveling Spoon.....	34
1.5.1.2.4. Blue Apron.....	34
1.5.1.3. Tur Rehberliği Platformları.....	35
1.5.1.3.1. ToursByLocals.....	36
1.5.1.3.2. Viator.....	36
1.5.1.3.3. Showaround.....	36
1.5.1.3.4. Withlocals.....	36
1.5.1.3.4. Spotted by Locals.....	37
1.5.1.4. Ulaşım Platformları.....	37
1.5.1.4.1. Martı TAG.....	39
1.5.1.4.2. Uber.....	39
1.5.1.4.3. BlaBlaCar.....	40
1.5.1.4.4. Lyft.....	40
1.6. Turizm Endüstrisinde Paylaşım Ekonomisinin Gelişiminin Önündeki Engeller40	
1.6.1. Ekonomik ve Sosyokültürel Engeller.....	41
1.6.2. Teknolojik Engeller.....	43
1.6.3. Psikolojik Engeller.....	44
1.6.4. Hukuki Engeller.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM ENDÜSTRİSİNDE VERGİLENDİRME VE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

2.1. Otel İşletmelerinde Katma Değer Vergisi Uygulamaları.....	48
2.1.1. Vergiyi Doğuran Olay.....	48
2.2. Seyahat Acentalarında Katma Değer Vergisi.....	49
2.3. Turist Rehberlerinin Vergilendirilmesi.....	51
2.4. Devre Mülk ve Devre Tatil İşlemlerinde Vergilendirme.....	52
2.5. Turistlere Yapılan Mal Satışlarında Katma Değer Vergisi.....	53

2.6. Konaklama Vergisi ve Turizm Payı Beyannamesi.....	54
2.6.1. Konaklama vergisi.....	55
2.6.1.1. Konaklama Tesislerinde Verilen Geceleme Hizmeti.....	56
2.6.1.2. Geceleme Hizmetiyle Birlikte Sunulan Diğer Hizmetler.....	57
2.6.1.3. Konaklama Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay.....	60
2.6.1.4. Konaklama Vergisinin Mükellefi ve İstisnaları.....	60
2.6.1.5. Konaklama Vergisinde Matrah, Vergi ve Oran.....	62
2.6.1.6. Konaklama Vergisinde Vergilendirme İşlemleri.....	64
2.6.2. Turizm Payı.....	65
2.6.2.1. Turizm Payı Mükellefi ve Oranları.....	66
2.6.2.2. Turizm Payı Beyannamesi.....	66
2.7. Yiyecek ve İçecek Hizmeti Verilen Yerlerde Katma Değer Vergisi.....	70
2.8. Turizm Hizmetlerinde Katma Değer Vergisi.....	75
2.9. Turizm işletmelerinde Katma Değer Vergisi İstisnası.....	76
2.10. Paylaşım Ekonomisi ve Vergilendirme.....	77
2.11. Paylaşım Ekonomisi ile İlgili Vergisel Düzenleme Yapan Ülkeler.....	97
2.12. Turizm Endüstrisinde Paylaşım Ekonomisinin Türk Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu.....	101
2.12.1. Paylaşımın Gelir Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu.....	101
2.12.2. Paylaşımın Katma Değer Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu.....	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZMDE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN

VERGİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK VERGİLENDİRME

MODEL ÖNERİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	107
3.2. Örneklem Seçimi.....	108
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	109
3.4. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği.....	112
3.5. Bulgular ve Tartışma.....	116
3.5.1. Demografik Bulgular.....	116
3.5.2. Vergilendirme Zorlukları.....	118

3.5.3. Vergilendirme Sisteminin Kurulması.....	122
3.5.4. Verginin Harcanacağı Yer.....	137
3.5.5. Gelecekte Vergilendirmenin Evrimi.....	143
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA.....	161
EKLER.....	207
ÖZGEÇMİŞ.....	211

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Turizm Paylaşım Ekonomisi Platformları.....	29
Tablo 2. Vergi Uzmanı Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	116
Tablo 3. Turizm Paylaşım Ekonomisinde Hizmet Sunan Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	117
Tablo 4. Katılımcıların “Vergi Oranı” Alt Temasına İlişkin Görüşleri.....	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tematik Analiz Aşamaları.....	111
Şekil 2. Turizm Paylaşım Ekonomisinin Vergilendirilmesi Tema ve Alt Temalar..	118
Şekil 3. Turizm Paylaşım Ekonomisi Detaylı Vergilendirme Model Önerisi.....	148
Şekil 4. Turizm Paylaşım Ekonomisi Özet Vergilendirme Model Önerisi.....	149

KISALTMALAR LİSTESİ

GVK: Gelir Vergisi Kanunu

IMF: Uluslararası Para Fonu

KDV: Katma Değer Vergisi

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

GİRİŞ

Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) tahminlerine göre 2024 yılında uluslararası turizm, pandemi öncesi seviyenin %99'una ulaştı. Dolayısıyla, DTÖ istatistikleri, uluslararası turizmin benzeri görülmemiş COVID-19 krizinden neredeyse tamamen kurtulduğunu gösteriyor. Dahası, birçok destinasyon pandemi öncesi varış ve gelirlere ulaşmış, hatta bunları aşmıştır (UNWTO, 2024). Turizmin istihdam yaratma, ekonomileri canlandırma, bölgesel entegrasyonu teşvik etme ve dünyanın her yerindeki insanları birbirine bağlama yeteneği göz önüne alındığında, seyahat ve turizm endüstrisi, gelişmekte olan ülkelerin hayatlarını daha iyiye doğru değiştirmek için eşsiz bir fırsata sahiptir. Turizm endüstrisinin yolcuları ağırlama kapasitesi, paylaşım ekonomisi olarak sınıflandırılan kısa süreli kiralamaların artmasıyla daha da genişledi (Kalaitan, 2024). Gelişmekte olan ekonomilerde, çoğunlukla bu ülkelerin büyüyen nüfusları arasında serbest çalışmaya olan güçlü ilgi nedeniyle, paylaşım sektörünün büyüme potansiyelinin daha yüksek olduğunu gösteriyor. Artan cep telefonu yaygınlığı ve artan dijital bankacılığa erişimle birlikte bu ülkelerin küresel paylaşım ekonomisinden daha büyük bir paya sahip olacağı öngörülmektedir (OECD, 2021; Mastercard ve Kaiser Associates, 2019).

Turizm ve seyahat faaliyetlerinin sosyal ve geçici bir deneyim temeline dayanması nedeniyle paylaşım ekonomisinde mülkiyet sahipliği olmayan ve esnek hizmetler ile benzeşmektedir (Peeters vd., 2015). Paylaşım ekonomisiyle birlikte ortaya çıkan alternatif hizmetler turistlere yeni ve kişiselleştirilmiş hizmetler sundukları için geleneksel turizm işletmelerinin sundukları hizmetlerden daha farklı hizmetler sunmaktadır (Forno ve Garibaldi, 2015). Bu nedenle, özellikle turizm ve seyahat hizmetlerinde kişiler arası paylaşım hızlı bir şekilde büyümektedir (Peeters vd., 2015). Bilgi teknolojilerinin giderek gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte turistlerin gitmek istedikleri destinasyon hakkında kolaylıkla bilgi sahibi olmasını ve planlama yapmalarını kolaylaştırmıştır (Buhalis ve Law, 2008).

Günümüzde Y kuşağı, geleneksel turizm işletmelerinin sağlayacağı deneyimlerin bir çoğuna sahip olduklarından farklı ve yeni turizm ve seyahat hizmetleri talep etmektedirler (Peeters vd., 2015). Söz konusu yeni turistler, geleneksel turizm işletmelerinin sunmuş oldukları paket tur gibi hizmetler yerine

kendilerinin planlama yaptıkları seyahatlere çıkma konusunda daha isteklidirler (Buhalis ve Law, 2008). Ayrıca bu turist tipi, yerel olanı arayan ve yerel halk tarafından sunulan hizmetlerden faydalanarak deneyim sahibi olmak isteyen ve yerel halk ile iletişim kurmak isteyen turist tipidir. Bununla birlikte daha düşük bütçe ve düşük maliyetlerle turizm faaliyetlerine katılmaya eğilimlidirler (Kurt ve Ünlüönen, 2017).

Paylaşım ekonomisi, bir ağın üyelerinin sahip olduğu varlıklara, genellikle çevrim içi bir platform aracılığıyla ağın diğer üyeleri tarafından geçici olarak erişilebildiği yerdir. Bu, mal ve hizmetlerin tek bir mal sahibine ait olduğu ve daha sonra halka kiralandığı geleneksel işletmelerden farklıdır. Bu farklılık nedeniyle paylaşım ekonomisi şirketleri çoğu zaman turizm endüstrisi ile ilgili düzenlemelere tabi olmamaktadır (Bohne, 2024). Paylaşım ekonomisi, artan zorluklara ve değişen düzenleyici ortama uyum sağlamaya devam etmektedir (Panzaru ve Aun, 2024). Küresel paylaşım ekonomisinin toplam değerinin 2023'teki 150 milyar ABD dolarından 2031 yılına kadar 794 milyar ABD dolarına çıkacağı tahmin ediliyor. Bu yaklaşık yüzde 32'lik bileşik yıllık büyüme oranına denk gelmektedir (Bohne, 2024). Dünyanın dört bir yanındaki şehirler, inovasyonu yerel ihtiyaçlar ve kaygılarla dengeleme konusunda çeşitli başarılar elde ediyor. Ulusal hükümetlerin tereddüt ettiği yerlerde yerel yönetimler devreye giriyor. Örneğin San Francisco araç paylaşımı vergisi artışını onayladı. Aynı zamanda paylaşım ekonomisi, sürüş ve sabit paylaşım sunan çevrimiçi platformlara katma değer vergisi getirilmesi teklifi gibi ortaya çıkan mali baskılarla da karşı karşıya, bunun 2030 yılına kadar zorunlu hale gelmesi planlanıyor (Panzaru ve Aun, 2024).

Paylaşım ekonomisi fırsatlar ve faydalar sunar, ancak aynı zamanda dışsallıklara da neden olur. Örneğin, hizmet sağlayıcılar geleneksel endüstrilere kıyasla daha düşük pazar giriş engellerinden yararlanır ve böylece müşteriler de daha düşük fiyatlardan hizmet satın alır (Kobis vd., 2021). Paylaşım ekonomisi platformları, işlevsel olarak karşılaştırılabilir hizmetleri daha az kısıtlamayla sundukları için, haksız rekabet yoluyla geleneksel işletmelerin işlerini engellemekle sıklıkla suçlanırlar (Zhang, 2019). Örneğin, oteller ev paylaşım platformlarının kendilerine benzer şekilde çalıştığından ancak vergi, güvenlik ve imar yönetmeliklerine uyma ihtiyacı duymadıklarından şikayet ederler bu da onlara etkili

bir şekilde rekabet avantajı sağlar (Wachsmuth ve Weisler, 2018). Hükûmetler, onları olası dışsallıklara hazırlıksız bırakan paylaşım ekonomisi platformlarının hızlı büyümesi karşısında hazırlıksız yakalanmıştır (Mont vd., 2020). Dışsallıkları hafifletmek için paylaşım ekonomisi platformlarının uygun şekilde düzenlenmesi, dünya çapındaki hükûmetler için yeni bir zorluğa neden olmaktadır (Qi, Fu, Li ve Xie, 2020). Paylaşım ekonomisi platformları kendi kendilerini düzenlemeleri için henüz olgunlaşmamışlardır (Berkowitz ve Souchaud, 2019). Bu nedenle hükûmetler vergi düzenlemeleri gibi düzenlemeler ile paylaşım ekonomisi ile ilgili yasal düzenlemeleri yerine getirmelidir (Chaffee ve Rapp, 2012; Hartl, Hofmann ve Kirchler, 2016).

Paylaşım ekonomisi kapsamında hizmet veren işletmeler vergi düzenlemelerinden kaçınarak hükûmetlerin kamu projelerini finanse etme ve tesisleri sürdürülebilme yeteneğini zayıflatır (Thorne ve Quinn, 2017). Paylaşım ekonomisi platformlarına vergi koymak hükûmetlere kamu projelerini finanse etmek için kullanılabilecek bir gelir akışı sağlar (Lobel, 2016). Paylaşım ekonomisi faaliyetleri trafik sıkışıklığına, gürültüye ve güvenlik sorunlarına yol açması nedeniyle sakinlerin yaşam kalitesini azaltır (Uzunca ve Borlenghi, 2019). Çevresel olarak, hükûmetler şehirlerde paylaşım ekonomisinin artan faaliyetlerinin neden olduğu atık yönetimi zorlukları ve kirlilikle karşı karşıyadır (Chambers, 2020; Muschter vd., 2022). Belirli bir bölgedeki kapsamlı paylaşım ekonomisi faaliyetleri o bölgedeki altyapı kalitesini azaltır (Wang ve Yang, 2019). Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi paylaşım ekonomisi faaliyetlerinden etkilenen altyapıyı sürdürebilmek için sakinler üzerindeki ek vergi yükünü azaltabilir (Chen vd., 2021).

Paylaşım ekonomisinin ortaya çıkışı konaklama, ulaşım, yemek, ticari hizmetler ve finans gibi alanlarda önemli yeniliklere yol açmıştır (Sánchez-Pérez vd., 2021). Paylaşım ekonomisinin online platformlar üzerinden işleyen bir ekonomi olması vergi ve yasal mevzuat çerçevesinde değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Yeni ekonomik modelin vergilendirmesinde bazı zorluklar var. Paylaşım ekonomisinin gelişimi, De Groen ve Maselli'ye (2016) göre vergi beyanı ve sosyal korumayla ilgili bazı sorunlar yaratan çevrimiçi platformların aktif kullanımıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bozdoğanoglu (2017) paylaşım ekonomisinin çevrimiçi platformlar üzerinden işleyişinin vergi ve yasal mevzuat çerçevesinde

değerlendirilmesini zorlaştırdığını belirtmektedir. Konaklama sektörünün paylaşım ekonomisinin büyük bir kısmı "gri bölgede" yer almakta ve vergilerin tamamını ödememektedir. Bu nedenle, ekonominin bu sektörünün yavaş büyümesi dikkate alındığında, kısa vadeli konut kiralama alanında vergi toplama ve ödeme uygulaması araştırma gerektirmektedir (Kalaitan vd., 2023).

Paylaşım ekonomisinin gelişiminin şekillenmesinde hukuki ve siyasi boyut önemli rol oynamaktadır (Rojanakit vd., 2022). Destekleyici olmayan bir düzenlemenin paylaşım ekonomisi faaliyetleri için önemli bir engel olabilir (Retamal ve Dominish, 2017). Vergilendirme paylaşım ekonomisi için devam eden en önemli sorunlardan biridir (Belarmino ve Koh, 2020; Fleming vd., 2019; Ključnikov vd., 2018). Paylaşım ekonomisiyle ilgili düzenlemelerdeki yasal boşluklar ve yetersiz düzenlemeler paylaşım ekonomisinin belirli olmayan gri bir alanda hizmet vermesine yol açmıştır (Kannisto, 2017; Belarmino ve Koh, 2020). Paylaşım ekonomisine yapılan eleştirilerden biri, paylaşım ekonomisinde hizmet veren işletmelerin otel ve pansiyon muadilleri gibi vergi ve ücret ödememesi gerçeğidir (Park, 2020). Airbnb birçok şehirde, yavaş yavaş geleneksel otellerin yerini aldı ve gezginler için popüler bir konaklama yöntemi olmasının yanında aynı zamanda ev sahiplerine de önemli mali faydalar sağlıyor. Ancak sektör gelişmeye devam ettikçe platform sorumluluğu eksik kalıyor ve ev sahipleri ile kiracıların birbirlerini ihlal etmesi, haksız rekabeti ve vergi risklerini tetiklemesi gibi dezavantajlar ortaya çıkıyor (Zenglong, 2024).

Bazı yazarlar, Airbnb platformunun vergi ve iş düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla birkaç büyük gerçeklik pazarı oyuncusu tarafından kullanıldığını tespit ettiler. Örneğin, Barr ve Choi (2017), bazı listeleme türlerinin en fazla kiralama aldığını belirtti. Coyle ve Yu-Cheong Yeung (2016), Avrupa şehirlerinden Airbnb verileri üzerinde yaptıkları çalışmada, belirli Airbnb kullanıcıları tarafından aynı anda sunulan listeleme sayısını dâhil etti. Bazı durumlarda (Ör., Paris, Manchester) beşten fazla birimde aynı anda konaklama sunan sahiplerin payının önemli hale geldiğini ve tüm kullanıcıların %2-5'ine ulaştığını buldular. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların en çok eleştirildiği konular vergi yükümlülüklerine uymamaları, güvenlik sorunlarına neden olmaları ve imar yönetmelikleri gibi yükümlülüklere uymamalarıdır. Bu nedenle gerek yerel düzeyde gerekse de ulusal düzeyde bu

sorunların göz önüne alınarak bu alanla ilgili düzenleme yapılması gerekmektedir (Edelman ve Geradin, 2016; Miller, 2016).

Hükûmetler paylaşım ekonomisini düzenlemek istediklerinde izleme ve uygulama konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır (Ranchordas ve Goanta, 2020). Örneğin, hükûmetler vergi toplamak için hizmet sağlayıcıların iletişim bilgilerini elde etmelidir. Ancak, hizmet sağlayıcılar bağımsız yükleniciler olarak faaliyet gösterdiğinden, Uber gibi paylaşım ekonomisi platformları sürücülerin kimliklerini ve adreslerini düzenleyicilerle paylaşmak zorunda değildir. Bu, düzenleyicilerin mevzuatı uygulama yeteneğini sınırlar (Edelman ve Geradin, 2015). Yu ve Bai (2017) Çin'de yaptıkları çalışmada, geleneksel ekonomi ile haksız rekabet ve vergi kaçırma gibi sorunlara işaret ederek, vergi paylaşım ekonomisi iş modelinin gerekliliğini ve uygulanabilirliğini analiz etmiş ve paylaşım ekonomisinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gelişmesini teşvik etmek için ekonomik denetim ve yönetim danışmanlığının güçlendirilmesini önermiştir.

Paylaşım ekonomisi hızlı bir şekilde büyümekte ve gelecekte daha da dinamik bir şekilde büyüyeceği tahmin edilmektedir. Paylaşım ekonomisi iş modelleri tüketici alışkanlıklarını dönüştürmekte ve geleneksel işletmeler için rekabete neden olmaktadır. Paylaşım ekonomisinde vergilendirme alanında yeterli düzenlemelerin olmaması nedeniyle bu alanda hizmet verenler avantajlı duruma geçmektedir. Bu nedenle bu alanda hizmet verenlere idari yük getirmeyecek düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Estonya vergi mükelleflerinin vergi yükümlülüklerini mümkün olan en düşük masrafla karşılamalarına yardımcı olmak için platformlarla işbirliği yaparak platformların hizmet sağlayıcıların gelir bilgilerini vergi makamları ile paylaşmasını ve verginin basit bir şekilde hesaplanmasını sağlamayı amaçlamıştır. Paylaşım ekonomisi ile ilgili yapılacak olan düzenlemelerin geleneksel işletmeler ile paylaşım ekonomisi işletmeleri arasındaki haksız rekabeti önlemek için tüm piyasa koşullarının dikkate alınarak vergilendirme ile ilgili düzenlemelerin yeniden tasarlanması gerekir (Zoltan ve Zoltan, 2018).

Yeni bir vergilendirme sistemi, daha önce izlenmesi zor olan faaliyetleri vergilendirmek için platformlardan etkili bir şekilde faydalanabilir. Şu anda çoğu platform hükûmetlerle birlikte çalışmaya isteksiz görünse de Airbnb gibi bazı platformlar hükûmetler için vergi toplamaya başlamıştır. Hükûmetlerin paylaşım

ekonomisi platformları ile iş birliği yapması mükellef veri tabanı oluşturmalarını sağlar. Ayrıca platformlardan alınan veriler gerekli analizlerin yapılmasıyla hükümet politikalarının şekillenmesini ve vergi oranlarının periyodik olarak ayarlanmasını sağlayabilir (Frenken, 2017).

Vergilendirme açısından, paylaşım ekonomisi vergi yasaları tarafından uygun şekilde ele alınırsa, yeni, büyüyen, sürdürülebilir ve güvenilir bir kamu geliri kaynağı sağlayabilir. Paylaşım ekonomisinin yarattığı benzersiz vergi uyumluluğu fırsatlarının çoğu dijital teknolojinin doğasına atfedilebilir. Dijitalleşmeden elde edilen faydalara ek olarak, paylaşım ekonomisi tarafından tesadüfen değiştirilen pazar segmentlerinin, ödeme yöntemlerinin (genellikle nakit olarak) vergiye tabi tabanın oluşumunu destekleyen resmi raporlama süreçlerinin atlatılmasına izin vermesi nedeniyle, genellikle yetersiz vergi uyumluluğu gösterdiği de ileri sürülebilir. Sonuç olarak, yeterli şekilde düzenlenen bir paylaşım ekonomisi, gayri resmi sektörü resmi bir sektöre dönüştürmeye yardımcı olabilir, paylaşım ekonomisinde vergilerini ödemeyenleri vergilerini ödemeye teşvik edebilir ve hükümet için ek gelir kaynakları sağlayabilir (Miller, 2016; Migai vd., 2019). Vergiler ve diğer ücretler ile ilgili düzenlemelerin yapılması adalet ve eşitlik sorunlarını çözebilir (Akbar ve Tracogna, 2018; Kathan vd., 2016; Lieberman ve Srivastava, 2018).

Paylaşım ekonomisine uygulanan vergi kuralları temelde belirsiz veya yeni olmasa da, vergi uyumu ve uygulaması paylaşım ekonomisinin iki kesişen özelliği nedeniyle belirgin zorluklar ortaya çıkarabilir. Birincisi, mevcut yasalara ve düzenlemelere uyup uymama konusunda nasıl ve ne zaman uyulacağını belirlerken, paylaşım ekonomisi işletmeleri hangi rejimin uygulanacağı konusunda herhangi bir belirsizlik varsa daha elverişli rejimi seçme eğilimindedir. Bu davranışa "vergi fırsatçılığı" denilmektedir. Vergi fırsatçılığı, bu tür boşluklar küçük olsa bile, yasadaki gerçek boşluklardan ve tutarsızlıklardan yararlanır (Oei ve Ring, 2016). İkincisi, birçok paylaşımcı nispeten küçük gelir miktarları kazanabilir, kişisel mülklerini iş amaçlı kullanabilir ve ilk kez bağımsız yüklenici iş geliri beyan ediyor ve bildiriyor olabilir. Bu iki gerçekliğin bir araya gelmesi vergi fırsatçılığı ve mikro işletme paylaşımının özellikleri paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergi yasalarına uymasını sağlamada zorluklar ortaya çıkarabilir. Ancak, bu zorlukların

kesin doğası daha ileri ampirik çalışmalarla açıklığa kavuşturulmalıdır (Oei ve Ring, 2016).

Hoffman'ın Vergi Planlama Teorisi (The Theory of Tax Planning) 1961 yılında Hoffman tarafından ortaya atılmıştır. Teori, yasa koyucuların vergilendirme ile ilgili belirsiz yaklaşımları nedeniyle vergi yasalarında boşluklar ve belirsizlikler olduğunu tespit etmiştir. Vergi yasalarındaki bu boşluk ve belirsizliklerin ödenmesi gereken vergiyi minimuma indirmek ve vergi yükümlülüğünü en aza indirmek isteyen vergi mükelleflerince lehlerine kullanıldığını öne sürer. Hoffman'a göre vergi planlamasının amacı vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesidir. Dolayısıyla vergilendirme kanunlarında yer alan boşluk ve belirsizlikler vergi mükelleflerinin vergiden kaçınmasına, daha az vergi ödenmesine ve vergi kaçaklarına neden olmaktadır (Hoffman, 1961). Buradan hareketle bu araştırma turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili paydaşlar ile görüşülerek bir vergilendirme model önerisi sunacağından Hoffman'ın teorisindeki vergi kanunlarındaki boşlukların doldurulmasına katkı sağlayacak ve bununla birlikte sunulan vergilendirme model önerisinin katkısı ile yapılacak olan vergi düzenlemeleri vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı ve haksız rekabet gibi sorunların ortadan kaldırılmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırma, ayrıca önceki çalışmalarda (Ör., Pantazatou, 2017; EC, 2016a: 27; Kagermeier ve Stors, 2015; Hospitality On, 2016; Sundararajan, 2016; EPRS, 2017; Zervas vd., 2017; Uzunca ve Borlenghi, 2019; Acuner ve Acuner, 2017, s. 188; Yeganeh, 2021; Stepnov ve Kovalchuk, 2020; Ravenelle, 2017; Pantazatou, 2018; Frenken, 2017; Kljucnikov vd., 2018; Kljucnikov vd., 2020; Dann vd., 2022; Jones, 2022; Christensen, 2022; Yu ve Bai, 2017; Aslam ve Shah, 2017; Thomas, 2017; Oei ve Ring, 2016; IMF, 2015; Dabla-Norris vd., 2017; OECD, 2016:103; Codagnone vd., 2016: 57; EPRS,2016a: 113; Tentori, 2016; Avustralya Vergi Raporu, 2017) eksik bırakılan teori ilişkisi ile ilgili boşluğu doldurarak teorinin daha iyi açıklanmasına katkı sağlayarak turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi literatürüne önemli bir katkı sunacaktır.

Bu araştırma turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olabileceği ile ilgili vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşleri alınarak bir vergilendirme model önerisi sunduğundan literatüre

önemli bir katkı sunmuştur. Önceki araştırma gündemi (Ör., Uzunca ve Borlenghi, 2019; Yeganeh, 2021; Stepnov ve Kovalchuk, 2020; Kljucnikov vd., 2020; Dann vd., 2022; Jones, 2022; Christensen, 2022) turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili olarak turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin gerekliliği, mevcut kanunlar karşısındaki durumu, vergilendirme sisteminin olmamasının vergi kaçakçılığı ve haksız rekabete neden olması gibi halihazırda mevcut olan bilgilerin gözlemlenmesi ve analiz edilmesi yoluyla yürütülen kavramsal araştırmalardır.

Bunun yanı sıra, mevcut çalışmalar turizm paylaşım ekonomisinin sadece konaklama veya sadece ulaşım gibi alanlardaki vergi ile ilgili araştırmalar (Ör., Kalaitan, 2024; Wachsmuth ve Weisler, 2018; Uzunca ve Borlenghi, 2019; Chambers, 2020; Muschter vd., 2022; Wang ve Yang, 2019; Chen vd., 2021; Kalaitan vd., 2023; Park, 2020; Zenglong, 2024; Barr ve Choi, 2017; Coyle ve Yu-Cheong Yeung, 2016; Edelman ve Geradin, 2016; Miller, 2016; Frenken, 2017; Edelman ve Geradin, 2015) iken bu araştırma turizm paylaşım ekonomisini oluşturan konaklama, ulaşım, yeme içme ve tur rehberliği hizmetlerinin tamamının vergilendirilmesi ile ilgili bir paylaşım vergisi modeli önermektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın hem vergi uzmanlarının hem de turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşlerinin alınarak holistik bir bakış açısı ile bir vergilendirme model önerisi sunması ve turizm paylaşım ekonomisinin nasıl vergilendirilebileceğini açıklamada kritik bir rol oynayan ampirik bir çalışma olması nedeniyle literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümü, paylaşım ekonomisi kavramını, turizm ve paylaşım ekonomisi arasındaki ilişkiyi, turizm paylaşım ekonomisi platformlarını ve turizm paylaşım ekonomisinin gelişiminin önündeki engelleri açıklamaktadır. Araştırmanın ikinci bölümü, turizm endüstrisinin vergilendirilmesini, paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesini, paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili düzenleme yapan ülkeleri ve son olarak turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisinin Türk Vergi Kanunları karşısındaki durumunu açıklamaktadır. Araştırmanın son bölümü, turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik vergilendirme model önerisi sunarak makro düzeyde turizm literatürüne önemli katkılar sağlayan bir çok ampirik sonuç ortaya koymaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PAYLAŞIM EKONOMİSİ

1.1. Paylaşım Ekonomisi Kavramı

Paylaşım ekonomisinin temelinde paylaşım kavramı vardır. Paylaşım ekonomisi ile birlikte kurumlar, kuruluşlar ve şirketler aracılığıyla paylaşım kavramı yeni olsa da paylaşım yıllardır var olan bir olgudur. Paylaşım yıllardır var olan bir kavram olmasına rağmen teknolojiye yaşanan hızlı gelişme nedeniyle daha popüler hale gelmiştir (WEF, 2017: 4).

İşbirliğine dayalı paylaşım odaklı tüketim anlayışının giderek artması paylaşmayı yeniden istenilen bir davranış olarak ön plana çıkardığımızın göstergesidir. Uzmanlar paylaşım kavramının diğer tüm canlılar kadar olduğu kadar insanlar içinde önemli bir davranış kalıbı olduğunu belirtmektedir. Ancak bu paylaşım insanlar arasında olduğu zaman işbirliği ve davranış gibi kavramlar ön plana çıktığı için paylaşım kavramı daha karmaşık bir hal almaktadır. Toplum içinde gerek motivasyon şekillerinde gerekse paylaşımın uygulama şekillerinde bir takım değişiklikler görülse de asıl gerçeklik paylaşımın doğuştan gelen doğal bir davranış olduğudur. İnsanoğlunun hayatta kalabilmesi için bütün canlıların varlığının kabul edilmesi ve bir bütün olarak görülmesi gerektiği anlayışı önem kazanmıştır. İlk insan nesilleri bile çocuklarının ve kendilerinden sonraki nesillerin güvenliğini sağlamak ve bunu garanti altına alabilmek için toplumda yaşayan insanlarla birlikte hareket etmek onlarla işbirliği içinde çalışmak zorunda kalmışlardır. İnsanlar paylaşımın ve işbirliğinin hayatta kalabilmek için paylaşımın taraf olan paydaşlar için ne kadar önemli olduğunun farkına varmışlardır (Beth, 2013: 4).

Paylaşımı sosyal bir açıdan tanımlamak gerekirse almak, vermek veya ortak tüketim ve kullanımı kavramlaştıran bir topluluk hareketini tanımlamaktadır. Paylaşımı ekonomik bir bakış açısıyla tanımlamak gerekirse kaynak ve maliyet tasarrufu sağlamak için varlıkların ve sahip olunan ürünlerin ekonomik kapasitelerinden tam olarak faydalanılabilmesi için gerekli olan eylemleri ifade etmektedir. Paylaşımı iletişimsel bir açıdan tanımlamak gerektiğinde ise bilgilerin iletilmesi, fikirlerin paylaşılması, duyguların paylaşılması ve deneyimlerin paylaşılması eylemleri ön plana çıkmaktadır (Plewnia ve Guenther, 2018).

Eşten eşe ekonomi, paylaşım ekonomisi, ortaklaşa tüketim, ortaklaşa ekonomi ve gig ekonomi kavramları yeni bir ekonomik oluşumu tanımlamak için akademi, medya ve iş dünyası tarafından kullanılmaktadır (Aloni, 2016). Paylaşım ekonomisi gazeteciler, akademisyenler, medya, araştırmacılar ve işletmeler tarafından gittikçe artan bir ilgiye sahip olmaktadır (Martin, 2016). Paylaşım ekonomisi kavramı iş ve işlemlerde kullanılırken çeşitli şekillerde isimlendirilirken genel anlamda paylaşım ekonomisinin tam bir tanımını yapmak oldukça zordur (Schor, 2014). Paylaşım kavramı genel olarak hediye vermek veya bir eşyanın değiş tokuş yapılması ile karıştırılan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta, bazen de tamamen göz ardı edilen bir tüketici eylemidir. Aile üyelerinin birbiri ile paylaşımından başlayarak yapılan diğer tüm paylaşımlar artık tüketici araştırma konusu olmaya başlamıştır (Belk, 2010).

Paylaşım ekonomisi paydaşları birbirleri ile mal ve hizmet alışverişi yaparlar. Bu alışveriş sırasında bir taraf bu mal ve hizmeti sunan taraf olmakta diğer taraf ise bu mal ve hizmeti satın alan olmaktadır. Paylaşım ekonomisi sayesinde bu iki paydaşa ekonomik faydalar elde etmektedir. İnternet teknolojilerinin, mobil uygulamaların ve internet kullanımının artması ile birlikte küreselleşen dünya etkisiyle daha büyük ölçekli paylaşım ekonomisi aktörleri piyasaya girmeye başlamıştır. Bu büyük ölçekli paylaşım ekonomisi platformları insanların kullanmadıkları odaları, eşyaları ya da paylaşabileceği bir aracı için ekonomik fayda yaratmasını sağlamıştır (Chen ve Chang, 2018).

İklim değişikliği ve kaynakların sınırlı olması nedeniyle artan dünya nüfusu nedeniyle insanların barınma ihtiyacı üst seviyelere çıkmış ve zorluklar yaşanmaya başlamıştır. Bu nedenle sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için çevrenin daha az kirlenmesini sağlayacak sistemlere, daha verimli teknolojilerin kullanılmasına ve daha az enerji tüketen sistemlerin kurulmasına ihtiyaç vardır (Florin ve Bâlgăr, 2016).

Paylaşım ekonomisi dört temel grupta toplanabilir. Bunlar; ürün dolaşımı, dayanıklı malların optimum kullanımı, hizmet takası ve kazanç getiren varlıkların paylaşımıdır (Gururaj vd, 2015). Paylaşım ekonomisini ayırt eden dört temel özellik vardır. Bunlardan ilki, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan atıl kapasitenin ve bu kapasiteye ihtiyaç duyan paydaşları düzenli ve etkin bir şekilde bir araya getiren

platformlardır. Bu platformlara örnek olarak barınma açısından insanların kullanmadıkları evleri ya da kendi evlerinde kullanmadıkları bir odalarından ekonomik fayda sağlaması üzerine ortaya çıkan talebin karşılanması üzerine ortaya çıkan platform olan Airbnb'dir. Konaklama dışında araç paylaşımı yapmak isteyenleri bir araya getiren platform Zipcar'dır. İkincisi, ödünç verme, abonelik, takas, bağış, kiralama gibi mülkiyet erişimi sağlayan iş ve işlemlerdir. Bu iş ve işlemlerin ortak özelliği ise mülkiyet nedeniyle ortaya çıkan maliyetlerin düşürülmeye çalışılmasıdır. Üçüncüsü, tüketimin farklı bir formu olan işbirlikçi paylaşım formlarıdır. Paylaşım ekonomisi iş modelleri paylaşımı kolaylaştıran sistematikleştiren ve daha şeffaf hale getiren platformlar oldukları için paylaşım ekonomisine katılan paydaşlar geleneksel değiş tokuş işlemlerine göre daha rahat bir şekilde paylaşım yapmaktadırlar. Airbnb ve Couchsurfing gibi paylaşım ekonomisi platformları turistlerin gittikleri ülkelerdeki yerli ev sahipleri ile iletişim kurmasını, ev sahipleri ile paylaşım halinde olarak güvene dayalı bir sistemde seyahat tavsiyeleri almalarını sağlamaktadır. Dördüncüsü ise paylaşım ekonomisi aracılığı ile paydaşlar arasında oluşan duygusal etkileşim sonucu yaşanan marka deneyimleridir. Bir markanın ne kadar değerli olduğu bu markanın yarattığı duygusal ve sosyal bağlar ile ölçülebilir. Duygusal ve sosyal bağların oluşturulmasında paylaşım söz konusu olduğunda deneyim kavramı ön plana çıkmaktadır. Paylaşım ekonomisinde duygusal ve sosyal bağların kurularak marka değeri oluşturulmasında başarılı bir deneyim tasarımı yapılması gerekmektedir. Paylaşım ekonomisi platformları kullanıcılarında güven oluşturarak ve kullanım kolaylığı sunarak sadece bir işlem gerçekleştiren geleneksel işletmelerden ayrılarak kullanıcılara deneyim sunan sosyal bir platform haline gelir (PWC, 2015).

Paylaşım ekonomisi sistemi ekonomi sistemleri arasında işbirlikçi bir ekonomi sistemini ifade etmektedir. İnsanların az kullandıkları ya da atıl bir şekilde evlerinde, bahçelerinde veya depolarında bulunan varlıkların veya yine atıl bir şekilde bulunan ya da az kullandıkları varlıkları hizmete dönüştürerek sundukları hizmetler bir ücret karşılığında ya da ücretsiz olarak sunularak paylaşım ekonomisi sistemini oluşturmaktadır. Paylaşım ekonomisinin bir diğer özelliği ise insanların geleneksel yöntemlerle yapamadıkları kiralama, takas, ödünç verme ve paylaşma gibi

faaliyetlerin internetin sunduğu imkanlar sayesinde ortaya çıkan paylaşım ekonomisi platformları ile sunulmasıdır (Schneider, 2017: 25).

İnternet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte paylaşım ekonomisinin önemli aktörleri haline gelen paylaşım ekonomisi platformları başta turizm endüstrisi olmak üzere diğer bir çok alanda turistlerin ve paylaşım ekonomisi tüketicilerinin karar alma süreçlerini ve işletmelerle olan ilişkilerini etkilemiştir. İnsanların kullanmadıkları veya atıl durumda olan varlıkları ve bu varlıklar ile sunabilecekleri hizmetleri ekonomik bir fayda oluşturmuş ve sürdürülebilirlik desteklenmiştir. Mevcut bulunan varlık ve hizmetlerin ekonomik döngüye sokulması sürdürülebilirliğe katkı sunmuştur (Alrawadieh ve Demirdelen, 2019: 10).

Paylaşım ekonomisi çevresel açıdan kıt kaynakların ve yenilenmesi zor olan kaynakların aşırı kullanılması sorununa dikkat çekmektedir (Ranjbari vd. 2018: 10). Paylaşım ekonomisinin doğası gereği atıl olan ya da kullanılmayan kaynakların ekonomiye sokulması sağlandığından kıt kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına devam edileceği anlamına geldiğinden bu anlamda paylaşım ekonomisi yapısı gereği sürdürülebilirliğe katkı sunan bir ekonomi modeli olarak karşımıza çıkmaktadır (Selloni, 2017: 16).

Paylaşım ekonomisinin insanlara sağladığı ve motivasyon kaynağı olan en önemli özelliği parasal tasarruf sağlamasıdır (Hamari vd. 2015: 6). Paylaşım ekonomisinin insanlara parasal tasarruf konusunda destek olması özellikle insanların ekonomik kriz dönemlerinde düşen gelir düzeyleri nedeniyle satın alma güçlerinin düşmelerine bağlı olarak tüketimlerini mecburen azaltmak zorunda kaldıklarında paylaşım ekonomisi ile tasarruf yapmalarını sağlayacaktır. Böyle kriz dönemlerinde satın alma gücünün düşmesine rağmen insanların satın alma istek ve arzuları devam etmekte olduğundan paylaşım ekonomisi insanlara aşırı tüketim ve sürdürülebilir tüketim konusunda farkındalık oluşturmaktadır. İnsanların paylaşım ekonomisi aracılığıyla para tasarrufu yapması toplum ve çevrenin korunması için hayati öneme sahip bir davranış değildir. Ama bu kavramlar paylaşım önem veren paylaşım ekonomisi paydaşları için önemlidir (Selloni, 2017).

Paylaşım ekonomisi platformları mal veya hizmetlerin paylaşılmasına imkan sağlayan bir topluluk oluşturmuştur. Mal ve hizmetlerin paylaşılmasında genellikle aracı bir şirket veya platformlar kullanılmaktadır. Paylaşım ekonomisi platformları

birbiri ile bağlantısı olmayan kullanıcılar arasında mal ve hizmet alışverişi sağlayan bu hizmetleri düzenleyen veya yöneten aracı işletmelerdir (Staehle, 2016: 20).

İnsanlar paylaşım ekonomisi sayesinde ekonomik kriz dönemlerinde, ekonomik daralmalarda, satın alma gücünün düştüğü dönemlerde, enflasyon nedeniyle mal ve hizmetlerde yaşanan aşırı fiyat artışlarda ve bireysel gelir düşüşlerine bağlı tüketimin azalmasında daha uygun fiyatlarla ve daha uzun vadeli hizmetler alabilmektedirler. Paylaşım ekonomisi paydaşları arasında yani hizmet alan taraf ve hizmet veren taraf arasında güvenilir bir ilişki kurulmakta ve buna bağlı olarak insanların dünya çapında seyahat etmesi kolaylaşmaktadır (Skalska, 2017). Paylaşım ekonomisi, insan ve varlıklar üzerine kurulmuş farklı insanlar ve işletmeler tarafından ürün ve hizmet sunulması, ticareti, dağıtımı ve üretimini içeren bir sosyoekonomik sistem olarak bir çok yapıyı içerisinde bulunduran hibrit bir sistemdir (Matofska, 2018: 2).

Paylaşım ekonomisi paylaşımı yalnızca insanların bireysel bir eylemi olmaktan çıkararak ekonomik fayda sağlayan alternatif tüketim biçimi olmasını sağlamıştır. Bu sayede insanların sadece satın alarak sahip olabileceği bir sistemden satın almadan da varlık ve hizmetlerden yararlanabileceği yeni bir ekonomik sistem ortaya çıkmıştır (Davidson vd., 2018). Paylaşım ekonomisinin net bir tanımı bulunmamaktadır. Çünkü bu kavram yeni gelişen dünyada henüz yeni sayılabilecek bir kavramdır (Frenken ve Schor, 2019).

1.2. Paylaşım Ekonomisinin Gelişimi

Paylaşım ekonomisinin günümüz dünyasında kullanıldığı anlamda ilk kullanımı Walsh'ın (2011) 10 en önemli fikirden biri olarak yazması ile olmuştur. Walsh insanların önceden müziklerin paylaşımı için cdleri kullandığını ama artık teknolojinin gelişmesi ve internet teknolojilerinin dünya çapında giderek yaygınlaşması nedeniyle insanlar arasında dijital olarak müzik paylaşımının kolaylaştığını ve artık cdlerin kullanımına ihtiyaç olmadığını yazmıştır. İnsanlar tarafından artık müzik paylaşımının dijital ortamlar aracılığıyla yapılması ile cdlere olan talebin bitmesi neticesinde büyük bir yatırım olan müzik endüstrisindeki cdler kullanılmadığından bu sistem çökmüştür (Walsh, 2011).

Konaklama sektöründe çok önemli bir yere sahip olan paylaşım ekonomisi platformlarından biri olan Airbnb platformu kurucularından biri olan Chesky Airbnb iş modelini ilk defa ailesi ile paylaştığı zaman aile üyelerinden beklediği tepkiyi alamamıştır. Chesky'nin şu an dünyada en çok bilinen konaklama paylaşımı platformu fikri sadece dedesi tarafından gerçekleştirilebilir bir fikir olarak görülmüştür. Bunun nedenini merak eden Chesky kendi anne babasının tatil anlayışının otellerde konaklamaktan ibaret olduğunu dedesinin ise seyahat ve gezilere çıktığında çiftlik evlerinde ya da akraba,eş veya dost evinde konakladığını farketmiş ve bu nedenle dedesinin fikrini desteklediğini anlamıştır. Paylaşım ekonomisi aslında bir anlamda eskiye dönüş gibi eski zamanlarda kasaba ve köylerde insanların yüz yüze yaptıkları alışverişleri ve kurdukları bağları taklit ederek dünya çapında bir pazara sınırsız internet olanaklarıyla hizmet etmektedir (Bostman ve Rogers, 2010: 9).

Birinci ve ikinci dünya savaşı sırasında tarım sektörüne harcanması gereken kaynakların savunma sanayine aktarılması nedeniyle şehirlerde yaşayan yoksul insanları yeni yollar aramaya itmiş ve bir girişim olarak “Zafer Bahçeleri” ortaya çıkmıştır (Reinhard, 2021). Dünyada yaşanan ekonomik krizler nedeniyle ülke ekonomileri önemli yaralar almış yüksek enflasyon, artan maliyetler, işsizlik, harcanabilir gelirden yaşanan düşüşler ve tüketimin düşmesi ülke ekonomilerini ve ülkede yaşayan insanları olumsuz etkilemiştir. Ekonomide yaşanan bu daralmalar nedeniyle ekonomik sistem içinde faaliyet gösteren işletmelerin ve insanların üretim ve tüketim kalıpları değişmiştir. Kaynakların kıt olması, zor ulaşılabilmesi ve satın alma gücünün olmaması nedeniyle insanlar eskisinden daha çok birbirleri ile dayanışma içinde olmuş varlık ve hizmetleri birbirleri ile daha çok paylaşma yoluna gitmişlerdir. Böylece insanlar arasında dayanışmanın artması ve varlıkların daha çok paylaşılması paylaşım ekonomisini daha önemli bir hale getirmiş ve popülerliği artmıştır (Zhu ve Liu, 2021).

İnternet teknolojileri sayesinde internet üzerinde bilgilerin saklanması ve paylaşılması sayesinde mal ve hizmetlerin daha kolay paylaşılmasını sağlayan platformlar sayesinde paylaşım ekonomisi olgusu ortaya çıkmıştır (Hamari vd., 2016). İnternet teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde geleneksel ticarete göre

maliyetlerde önemli oranda düşüşler olmuş ve insanların paylaşım ekonomisi ile ilgili pazarlara girmesi çok daha kolay hale gelmiştir (Zervas vd., 2017).

Paylaşım kavramının özünde iş birliği yer almakta olduğundan iş birliği kavramını tanımlamakta fayda vardır. İş birliği; insanların farklı insanlarla, farklı bir işletme veya kurumda, farklı bir uzmanlık derecesine sahip kişiyle veya farklı bir kültürdeki insanlarla çalışması olarak tanımlanmaktadır (Riles, 2020: 17). Paylaşım ekonomisi kavramı yıkıcı ve yeni gibi etiketlerle dile getirilse de değiş tokuş ve paylaşım insanlığın varoluşundan itibaren insanlığın bir parçası olarak kabul edilmiş ve antropolojide uzun süredir üzerine çalışılan bir konu olmuştur (Belk vd, 2019: 27).

Epistemolojik açıdan bakıldığında paylaşım ekonomisinin kavramsallaştırılmasına yeni başlandığı görülmekte ve paylaşım ekonomisinin avantaj ve dezavantajlarının henüz tam olarak tanımlanmadığı görülmüştür. Bostman'a göre paylaşım ekonomisi için ortak bir tanımdan bahsetmek zordur (Sedkaoui ve Khelfaoui, 2020: 4).

Paylaşım ekonomisi kavramına baktığımızda birden fazla disiplinin konusuna girmekte olduğunu görebiliriz. Birden fazla disiplin alanına girmesi nedeniyle her disiplin paylaşım ekonomisi ile ilgili kendi tanımlamasını yapmakta ayrıca bilim insanları kendi bakış açıları ile paylaşım ekonomisini tanımlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle günden güne popüler hale gelen paylaşım ekonomisi kavramını tanımlamak zordur (Dredge ve Gyimothy, 2017: 4).

Paylaşım ekonomisi kavramı tanımlanırken kullanılan kullanıcı kavramını tanımlamakta fayda vardır. Kullanıcı kavramı, tüketici, yararlanıcı ve hizmet alıcı veya üretici olarak isimlendirildiğinden statü anlamında belirsizlik barındırmaktadır. Kullanıcı kavramının tam olarak tanımlanamamasından hareketle tüketici kavramının kullanılarak insanların aynı anda hem üretici hem de tüketici olabileceği belirtilmiştir. Paylaşım ekonomisi bağlamında değerlendirildiğinde e-ticarette peer to peer pazar yerlerinin ortaya çıkışı maliyetleri büyük oranda azaltan iki yeniliğin bir araya gelmesi ile meydana geldiği savunulmaktadır. Bunlardan ilki, bir çok özelliği içerisinde barındıran son teknolojik özelliklere sahip olan cep telefonlarının yaygınlaşmasıdır. Bu akıllı cihazlar sayesinde paylaşım ekonomisi içerisinde yer alan paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla talep edilen mal ve hizmetler bulunabilmekte ve daha etkin bir şekilde sunulup değerlendirilebilmektedir. Airbnb

için değerlendirmek gerekirse kullanıcılar hizmet almak istedikleri ev sahibinin daha önceki değerlendirmelerini görebilmekte ve detaylı resimler ile alacağı hizmeti daha iyi bir şekilde görebilmektedir. P2P pazarının öncülerinden olan Amazon ve Ebay çevrimiçi pazar yeri konusunda yirmi yıldan fazla bir tecrübeye sahiptirler. Potansiyel olarak kiralama pazar yeri yaratmak isteyenler bu büyük ve köklü şirketlerin deneyimlerinden kolay bir şekilde faydalanabilmektedir (Filippas vd., 2021: 7).

1.3. Paylaşım Ekonomisinin Özellikleri

Paylaşım ekonomisinin özellikleri farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde açıklanmıştır. Eckhardt vd. (2019) sosyoekonomik bir sistem olan paylaşım ekonomisinin beş temel özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Bunlar: geçici erişim, ekonomik değer aktarımı, platform aracı, genişletilmiş tüketici faktörü ve kitle kaynaklı tedariktir.

1. Geçici Erişim: Paylaşım ekonomisi atıl olarak duran ve yeterince kullanılmayan varlıkların insanlar arasında el değiştirmesine dayalı ve bu varlıklara insanların geçici olarak erişim sağlamasına olanak sunan bir sistemdir (Fang ve Li, 2022: 3). Örnek vermek gerekirse ulaşım sektöründe faaliyet gösteren Uber ve Zipcar, konaklama sektöründe faaliyet gösteren Airbnb, ofis alanları paylaşımı sektöründe faaliyet gösteren Wework ve giyim kıyafet paylaşımı sektöründe faaliyet gösteren Dolap ve Gardrops gibi birçok sektörde faaliyet gösteren paylaşım ekonomisi platformları vardır.

2. Ekonomik Değer Aktarımı: İnsanların sundukları hizmetler karşılığında elde ettikleri ekonomik değerdir. Paylaşım ekonomisi sayesinde insanların nadiren ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlere sahip olmadan ihtiyaçları oldukları zaman kiralama yoluyla bu ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Ayrıca bir ürünün sahip olunmadan birden fazla insan tarafından kullanılması nedeniyle insanların katlandıkları maliyetlerin düşmesine neden olacağından ortaya bir ekonomik fayda da çıkacaktır (Alarçin, 2021: 14). Bununla birlikte paylaşım ekonomisi platformlarında hizmet sunan paydaşlar sundukları mal ve hizmetler ile doğru orantılı olarak platformun müşterileri için talep ettiği hizmet bedeline katlanmak zorundadır. Ayrıca platform

hizmet bedeli dışında teslim alma ve teslim etme şeklinde olmak üzere iki tür işlem maliyetine katlanmak zorundadır (Jiang ve Tian, 2016: 2).

3. Platform Aracı: Paylaşım ekonomisi ekosistemi içinde mal ve hizmetleri sunan bir taraf, mal ve hizmetlerden faydalanan bir taraf ve bu iki paydaşı bir araya getiren paylaşım ekonomisi platformları yer almaktadır. Paylaşım ekonomisinde hizmet alan ve hizmet vereni bir araya getirecek bir platforma ihtiyaç vardır (Eckhardt vd., 2019).

4. Genişletilmiş Tüketici Faktörü: Paylaşım ekonomisinde hizmet sunan paydaşlar aynı zamanda hem talep eden hem de arz eden tarafta olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse Airbnb platformunda odasını kiraya veren hizmet sunan bir kullanıcı aynı zaman seyahatleri ve tatilleri sırasında konaklama için Airbnb platformundan hizmet alan taraf olabilmektedir. Yine araç paylaşımı hizmeti sunan Uber de şoför olarak hizmet sunan bir kullanıcı aynı zamanda ulaşım ihtiyacını karşılamak için Uber üzerinden hizmet alarak hizmet alan tarafında da olabilmektedir. Özetle paylaşım ekonomisinin doğası gereği insanlar hem hizmet veren hem de aynı platformdan hizmet alan tüketici konumunda olabilmektedir (Eckhardt vd., 2019).

5. Kitle Kaynaklı Tedarik: Paylaşım ekonomisi iş modelleri mal ve hizmetleri bireysel satıcılar tarafından sunan kitle kaynaklı bir sistemdir (Eckhardt vd., 2019).

Hamari vd. (2016) paylaşım ekonomisini dört temel bileşende incelemiştir.

Çevrimiçi İş Birliği: Bilgi teknolojilerinin artan kullanımı sayesinde kullanıcılar tarafından içerik üretilme sayısı, çevrimiçi içerikler ve paylaşımlar artmış ve bu çevrimiçi içeriklerin tüketim tarzı değişmiştir. Hizmet alan ve hizmet veren insanları bir araya getiren paylaşım ekonomisi platformları insanlar arasındaki bilginin yayılması ve oluşturulması açısından önemli aktörler haline gelmişlerdir (Hamari vd., 2016: 2050).

Sosyal Ticaret: Çevrimiçi olarak sunulan sosyal ticaret ürün ve hizmetlerin tanıtılmasında ve pazarlanmasında sosyal medya uygulamalarının kullanıldığı kullanıcıların iş süreçlerine dahil edildiği sosyal etkileşimin ön plana çıktığı ticari faaliyetlerdir (Wang vd., 2022: 2). Bu nedenle sosyal ticaret paydaşları arasındaki sosyal etkileşime bağlıdır. Paylaşım ekonomisi platform kullanıcılarının etkileşim kurabilmeleri ve sosyal ağ sitelerini kullanmaları için motive olmaları gerekmektedir. Tüketicilerin satın almak istedikleri mal ve hizmetleri geleneksel kanallar yerine internet teknolojileri ile dijital kanallar sayesinde almaktadırlar. Bu nedenle

geleneksel pazarlama faaliyeti sunan pazarlamacıların etkinliği azalmaktadır. Paylaşım ekonomisi platformu kullanıcıları hem tüketici hem de üretici olmaya yönlendirilmektedir.

Çevrimiçi Paylaşım: İnternet siteleri aracılığıyla yapılan durum güncellemeleri, fotoğraflar ve site linkleri gibi bilgilerin paylaşılması anlamına gelmektedir. Küreselleşen dünya ve internet teknolojilerinin yaygınlaşması ile internet kullanımı çok yaygınlaşmış ve insanların internet sitelerine, e-ticarete ve internetten mal ve hizmet alımına olan güvenleri artmıştır. Böylece insanların satın almak istedikleri mal ve hizmetler için paylaşım ekonomisi platformlarını kullanmaları kolaylaşmıştır (Ulu, 2020: 10).

İdeolojik Düşünceler: Paylaşım düşüncesinin gelişen bilgi teknolojileri ile desteklenerek sunulmasıdır. Paylaşım ekonomisi kapsamında sunulan ve sürdürülebilirliği destekleyen davranışlar ideolojik düşüncelere örnek gösterilebilir (Hamari vd., 2016: 2050).

1.4. Paylaşım Ekonomisinin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan Faktörler

Sürdürülebilirlik kapsamında olmayan çevre uygulamaları nedeniyle çevreye verilen tahribat, 2008 yılında meydana gelen ekonomik kriz, insanlar arasında artan sosyal eşitsizlik nedeniyle bilgi ve iletişim teknolojilerinin de bu dönemde yaygınlaşması ile paylaşım ekonomisi hızla yaygınlaşarak önem kazanmıştır (Curtis ve Lehner, 2019). Yaşanan bu sorunlar nedeniyle geleneksel üretim ve tüketim şekilleri terkedilerek sürdürülebilir tüketim ve üretim modeline geçilmesi zorunlu hale gelmiştir (Stead ve Stead, 2013).

Paylaşım ekonomisinin büyümesi ve gelişmesinde rol oynayan faktörler şu şekilde ifade edilebilir (Sundararajan, 2014; Benjaafar vd., 2018; Eckhardt vd., 2015; Benjaafar vd., 2018; Pu ve Pathranarakul, 2019; Eckhardt ve Bardhi, 2015):

- İnternet teknolojilerinin tüketicilere uyarlanması,
- İnternet şirketlerinin ortaya çıkması,
- Şehirlerde yaşayan nüfusun artması,
- Çevresel kaygılar ve kıt kaynakların tükenmesine yönelik eleştiriler,

- Eğitimli ve genç neslin toplum faydasını gözetme ve toplum faydası için fedakarlık yapma anlayışının artması,
- Tüketici gereksinimlerindeki değişimler,
- İşlemlerin daha kolay olması.

1.4.1. İnternet Teknolojileri

1990'ların başında şirketlerde kişisel bilgisayarların kullanılmaya başlanması, müşteri ve hizmet sağlayıcı arasındaki iletişimi sağlayan teknolojik gelişmeler ve şirket içindeki iletişimin gelişmesini sağlayan ağlar sayesinde iş dünyasının iş akışlarında önemli değişimler yaşanmıştır. 1990'larda internet teknolojilerinin bireyler tarafından daha çok kullanılmaya başlanması ile birlikte dijital ürünlerin tüketicilere ulaştırılmasını da kolaylaştırmıştır. Paylaşım ekonomisinin temel bileşenlerini oluşturan big data ve bulut bilişim analitikleri, akıllı cihazların kullanılması ve sosyal medya kullanımı gibi internet tabanlı kaynaklara dayanmaktadır. Paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasında direk internet teknolojileri etkili olmasa da insanların daha önceden geleneksel olarak yaptıkları işlemler internetin gelişmesi ile daha hızlı ve kolay hale gelmiştir. İnternetin işlemleri ve bilgiye ulaşmayı kolaylaştırması ve hızlandırması sayesinde 2000'li yıllarda paylaşım ekonomisi kavramı duyulmaya başlanmıştır (Cohen ve Kietzmann, 2014: 280).

İnternetin gelişmesi ve dijitalleşme ile birlikte işletmelerin işlemlerini daha kolay ve hızlı yapmalarını sağlaması açısından paylaşım ekonomisi büyük önem taşımaktadır. İnternet kullanımı 2022 yılında yüzde 3,5 artarak 5 milyara ulaşmıştır (Digital in World 2022 Report, 2022).

Dijital platformlar, paylaşım ekonomisinin olmazsa olmazı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü paylaşım ekonomisi platformlarının ortaya çıkmasındaki düşünce hizmet alan ve hizmet sunan kişileri işbirlikçi bir anlayış çerçevesinde bir araya getirmektir. İş birlikçi anlayışa sahip olanlar platformun kendisi, paylaşım ekonomisi platformu kullanıcıları ve paylaşım ekonomisi platformunda hizmet sunanlardır. İşbirliği ve platformlar sayesinde insanlar bir araya getirilmekte ve mal ve hizmet alışverişi yapılmaktadır (Kenney ve Zysman, 2016: 65).

1.4.2. Ekonomi ve Fiyat Bilinci

Paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli olan ekonomik motivasyon tüketicilerin satın almak istedikleri mal ve hizmetlerin maliyetlerinin yüksek olması ve kaliteli mal ve hizmetleri satın alma istekleri ve bu isteklerini giderme güdüsüdür (WEF, 2017: 10). Paylaşım ekonomisinde faaliyet gösteren paydaşlar hizmet alan ve hizmet verenler için ekonomik motivasyon paylaşım ekonomisi platform sahiplerine göre daha yüksektir (Böcker ve Meelen, 2017).

Paylaşım ekonomisi hizmet verenler için ekonomik fayda elde edilmesi hizmet alanlar için ise daha az maliyetle satın almadan ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlere ulaşma imkanı sunarak önemli bir ekonomik fayda ortaya çıkarmaktadır (Sun vd., 2022). Paylaşım ekonomisine katılımda en önemli motivasyonlar insanların sahip oldukları ve atıl duran mal ve hizmetleri paylaşarak ek gelir elde etmeleri ve bu sayede kişisel harcamalarının düşmesidir. Bu motivasyonların paylaşım ekonomisine katılan kullanıcıların paylaşım ekonomisine katılım derecelerini ve paylaşım ekonomisinden elde edilen gelir düzeyinin pozitif yönde etkileyeceği sonucuna varılmıştır (Gazzola vd., 2019).

2008 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası ekonomik koşullar zayıflamış, gelir düzeyleri düşmüş, işsizlik oranları artmış, insanlar daha fazla gelir elde etmek için çaba sarf etmeye başlamış ve artan maliyetlerden kaçınmaya çalışmışlardır (Pandey, 2019: 131). Ekonomik kriz ile birlikte yeni nesil şirketler kurulmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalara göre geleneksel işletmelerden alınan mal ve hizmetlere göre paylaşım ekonomisi platformlarından alınan mal ve hizmetlerin daha düşük maliyetli olduğu görülmüştür (Sacks, 2011). Ekonominin daralması, düşen harcanabilir gelir düzeyi ve satın alma gücü karşısında artan maliyetler ve enflasyon kaynaklı fiyat artışları nedeniyle insanlar daha düşük fiyat ve maliyet sunan paylaşım ekonomisi platformlarına yönelmiştir.

1.4.3. Çevresel Kaygılar

Paylaşım ekonomisi modellerinin çoğu atıl veya kullanılmayan kaynakların kullanımına yönelik doğal ve kaynakların daha verimli bir şekilde kullanıldığı modellerdir. İnsanların daha az ekolojik ayak izine sahip sistemleri tercih etmesi paylaşım ekonomisi modellerine olan talebi arttırmıştır. Gittikçe gelişen ve büyüyen

kentlerde yaşanan çevre sorunlarının azaltılması ve kaynakların daha etkin ve verimli kullanılabilmesine sunulan çözümlerden biri de paylaşım ekonomisi olmuştur (Sundararajan, 2014: 4).

Paylaşım ekonomisi modeli insanların tüketimleri nedeniyle çevreye verilen zararı azaltır. Fiziksel varlıkların daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlar. Ayrıca insanlar arasında yapılan mal ve hizmet alışverişi yeni sosyal ilişkilerin kurulmasına aracılık eder (Botsman ve Rogers, 2010). Paylaşım ekonomisi kullanıcıların bu sistemi tercih etme nedenlerinden biri satın almak yerine kiralarak talep ettikleri mal ve hizmetleri elde etmek olduğundan satın alınan mal miktarı düşmektedir. İnsanlar tarafından satın alınan mal miktarının düşmesinin dolaylı sonucu olarak üretilen mal sayısı da azalacağından daha az karbon üretimi olacaktır. Böylece paylaşım ekonomisi modelleri çevreye daha duyarlı iş modelleri olarak iş ve işlemlerini gerçekleştirmiş olurlar. Bunun dışında sadece üretilen mal miktarının azaltılması için değil aynı zaman gereksiz yapılan harcama ve israfında önüne geçmektedir. Örneğin Uber sisteminde kullanıcıların ihtiyaç duydukları zaman ulaşım ihtiyaçlarını karşılaması araç satın alınmasını ve araç sayısını azaltacağından karbon salınımını dolayısıyla çevre kirliliğini azaltacaktır. Bu nedenlere ek olarak paylaşım ekonomisi aynı zamanda sürdürülebilirliğe de olumlu katkı sunmaktadır (Frenken ve Scoar, 2017: 126). İşte bu olumlu katkılar nedeniyle paylaşım ekonomisi iş modelleri tercih edilmeye başlanmış özellikle çevre duyarlılığı yüksek toplumlar yatırımlarını daha az karbon salınımı sağlayan, sürdürülebilir çevreye pozitif katkı sunan ve aynı zamanda satın alma gereksinimlerini azaltarak insanların tasarruf yapmasını israftan kaçınmasını sağlaması nedeniyle paylaşım ekonomisi ortaya çıkmış ve giderek büyüyen bir hacime sahip olmuştur.

1.4.4. Toplumsal Aidiyet Duygusunun Yeniden Canlanması

İnternet teknolojilerinin ve dijitalleşmenin dünyada artması ile birlikte insanların istedikleri bilgilere ulaşmaları kolaylaşmıştır. Özellikle mobil cihazların ve internet erişiminin dünyada artması sonucu dünyanın başka bir yerindeki işletmelerden bilgi alabilmekte, resimlerini görebilmekte, sanal gerçeklik ile oradaymış gibi gezebilmekte, gitmek istediği bir otel ya da tatil beldesi ile ilgili yorumları okuyabilmekte ve daha bir çok konuda gitmek istediği yere gitmeden bir

çok bilgi edinebilmektedir. İşte bu nedenlerde insanlar seyahat ve tatil kararı verirken artık çok daha fazla bilgiye sahip olarak gitmek istedikleri ülkeye karar verebilmekteler. İnternet sayesinde gitmek istediklerin yerin yorumlarını okuyabilir ve gidecekleri yer ile ilgili çekilmiş Youtube videolarını izleyebilir ve böylece gitmek istedikleri yerin en son ve güncel hali ilgili yenilecek yemekler, görülecek yerler, tarihi mekanlar ve insanları kültürleri hakkında bilgiye sahip olabilirler (Trivett ve Staff, 2013). Yeni nesil turistlerin yerel deneyim yaşama ve otantiklik ihtiyaçları artmıştır. Buna bağlı olarak turistlerin toplumsal aidiyet duygusu artmış ve paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır (Poon ve Huang, 2017).

1.4.5. Sosyokültürel Etkileşim Arzusu

İnsanların birbirleriyle yemeklerini, eşyalarını ve evlerini paylaşmaları insanların kültür alışverişi yapmalarını sağlayarak toplumların birbirlerini tanımalarını ve anlamalarını sağlar. İnsanların seyahat etme nedenlerine bakıldığında bu nedenler içinde farklı kültürleri tanıma ihtiyacının da olduğu görülmektedir (Civelek, 2010). Paylaşım ekonomisiyle sosyo-kültürel etkileşim turistlerin seyahatleri sırasında gittikleri yerdeki yerel halk ile etkileşimden birebir olarak etkilenmektedir. Turistlerin ziyaret ettikleri yerdeki yerel halk ile olan sosyo-kültürel olumlu deneyimler paydaşlar arasındaki etkileşimi olumlu etkilemektedir (Çetin, 2009).

Paylaşım toplumlarda bireysel hareket etme ve toplu hareket etme hissiyatı uyandırmaktadır. Mahallede beraber yaşamak, belli bir gruba dahil olmak, bir şehirde yaşamak, bir milletten olmak gibi ortak paydaşların bulunduğu durumlarda aynı paylaşım içinde bulunan insanlar birbirlerine karşı ahlaki sorumluluk duyarlar. Paylaşım ekonomisi birbirinden bağımsız farklı kültür ve sosyoekonomik çevrelerde yetişmiş insanların birbirleriyle iletişime geçerek sosyo-kültürel bir etkileşim içinde olmalarını sağlamaktadır (Belk, 2007).

İnsanların sosyo-kültürel etkileşim içinde olma arzusu paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. İnsanların çeşitli şekillerde bir araya gelmeleri, sosyalleşme istekleri ve kendilerine ait olan mal ve hizmetleri paylaşma isteği paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkı sunmuştur.

1.4.6. İşbirlikçi Hayat Tarzı

İşbirlikçi hayat tarzı literatürde paylaşım ekonomisi kavramı tanımlanırken çokça kullanılmıştır. İşbirlikçi tüketim paylaşım ekonomisi iş modelleri ile ilişkilendirilerek paylaşım ekonomisi kullanıcılarının mal ve hizmetleri kiraya vermek, takas etmek ve ödünç vermek gibi paylaşım faaliyetlerinin olduğu bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Möhlmann, 2015).

İşbirlikçi tüketim, bir varlığın bir ücret karşılığında veya başka bir bedel karşılığında elde edilmesi veya satılmasıdır. Bu tanımdan hareketle paylaşım ekonomisinin klasik ticaretten farklı olarak para karşılığı olmayan ticaret ve takas gibi modelleri de kapsadığını söylemek yanlış olmaz. Belk'in tanımında bir bedel ve ücretten bahsedildiğinden Couchsurfing gibi kullanıcılarından ücret talep etmeyen iş modelleri ve insanların kendi arasında hediyeleşmesi gibi maddi bir karşılığı olmayan iş modelleri bu tanıma uymamaktadır (Belk, 2014).

Paylaşım ekonomisi kavramından 2008 yılında ilk olarak bahsedilmiştir. Yapılan tanımda malların satın alınmadan sahip olunmadan paylaşılması, kiralanması ve değiş tokuş edilmesi faaliyetleriyle yapılan işbirliğine dayalı tüketim olarak tanımlanmıştır (Kim vd., 2015). Bu tanımdan da yola çıkarak paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasında işbirlikçi yaşam tarzının önem kazanmasının önemli bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Kişi, 2018).

1.5. Paylaşım Ekonomisi ve Turizm

Paylaşım ekonomisi hemen hemen tüm endüstriler üzerinde etkili olmuştur. Ulaşım, konaklama ve seyahat endüstrileri de paylaşım ekonomisinden en çok etkilenen alanlardır (European Commission Erasmus+, 2016:6; Skift Report, 2013:4). Paylaşım ekonomisinin turizm hizmetlerine etkisi alt sektörlerle ve ülkelere göre değişkenlik göstermektedir (OECD, 2016:92). Bölgesel olarak özellikle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da gelişim gösteren paylaşım ekonomisi hızlı bir şekilde dünyanın her bölgesine yayılmaktadır (OECD, 2016:93). Paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinin konaklama alanında yaygınlaşmasının sosyal ve ekonomik nedenlerin etkisi ile olduğu düşünülmektedir (Ert, Fleischer ve Magen, 2016:62). Konaklama alanındaki paylaşım ekonomisi platformlarının yaygınlaşması özellikle Airbnb platformunun öncülük etmesi ile turizm endüstrisinde daha düşük fiyatlara

konaklama imkanı sunulmuş, yerel halk ile daha fazla iletişim kurma imkanı sunulmuş ve hiç bilinmeyen dünyanın öbür ucundaki bir yeri keşfetme olanağı sunulmuştur (Karlsson ve Dolnicar, 2016). Turizm paylaşım ekonomisinin paydaşları; turizm paylaşım ekonomisi platformları, turizm paylaşım ekonomisi platformlarında hizmet sunanlar, geleneksel turizm işletmeleri, turistler ve destinasyon birlikleridir (OECD, 2016:99).

Paylaşım ekonomisi ile birlikte ortaya çıkan alternatif ürün ve hizmetler ile geleneksel turizm işletmeleri ve paylaşım ekonomisi platformları arasındaki rekabetten turistler fayda sağlamaktadır (OECD, 2016:99). Çünkü turizm paylaşım ekonomisi platformları turistlere geleneksel turizm işletmelerinden daha düşük fiyatlarla daha kişiselleştirilmiş hizmetler sunarlar. Böylelikle turizm paylaşım ekonomisi platformlarının turizm endüstrisindeki yeri büyümekte ve turizm gelirlerinden aldığı pay giderek artmaktadır (ITB World Travel Trends Report, 2014:25). Turistlerin paylaşım ekonomisi platformlarını tercih etme sebebi sadece daha düşük fiyatlarla hizmet sunmaları değil aynı zamanda geleneksel turizm işletmelerinin sunmadığı yeni ve özgün turizm deneyimleri sunmalarıdır (Guttentag, 2013:1205). Sadece düşük fiyatlar için tercih edilmeyen turizm paylaşım ekonomisi platformları yüksek gelir grubuna mensup kişilerin kendilerini turist gibi değil de yerel halktan biri gibi hissetmek isteyen turist tipleri için de popüler hale gelmiştir (Skift Report, 2013:3). İnternet teknolojilerindeki gelişmeler dijital bağlantılar ile karşılıklı ilişkiyi ve güveni kolaylaştırmaktadır. Bu da turizm paylaşım ekonomisi platformları kullanıcılarının tereddütlerinin azalarak daha çok paylaşımda bulunmasına katkı sağlamaktadır (Forno ve Garibaldi, 2015:208).

Paylaşım ekonomisi alanında hizmet veren paylaşım ekonomisi platformları kendilerini teknolojik şirketler olarak görmektedirler. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların elde ettikleri faydalar paylaşım ekonomisi platformlarının elde ettikleri faydalardan farklıdır (OECD, 2016:99). Paylaşım ekonomisini destekleyenler turistlerin geleneksel turizm işletmelerinin sunmuş oldukları hizmetlerden daha kaliteli ve daha ekonomik hizmet alabildiklerini düşünmektedirler (Juul; 2017:1). Mathis vd. (2016) paylaşım ekonomisi platformlarından hizmet alan turistlerin tatillerini planlarken satın alacakları ürün veya hizmetin planlanması aşamasından itibaren sürece dahil olmasının paylaşım ekonomisi platformlarına olan sadakati ve

tatil deneyim algısını olumlu bir şekilde etkilediğini ortaya koymuşlardır (Mathis vd., 2016). Paylaşım ekonomisi destinasyon örgütleri yerel ve bölgesel yönetimlerin paylaşım ekonomisi ile ilgili çalışma prensiplerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Şöyle ki; paylaşım ekonomisi destinasyon örgütlerine erişilebilirlik, gelir ve kamu güvenliği açısından paylaşım ekonomisi paydaşlarının çıkarlarının korunmasında dengeyi sağlamada önemli bir görev düşmektedir (OECD, 2016:99).

Avrupa Otel, Restoran ve Kafeler Üst/Çatı Birliği (HOTREC) tarafından yapılan genel kurulda konaklama sektöründe sürdürülebilir ve sorumlu paylaşım ekonomisi planı kabul edilmiştir. Bu plan ile kabul edilen 10 öneri şu şekilde sıralanmaktadır (HOTREC Policy Paper, 2015);

- 1) Kısa dönemli olarak hizmet veren paylaşım ekonomisi hizmetlerinin geleneksel turizm işletmeleri gibi yasal mevzuata entegrasyonunun sağlanması,
- 2) Paylaşım ekonomisinde hizmet sunmak isteyenlerin hizmet sunabilmesi için gerekli izin ve tescil işlemlerinin belirlenmesi,
- 3) Kısa dönemli olarak sunulan paylaşım ekonomisi konaklama hizmetlerinin de turizm istatistiklerine dahil edilmesi,
- 4) Paylaşım ekonomisinde güvenlik ve emniyet için gerekli standartların belirlenmesi ve standartlara uyulup uyulmadığının takibi için denetimlerin yapılması,
- 5) Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların mali zorunluluklara uyumlarının sağlanması,
- 6) Paylaşım ekonomisi platformlarından hizmet alanların kimlik bilgilerinin Schengen anlaşması gereği ilgili birimlere bildirilmesi.
- 7) Paylaşım ekonomisi çalışanlarının çıkarlarının ve haklarının korunması,
- 8) Paylaşım ekonomisi faaliyetlerinin gerçekleştirildiği destinasyonlarda yaşam kalitesinin korunması,
- 9) Paylaşım ekonomisinin konaklama alanında hizmet sunanların hizmet sundukları evler ile ilgili olarak ticari mülkiyet ve konut mülkiyeti ayrımının net bir şekilde yapılması,
- 10) Paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla hizmet sunan konaklama yerlerinin yaygınlaşmasının kontrol altına alınması şeklindedir.

Planda; paylaşım ekonomisinin henüz sınırlarının net bir şekilde çizilmemiş olması ve net bir sistemin olmaması nedeniyle ortaya çıkan sorunlar çözümler önerilmektedir. Özellikle beşinci karar paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların mali yükümlülüklerine uymaları hakkındadır. Para karşılığında sunulan her türlü hizmetin ifası ya da ürün tesliminin kiralama faaliyeti kapsamına girmesi, gerekli izin ve tescillerin alınarak faaliyetlerin yürütülmesi ve paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar için her ülkenin vergi mevzuatının paylaşım ekonomisi iş modelleri ile uyumlaştırılması ve paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergi yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerektiği yönünde görüş sunmuşlardır. Ayrıca haksız rekabetin önüne geçilerek rekabette adaletin sağlanması gerektiği üzerinde durulmaktadır (HOTREC Policy Paper, 2015).

Paylaşım ekonomisi turizm endüstrisinde ortaya çıkmaya başladıktan sonra hızlı bir gelişim göstermiştir (Heo, 2016). Turizm paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasına en çok ivme sağlayan platform konaklama paylaşımı hizmeti sunan Airbnb platformudur. Airbnb platformu, konaklama talebinde bulunan ve konaklamayı arz eden tarafları bir araya getiren aracı kurum rolündedir (Heylighen, 2017). Konaklama paylaşımı platformları konaklama hizmeti dışında turistlere destinasyondaki yerel halk ile daha etkileşim halinde olmayı ve yerel halkın yaşamını deneyimlemeyi sağlamaktadır (Forno ve Garibaldi, 2015). Airbnb platformu turistlere daha ekonomik bir konaklama fırsatı sunmaktadır. Ayrıca geleneksel otel işletmelerinden farklı olarak Airbnb platformundan hizmet alan turistler kendilerini evlerinde hissetme, ihtiyaçları olabilecek çeşitli ev gereçlerine ulaşım ve ev sahipleri tarafından ihtiyaçları olacak konularda tavsiye alma gibi çeşitli avantajlara sahip olmaktadır. Bununla birlikte konaklama hizmeti almak isteyen turistlerin turizm paylaşım ekonomisi platformlarından rezervasyon yaptırmaları geleneksel otel işletmelerine göre daha aşamalı ve zor olması da dezavantaj olarak görülmektedir (Guttentag, 2015). Turizm destinasyonlarında hizmet veren paylaşım ekonomisi platformlarından Airbnb platformu bir çok destinasyonda kontrolsüz bir şekilde hizmet sunduğundan Airbnb platformu ülkelerin yasal mevzuatlarına uygun adil bir sistem kurulması için uğraş vermektedir. Bununla birlikte Guttentag (2015), Airbnb'nin yetersiz kontrolü nedeniyle turizm paylaşım ekonomisi paydaşlarının yerine getirmesi gereken yasal ve vergisel yükümlülükler konusunda kaygılarını dile getirmiştir. Sadece Amerika

Devleti eyaletlerinden yıllık 2 milyar dolar vergi geliri elde etme potansiyeline sahiptir (Guttentag, 2015).

Paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinde ivme kazanmasında turistlerin değişen tatil tercihleri etkili olmuştur. Turistlerin yapmak istedikleri tatilleri kendi kendilerine planlama istekleri ve başkalarından bilgi alma talepleri artmıştır. Turistler tatillerini planlarken ve gitmek istedikleri destinasyonlar hakkında bilgi almak isterken dijital teknolojiyi kullanmaktadırlar (OECD, 2016). Yeni turist profili kişiselleştirilmiş, benzersiz ve özel ürün ve hizmetleri tercih etmektedir. Dünya genelinde yaşanan ekonomik krizler ve harcanabilir gelirin düşmesi nedeniyle tatil planlaması yapan turistler düşük bütçelerle tatil yapmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla turistler gitmek istedikleri destinasyonlarda uygun fiyatlı tatil alternatiflerini tercih etmektedirler. Bununla birlikte yeni nesil turist profili fiyatların düşmesine ve daha ekonomik şartlarda turizm hizmeti sunulmasına aracılık eden paylaşım ekonomisini tercih etme de daha istekli hale gelmişlerdir (EPRS, 2017). Turizm paylaşım ekonomisi platformları turistlerin nereleri gezebilecekleri, nerede konaklayabilecekleri ve hangi aktiviteleri yapabilecekleri konusunda çeşitli alternatifler sunmaktadırlar (EPRS, 2017).

Turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisi turistlerin yerel halk ile iletişimini artırarak otantik deneyimlere olanak tanımaktadır (Molz, 2013, s. 224; Tussyadiah ve Pesonen, 2015, s. 1032). Ayrıca turizm paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla destinasyonlara gelen turistler yaptıkları harcamalar ile yerel halkın gelir elde etmesine katkı sunmaktadırlar (Fang vd, 2016, s. 264). Turizm paylaşım ekonomisi platformları herkesin turizm endüstrisinde iş yapmasına olanak tanımaktadır. Geleneksel turizm işletmelerinin kurulum maliyetlerinden çok daha düşük maliyetlerle iş kurma imkanı sunmaktadırlar (EPRS, 2017). Paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinde büyümesi, yasal zorunluluklardan ve ücret politikalarından kaçmaya imkan vermesi, risklerin ve kuralların belirlenmesinde aracı kurumların gücünü azaltması ve turizm paylaşım ekonomisi üyelerine ayrıcalık tanınması gibi olumsuzluklara yol açma potansiyeline sahiptir (Cheng, 2016, s. 112).

Airbnb platformunun düşük fiyatlı konaklama hizmeti sunması otel işletmelerinin gelirlerinin azalmasına neden olmuştur (Fang vd, 2016, s. 266). 2015 yılında Boston Üniversitesi'nde yapılan araştırmaya göre, 2008-2014 yılları arasında

Airbnb platformunun sunduğu hizmetler nedeniyle bölgedeki otel gelirlerinin %8 ile %10 arasında düşmesine neden olmuştur (Zervas vd, 2015, s. 1). Zervas vd, (2014, s. 20) Airbnb platformundaki %1’lik satış artışı Teksas’taki otel gelirlerinin %0,5 oranında düşmesine neden olduğunu ifade etmektedir. Airbnb platformunda hizmet sunan ev sahiplerinin çalıştırmak zorunda oldukları bir çalışana ihtiyaç duymaması işsizlik oranının artmasına ve birçok düşük ücretli otel işletmesinin kapanmasına neden olabilir (Fang vd, 2016, s. 264).

Yerel halkın atıl durumda olan evlerini ya da odalarını, evlerinde hazırladıkları yemekleri ve araçlarını turistlerle paylaşmak istemeleri nedeniyle ortaya çıkan iş modelleri turizm endüstrisinin paylaşım ekonomisinin büyümesine katkı sunmasını sağlamıştır (Cheng, 2016, s.61). Turizm alanında paylaşım ekonomisi ile ilgili çalışmalar olmasına rağmen paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisi içerisindeki konumu hakkında net bir fikir birliği bulunmamaktadır (Cheng, 2016, s.111).

1.5.1. Turizm Paylaşım Ekonomisi Platformları

Yeni bir sosyoekonomik kavram olan paylaşım ekonomisi “paylaşılabilir turizm” olarak adlandırılmaktadır (Tussyadiah ve Sigala, 2018). Çevrimiçi paylaşım ekonomisi platformları turistlere çok geniş bir yelpazede turizm hizmeti sunmaktadır (Giachio, Re ve Cantino, 2017, s.149). Turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisinin turistlere sunduğu hizmetler araç paylaşımı, oda rezervasyonu, ev paylaşımı, seyahat arkadaşlığı, ulaştırma hizmetleri, rekreasyon paylaşımı, yemek paylaşımı olarak sayılabilir (Kurt ve Ünlüöner, 2017, s.9; Fang vd., s.2015).

Geleneksel turizm endüstrisinde yaşanan bir takım sorunlara alternatif olarak turizm paylaşım ekonomisi düşünülmüştür. Turizm paylaşım ekonomisi iş gücü, atıl sermaye ve kaynakların değerlendirilmesine ve yerel halkın turizm hareketlerinde daha aktif bir rol almasına katkı sağlayarak turizmin daha sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır. Geleneksel turizm işletmelerinin sundukları ürün ve hizmetlerinin fiyatlarının yüksek olmasına, turistlerin güven konusunda yaşadıkları tereddütler ve hizmet memnuniyetinin azalmasına ve destinasyonun tekrar ziyaret edilme sayısının düşmesi gibi sorunlara turizm paylaşım ekonomisi önemli bir alternatif oluşturacaktır. Turizm paylaşım ekonomisi; turizm sistemi içerisindeki uyumsuzluklar nedeniyle

ortaya çıkan turizm endüstrisine yeni girişimlerin engellenmesi, mevcut işletmelerin haksız bir şekilde fayda elde etmesi, destinasyon rekabetinin ve yenilikçi yaklaşımların finans ve sermaye zorluklarıyla engellenmesi gibi sorunların giderilmesine çözüm üretebilecektir. Ayrıca, geleneksel turizm işletmelerinden farklı olarak turizm paylaşım ekonomisi platformları turistlere daha kişiselleştirilmiş ürün ve hizmet sunarak yeni turist modelinin beklenti ve isteklerine daha cevap verme konusunda daha tercih edilebilir bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır (Koopman, Mitchell ve Thierer; 2015:531; Dredge ve Gyimóthy; 2015:294; ITB World Travel Trends Report; 2014:26-27).

Tablo 1. Turizm Paylaşım Ekonomisi Platformları

TURİZM PAYLAŞIM EKONOMİSİ PLATFORMLARI			
Turizm Hizmet Alanı	Platform	Kuruluş Yeri	Hizmet Verdiği Ülkeler
Konaklama	Airbnb	ABD	Dünya Geneli
Konaklama	Couchsurfing	ABD	Dünya Geneli
Konaklama	HomeExchange	ABD	Dünya Geneli
Konaklama	VRBO(HomeAway)	ABD	Dünya Geneli
Yeme-İçme	EatWith	İspanya	Dünya Geneli
Yeme-İçme	BonAppetour	Singapur	Dünya Geneli
Yeme-İçme	Traveling Spoon	ABD	Dünya Geneli
Yeme-İçme	Blue Apron	ABD	Dünya Geneli
Tur Rehberliği	ToursByLocals	Kanada	Dünya Geneli
Tur Rehberliği	Viator	ABD	Dünya Geneli
Tur Rehberliği	Showaround	Litvanya	Dünya Geneli
Tur Rehberliği	Withlocals	Hollanda	Dünya Geneli
Tur Rehberliği	Spotted by Locals	Hollanda	Dünya Geneli
Ulaşım	Martı TAG	Türkiye	Türkiye
Ulaşım	Uber	ABD	Dünya Geneli

Ulaşım	BlaBlaCar	Fransa	Dünya Geneli
Ulaşım	Lyft	ABD	Dünya Geneli

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

1.5.1.1. Konaklama Platformları

Paylaşım ekonomisi bir çok sektörde etkili olduğu gibi konaklama sektöründe de etkili olmuştur. Ev paylaşım platformları son on yılda önemli ölçüde büyüdü. Örneğin, küresel pazar lideri Airbnb, platformu aracılığıyla konaklama bulan misafir sayısını 2015'te 50 milyondan 2022'de 800 milyona çıkarmayı başardı (Airbnb, 2022). Konaklama alanındaki paylaşım ekonomisi platformları özellikle Airbnb otellerle, pansiyonlarla ve tatil köyleri gibi turizm alanında hizmet veren konaklama işletmeleri ile rekabet eder hale gelmiştir. Bu rekabet platformun ilk ortaya çıktığı dönemlerde bir yıldızlı oteller ya da pansiyon işletmeleri gibi küçük işletmeler ile rekabet edebileceği düşünülse de ilerleyen dönemlerde sadece pansiyon ve bir yıldızlı otellerle rekabet etmediği aynı zamanda diğer büyük çaplı işletmeler ile de rekabet etmeye başladığı görülmüştür (Mody vd., 2017).

1.5.1.1.1. Airbnb

Turizm paylaşım ekonomisinin konaklama alanında önde gelen uygulaması Airbnb'dir. Airbnb platformu hizmet sunanların atıl duran evlerini ya da odalarını kısa dönemli olarak kiraya vermelerini sağlamaktadır. Bu sayede Airbnb platformundan hizmet almak isteyen turistler dünyanın bir çok yerinde otellerden daha uygun fiyata konaklama hizmeti alabilmektedir (Permalink, 2013). Dolayısıyla Airbnb platformu hem platformda hizmet sunanlara hem de platformdan hizmet alanlara fayda sağlamaktadır (Fang vd, 2016, s. 264).

İnsanlara konaklama alanına giriş imkanı sağlayan Airbnb, platform kullanıcıları arasında eşitlik sağlamaktadır. Airbnb platformunda hizmet sunan ev sahipleri farklı ve çeşitlik şekillerde konaklama konseptleri sunarak ev sahiplerine olan güveni ve ilgiyi arttırmakta aynı zamanda insanların aldıkları hizmetlerden memnun kalmaları sonucunda ev sahipleri süper ev sahibi gibi etiketler alabilmekte aynı zamanda kullanıcıların yorumları ve verdikleri puan sayesinde daha iyi bir

intibaya sahip ev sahipleri sundukları hizmetleri daha yüksek ücretlerle sunarak daha fazla gelir elde edebilmektedirler (Lampinen ve Cheshire, 2016).

1.5.1.1.2. Couchsurfing

Couchsurfing, ekonomik gelir elde etmekten ziyade sosyal etkileşim içinde olan bir topluluk yaratmak ve ortaya sosyal fayda çıkarmak için kurulmuştur. Couchsurfing platformu ve benzeri platformlarda ekonomik gelir elde etme amacı ön planda olmadığı için kullanıcılar arasında fiyat rekabeti olmasından ziyade işbirliği olması öne çıkmaktadır. Platformda ev sahipleri tarafından sunulan hizmet karşılığı herhangi bir ücret talep edilmemesi nedeniyle hizmet alan ve hizmet veren arasındaki işlem hediye ya da takas olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte konaklama ihtiyacı olan kullanıcılar konaklama hizmeti aldıkları ev sahiplerine aldıkları hizmet karşılığı olarak gittikleri yerde yemek yapmak ya da yemek ısmarlamak gibi teklifler sunabilir (Constantiou vd., 2017). Couchsurfing platformunda gelir elde etme amacı olmadığından ev sahipleri kullanıcılara evlerini açarken daha dikkatli ve seçici olmaktadır. Paylaşım ekonomisi platformlarından kullanılan iki aşamalı performans kontrolüne dayalı sistem Couchsurfing platformunda hizmet veren ev sahipleri tarafından da kullanılmaktadır. Çevrimiçi performans ve çevrimdışı performans olmak üzere iki aşamalı performanstan oluşan kontroldür. Platformda hizmet sunan ev sahipleri uygulama üzerinden kendilerine gelen her talebi onaylamak zorunda değildir. Ev sahipleri kendilerine talep gönderen kullanıcılar arasından kendilerine en yakın hissettikleri kullanıcıları ve sorun yaşamayacaklarını düşündükleri kullanıcıları seçebilirler. Bu şekilde yapılan seçime çevrimiçi performans kontrolü denilmektedir. Çevrimdışı performans ise kullanıcıların daha önce kaldıkları yerler hakkında yaptıkları değerlendirmelerden oluşmaktadır. Performans kontrolü sayesinde hizmet alan kullanıcılar da değerlendirilebilmekte ve ev sahiplerinin kullanıcıları ağırlarken karar vermeleri kolaylaşmaktadır (Chen, 2018).

1.5.1.1.3. HomeExchange

145 ülkede 150.000'den fazla üyeden oluşan ve ev değişiminin en özgün, insani olduğu inancını paylaşarak seyahatin geleceğini birlikte inşa eden HomeExchange, yeni yerler, yeni kültürler ve yeni insanlar keşfetmenin yoludur. HomeExchanger'lar evlerini açar ve birbirlerini tam bir güvenle sıcak bir şekilde

karşılarlar. HomeExchange'in hedefi, halihazırda var olanı geliştirerek ve kitle turizmini engelleyerek herkesin sorumlu ve insani bir şekilde tatile çıkmasının bir yolu olarak ev değişimini sağlamaktır. Bu nedenle HomeExchange, esas olarak web sitesinin faaliyetleriyle bağlantılı dijital kirliliği azaltarak ve üyelerimizin gezilerinin etkisini azaltarak çevresel etkisini 2030 yılına kadar büyük ölçüde azaltmaya kararlıdır (HomeExchange, 2024).

1.5.1.1.4. VRBO(HomeAway)

HomeAway yeni ismi VRBO (Vacation Rentals By Owner) karşımıza çıkmaktadır. 1995 yılında kurulmuş olan VRBO 2006 yılına gelindiğinde HomeAway tarafından satın alınmıştır. Son olarak Homeaway, 2024 yılında VRBO ismi ile hizmet vermektedir. VRBO'nun odak noktası, ev sahiplerini kalacak yer arayan ailelerle eşleştirmek ve genellikle kentsel alan olmayan yerlerde veya başka bir ifadeyle daha çok şehir merkezi dışında sunulan hizmetlerdir. Airbnb ise kentsel alanlara ya da şehir merkezlerine yoğunlaşan ve kiralama esnasında ev sahibinin bulunabileceği veya bulunamayacağı hizmetler sunmaktadır. VRBO sadece kentsel alanlar dışında yer seçeneği sunmasıyla Airbnb'nin sunmuş olduğu seçeneklere kıyasla daha az seçenek sunmaktadır. Son olarak ise VRBO kullanan ev sahipleri, listelemeler için bir abonelik ücreti ödemesi gereklidir ve bu da Airbnb'den farklı olan bir diğer noktadır (BAE Urban Economics; BJH Advisors, 2020).

1.5.1.2. Yeme İçme Platformları

Paylaşım ekonomisi ile birlikte yemek tüketimi yemek paylaşımı haline gelebilmektedir. Yemek paylaşımı, yemeğin tüketimi, dağıtımı ve üretimine bir alternatif getirmiştir. Yemek paylaşımı alanındaki paylaşım ekonomisi platformları seyahat eden insanlar ile evlerindeki yemeklerini paylaşmak isteyen yerel halkı bir araya getirmiştir. Bu platformlar turistlerin ziyaret ettikleri ülkelerdeki yerel halkın evlerine misafir olabilmelerini ve yerel lezzetlerin tadına bakmasını sağlamaktadır. Ayrıca yerel kalkınmayı destekleyerek evlerini ziyaret eden turistlere hizmet sunan ev sahiplerinin gelir elde etmesine de katkı sunar (Ketter, 2017: 10). Yerli halk tarafından sunulan yerel lezzetleri deneyimlemek hem bir eğlence biçimi olarak görülmekte hem de kültürel bir aktivite olarak görülmektedir. Bu nedenle turizm hizmetinin bir parçası olarak sunulacağından turistlere yeni ve farklı lezzetleri farklı

bir şekilde deneyimleme fırsatı sunmaktadır (Kim ve Eves, 2012: 1458). Yemek ve yemek paylaşımı üzerinden sosyal ilişkiler kurma imkanı sunan yemek paylaşımı deneyimleri turistler ve yerel halk arasında bir bağ oluşturur. Yemek paylaşımı yerli halk ve turistler arasında sosyal bir bağ kurmasının yanında yerel halk için bir ekonomik fayda oluşturduğundan ekonomik kalkınmayı da desteklemektedir. Bu nedenle yerel halkın yemek paylaşımı platformlarına katılım motivasyonlarından birinin gelir elde etme isteği olduğunu söylemek yanlış olmaz (Meyer, 2018: 18). Paylaşım ekonomisinin önemli aktörleri haline gelen yemek paylaşım platformları gelişen teknoloji ve mobil cihazların yaygınlaşması ile birlikte yeni iş fırsatları yaratmaya başlamıştır. İnternet teknolojilerinin ve dijitalleşmenin kolaylaştırıcı etkisi ile birlikte yemek paylaşım platformları ve P2P platformları tüm dünyada yaygınlaşmaya başlamış ve geleneksel tüketim kalıplarını değiştirerek yeni iş modellerinin gelişmesine olanak sağlamıştır (Mazzucchelli vd., 2021: 53).

1.5.1.2.1. EatWith

Eatwith paylaşım ekonomisi modelleri içinde yemek paylaşımı modelidir. Bu paylaşım ekonomisi platformu 2014 yılında kurulmuştur. Günümüzde 130 ülkede hizmet vermekte 25 bin ev sahibi ve 265 bin misafirine hizmet vermektedir. Bu platforma iki taraftan biri olarak katılınabilir bu taraflar ev sahibi ve misafirdir. İnsanların seyahat ettikleri ülkelerde yerel halkın evlerine misafir olarak yerel lezzetleri deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Ya da ülkelere gelen misafirleri ağırlamak için ev sahibi olarak yeni insanlar tanıma ve yeni dostluklar edinme imkanı sunmaktadır. Bu paylaşım platformu ücretli bir platform olup insanların ev sahipliği yaparak para kazanmasına imkan sağlamaktadır. Ayrıca seyahat edenler içinde birbirinden farklı yemek ve mutfak deneyimleme şansı vermektedir (Eatwith, 2022).

1.5.1.2.2. BonAppetour

Bir başka yemek paylaşım platformu ise yemek tutkunları için yemek tutkunları tarafından hazırlanan yemeklerin sunulduğu paylaşım ekonomisi platformu olan “BonAppetour”dur. Bu uygulama sayesinde yerel halk ve turistler bir araya gelir ve ev sahipleri turistlere yerel lezzetler sunarlar. Bu uygulama evde yemek yeme imkanı sunmasının yanında farklı gastronomi etkinliklerine de imkan sağlar.

Evde yemek kurslarının organize edilmesinden yemek partileri yapılmasına kadar geniş bir perspektifte ev sahiplerini ve turistleri bir araya getirir (Privitera ve Abushena, 2019: 71). 2014 yılında İtalya’da kurulan BonAppetour daha sonra Asya, Okyanusya, Afrika, Kuzey Amerika ve Güney Amerikada da yaygınlaşarak uluslararası bir hizmet sunan yemek paylaşım girişimi olarak paylaşım ekonomisinde yer aldı. Platform 30 farklı şehirde hizmet vermekte olup dört dilde hizmet sunmaktadır (Privitera ve Abushena, 2019: 78). Bu uygulama dünyanın bir çok yerinde evde yemek yapan yerel şefler ile dünyanın bir çok yerinden gelen lezzet avcılarını bir araya getiren sosyal bir platformdur. Bu platformun misyonu evde yemek yapmayı her seyahatin en önemli parçalarından biri haline getirmektir. Barselona’da bir evin balkonunda pilav yapma atölyesinden, Roma’da bir nene ile nefis bir İtalyan ziyafetine ve Tokyo’da yerel bir çay seremonisine kadar, özenle seçilmiş ev sahiplerince sunulan mükemmel yemek yeme deneyimleri içinden seçim yapabileceğiniz vurgulanmaktadır (BonAppetour, 2024).

1.5.1.2.3. Traveling Spoon

Traveling Spoon, 2011 yılında Haas İşletme Fakültesi’nde ortak yemek tutkusu etrafında tanışan Aashi Vel ve Steph Lawrence tarafından kuruldu. İnsanların seyahat ederken otantik yemek deneyimleriyle bağlantı kurmalarına yardımcı olma hayalini paylaştılar ve dünya çapında anlamlı deneyimler arayan diğer yiyecek ve seyahat severlerden oluşan bir topluluk oluşturmak için Traveling Spoon’u kurdular. Traveling Spoon, ziyaret ettiğiniz her ülkede bir arkadaşınızın annesinin size evde yemek pişirmesine benzer bir paylaşım ekonomisi platformudur. Traveling Spoon, evlerinde ev yapımı bir yemeğin keyfini paylaşmak ve nesiller boyunca aktarılan kültürel ve mutfak geleneklerini öğrenmek için gezginleri yerel ev sahipleriyle buluşturuyor. Seyahat ederken yerel mutfağı deneyimlemenize yardımcı olmak için Traveling Spoon, ev sahipleri ile birlikte evde yemek pişirmenize de olanak sunmaktadır. Ayrıca birçok yemek deneyimine ek olarak evde yemek pişirme deneyimlerinin yanı sıra pazar ziyaretleri de sunmaktadır (Traveling Spoon, 2024).

1.5.1.2.4. Blue Apron

Blue Apron, her uzmanlık seviyesinden şefin evlerinde yemek yapmasına yardımcı olan yemek tarifi ve yeni bir malzeme dağıtım hizmetidir. Yemek yapmak

için gerekli olan malzemelerin platform tarafından kullanıcılara tedarik edildiği ve kullanıcılardan sadece yemek yapması ve bunun keyfini çıkarmasını istediği uygulamadır. Ayrıca platformda yemek yapmak için gerekli olan hızlı ve kolay ipuçları da bulunmaktadır (Blue Apron, 2024). Blue Apron, yemek tarifi ve dağıtım hizmeti sunmasının yanı sıra güzel bir yemeğin tarifini, malzemelerini ve bunların ölçülerini birlikte satmaktadır. Uygulama aynı zamanda yemek için gerekli olan malzemelerin tedarik edilmesini ve bunların kullanıcılara ulaştırılmasını sağlar (Kara, 2017). Yemek dağıtım kitleri, tüketim malları dağıtımının ve gıda endüstrisinin gelişen bir parçası haline gelmiştir. Blue Apron gibi paylaşım ekonomisi girişimleri yemek tarifleri ve tarifler için gerekli olan malzemelerin teslimatı ile lezzetli yemekleri kolay bir şekilde hazırlayabilme imkanı sunmaktadır. Bu tarz yemek paylaşım platformları evde yemek yapan yemek şeflerine ilham vererek aile ile birlikte yemek pişirme imkanı sunar. Ayrıca bu uygulamalar yemek yapmak için gerekli olan malzemelerin tedarik edilmesini sağlaması, menü planlama ihtiyacını azaltması ve daha sağlıklı yemekler yapılmasını sağlaması gibi avantajlar sunmaktadır. Bu platformlara olan ilgi artışı olduğu platformların sayısının giderek artmasından ve üye sayılarının artmasından anlaşılmaktadır. Blue Apron, ayda 8 milyondan fazla yemek sağlamakta olan 2 milyar doların üzerinde değere sahip bir şirket haline gelmiştir (Khan ve Sowards, 2018: 1).

1.5.1.3. Tur Rehberliği Platformları

Turizmde paylaşım ekonomisi alanında öne çıkan bir başka paylaşım türü de rehberlik hizmetlerinin paylaşımıdır. Paylaşım ekonomisi alanında hizmet sunan rehberlik platformları yerel rehberlerin oluşturdukları profilleri ile turistlere tur, gezi ve etkinlik gibi turizm alanında profesyonel turist rehberleri tarafından verilen hizmetleri vermektedirler. Ancak belli üniversitelerden mezun olan, kokart sahibi ve yabancı dil bilen çeşitli prosedürleri ve eğitimleri almak zorunda olan profesyonel turist rehberlerinin istihdam olanakları paylaşım ekonomisinde hizmet veren yerel rehberler nedeniyle azalmaktadır. Yerel rehberlerin gerekli yeterliliklere sahip olmaması ayrıca vergisel yönden bağlayıcı bir vergilendirme sisteminin olmaması nedeniyle eylemli ve eylemsiz rehberler gibi vergi ödeyen rehberler ve paylaşım

ekonomisinde hizmet veren yerel rehberler arasında haksız rekabet koşulları oluşmaktadır.

1.5.1.3.1. ToursByLocals

Turizmde rehberlik alanında öne çıkan paylaşım ekonomisi platformu ‘ToursByLocals’ platformudur. Bu platform rehberlik hizmeti almak isteyen turistler ile turistlerin seyahat etmek istedikleri yerlerde yaşayan yerel rehberleri bir araya getirir. Platform ayrıca yerel rehber tercih eden turistlerin bölgenin kültürünü deneyimlemesine de olanak sağlar. Yerel rehberler deneyimsiz olmalarına rağmen seyahat etmek isteyen turistlere nasıl seyahat edecekleri hangi ulaşım araçlarını kullanacakları ve nasıl bilet satın alacakları gibi konularda kolaylık sağlamaktadırlar. Yerel rehberlerin turistlerin gezmek ve görmek istedikleri yerlere ulaşmalarını kolaylaştırmaları turistlerin ilgisini çekmektedir (Toursbylocals, 2024).

1.5.1.3.2. Viator

Turistlerin kullandıkları mobil cihazlar üzerinden erişebileceği bir diğer rehberlik paylaşım platformu Viator’dur. Bu platform seyahat etmek isteyen turistleri bölgeyi daha önce deneyimlemiş ve bölgede gerçekleştirilen etkinlikler turlar ve geziler konusunda tecrübeli yerel rehberleri bir araya getirir (Viator, 2024).

1.5.1.3.3. Showaround

Paylaşım ekonomisinde rehberlik alanında hizmet veren bir diğer paylaşım ekonomisi platformu olan ‘Showaround’ turistlerin tatilleri boyunca yerel etkinliklere yereller gibi katılmasını sağlayacak yereller içinden arkadaş edinmesini sağlar. Yereller içinden seçilen arkadaş turistlere tatillerinin başından başlayarak ülkeden ayrılıncaya kadar bir yerel gibi etkinliklere katılmasını sağlar (Showaround, 2024).

1.5.1.3.4. Withlocals

Withlocals yürüyüş turları, gece turları, yemek turları, günlük şehir turları, bisiklet turları gibi kişiselleştirilmiş ve farklılaştırılmış rehberlik hizmetlerinin yerel halk tarafından verilmesini sağlayan paylaşım ekonomisi platformudur. Withlocals platformu yaptığı faaliyeti şu şekilde açıklamaktadır (Withlocals, 2024):

‘Withlocals, yolculuğuna kitle turizminin olmadığı, ancak geniş ölçekte kişiselleştirilmiş seyahatin olduğu bir dünya öngörerek başladı. Bu

vizyon, ayrı dünyalarda yaşayan gezginleri ve yerlileri fark etmekten başladı. Turistler şehir merkezlerine ve sıcak noktalara akın ederken, yerel halk kalabalıktan kaçınmak ve yerel hayatın tadını çıkarmak için çekiliyor. Withlocals burada devreye giriyor. Withlocals'ın misyonu, dünya çapında gezginler ve yerel halk arasındaki engelleri ortadan kaldırarak insanları kültürlerle buluşturmadır. Bunu akılda tutarak, Withlocals platformu, dünyanın her yerindeki gezginler ve yerel ev sahipleri arasındaki bağlantıyı kolaylaştıran bir pazar yeri olarak yaratıldı! "

1.5.1.3.4. Spotted by Locals

Spotted by Locals, yerel halkın gezdiği yerler ile ilgili yazdıkları gezi hikayelerinin yer aldığı ve turistlere şehri yerel halk gibi deneyimleme vaadi veren rehberlik paylaşım platformudur (Nuenen, 2016).

1.5.1.4. Ulaşım Platformları

Araç paylaşımı, İsviçre’de 1984 yılında kurulan Sefage isimli bir kooperatif ile başlamıştır. Araç paylaşımını başlatan bu kooperatif 1998 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Sefage kooperatifinin ana amacı araçlara ulaşamayan insanların araç hareketliliğine katılmasını sağlamaktır. Bu kooperatif dışında Avrupa’da bir çok araç paylaşım girişimleri ortaya çıkmış ama bu girişimler belli bir süre sonra faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalmışlardır. Araç paylaşımının modern anlamda versiyonları 1980 yılının ikinci yarısında Almanya ve İsviçre’de başlamıştır. 21. yüzyılın başlarında önemli gelişmeler ile birlikte Avrupa’da ve dünyanın diğer ülkelerinde yayılmaya başlamıştır (Franckx, 2016: 12). Paylaşım hareketliliği stratejileri araba, bisiklet ve diğer ulaşım araçları ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Araç paylaşımı platformları, platformda hizmet sunan araç sahipleri ile gitmek istedikleri yer için platformdan hizmet almak isteyen kullanıcıları dijitalleşmenin ve mobil uygulamaların yardımıyla bir araya getiren platformlardır. Araçlar için kullanılan bu platformlara benzer platformlar bisikletler içinde kullanılmaktadır. Bisiklet paylaşımı sunan platformlar kullanıcıların belli depolarda bulunan bisikletlere ulaşarak kredi kartı ile ödemelerini yapmalarının ardından bisikletleri kullanmalarına imkan sunan

platformlardır. Bu platformlar bisikletlerle ilgili takip ihtiyacını bisikletlerde bulunan izleme cihazları ile sağlamaktadır (Barry ve Caron, 2015: 70).

Ulaşım paylaşım türleri ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan biri ulaşım hizmetleri diğeri ise araç kiralama (Owyang, 2014: 6). Ulaşım hizmetleri, bu paylaşım türü car-pooling olarakta bilinmekte olup kiralama hizmetinden ziyade bir yolculuğu birlikte paylaşmak isteyen insanlar veya kurumlar için sunulan hizmetlerdir. Bu hizmetler düzenli yapılan seyahatler olabileceği gibi uzun süreli tek seferlik seyahatler de olabilir. Bu hizmetlerde yapılan yolculuklarda yapılan giderlerin bir kısmı paylaşılabılır kullanıcılar arasında giderlerin paylaşımında ticari bir amaç güdülmemektedir (Shaheen vd., 2016: 23). Araç kiralama hizmeti ise yat, scooter, araba, motosiklet ve benzeri araçların kiralama yolu ile paylaşılması anlamına gelmektedir. Bu paylaşım türünde platformlarda sunulan araçlar şahıslar tarafından işletileceği gibi büyük şirketler tarafından da işletilebilirler (Standing, vd., 2019: 225).

Paylaşım ekonomisinin ulaşım tarafındaki girişimleri sayesinde araç sahibi olma oranları düşmüş, mevcut araçların taşıma kapasiteleri arttırılmış, toplu taşıma daha çok tercih edilir hale gelmiştir. Paylaşım ekonomisi ulaşım paylaşımı platformlarının sağladığı bu faydalar sayesinde hava kirliliği azalmıştır. Bu umut verici gelişme sayesinde paylaşım ekonomisine olan ilgi de artmıştır (Cohen ve Kietzmann, 2014: 287).

Ürün ve hizmetlerin paylaşımının toplum tarafından algılanması son yıllarda önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır. Paylaşım ekonomisi modellerinde yaşanan gelişmeler ve internet teknolojilerinin hızla gelişmesi ile birlikte yeni iş alanları ortaya çıkmıştır. İnsanların yapacakları seyahatleri planlamaları ve nasıl seyahat edecekleri gibi konularda değişik olmuştur. Ayrıca insanların gitmek istedikleri yere gitmek için illa araç sahibi olmaları gerekliliği ortadan kalkmaya başlamış ve paylaşımlı ulaşım modelleri genişlemeye başlamıştır. Paylaşımlı ulaşım ulaşılacak istenilen rotanın merkezde olduğu paylaşımlı ulaşım hizmetlerini anlatır (Tong vd., 2018: 1633). Şehirler her geçen gün büyümekte ve genişlemektedir. Buna bağlı olarak artan nüfus artışı daha gelişmiş ve taşıma kapasitesi olan ulaşım sistemlerine ihtiyaç duymaktadır. Şehirlerdeki ulaşım ağları yaşam kalitesinin ve ekonomik refahın bir göstergesidir. Bu nedenle devletler ulaşım hizmetlerinde yaşanan

gelişmeleri yakından takip etmekte ve yeniliklerle ilgili doğrudan yatırımlar yapmaktadır (Iacobucci vd., 2017: 65). Paylaşımlı ulaşım modeli, otomobil, scooter, bisiklet, motorsiklet ve diğer araçların kullanımı insanların ihtiyaç duydukları her türlü ulaşım aracına geçici ve kısa süreli olarak ulaşmalarına imkan sağlayan modellerdir (Shaheen vd., 2017: 1).

Paylaşım ekonomisinde ulaşım sektörü denilince ilk akla gelen ulaşım markaları Uber, Blablacar, Lyft gibi markalardır. Ulaşımın paylaşılması 3 değişik şekilde olmaktadır. Bunlardan ilki kısa veya uzun mesafeli seyahatlerin gerçekleştirildiği yolculuklardır. Kısa mesafede yer alan bir yere gitmek isteyen kullanıcılar mobil cihazlarına indirdikleri Lyft ve Uber gibi uygulamalar sayesinde gitmek istedikleri yeri girerek taksilere alternatif bir yolculuk deneyimi yaşamaktadırlar (Allen ve Berg, 2014: 7).

1.5.1.4.1. Martı TAG

Martı, Oğuz Alper Öktem ve Sena Öktem tarafından 2018'de kurulmuş teknoloji şirkettir. İstanbul, İzmir, Antalya, Kocaeli, Muğla ve Mersin'de elektrikli scooter, elektrikli bisiklet, elektrikli moped hizmeti verirken, İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa, Kocaeli ve Muğla'da Martı TAG ile paylaşımlı yolculuk sistemi sunmaktadır. Faaliyetine 2019 yılında başlayan ve ilk başta sadece İstanbul'da hizmet veren şirket, 2020'de Ankara'da da hizmet vermeye başlamıştır.

Paylaşımlı yolculuk sistemini Türkiye'ye getirmeyi amaçlayan Martı şirketi, Martı TAG isminde bir sistem kurmuştur. Şirket verilerine göre şu anda 131 binden fazla TAG sürücüsü bulunmaktadır. Tag sürücü sayısı Mayıs 2024'te 155 bine ulaşmıştır. Martı Araç Çağırma hizmeti TAG (Tek Araçla Gidelim), mobil uygulama vasıtasıyla sunulan çevreci ve sosyal bir yolculuk paylaşımı platformudur. Martı tarafından sağlanan altyapıyla birlikte ücretsiz olarak sürücü ve yolcu arasında kara yolları mevzuatı kapsamında tanımlanmış olan hatır taşımacılığı aracılığı sağlamaktadır. Boş koltukları bulunan sürücülerin yolculuk yapmak isteyen kişilerle buluşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Sürücü tarafından aracın yıpranma payı, temizliği ve yakıtı katkı amacıyla özgür olarak belirlenen ücret aralığında, yolcunun belirlediği miktar karşılığında sürücü aracına yolcu alabilir (MARTI, 2024).

1.5.1.4.2. Uber

2010 yılında kurulan Uber paylaşım ekonomisinde ulaşım denilince en çok verilen örnektir. Uber platformunda yer alan araçlar Uber firmasının kendi araçları değildir. Uber firması ulaşım alanında hizmet veren araç sahipleri ile ulaşım hizmeti almak isteyen kullanıcıları bir araya getirerek verilen hizmet üzerinden komisyon geliri elde eden bir paylaşım ekonomisi platformudur. İnsanlar Uber kullanmak için mobil cihazlarına Uberin mobil uygulamasını indirmekte ve gitmek istedikleri yeri uygulamaya girip talep oluşturarak hizmet alabilmektedirler. Kullanıcılar gitmek istedikleri yeri girdiklerinde uygun olan Uber araçlarını görebilecekleri gibi aynı zamanda gitmek istedikleri yere gitmek için ne kadar ödemeleri gerektiğini görebilirler. Böylece almak istedikleri hizmet ile ilgili ön ücret bilgisine sahip olabilmektedirler. Uber platformunu sadece taksilere alternatif olarak düşünmek eksik olabilir. Çünkü Uber platformu farklı ihtiyaçlara farklı alternatifler sunan ve farklı fiyatlarla farklı ulaşım alternatifleri sunan bir platformdur. Örnek vermek gerekirse bot hizmeti sunan UberBOAT veya gelir düzeyi yüksek olan insanların daha lüks araç ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan UberLUX uygulamaları vardır (Allen ve Berg, 2014: 7).

1.5.1.4.3. BlaBlaCar

Uzun mesafeli seyahatlere çıkacak olan insanlara bakıldığında gitmek istedikleri güzergah üzerinde seyahat eden araçlar ile bir araya gelen kullanıcıların kullandığı Blablacar ön plana çıkmaktadır. Böylece araçlarında boş koltuk olan araç sahipleri bu koltuklarını aynı istikamete gitmek isteyen kullanıcılar ile paylaşarak yolculuk maliyetlerini düşürme şansına sahip olmaktadır (Allen ve Berg, 2014: 7).

1.5.1.4.4. Lyft

2012 yılında kurulan Lyft, kişilerin kendi araçları ile ulaşım hizmeti vererek kazanç sağlamalarına imkan veren araç paylaşım platformudur. Lyft sürücülerini uygulama aracılığıyla yolcuları belli bir konumdan alıp gitmek istedikleri yere götürerek bir nevi taksicilik hizmeti sunmaktadırlar (Lyft, 2024).

1.6. Turizm Endüstrisinde Paylaşım Ekonomisinin Gelişiminin Önündeki Engeller

Paylaşım ekonomisi giderek büyüyen bir potansiyele sahip yeni bir ekonomi modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların satın alma güçlerinin düşmesi

nedeniyle kiralama yoluna gitmesi paylaşım ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca karbon salınımının azalması, emisyon gazının azalması ve kaynakların daha verimli kullanılması da paylaşım ekonomisinin tercih edilme nedenlerindendir. Ancak paylaşım ekonomisinin gelişmesinin önünde bazı engeller vardır. Bu engeller; ekonomik ve sosyo-kültürel engeller, teknolojik engeller, psikolojik engeller ve hukuki engellerdir (Forgacs ve Dimanche, 2016; Onete vd., 2018; Akbar ve Tracogna, 2018: 91; Hofstede, 1980; Borcuch, 2016; Basselier vd., 2018: 59; Cheng vd., 2019; Phua, 2019; Hawlitschek vd., 2018; Räisänen vd., 2021: 18; Munkoe, 2017; Kassan ve Orsi, 2012; Ma vd., 2018; Katz, 2015; Ganapati ve Reddick, 2018; Berkowitz ve Souchaud, 2019; Johal ve Zon, 2015: 3; Fellander vd., 2015: 42).

1.6.1. Ekonomik ve Sosyokültürel Engeller

Turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisi girişimcilerinin paylaşım ekonomisi alanında iş kurabilmeleri için önemli bir sermayeye ihtiyaçları vardır. Konaklama alanında hizmet vermek isteyen bir girişimcinin bir eve sahip olması ve evin konaklama hizmeti için hazır hale getirilmesinde çeşitli maliyet ve giderlere katlanması gerekmektedir. Seyahat ve ulaşım alanında hizmet vermek isteyen bir girişimcinin ise yine araç sahibi olması ve araç ile ilgili giderleri karşılayabiliyor olması gerekmektedir. Dolayısıyla yeterli sermayenin olmaması ve paylaşım ekonomisi girişimciliği alanında teşviklerin olmaması nedeniyle yeni girişimler ortaya çıkamamaktadır (Forgacs ve Dimanche, 2016; Onete vd., 2018).

Paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinde hızlı yükselişi bu alanda hizmet verilen yeni rekabet ortamları oluşturarak geleneksel işletmeleri rekabet anlamında zorlamaktadır. Özellikle konaklama ve ulaştırma alanında hizmet veren geleneksel işletmeler paylaşım ekonomisi platformlarına karşı ciddi bir savaş içine girmiştir. Bununla birlikte paylaşım ekonomisinde hizmet veren platformların iş modellerinin başarısı nedeniyle geleneksel işletme ve paylaşım ekonomisi platformu arasındaki rekabette paylaşım ekonomisi platformları bir adım öne çıkmaktadır (Akbar ve Tracogna, 2018: 91).

Hofstede kültür farklılıklarını, güç mesafesi, uzun ve kısa döneme yönelme, bireycilik-kolektivizm ve belirsizlikten kaçınma olarak dört grupta incelemiştir.

Bireycilik-kolektivizm, toplum içinde yaşayan bireylerin birbirine olan bağımlılık düzeyini göstermektedir. Bireylerin toplumdaki diğer bireyler arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışır. Bireyci toplumlarda insanlar daha çok kendi başlarına hareket etme eğilimindedirler. Bu insanlar sadece ailelerini ve çıkarlarını düşünürler. Bu nedenle bireyci toplumlarda toplu hareket etme, işbirliği gibi bireylerin birlikte hareket edeceği eğilimler azdır. Bu anlamda paylaşım ekonomisinin gelişmesine ve paylaşım ekonomisi platformlarının ortaya çıkmasında önemli bir etken olan işbirliği bireyci toplumlarda olmadığından bu toplumlarda paylaşım ekonomisi gelişmemektedir. Bu anlamda paylaşım ekonomisinin gelişimini engelleyen etkenlerden birinin bireyci toplum dolayısıyla birey olarak hareket etmek olduğunu söylemek yanlış olmaz. Paylaşım ekonomisinin gelişimini engelleyen nedenlerden bir diğeri de güç mesafesidir. Güç mesafesi yüksek olan toplumlarda bireyler karar alma süreçlerine katılmaya istekli değildirler. Ayrıca bireyler karar alma ile ilgili süreçlerde başkalarına danışmak istemezler. Bireyler kararlarını kendi çıkarlarına göre kendi başlarına almak isterler. Bu nedenle güç mesafesinin yükseldiği toplumlarda işbirlikçi tüketim dolayısıyla paylaşım eğilimleri düşük olacağından bu durum paylaşım ekonomisinin gelişimine engel olacaktır. Belirsizlikten kaçınma, insanların belirsiz durumlar karşısında verdikleri tepkiyi ve bu belirsiz durumlardan kaçınırken hissettikleri duyguyu ifade eder. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda toplum üyeleri net ve açık kuralların olmasını talep etmektedir. Bu tür toplumlarda bireyler gelecekle ilgili endişelidirler. Bireyler belirsizlikten korktukları için kolay kolay iş değişikliği yapmazlar. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda yenilikle tehdit olarak algılanır. Bu nedenle bu tür toplumlarda yaşayan bireyler yeniliklere karşı direnç gösterirler. Yeni bir ekonomi modeli olan paylaşım ekonomisi içerisinde yenilikler ve belirsizlikler barındıran yeni bir model olduğundan belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda paylaşım ekonomisi gelişmez ya da gelişimi çok yavaş gerçekleşir. Uzun ve kısa döneme yönelik toplumlar arasındaki fark geleceğe ve geçmişe verilen değer ile ilgilidir. Uzun döneme yönelik toplumlar gelecekle ilgili planları olan gelecekle ilgili aksiyon alan toplumlardır. Kısa döneme yönelik toplumlar ise eskiye bağımlı, gelenekselci ve değişimlere alışık olmayan direnç gösteren toplumlardır. Bu nedenle kısa döneme

yönelen toplumlarda yeniliklere karşı olan direnç ve gelenekselci bakış açısı paylaşım ekonomisinin gelişimini engellemektedir (Hofstede, 1980).

1.6.2. Teknolojik Engeller

Paylaşım ekonomisi platformları güç bir teknolojik altyapıya sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle yetersiz düzeyde teknolojik altyapı ve çevrimiçi platform özelliklerinin yetersizliği gibi durumlarda bu platformlardan hizmet alanlar ve bu platformlara hizmet sunanlar sorunlar yaşamaktadır. Bununla birlikte ortaya çıkan teknolojik sorunların çözülmesinde paylaşım ekonomisi alanında uzmanlaşmış personel yetersizliği nedeniyle sorunların çözülmesi güçleşmektedir (Borcuch, 2016; Onete vd., 2018)

Paylaşım kavramı insanlık tarihi boyunca yer alan bir kavram olmasına rağmen internetin gelişmesi, dijitalleşme ve mobil cihazlar ile paylaşım ekonomisi olarak daha yaygın bir şekilde karşımıza çıkmıştır. Paylaşım ekonomisi ile birlikte hizmet sunan paylaşım ekonomisi platformları internet ve mobil cihazlar aracılığıyla kullanıcılarına ulaşırlar. Ancak paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla yapılan araç kiralalamaları, ev kiralalamaları ve sunulan hizmetler herkes tarafından kolay bir şekilde algılanamıyor. Y ve Z kuşakları paylaşım ekonomisi platformlarını rahat bir şekilde kullanabilir ve aralarında paylaşım yapabilirken X kuşağı ve daha eski kuşaklar bu platformları kullanmakta ve anlayabilmekte zorlanmaktadır. Paylaşım ekonomisinin gelişmesini engelleyen teknolojik nedenlere bakıldığında insanların internete erişimi de önemli bir etkidir. İnternet erişimi olmayan ya da sınırlı olan insanlar mobil cihazlar ve internet aracılığıyla hizmet sunan paylaşım ekonomisi platformlarına erişemeyecektir. Ayrıca internet erişiminin olmaması paylaşım ekonomisi ile ilgili yeni gelişmeler ve yeni platformlardan haberdar olunmamasına neden olacaktır. Bu nedenle paylaşım ekonomisinin gelişmesinde internet erişimi büyük önem arz etmektedir. Dünya genelinde internet ve mobil uygulamaların kullanımı ne kadar artarsa o derecede paylaşım ekonomisi platformlarının kullanılmasının artmasının önü açılmış olur. Paylaşım ekonomisi platformlarının kullanım zorluğu da paylaşım ekonomisinin gelişimini engelleyen teknolojik engellerden biridir. Kullanıcılar atıl durumda olan kiralamak istedikleri odaları için siteye detaylı bir şekilde bilgi girişi yapması, fotoğraflar yüklemesi, konum

doğrulama yapması ve yasal zorunluluklar için kişisel bilgilerini eksiksiz bir şekilde girmesi gerekir. İşte bu noktada paylaşım ekonomisi platformlarının kullanıcılarına sunmuş oldukları uygulamaların hizmet sunanların sunacakları hizmetle ilgili bilgileri kolayca girememeleri ve kullanıcıların da satın almak istedikleri hizmete doğru, hızlı ve kolay bir şekilde ulaşamaması ürünü ve hizmeti satın almaktan vazgeçmelerine neden olmaktadır (Basselier vd., 2018: 59).

1.6.3. Psikolojik Engeller

Paylaşım ekonomisinin gelişimini engelleyen nedenlerden biri değişime isteksizliktir. Paylaşım ekonomisinin sunduğu bir çok avantaja rağmen insanlar bu yeni sisteme geçme konusunda isteksizdir. Bunun başlıca nedeni geleneksel düşünce tarzının baskın olmasıdır. Geleneksel düşünce tarzı yeni stratejilerin paylaşım ekonomisi girişimcileri için daha riskli olduğu ve konfor alanının dışına çıkılması anlamına gelmektedir. Ayrıca insanlarda paylaşım ekonomisi farkındalık düzeyi yeterli seviyede değildir. İnsanlar paylaşım ekonomisi iş ve işlemlerinin çok karmaşık olduğunu düşünürler. Bu nedenle paylaşım ekonomisine katılmaktan çekinirler. Paylaşım ekonomisi ile ilgili kavram ve uygulama pratiklerinin basitliği konusunda eğitim verilmesi bu farkındalık düzeyini arttıracaktır (Cheng vd., 2019; Phua, 2019; Hawlitschek vd., 2018).

Paylaşım ekonomisinin gelişimini engelleyen etkenlerden biri de güvensizliktir. Paylaşım ekonomisi paydaşları arasında paylaşımın temelini güven oluşturur. Evini paylaşmak isteyen bir paydaş evine gelecek olan kişilerin güvenilir olmaması nedeniyle paylaşım ekonomisine katılmaktan vazgeçmektedir. Ayrıca yine evini paylaşan paydaşların evini kullanacak olan paydaşın eve gereken önemi göstermemesi, hor kullanması ve temiz bırakmaması gibi nedenlerle insanlar evlerini kiralamaktan vazgeçmektedirler. Buda paylaşım ekonomisinin gelişimini engelleyen en önemli nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle dünyanın bir ucundan diğer ucundaki yere girmek isteyen ile gideceği yerdeki kişi arasındaki güveni sağlamak paylaşım ekonomisi platformlarının en önemli amaçlarından biridir. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ve hizmet alanlar daha önce karşı karşı gelmemektedir. Bu nedenle paylaşım ekonomisi platformları karşı karşıya gelmeyen paydaşların platform aracılığıyla güven oluşturmalarını sağlamaya çalışır. Paylaşım

ekonomisi platformları online olarak hizmet sunmakta olduğundan Agarwal online pazar yerlerindeki güvensizliğin giderilmesi için üç yaklaşım önermektedir. Bu yaklaşımlar ‘Topluluk Sorumluluk Sistemi’, ‘Geri Besleme Sistemi’, ‘Güvenilirlik Sertifikasyon Kurumu’ yaklaşımlarıdır. Paylaşım ekonomisinin gelişimindeki engellerden biri olan güvensizlik bu yaklaşımların olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Geri besleme sistemi, paylaşım ekonomisi platformunda hizmet verenlerden hizmet alanlar aldıkları bu hizmet için geri bildirim yaparlar. Bu sayede hem hizmet veren verdiği hizmet ile ilgili eksiklikleri tespit etmiş olur hem de bu üyeden hizmet almak isteyen başka kullanıcıların doğru yönlendirilmesini ve güven sağlamasına olanak sağlar. Sağlanan bu faydalar nedeniyle paylaşım ekonomisi platformları güven sağlamada geri besleme sistemini kullanabilir. Güvenilirlik Sertifika Kurumu online olarak hizmet veren platformlara belge vererek onların hakkında dijital bir sertifika yayınlar. Yayınlanan bu dijital sertifika sayesinde kullanıcılar platform ile ilgili bir çok bilgiye internet ortamında erişebilirler. Güvenilirlik sertifika kurumu sertifikalandırdığı platformların güvenilir olduğunu ortaya koyabildiği gibi aynı zamanda platformda yaşanacak dolandırıcılık ve usulsüzlük gibi suçlarla ilgilide ceza verir. Topluluklar paylaşım ekonomisi platformları için önem arz etmektedir. Topluluk sorumluluk sistemi sayesinde topluluğu üye olan işletmeler topluluğa karşı vermiş oldukları vaatler ve topluluğun yaptığı baskı nedeniyle vaatlerini yerine getirme eğilimindedirler. Ayrıca topluluklarda yer alan işletmeler ortak değerlerin varlığı nedeniyle topluluğa karşı bağlı olma duygusu taşır. Topluluk üyeleri bir araya gelerek aralarında bir güven oluşturur. Diğer kullanıcılarda güvene dayalı olarak kurulan toplulukların yorumlarını ve tercihlerini dikkate alırlar (Räisänen vd., 2021: 18).

1.6.4. Hukuki Engeller

Paylaşım ekonomisi alanında kural ve düzenlemelerin eksikliği paylaşım ekonomisinin gelişimi önündeki önemli bir engeldir (Munkoe, 2017; Kassin ve Orsi, 2012; Ma vd., 2018; Katz, 2015; Ganapati ve Reddick, 2018; Berkowitz ve Souchaud, 2019).

Paylaşım ekonomisi Airbnb platformunda yaşanan güvenlik ve risk ile ilgili mevzuat eksiklikleri, Uber uygulamasında hizmet sunan araç sahiplerinin “bağımsız

aracı” tanımlamasında yaşanan problemler gibi bir çok hukuki zorluklar yaşamaktadır. Hükûmetler çoğunlukla hızla gelişen teknolojinin getirdiği iş modelleri ile ilgili düzenlemeler yapmaktadır. Bu nedenle hükûmetler hızlı bir şekilde kullanıcı sayısı ve platform sayısı artan paylaşım ekonomisi içinde düzenlemeler yapması gerekmektedir. Hükûmetlerin gelişen paylaşım ekonomisi platformları ile ilgili yasal mevzuat konusunda yavaş hareket etmesi neticesinde paylaşım ekonomisi platformunda hizmet sunan kullanıcıların ve platformların kendi kurallarını koymalarına neden olmaktadır (Johal ve Zon, 2015: 3).

Paylaşım ekonomisinde sadece ürün ve hizmet alışverişi değil aynı zamanda bilgi alışverişi de yapılmaktadır. Bilgi değişimi yapılması sonucu işbirliği ve yeni girişimler ortaya çıkmaktadır. Yapılan bilgi işbirlikleri önceden beri yapılmakta olsalar da fikri mülkiyet ile ilgili yeni endişeler ve problemler yaratması muhtemeldir. Yazılım ve yaratıcılık alanında yaşanan artan paylaşım nedeniyle bu alanlarda kullanılacak yeni lisansların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Yaratıcı ürünler lisansı gibi yeni lisanslama modelleri ortaya çıkmıştır. Bu modellerin konusunu paylaşım, özel kullanım, yeniden paylaşım ve ticari kullanımla ilgili standartlar oluşturmaktadır. Bununla birlikte hem ürünlerin paylaşımı hem de risklerin paylaşımı anlaşmazlıkların artmasına neden olacaktır. Bu anlaşmazlıkların çözümü için gerekli hukuki mevzuatın hazırlanmasına ihtiyaç vardır (Fellander vd., 2015: 42).

Paylaşım ekonomisinde hizmet sunan platformlar sayesinde insanlar atıl durumda bulunan odalarını, evlerini, arabalarını, eşyalarını satabilir veya kiralayabilirler. Ayrıca insanları paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla sunmak istedikleri hizmetleri bir bedel karşılığında bu hizmetlere ihtiyacı olan insanlara sunabilirler. İşte bu noktada yapılan kiralama ve satış işlemleri nedeniyle ortaya ticari işlem ve ekonomik değer çıkmaktadır. Paylaşım ekonomisi dışında aynı hizmetleri veren geleneksel işletmeler yaptıkları bu işlemler için vergi ödemektedir. Bu noktada ortaya haksız rekabet, anlaşmazlıklar ve vergi ödeme istekliliğinde düşüş gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluklar paylaşım ekonomisinin gelişmesine engel olmaktadır. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların ve hizmet alanların vergisel konularda herhangi bir problem yaşamadan paylaşım ekonomisi platformlarından hizmet alabilmesi ve paylaşım ekonomisinin gelişmesi için bu alana özgü vergilendirme sistemine ve vergilendirme modeline ihtiyaç vardır. Paylaşım

ekonomisinin gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biri de vergilendirme sorunu yani paylaşım ekonomisiyle ilgili yasal vergilendirme altyapısının tam olarak tamamlanmış olmamasıdır. Bu alanla ilgili ortaya koyulacak vergisel düzenleme sayesinde haksız rekabetin ortadan kaldırılması, vergi kaçaklarının azalması, vergi gelirlerinin artması, platformların ve platformda hizmet sunanların yasal bir statü kazanması ve paylaşım ekonomisinin gelişmesi sağlanmış olacaktır (Johal ve Zon, 2015: 3).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM ENDÜSTRİSİNDE VERGİLENDİRME VE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

2.1. Otel İşletmelerinde Katma Değer Vergisi Uygulamaları

Turizm endüstrisinde bir çok alanda hizmet verilmektedir. Bu hizmet alanlarından otelcilik alanı turizm endüstrisi içinde önemli bir yer kaplamaktadır. Otel işletmeleri tarafından sunulan yeme içme hizmetleri, animasyon hizmetleri, konaklama hizmetleri ve transfer hizmetleri gibi çeşitli hizmetler için ürün tedarik edilmesi ve bu ürünlerin sunulmasında katma değer vergisi doğmaktadır. Dolayısıyla iş hacminin yüksek olduğu otel işletmelerinin gerçekleştirdikleri faaliyetleri sonucu işlemlerinin vergilendirilmesi gerekmektedir. Bir otel işletmesi için katma değer vergisi en büyük vergi kalemlerinden birini oluşturmaktadır.

2.1.1. Vergiyi Doğuran Olay

Turizm endüstrisinde önemli aktörlerden biri olan otel işletmelerinde verginin doğabilmesi için katma değer vergisi kanunun 10'uncu maddesinde belirtilen hizmet sunulması gereken durumlarda hizmetin yapılması, mal teslimi yapılması gereken durumlarda ise malın müşteriye teslim edilmesi gerekmektedir. Otel işletmelerinde bünyesinde bir çok hizmeti barındırmaktadır. Misafirlerin otel işletmesinden ürün ve hizmet almasından önce otel işletmeleri tarafından misafirlere fatura ve fatura benzeri belgelerin misafire verilmesi durumlarında vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş olur. Bununla birlikte misafirler tarafından talep edilen ürün ve hizmetler ile ilgili otel işletmesi tarafından fatura düzenlenmesi durumunda da vergiyi doğuran olay meydana gelmiş sayılır. Bazı ürün ve hizmetlerin doğası gereği tek seferde sunulması veya teslim edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle mal teslim edilmesi gereken durumlarda malın parça parça ayrı zamanlarda teslim edildiğinde her parçanın teslim edildiği zamanda vergiyi doğuran olay meydana gelmiş sayılır. Diğer taraftan hizmet sunulması gereken durumlarda ise parça parça sunulan hizmetin her bir parçasının sunulduğu zamanda vergiyi doğuran olay meydana gelmiş sayılır (Katma Değer Vergisi Kanunu).

Otel işletmeleri seyahat acentaları ile çeşitli sözleşmeler yaparak otel odalarının pazarlanması ve satışı için seyahat acentaları ile anlaşmaya varmaktadır.

Böyle durumlarda seyahat acentaları kendi web sitelerini, reklamları ve çeşitli pazarlama kanallarını kullanarak otel işletmelerinin odalarını pazarlamaktadır. Seyahat acentalarının müşterilerine otel odasını satması durumunda vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş sayılmaz. Vergiyi doğuran olayın meydana gelebilmesi için oda satışı yapılan seyahat acentası müşterisinin otel işletmesinden bu hizmeti almış olması gerekir. Erken rezervasyon gibi çok önceden satışı yapılan otel odaları için hizmetten yararlanana kadar geçen süreçte vergiyi doğuran olay meydana gelmiş sayılmaz. Seyahat acentaları tarafından çeşitli kampanyalar sunularak müşterilerine kredi kartı ile yaptıkları satışlarda müşterilerin otel hizmetinden yararlanması gerçekleşmediğinden kredi kartı ile yapılan satışlarda faturanın düzenlenmemesi ve müşterilere hizmetin sunulmasından çok önce çeşitli kampanyalar aracılığıyla yapılan satışlarda tahsil edilen tutarların seyahat acentası işletmesinin avans hesaplarında takip etmesi gerekmektedir (Arslan ve Öz, 2015: 110).

Otel işletmelerinden konaklama hizmeti alan müşteriler için otelde konakladıkları süre boyunca müşteriler adına fatura düzenlenmemesi durumlarında verginin meydana geldiği olay müşterilere sunulan konaklama hizmetinin bitmesi ile gerçekleşir (Güneş, 2011: 489).

2.2. Seyahat Acentalarında Katma Değer Vergisi

Katma değer vergisi kanununa göre turizm endüstrisinde sunulan hizmetlerin yapılması veya turizm hizmetinin sunulmasından önce fatura ve benzeri vesikaların düzenlenmesi durumunda vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş olur. Seyahat acentaları otel işletmelerinin odalarını çeşitli şekillerde pazarlayarak satışını yapmaktadır. Bu satışlar çeşitli kampanyalar yapılarak satılmakta ve büyük çoğunluğu erken rezervasyon veya hizmet alınmasından belli bir süre önce yapılmaktadır. Bu nedenle seyahat acentası tarafından seyahat acentası müşterilerine yapılan oda satışlarında katma değer vergisinin hesaplanabilmesi için satışı yapılan otel odası ile ilgili hizmetten müşterinin faydalanması ve hizmetin tamamlanması gerekmektedir. Ancak çeşitli nedenlerle hizmetin tamamlanmaması ve müşterilere hizmet tamamlanmadan önce fatura kesilmesi durumlarında katma değer vergisi faturanın kesildiği tarihte doğacaktır (Arslan ve Öz, 2015: 193-194).

Seyahat acentaları sundukları hizmetleri belirli bir dönem bağı kalmaksızın yılın her ayında hizmet sunabilmektedirler. Bu sayede insanların belli bir döneme bağı kalmadan dört mevsim tatil yapabilme ve seyahat edebilmesine yardımcı olmaktadır. Seyahat acentaları tarafından müşterilere sunulan hizmetlerden müşteriler tarafından faydalanılması ve hizmetin sona ermesiyle birlikte katma değer vergisi doğacaktır. Böyle bir durumda fatura düzenlenmesi ve mükellefin bağı olduğu vergi dairesine katma değer vergisini beyan edip ödemesi gerekmektedir (Çelik, 2020).

Konaklama hizmetleri oteller, moteller, pansiyonlar gibi işletmeler tarafından verilebileceğı gibi paylaşım ekonomisinin konaklama alanında hizmet sunan platformları tarafından da verilmektedir. Otel işletmeleri gibi geleneksel konaklama tesisleri misafirlerine direk kendileri satış yapabilecekleri gibi seyahat acentaları aracılığıyla da satış yapabilirler. Otel odalarının seyahat acentaları tarafından satılması durumunda müşteriye verilecek olan faturayı hizmetin ifa edildiğı otel işletmesi düzenler. Seyahat acentası da müşterisine verdiği hizmetin karşılığı olarak fatura düzenler. Böyle bir satış organizasyonunda otel odasını seyahat acentası aracılığıyla satan konaklama işletmesi seyahat acentasına düzenlemesi gereken faturada %8 katma değer vergisi hesaplar. Seyahat acentasının tahsil edeceği komisyon bedeli ve konaklama bedeli için seyahat acentası tarafından seyahat acentası müşterisine düzenleyeceği faturada %8 oranında katma değer vergisi uygulayacaktır. Seyahat işletmesi ve otel işletmesi arasındaki durumda ise seyahat acentasının otel odasını sattığı otel işletmesine düzenleyeceği faturada da %8 katma değer vergisi hesaplaması gerekmektedir. Seyahat acentası tarafından sözleşme yaparak ürün ve hizmetlerini pazarladığı otel işletmesine düzenleyeceği fatura da konaklama bedeli ve seyahat acentasının keseceğı komisyon gösterilebilecektir. Bunun dışında seyahat acentasının faturada göstereceğı diğer hizmetler için %18 katma değer vergisi hesaplanması gerekmektedir (108 Nolu KDV Tebliğı).

Türkiye’de yerleşik olarak faaliyet gösteren seyahat acentaları çeşitli ülkelere ve çeşitli konseptlerde yurt dışı turlar düzenlemektedir. Düzenlenen bu turlarda müşterilere sunulan yeme içme, konaklama, rehberlik ve ulaşım gibi hizmetler bu hizmetlerin Türkiye’de değilde başka ülkelerde sunulmasından dolayı katma değer vergisinin konusuna girmemektedir. Yurt dışı turlarda müşterilere sunulan

hizmetlerin katma değer vergisi konusuna girebilmesi için Türkiye’de sunulmuş olması gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentaları tarafından yurt dışında sunulan tur hizmetleri ve bu hizmetler için yapılan giderlerin ödeme belgesi ile tevsik edilmesi şartıyla katma değer vergisine tabi olmayacaktır. Seyahat acentasının sunduğu yurt dışı tur hizmeti için düzenleyeceği faturada sunulan tüm hizmetler için toplam bedel gösterilecek ancak yurt dışında müşterilere sunulan hizmetler dışında kalan hizmetler için katma değer vergisi hesaplayacaktır (Maç, 1998: 67- 68).

Örnek: Bir seyahat acentası tarafından düzenlenen yurt dışı paket tur nedeniyle elde ettiği kazanç 100.000 TL’ dir. Türkiye’de yerleşik seyahat acentası tarafından paket tur satın alanlara, yurt dışında sunulan hizmetlerin belgelendirilmesi şartıyla yurt dışı hizmetlere ait toplam gider 30.000 TL’ dir. Sunulan yurt dışı pakettur hizmeti kapsamında sunulan ulaştırma hizmeti için toplam gider 40.000 TL’ dir.

Bu durumda katma değer vergisi uygulanacak tutar şu şekilde hesaplanacaktır.

Yurt dışı paket tur toplam geliri: 100.000 TL

Yurt dışında sunulan hizmetler bedeli: 30.000 TL

Yurt dışı ulaşım bedeli: 40.000 TL

Yurt dışı paket tur toplam geliri – (Yurt dışında sunulan hizmetler bedeli + Yurt dışı ulaşım bedeli)= Vergi Matrahı

100.000 TL – (30.000 TL + 40.000 TL)= 30.000 TL

Katma değer vergisinin matrahı 30.000 TL olacaktır. 30.000 TL üzerinden katma değer vergisi hesaplanacaktır. Ancak bu şekilde hesaplama yapılabilmesi için Türkiye’de yerleşik seyahat acentası tarafından paket tur satın alan müşterilere sunulan hizmetler için düzenlenecek faturada yurt dışı hizmet giderleri ve yurt dışı ulaşım hizmeti giderleri ayrı ayrı gösterilmelidir. Katma değer vergisine tabi olmayan tutarlar düşüldükten sonra kalan bedele, katma değer vergisi uygulanması gerekmektedir (Güneş, 2011: 445-446).

2.3. Turist Rehberlerinin Vergilendirilmesi

Turist rehberleri turist rehberleri meslek kanununda eylemli ve eylemsiz turist rehberleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Eylemli ve eylemsiz turist rehberlerinin

gelir vergisi kanununda seyahat acentalarında çalışmaları bakımından üçe ayrılmaktadır. Bunlar; vergiden muaf serbest meslek erbabı olan turist rehberleri, arizi serbest meslek erbabı olan turist rehberleri ve serbest meslek kazancı mükellefi turist rehberleridir. Eylemli ve eylemsiz turist rehberleri bir seyahat acentasına bağlı olarak çalışabilecekleri gibi bağımsız bir şekilde de turist rehberliği yapabilirler. Turist rehberlerinin vergilendirilmesiyle ilgili olarak bir çok açıklama 289 No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde yapılmıştır (Türkay, 2016: 110).

Bir faaliyetin serbest meslek faaliyeti olabilmesi için:

- Sermayeden ziyade daha çok kişinin kendi emeğinin, tecrübesinin ve mesleki bilgisinin ön planda olması,
- Bağımsız olarak bir şirkete bağlı olmaksızın kendisi için ve kendi adına çalışması,
- Gerçekleştirilen işin arizi olmaması devamlılık arz etmesi gerekmektedir.

Bir faaliyetin serbest meslek faaliyeti olması için gerekli olan şartlardan devamlılık şartı serbest meslek faaliyetini geçici serbest meslek faaliyetinden ayırmaktadır (Türkay, 2016).

2.4. Devre Mülk ve Devre Tatil İşlemlerinde Vergilendirme

Devre tatil, bir tesiste yer alan bölümlerden her birinin yılın belli dönemlerinde müşteriler ile yapılan sözleşmeler karşılığında müşterilere kullandırılmasıdır. Devre tatilin vergilendirilmesi konusunda bazı vergisel ve hukuksal belirsizlikler bulunmaktadır (Altındağ, 2001: 359).

Kat mülkiyeti kanununda yer alan devre mülk hakkı, konut olarak kullanılmayan yapıların ya da bağımsız bölümlerin devre mülk hakkını satın alanlara yılın belirli dönemlerinde kullandırılmasıdır. Devre mülk satın almak isteyen katma değer vergisi mükelleflerine yapılan satışlar katma değer vergisinin doğmasına neden olur. Devre mülk şirketleri yılın belirli dönemlerine bölünmüş olan devre mülk haklarını müşterilerine sattıktan sonra devre mülk sahipleri isterse yılın belli dönemi için sahip oldukları bu haklarını kiraya verebilmektedir. Böyle bir durumda birinci olarak ortaya çıkacak durum eğer devre mülk ticari amaçla kiraya veriliyorsa bu durumda bu işlem katma değer vergisine tabi olacaktır. İkinci olarak ortaya çıkacak olan durum ise devre mülklerin ticari amaç gütmekten kiraya verilmesidir. Bu

durumda ise devre mülk sahibi tarafından ticari olmayan amaçla kiraya verilen devre mülk kiralama işlemi nedeniyle katma değer vergisi ortaya çıkmayacaktır.

Devre tatil hizmetinde vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi devre tatili satın alanların devre tatile ait yılın belli dönemi devre tatil hizmetinden yararlanması yani bu hizmetten yararlanıp hizmetin bitmesi ile olur. Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentaları tarafından müşterilerine sunulan yurt dışı devre tatil hizmeti katma değer vergisine tabi olmayacaktır. Çünkü bir hizmetin katma değer vergisine tabi olması için sunulan hizmetin yurt içinde sunulması gerekmektedir. Türkiye’de yerleşik olarak hizmet sunan seyahat acentası tarafından satışı yapılan yurt dışı devre tatil hizmetinden yurt dışında yararlanıldığından bu hizmet katma değer vergisine tabi olmamaktadır. Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentası birlikte iş yaptığı yurt dışı seyahat acentasına gönderdiği devre tatil müşterisi için komisyon geliri elde etmektedir. Bu komisyon geliri verilen hizmetten Türkiye’de faydalanıldığından katma değer vergisine tabi olacaktır (Maç, 1998:190).

2.5. Turistlere Yapılan Mal Satışlarında Katma Değer Vergisi

Türkiye’de ikamet etmeyenlere yapılan satışların vergilendirilmesinde destinasyon ilkesi uygulanmaktadır. Bu ilke kapsamında Türkiye’de ikamet etmeyenlere yapılacak olan satışlar ihracat kapsamında değerlendirileceğinden katma değer vergisi istisnasına tabi olacaklardır. Türkiye’de ikamet etmeyen kişilere yapılan satışlar vergilendirme açısından katma değer vergisine tabi olacaktır. Türkiye’de ikamet etmeyen kişilere yapılacak olan satışların katma değer vergisine tabi olacağı Katma Değer Vergisi Kanununun 11’inci maddesinde belirtilmiştir. Türkiye’ye gelen turistler seyahatleri boyunca çeşitli ören yerleri ve tatil beldelerinden ülkelerine götürmek, hatıra kalması, arkadaşlarına ve ailelerine hediye almak için alışveriş yaparlar. Bu alışverişleri neticesinden Türkiye’de yerleşik olan turistik ürün satışı yapan işletmeler tarafından kendilerine fatura verilir. Turistler ülkeden ayrılmadan önce turistik ürün satıcılarından aldıkları faturaları sunmaları halinde aldıkları ürünler için ödedikleri katma değer vergisini iade alabilirler. Turistlere yapılan mal satışlarında sağlanan katma değer vergisi istisnasından Türkiye’de yerleşik olmayan Türkler ve yabancı ülkelerde ikamet eden yabancılar yararlanabilirler. Türk vatandaşları kanun kapsamı gereği katma değer vergisi

istisnasından yararlanamazlar. Ancak Türkiye’de yerleşik olarak yaşamayan ikamet etmeyen başka bir ülkede yerleşik olarak yaşayan ikamet eden Türk vatandaşları yararlanabilirler. Türkiye’de yerleşik olarak yaşamayan Türk vatandaşlarının katma değer vergisi istisnasından yararlanabilmesi için yaşadıkları ülkelerden o ülkede yaşadıklarını gösteren belge almaları gerekmektedir. Yabancı ülke vatandaşları katma değer vergisi istisnasından yararlanabilirler. Ancak yabancı ülke vatandaşlarının daimi veya geçici olarak Türkiye’de ikamet izni almış olmaları durumunda katma değer vergisi istisnasından yararlanamazlar. Katma değer vergisinden yararlanmanın en önemli kistası Türkiye dışında ikamet etmektir (43 No.lu KDV Tebliği).

Turistlere satış yapan işletmelerin katma değer vergisi istisnasından yararlanarak satış yapabilmesi için mükellefiyet türünün gerçek usulde katma değer vergisi mükellefi olması gerekir. Turistlere satış yapan turistik mağazaların turistlere katma değer vergisi istisnasından yararlanarak satış yapabilmesi için bağlı bulundukları vergi dairesinden bu işlemi yapabileceklerine dair izin belgesi almaları gerekmektedir. Katma değer vergisi istisnası kapsamında yapılacak olan satışlarda turistik ürün satan mağazalar turistlere dört nüsha halinde fatura düzenlemek zorundadır. Mağaza tarafından turistlere satın aldıkları ürünler için düzenlenen dört nüshalık faturanın üç nüshası ürünü satın alan turistlere verilecektir. Kalan nüsha satışı yapan turistik mağazada kalacaktır. Turistik ürün satan mağaza düzenlediği faturaya ürünü satın alana turistin varsa banka bilgilerini, pasaport bilgilerini, Türkiye’de yerleşik olmayan Türk vatandaşı ise yurt dışında yaşadığı ülke tarafından yurt dışında yaşadığını gösterir belgenin numara ve tarihini yazmalıdır. Götürü usulde mükellef olanlar ve katma değer vergisi mükellefiyeti bulunmayan turistik ürün satan mağazaların turistlere yaptıkları satışlarda katma değer vergisi istisnası uygulayamazlar (43 No.lu KDV Tebliği).

2.6. Konaklama Vergisi ve Turizm Payı Beyannamesi

Konaklama vergisi, 14/10/2021 tarihli ve 7338 sayılı Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 61 inci maddesiyle değiştirilen 7194 sayılı Kanunun 52 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi hükmüne göre 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Konaklama Vergisi

Uygulama Tebliği). Turizm payı, 7183 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi gereğince ticari işletmelerin yatırımcısı veya işletmecisi olan gerçek veya tüzel kişilerin bu işletmelerdeki faaliyetleri sonucunda elde ettikleri net satış ve kira gelirlerinin toplamı üzerinden alınan paydır (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

2.6.1. Konaklama vergisi

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun yeniden düzenlenen 34 üncü maddesinde ihdas edilen konaklama vergisi, 14/10/2021 tarihli ve 7338 sayılı Vergi Usul Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 61 inci maddesiyle değiştirilen 7194 sayılı Kanunun 52'nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi hükmüne göre 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Konaklama vergisinin konusunu, tatil köyü, apart otel, otel, misafirhane, motel, dağ evi, kamping, yayla evi gibi konaklama tesisleri tarafından sunulan geceleme hizmeti ve bu hizmetle birlikte sunulmak şartıyla konaklama tesisinde sunulan diğer tüm hizmetler oluşturur. Diğer hizmetler; aktivite, eğlence hizmetleri, havuz, yeme, içme, termal, spor ve benzeri hizmetlerdir. Konaklama tesisleri tarafından misafirlere sunulan geceleme hizmetlerinin eğlence merkezleri, sağlıklı yaşam merkezleri gibi tesisler tarafından sunulması konaklama vergisinin uygulanmasına etki etmez. Geceleme hizmeti sunan bir işletmenin konaklama vergisine tabi olmasında konaklama işletmesinin sınıfı, türü veya niteliği önem arz etmez. Ayrıca geceleme hizmeti sunan konaklama işletmesinin turizm işletme belgesine sahip olup olmaması, iş yeri açma belgesine sahip olup olmaması ya da işletme belgesine sahip olup olmamasına bakılmaksızın konaklama vergisine tabidir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Buna göre;

“1) 31/5/2019 tarihli ve 1134 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile yürürlüğe konulan Turizm Tesislerinin Niteliklerine İlişkin Yönetmelikte yer alan;

- Konaklama tesisleri kapsamında düzenlenen oteller, tatil köyleri, butik oteller, özel konaklama tesisleri, moteller, pansiyonlar, apart otellerde,
- Sağlık tesisleri kapsamında düzenlenen sağlıklı yaşam tesisleri ile bünyesinde konaklama tesisi bulunan termal tesislerde,

- Kırsal turizm tesisleri kapsamında düzenlenen çiftlik evi, köy evi, yayla evi, dağ evi, kampingler, konaklama amaçlı mesire yerlerinde,
 - Muhtelif başlıklarda düzenlenen tesislerden (turizm kompleksleri, tatil merkezleri, eğlence merkezleri, personel eğitim tesisleri, özel tesisler gibi) geceleme hizmeti de sunan diğer tesislerde,
- 2) Her ne ad altında ve sürede olursa olsun kamu ya da özel sektörün tasarrufunda olan yerlerde personelin konaklaması için ayrılan (lojman olarak tahsis edilenler hariç) misafirhane, konukevi, dinlenme tesisi, kamp gibi tesislerde,
- 3) İlgili mevzuata göre işletilen uygulama otellerinde,
- 4) Yukarıda sayılanlar dışında kalan, turizm işletmesi belgesi ve/veya işyeri açma/işletme belgesi olup olmadığına bakılmaksızın geceleme hizmeti sunan diğer tüm tesislerde, verilen geceleme hizmetleri ve bu hizmetle birlikte satılmak suretiyle konaklama tesisi bünyesinde sunulan diğer tüm hizmetler vergiye tabidir. ”

2.6.1.1. Konaklama Tesislerinde Verilen Geceleme Hizmeti

Turizm endüstrisinde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinde misafirlere sunulan geceleme hizmetleri konaklama vergisine tabidir. Geceleme hizmeti, konaklama alanında hizmet veren turizm işletmeleri tarafından sunulan konaklama işletmesinde günlük yatma, konaklama işletmesi tarafından oda veya yer tesis edilmesi, kalma ve barınma hizmetlerini ifade eder. Konaklama işletmelerine gelen misafirlere konaklama işletmesi tarafından odaların geceleme yapılması amacıyla verilmesi ve odaların misafirlerin tasarruflarına bırakılması ile geceleme hizmetinin sunuma başlamış sayılır. Birden fazla misafirin aynı odada konaklayabileceği odalarda ise yatakların misafirlerin tasarruflarına bırakılması ile geceleme hizmetinin sunumu başlamış sayılır. Misafirlerin geceleme hizmeti amacıyla tesise giriş yapıp odasına yerleştikten belli bir süre sonra çeşitli nedenlerle geceleme hizmeti sunan konaklama işletmesinden ayrılması durumunda sunulan hizmet yine konaklama vergisine tabi olacaktır. Misafirlerin geceleme amacıyla odalarına giriş yaptıktan sonra ayrılması vergilendirmeye engel teşkil etmez. Misafirlerin bir günden fazla konaklama amacıyla geceleme hizmeti sunan tesise girmesi ancak tüm konaklama tamamlanmadan ayrılması durumunda misafirlerin konaklama işletmesinde kaldığı günler için konaklama vergisi hesaplanır. Konaklama işletmesinin geceleme hizmeti

sunulmayan günler için konaklama vergisi hesaplamasına gerek yoktur (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Örnek 1: 25.02.2024 tarihinde geceleme hizmeti sunan konaklama işletmesine gelen misafir konaklama işletmesine bir gün kalmak için giriş yapmış ve odasına yerleşmiştir. Misafir otelden ayrılmasını gerektiren bir nedenden ötürü aynı günün akşamı geceleme hizmet bedelini ödeyerek konaklama işletmesinden ayrılmıştır. Bu durumda bir gün kalmak için geceleme hizmeti sunan konaklama işletmesine gelen misafir geceleme hizmetini tamamlamadan konaklama işletmesinden ayrılmış olsa dahi konaklama işletmesi sunduğu geceleme hizmeti için konaklama vergisi hesaplayacaktır.

Örnek 2: 7 gece konaklamak amacıyla geceleme hizmeti sunan konaklama işletmesine gelen misafir çeşitli nedenlerle 3.günün sonunda tesisten ayrılmak zorunda kalmıştır. Misafir 3 günlük geceleme hizmet bedelini konaklama işletmesine ödeyerek konaklama işletmesinden ayrılmıştır. Konaklama işletmesine geldiğinde 7 gün kalma amacıyla gelinmesine rağmen bu süre dikkate alınmaksızın misafirin konaklama işletmesinde kaldığı süreler için konaklama vergisi hesaplanacaktır. Yani misafir konaklama işletmesinden 3 günlük geceleme hizmeti aldığından her ne kadar 7 gün kalma amacıyla gelse de 3 gün için konaklama vergisi hesaplanacaktır.

Kampinglerde sunulan konaklama için misafirlerin geceleme ihtiyaçlarını kendi imkanlarıyla karşılayıp karşılayamaması veya gecelemenin çadır araba, işletmeye ait olsun olmasın çadır, çekme karavan, bungalov, motokaravan gibi yerlerde yapılması sunulan hizmetin geceleme hizmeti olma özelliğini etkilemez (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

2.6.1.2. Geceleme Hizmetiyle Birlikte Sunulan Diğer Hizmetler

Konaklama işletmelerinde geceleme hizmeti dışında da hizmetler sunulmaktadır. Geceleme hizmeti dışında sunulan hizmetlerin geceleme hizmeti ile birlikte satılması şartıyla konaklama işletmesinde sunulan diğer tüm hizmetler konaklama vergisine tabi olacaktır. Ultra her şey dahil, her şey dahil, tam pansiyon, yarım pansiyon ve oda kahvaltı gibi konseptlerle sunulan oda satışları neticesinde konaklama işletmesi bünyesinde geceleme hizmetiyle birlikte satılan aktivite, havuz, termal, yeme, içme, spor ve benzeri hizmetler konaklama vergisine tabi olacaktır.

Bununla birlikte konaklama işletmesi tarafından geceleme hizmeti ile birlikte sunulması gerekli olan hizmetler geceleme hizmetinden bağımsız olarak fiyatlandırılrsa ve bedeli misafirlerden ayrı olarak talep edilse dahi konaklama vergisine tabi olacaktır. Konaklama işletmesi tarafından geceleme hizmeti dışında sunulan eğlence, termal, spor, havuz, spa, masaj, yeme ve içme gibi hizmetlerin geceleme hizmeti ile birlikte sunulan hizmetler olup olmadığının tespitinde geceleme hizmeti pazarlanırken kullanılan ilan, reklam ve reklam gibi konseptler, ultra her şey dahil, her şey dahil, tam pansiyon, yarım pansiyon, oda kahvaltısı gibi konseptlerle sunulması ve konaklama işletmesinde sunulan geceleme hizmetinden diğer hizmetlerden faydalanılmadan yararlanılmasının mümkün olup olmadığı gibi hususlar dikkate alınır. Konaklama vergisine tabi olan işletmeler sundukları ultra her şey dahil, her şey dahil, tam pansiyon, yarım pansiyon, oda kahvaltısı gibi konseptleri ispatlayacak belgeleri sunmaları ve saklamaları gerekmektedir. Konaklama işletmesi tarafından geceleme hizmeti dışında sunulan hizmetlerin konaklama işletmesinin kendisi tarafından ya da konaklama işletmesi adına başkası tarafından yapılması konaklama vergisinin uygulanmasına engel teşkil etmez (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Konaklama işletmesi bünyesi dışında sunulan gezi, rehberlik, ulaşım, müzelere giriş, transfer ve benzeri hizmetler için ayrıca fatura düzenlenmesi veya geceleme hizmeti nedeniyle konaklama işletmesi tarafından misafirlere düzenlenecek olan faturada ayrıca gösterilmesi durumunda bu hizmetler için konaklama vergisi hesaplanmasına gerek yoktur. Böyle durumlarda konaklama vergisi sadece geceleme hizmeti için hesaplanır. Konaklama işletmelerinde geceleme hizmeti dışında sunulan kokteyl, sünnet, düğün, kongre, toplantı, sempozyum ve benzeri hizmetler geceleme hizmetinden bağımsız olarak sunulan hizmetler olduğundan bu hizmetler için konaklama vergisi hesaplanmayacaktır. Organizasyon hizmetlerinin konaklama içerecek şekilde satılması durumunda bu hizmetler için faturada organizasyon hizmetinin içeriği ve bedelinin belirtilmesi veya bu hizmetler için ayrıca fatura düzenlenmesi durumlarda bu hizmetler için konaklama vergisi hesaplanmaz. Bu durumlarda konaklama vergisi sadece sunulan konaklama hizmeti için hesaplanır (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Örnek 1: Oda kahvaltı konsepti ile satış yapan bir otel işletmesi misafirlerine sunduğu kahvaltı hizmetini düzenlediği geceleme hizmeti faturasında ayrıca gösterse ya da kahvaltı hizmeti için ayrı fatura düzenlese de geceleme hizmeti ile birlikte en baştan satışı yapılan kahvaltı hizmeti içinde konaklama vergisi hesaplanacaktır. Konaklama işletmesinin kahvaltı hizmetini ayrıca fatura etmesi ya da konaklama faturasında ayrıca göstermesi bu hizmeti konaklama vergisi kapsamı dışına çıkarmaz.

Örnek 2: Kapadokya bölgesinde hizmet veren bir konaklama işletmesi müşterilerine tesis dışında sunulan balon turu için misafirlerine ayrı fatura düzenlenmesi ya da müşterilere verilen geceleme hizmeti için sunulan faturada ayrıca gösterilmesi durumlarında balon hizmeti konaklama işletmesi bünyesi dışında konaklama hizmetinden bağımsız olarak sunulduğundan balon turu hizmeti için konaklama vergisi hesaplanmayacaktır.

Örnek 3: Bir konaklama işletmesi misafirlerine konaklama tesisi bünyesinde kuru temizleme hizmeti sunmaktadır. Kuru temizleme hizmeti için parça başına ayrı fiyatlandırma yapıp fiyat listesi müşterilerine sunulmaktadır. Konaklama işletmesi tarafından misafirlerine sunulan kuru temizleme hizmeti geceleme hizmeti ile birlikte satılmaması durumunda konaklama vergisine tabi olmayacaktır. Konaklama işletmesi kuru temizleme hizmetini konaklama hizmeti ile birlikte satması yani kuru temizleme hizmeti konaklama bedeline dahil edilerek satılması durumunda kuru temizleme hizmetleri için de konaklama vergisi hesaplanacaktır.

Örnek 4: Bir tatil köyü işletmesi kendi bünyesinde bulunan eğlence mekanları ile eğlence hizmeti sunmaktadır. Tatil köyü işletmesi tarafından ayrıca fiyatlandırılarak misafirlere sunulan eğlence hizmetleri geceleme hizmeti ile birlikte satılmadığından konaklama vergisine tabi olmayacaktır. Ama tatil köyü işletmesi konsept gereği eğlence hizmetlerini konaklama bedeline dahil ederek satarsa bu durumda tatil köyü işletmesi tarafından misafirlere sunulan eğlence hizmetleri için de konaklama vergisi hesaplanacaktır.

Örnek 5: Bir butik otel işletmesi restoranında otelde konaklamayanlara da yemek hizmeti sunmaktadır. Butik otel işletmesinde konaklamayanlara sunulan yemek hizmeti için konaklama vergisi hesaplanmayacaktır.

Örnek 6: Bir termal otel işletmesi bünyesinde spa hizmeti ve havuz hizmeti sunmaktadır. Termal otel işletmesi tarafından otelde konaklamayanlara sunulan spa

ve havuz hizmeti için konaklama vergisi hesaplanmayacaktır (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

2.6.1.3. Konaklama Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay

Konaklama vergisinde verginin konusuna giren hizmetin sunulması ile vergiyi doğuran olay meydana gelmiş olur. Konaklama işletmelerinin misafirlerine geceleme hizmeti sunması ve misafirlerin bu hizmetten yararlanmaları ile birlikte konaklama vergisi doğmuş olur. Konaklama işletmesi tarafından geceleme hizmet bedelinin misafirden gecelemeden önce veya sonra tahsil edilmesinin ya da hiç tahsil edilememesinin konaklama vergisinin doğmasına bir etkisi yoktur. Konaklama işletmeleri tarafından geceleme hizmetinin sunulmasından önce fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesi durumunda vergiyi doğuran olay meydana gelmez. Dolayısıyla, 5/10/2007 tarihli ve 26664 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Seyahat Acentaları Yönetmeliğinde tanımlanan seyahat acentalarına konaklama işletmelerinin oda satışlarında vergiyi doğuran olay meydana gelmez. Aynı zamanda seyahat acentasının müşterilerine otel odası satışı yapması aşamasında otel odası satışı yapılan konaklama işletmesi açısından vergiyi doğuran olay meydana gelmiş sayılmaz. Bu nedenle gerek konaklama işletmesinin doğrudan satışlarında gerekse de konaklama işletmesinin odalarını pazarlayan seyahat acentasının yaptığı satışlarda satışı yapılan hizmetten misafirin yararlanması aşamasında vergiyi doğuran olay meydana gelir. Konaklama işletmesi sahiplerinin ve yakınlarının veya konaklama işletmesi çalışanlarının konaklama işletmesinde sunulan geceleme hizmetinden bedelsiz olarak yararlanması durumunda ya da hediye, promosyon gibi çeşitli şekillerde bedelsiz konaklama hizmeti sunulması durumlarında da vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş sayılır. Ancak konaklama işletmesinde çalışan personelin sadece kendi kullanımı için konaklama işletmesinde ayrılan yerlerde konaklaması bu kapsamda değerlendirilmez (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

2.6.1.4. Konaklama Vergisinin Mükellefi ve İstisnaları

Konaklama vergisinin mükellefleri konaklama vergisinin konusuna giren hizmetleri sunanlardır. Bu nedenle konaklama vergisinin mükellefi geceleme hizmetlerinin sunulduğu tesisi işletenlerdir. Tesisin özel ya da kamu tesisi olması, mülkiyetinin işletene ait olup olmaması, tüzel veya gerçek ya da tüzel kişiliği

bulunmayanlar tarafından işletilmesinin konaklama vergisi mükellefi olunmasına engel değildir. Konaklama tesisinin kısmen veya tamamen işletmeye hazır hale getirilmesiyle birlikte faaliyete başlamadan önce konaklama vergisi mükellefiyeti tesis ettirilir. Konaklama vergisi mükellefiyeti konaklama işletmelerinin katma değer vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairelerince tesis ettirilir. Katma değer vergisi mükellefiyeti bulunmayan konaklama işletmelerinin ise konaklama tesisinin bulunduğu yer vergi dairesi tarafından tesis ettirilir. Bir zincir konaklama işletmesinin aynı il sınırları içinde aynı veya farklı vergi dairelerinin yetki alanına giren tesisleri için talep etmesi durumunda vergi dairesi başkanlığı tarafından uygun görülen bir vergi dairesinde tek mükellefiyet açtırılması sağlanabilir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Öğrencilere hizmet sunan öğrenci yurtları, öğrenci kampları ve öğrenci pansiyonları konaklama vergisine tabi değildir. Bu kapsamda öğrencilere barınma hizmeti sunan öğrenci yurtları, öğrenci pansiyonları ve öğrenci kamplarında konaklama vergisi için istisna uygulanır. Öğrenci yurtlarında, öğrenci pansiyonlarında ve öğrenci kamplarında öğrenci olmayanlara geçici olarak sunulan hizmetlerde istisna uygulanmaz bu kişilere yapılan hizmetler için konaklama vergisi uygulanır. Konaklama vergisinin hesaplanmasının gerektirdiği bu tarz durumlarda ilgili hizmeti sunan öğrenci yurtları, öğrenci pansiyonları ve öğrenci kampları konaklama vergisini bağlı bulundukları vergi dairesine konaklama vergisi beyannamesi ile beyan eder (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Karşılıklı olmak şartıyla yabancı devletlerin Türkiye’de bulunan konsoloslukları, temsilcilikleri ve bunların diplomatik haklara sahip mensupları ile uluslararası anlaşmalar neticesinde vergi muafiyeti olan uluslararası kuruluşlar ve bu kuruluşların mensuplarına verilen hizmetler konaklama vergisinden müstesnadır. Konsolosluklar, diplomatik temsilcilikler ile bunların diplomatik haklara sahip mensuplarına yönelik istisna uygulaması ülkeler arasında karşılıklılık ilkesi gereği gerçekleştirilir. İstisna hakkı tanınan kişiler ilgili bakanlıkça konaklama vergisi istisnasından yararlanabilmeleri için belge verilir. İlgili kişiler aldıkları konaklama vergisi istisna belgesini konaklama vergisi mükelleflerine vererek konaklama vergisi uygulanmamasını isteyebilirler. Belge ibraz edilen konaklama vergisi mükellefleri ibraz edilen belgedeki bilgileri düzenledikleri faturada belirtir ve sundukları bu

hizmetlerde konaklama vergisi hesaplamaz ve tahsil etmez. Konaklama vergisi mükellefleri, diplomatik istisna kapsamındaki hizmetler için düzenleyecekleri faturada “Gider Vergileri Kanununun 34 üncü Maddesinin 7’nci Fıkrası Kapsamında Konaklama Vergisi Hesaplanmamıştır.” ibaresi ile söz konusu istisnayı gösterir. Konaklama işletmeleri tarafından diplomatik istisna kapsamında misafirlere yapılan satışlar konaklama vergisi beyannamesinde “Diplomatik İstisna” kısmında gösterilerek beyan edilir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

2.6.1.5. Konaklama Vergisinde Matrah, Vergi ve Oran

Konaklama vergisinin matrahı, konaklama vergisinin konusuna giren hizmetler karşılığında katma değer vergisi hariç olarak alınan veya borçlanılan para, mal ve para ile temsil edilebilen hizmet, menfaat ve değerler toplamıdır. Konaklama vergisi matrahına katma değer vergisi dahil edilmez. Konaklama işletmeleri tarafından sunulan hizmetler ile ilgili kur farkı, vade farkı, fiyat farkı, prim ve faiz gibi gelir ile benzer şekillerde elde edilen her türlü hizmet, menfaat ve değerler de konaklama vergisi matrahına dahildir. Geceleme hizmet bedelinin döviz ile tahsil edilmesi durumunda konaklama vergisinde vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarih merkez bankası kuru baz alınarak Türk Lirasına çevrilerek hesaplama yapılır. Seyahat acentaları çeşitli pazarlama kanalları ile konaklama işletmelerinin odalarını pazarlamaktadır. Seyahat acentalarının müşterilerine yaptıkları satışları konaklama vergisi dahil bir şekilde satması ve bunu belgelerle ispat etmesi durumunda konaklama işletmesinin seyahat acentasına düzenleyeceği faturada konaklama vergisi gösterilir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Örnek 1: Bir otel işletmesi 10.02.2024-15.02.2024 tarihleri arasında bir odasını 200 Euro karşılığında misafirin hizmetine sunmuştur. Beş gecelik sunulan bu hizmet sonunda konaklama işletmesi tarafından düzenlenecek olan fatura 200 Euro’nun Türk Lirasına çevrilmesinde 15.02.2024 tarihinde geçerli olan merkez bankası döviz kuru dikkate alınarak düzenlenecektir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği). Konaklama vergisi mükelleflerinin misafirlerine düzenleyeceği faturada ticari teamüllere uygun olması şartıyla indirimlerin konaklama vergisi matrahından düşürülmesi mümkündür. Konaklama vergisinin oranı % 2’dir. Belirlenen bu oranın bir katına kadar arttırılması, yarısına kadar indirilmesi ve bu aralık içinde kalmak

şartıyla farklı oranlar belirlenebilir. Konaklama vergisi oranının %2'den yarısına düşürülmesine, bir katına kadar arttırılmasına ve bu aralıklar içinde kalmak şartıyla farklı oranlar belirlenmesinde Cumhurbaşkanı yetkilidir. Konaklama işletmeleri tarafından sunulan hizmetler neticesinde düzenlenecek olan faturada konaklama vergisi ayrıca gösterilir. Konaklama vergisinden herhangi bir şekilde indirim yapılamaz. Ayrıca konaklama vergisi katma değer vergisi matrahına dahil edilmez. Fatura ve benzeri belgelerin konaklama işletmeleri tarafından geceleme hizmetinin sunulmasından önce düzenlenmesi halinde bu faturada konaklama vergisi gösterilmez (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Örnek 2: Bir otel işletmesi tarafından katma değer vergisi hariç 10.000 Türk Lirası karşılığında sunulan yarım pansiyon konaklama hizmetine ilişkin olarak 25/2/2024 tarihinde misafire düzenlenen faturada aşağıdaki bilgilere yer verilir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Konaklama Bedeli (KDV hariç) : 10.000 TL

Hesaplanan Konaklama Vergisi Tutarı (10.000 TL x 0,02=) : 200 TL

KDV Matrahı : 10.000 TL

Hesaplanan KDV Tutarı (10.000 TL x 0,08=) : 800 TL

GENEL TOPLAM : 11.000 TL

Örnek 3: Bir otel işletmesi otel odalarının satılması konusunda bir seyahat acentası ile anlaşmıştır. Her şey dahil konseptte hizmet sunan otel işletmesi gecelik oda hizmetini seyahat acentasına 4.000 TL'ye satmıştır. Seyahat acentası çeşitli pazarlama kanallarını kullanarak konaklama vergisi hariç 4.800 TL'ye müşterilerine satmıştır. Böyle bir durumda otel işletmesinin hizmet verdiği misafire düzenleyeceği fatura aşağıdaki gibi olacaktır (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

Hesaplanan Konaklama Vergisi Tutarı (4.000 TL x 0,02=) : 80 TL

GENEL TOPLAM : 80 TL

Örnek 4: Bir otel işletmesi otel odasını anlaşmalı olduğu seyahat acentasına 25/02/2024 tarihinde Katma değer vergisi hariç 20.000 Türk Lirasına satmıştır. Söz konusu oda anlaşmalı olunan seyahat acentası tarafından tüm vergiler dahil 22.000 Türk Lirasına satılmış ve müşteriye yapılan satışın konaklama vergisi dahil olduğu konaklama tesisine tevsik edilmiştir. Buna göre, hizmetin sunulmasından sonra otel

işletmesi tarafından seyahat acentasına düzenlenecek olan faturada aşağıdaki bilgilere yer verilecektir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliğı).

Konaklama Bedeli (KDV hariç) : 20.000 TL

Hesaplanan Konaklama Vergisi Tutarı (20.000 TL x 0,02=) : 400 TL

(Konaklayan Misafirin Adı Soyadı)

KDV Matrahı : 20.000 TL

Hesaplanan KDV Tutarı (20.000 TL x 0,08=) : 1.600 TL

GENEL TOPLAM : 22.000 TL

2.6.1.6. Konaklama Vergisinde Vergilendirme İşlemleri

Konaklama vergisinde vergilendirme dönemi konaklama işletmelerinin faaliyetinde bulunduğı takvim yılının aylık dönemleridir. Konaklama vergisi mükellefleri her bir aylık döneme ait konaklama vergilerini dönemi takip eden ayın 26'ıncı günü akşamına kadar konaklama işletmesinin katma değer vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairesine beyan edilir. Katma değer vergisi mükellefiyeti bulunmayan konaklama vergisi mükellefleri konaklama vergisi beyannamelerini hizmet sunulan tesisin bulunduğu yer vergi dairesine beyan edilir. Konaklama vergisi mükellefleri konaklama vergisi beyannamelerini elektronik ortamda verebilirler. Birden fazla konaklama tesisine sahip olan zincir işletmelerden katma değer vergisi mükellefiyeti bulunanlar tüm tesisler için hesaplanan konaklama vergisini katma değer vergisi yönünden bağlı bulundukları vergi dairesine tek bir beyanname ile beyan edebilirler. Birden fazla konaklama tesisine sahip olan zincir işletmelerden katma değer vergisi mükellefiyeti bulunmayanlar her bir konaklama tesisi için hesapladıkları konaklama vergisini her tesis için tesisin bulunduğu yer vergi dairesine beyan edecektir. Konaklama işletmelerinin beyan vermesi gereken dönemlerde konaklama vergisi hesaplamasını gerektiren işlemi olmasa dahi konaklama vergisi beyannamesi vermesi zorunludur (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliğı).

Konaklama vergisi, konaklama işletmesinin katma değer vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairesince tarh olunur. Katma değer vergisi bulunmayan konaklama işletmelerinin konaklama vergisi konaklama tesisinin bulunduğu yer vergisi tarafından tarh olunur. Birden fazla konaklama tesisine sahip olup katma

değer vergisi mükellefiyeti bulunmayan ve tek mükellefiyet tesis eden konaklama işletmelerinin konaklama vergisi beyannamenin verildiği yer vergi dairesi tarafından tarh olunur. Konaklama vergisi, verginin mükellefi olan tüzel veya gerçek kişiler adına tarh olunur. Adi ortaklık şeklinde olan konaklama vergisi mükelleflerinde verginin ödenmesinde müteselsilen sorumlu olması şartıyla ortakların biri adına tarh olunur. Konaklama vergisi, konaklama vergisi beyanname verilme süresi içinde ödenir. Konaklama vergisinin çeşitli nedenlerle fazla veya yersiz hesaplanması durumlarında işlemin konaklama vergisi uygulanmadan önceki haline getirilmesi gerekir (Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği).

2.6.2. Turizm Payı

Turizm payı, 7183 sayılı Kanunun 6'ncı maddesi gereğince ticari işletmelerin yatırımcısı veya işletmecisi olan gerçek veya tüzel kişilerin bu işletmelerdeki faaliyetleri sonucunda elde ettikleri net satış ve kira gelirlerinin toplamı üzerinden alınan paydır (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Turizm endüstrisi için endüstriye özgü mali kalemlerden biri konaklama vergisi diğeri ise turizm payıdır. Türkiye Tanıtım ve Geliştirme Ajansının kurulmasında Türkiye'nin belirlediği turizm hedeflerine ulaşmasını sağlamak için gerekli olan; ülkemizde turizm endüstrisinde turizm işletmeleri ve seyahat acentaları tarafından sunulan fırsatların yabancı ülkelere tanıtılması, ülkede bulunan tüm turizm potansiyelinin ortaya çıkarılarak değerlendirilmesi, turizme açılması mümkün olan alanların tespit edilerek turizme kazandırılması, turizm endüstrisinin ülke ekonomisine olan katkısının artırılması, turizm endüstrisinin hizmet kalitesinin ve turizm yatırımlarının artırılması, kaynak ve destek sağlanması amacıyla Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansının kurulması, denetimi, yönetimi ve faaliyetlerine ilişkin usul ve esasların düzenlemesi amaçlanmaktadır (Türkiye Tanıtım ve Geliştirme Ajansı Hakkında Kanun, 2019).

Türkiye Tanıtım ve Geliştirme Ajansı gelirlerinin en az %95'i ülkemizde turizmin tanıtılması için gerekli olan faaliyetin yapılmasında, %5'lik kısmı ise turizmin tanıtılması dışında kalan faaliyetlerde kullanılacaktır. Turizm payında tahsis ilkesi geçerlidir. Dolaysız vergi niteliğinde olan turizm payı turizm işletmeleri zarar etse dahi ödenmesi gereken bir vergi türüdür. Normal şartlarda mali karı olmayan

turizm işletmelerinin ödenecek vergisi sıfırdır. Buna karşın turizm payında turizm işletmesinin satış hasılatı olması durumunda turizm payını beyan etmesi ve ödemesi gerekmektedir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

2.6.2.1. Turizm Payı Mükellefi ve Oranları

Turizm payını turizm payı beyannamesi ile bu kapsamda olan ticari işletmelerin işletmecisi veya yatırımcısı, tüzel veya gerçek kişiler işletme türüne göre belirlenen oranlarda hesaplayarak beyan etmesi gerekmektedir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Turizm payı;

- Konaklama tesisleri ve bileşik tesislerden binde yedi buçuk,
- Bakanlıktan belgeli eğlence ve yeme-içme tesislerinden binde yedi buçuk,
- Bakanlıktan belgeli deniz turizmi araçlarından ve deniz turizmi tesislerinden binde yedi buçuk,
- Münferit olarak uçak bileti satışı yapan seyahat acentaları hariç olmak üzere Seyahat acentalarından on binde yedi buçuk,
- Ticari olmayan yolcu taşımacılığı hariç olmak üzere Ticari hava yolu taşımacılığı faaliyetleri yapan işletmelerinden on binde yedi buçuk,
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü tarafından işletilenler hariç olmak üzere havalimanı ve terminal işletmelerinden binde iki,

oranında olmak üzere bu işletmelerin işletmecisi veya yatırımcısı olan tüzel veya gerçek kişilerin bu işletmelerdeki faaliyetleri sonucunda elde ettikleri net satış ve kira gelirlerinin toplamı üzerinden alınır. Sağlık, termal, kış, kırsal ve nitelikli spor turizmi alanında hizmet veren turizm işletmeleri için bu oranlar %50 oranında indirimli uygulanır (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

2.6.2.2. Turizm Payı Beyannamesi

Turizm Payı Beyannamesi, 7183 sayılı Kanunun 6'ncı maddesi gereğince ticari işletmelerin yatırımcısı veya işletmecisi olan gerçek veya tüzel kişilerin bu işletmelerdeki faaliyetleri sonucunda elde ettikleri net satış ve kira gelirlerinin toplamı üzerinden ödenmesi gereken turizm payının bildirilmesine ilişkin beyanname'dir. Turizm payı beyannamesinin Gelir İdaresi Başkanlığının sunduğu imkanlar dahilinde elektronik ortamda sunulması zorunludur. Kurumlar vergisi

mükellefi veya gelir vergisi mükellefi olsun ya da olmasın 7183 sayılı kanunda belirtilen ticari işletmelerin işletmecisi veya yatırımcısı tüzel veya gerçek kişiler elektronik olarak işletme türlerine göre belirlenen oranlarda hesapladıkları turizm payını beyan etmek zorundadır. Turizm payı beyannamesi vermekle yükümlü olan kurumlar vergisi mükellefleri turizm payı beyannamelerini elektronik ortamda aylık olarak beyan etmek zorundadır. Turizm payı beyannamesi vermekle yükümlü olan diğer mükellefler turizm payı beyannamelerini elektronik ortamda üç aylık dönemler halinde beyan etmek zorundadır. Üç aylık dönemler halinde turizm payı beyannamesi vermek zorunda olanlar için beyan dönemleri aşağıdaki gibidir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği):

I. Dönem: Ocak, Şubat, Mart

II. Dönem: Nisan, Mayıs, Haziran

III. Dönem: Temmuz, Ağustos, Eylül

IV. Dönem: Ekim, Kasım, Aralık.

Turizm işletmeleri tarafından turizm payının beyan edilmesi gereken süre turizm payı beyannamesini takip eden ayın son günüdür. Turizm payı beyannamesi vermekle yükümlü olan turizm işletmeleri kira gelirleri ve net satışları olmasa dahi turizm payı beyannamesi vermek zorundadır. Böyle bir durumda turizm işletmeleri turizm payı beyannamesini verirken ‘beyan edilecek turizm payı bulunmamaktadır’ seçeneğini işaretleyerek turizm payı beyannamesini elektronik ortamda verecektir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Örnek 1: Bir otel işletmesinin turizm payı beyannamesi vermesini gerektiren gelir ve satışları aşağıdaki gibidir:

Net satış tutarı: 1.000.000 TL

Kira geliri: 100.000 TL

Bu durumda otel işletmesinin bağlı bulunduğu vergi dairesine vereceği turizm payı beyannamesinde net satış tutarı ve kira gelirinin toplamı olan 1.100.000 TL üzerinden hesaplama yapacaktır. Otel işletmesinin bu gelirleri toplamına uygulayacağı oran 0,0075’dir. $1.100.000 \times 0,0075 = 8.250$ TL turizm payını bağlı bulunduğu vergi dairesine turizm payı beyannamesi ile elektronik ortamda beyan edecektir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Örnek 2: Bir termal otel işletmesinin turizm payı beyannamesi vermesini gerektiren gelir ve satışları aşağıdaki gibidir:

Net satış tutarı: 500.000 TL

Kira geliri: 100.000 TL

Bu durumda otel işletmesinin bağlı bulunduğu vergi dairesine vereceği turizm payı beyannamesinde net satış tutarı ve kira gelirinin toplamı olan 600.000 TL üzerinden hesaplama yapacaktır. Otel işletmesinin bu gelirleri toplamına uygulayacağı oran 0,0075’dir. $600.000 \times 0,0075 = 4.500$ TL’dir. Ancak sağlık, termal, kış, kırsal ve nitelikli spor turizmi alanında hizmet veren turizm işletmeleri için oranlar %50 oranında indirimli uygulanır. Bu nedenle termal işletmesi için hesaplanan tutarın yarısı $4.500 \times 0,50 = 2.250$ TL turizm payını bağlı bulunduğu vergi dairesine turizm payı beyannamesi ile elektronik ortamda beyan edecektir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Örnek 3: Bir otel işletmesi otelin bulunduğu yapıdaki ticari ünitelerini kiraya vererek gelir elde edebilir. Aynı zamanda otel işletmesi otelin bulunduğu yapıdaki ticari üniteleri kendisi işletmeci olarak işleterek hasılat elde edebilir. Bunun dışında otelin yan ünitelerinin kiraya verilmesi ile de kira geliri elde edebilir.

İki durumun turizm payı karşısındaki değerlendirmesi şu şekilde olacaktır. Otel işletmesinin otelinin bulunduğu yapıdaki ticari ünitelerin kiraya verilmesi veya bizzat kendisinin işletmeci olarak işletmesi sonucu hasılat ve kira geliri elde etmesi turizm payına tabi gelirler olmamasından dolayı turizm payının hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır. Ancak otelin yan ünitelerinin kiraya verilmesi neticesinde elde edilen gelirler turizm payına tabi gelir olmasından dolayı turizm payına dahil edilerek bağlı bulunulan vergi dairesine turizm payı beyannamesi ile elektronik ortamda beyan edecektir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Örnek 4: Bir seyahat acentasının yaptığı satışlar aşağıdaki gibidir:

Antalya gidiş-dönüş uçak bileti satışı: 1.000 TL

Antalya otel odası satışı: 9.000 TL

İtalya gidiş-dönüş uçak bileti satışı: 2.000 TL

İtalya otel odası satışı: 18.000 TL

İstanbul gidiş-dönüş uçak bileti satışı: 1.500 TL

Bu satışlar sonucunda seyahat acentası Antalya oda satışı, İtalya gidiş-dönüş uçak bileti satışı ve İtalya otel odası satışı için turizm payı hesaplaması yapması gerekmektedir. Böyle bir durumunda bu satışların toplamı olan 29.000 TL üzerinden turizm payı hesaplaması ve bağlı olduğu vergi dairesine elektronik ortamda turizm payı beyannamesi ile beyan etmesi gerekmektedir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Örnek 5: Dört yıldızlı bir otel işletmesi yılın belli dönemlerinde faaliyet göstermekte belli dönemlerinde ise faaliyet göstermemektedir. Otel işletmesi Kasım ayında faaliyetlerini durdurmakta Nisan ayında tekrar faaliyete geçmektedir.

Böyle bir durumda bu otel işletmesinin turizm payı karşısındaki durumu şu şekildedir. Kasım ve Nisan ayları arasında faaliyet göstermeyen otel işletmesi bu dönemler için faaliyet göstermese de turizm payı beyannamesi verecektir. Otel işletmesi bu dönemler için bağlı bulunduğu vergi dairesine elektronik ortamda turizm payı beyannamesi verirken ‘beyan edilecek turizm payı bulunmamaktadır’ seçeneğini seçerek verecektir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Örnek 6: Bir otel işletmesi otelcilik faaliyetleri dışında taşımacılık faaliyetinde de bulunmaktadır. Bu işletmenin yaptığı faaliyetler nedeniyle elde ettiği kazançlar aşağıdaki gibidir:

Otel işletmeciliği nedeniyle net satışlar: 1.000.000 TL

Nakliye hizmetleri nedeniyle elde edilen hasılat: 500.000 TL

Bu durumda hem otel işletmeciliği hem taşımacılık faaliyeti yapan bu işletmenin turizm payı karşısındaki durumu şu şekildedir. İşletmenin taşımacılık faaliyeti nedeniyle elde ettiği hasılat turizm payının hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır. İşletmenin otel işletmeciliği nedeniyle elde ettiği kazanç üzerinden turizm payı hesaplanacaktır. İşletmenin otelcilik faaliyeti nedeniyle hesaplayacağı $1.000.000 \times 0,0075 = 7.500$ TL turizm payını bağlı olduğu vergi dairesine elektronik ortamda turizm payı beyannamesi vererek beyan edecektir.

Gelir vergisi mükellefiyeti veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan turizm işletmeleri turizm payı beyannamesini kurumlar veya gelir vergisi yönünden bağlı bulundukları vergi dairesine elektronik ortamda vermek zorundadır. Gelir vergisi mükellefiyeti ve kurumlar vergisi mükellefiyeti olmayan gerçek kişiler yerleşim yeri adresinin bulunduğu yer vergi dairesine turizm payı beyannamesini

verecektir. Gelir vergisi mükellefiyeti ve kurumlar vergisi mükellefiyeti olmayan gerçek kişiler dışındakiler kanuni merkezi veya kanuni iş yerinin bulunduğu yer vergi dairesine turizm payı beyannamesi vereceklerdir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

Turizm işletmeleri tarafından elektronik ortamda gönderilen turizm payı beyannameleri Gelir İdaresi Başkanlığı elektronik sistemi tarafından ön kontrolden geçirildikten sonra kabul edilir. Gelir İdaresi Başkanlığı sistemine gönderilen turizm payı beyannamesinde turizm payının tahakkuk ettirilmesine engel olacak bir hata tespit edilmesi halinde tespit edilen hata elektronik ortamda turizm payı beyannamesini gönderen mükellefe bildirilecektir. Mükellef, turizm payı beyannamesinin tahakkuk ettirilmesini engelleyen hataları düzelttikten sonra beyannameyi sisteme tekrara yükleyecektir. Turizm payı beyannamesi ile ilgili hatalar giderildikten sonra sistem tarafından matematiksel hata olmadığı ve geçerliliği onaylandıktan sonra mükellef tarafından beyannameyi onaylaması istenecektir. Mükellef tarafından matematiksel hata olmayan geçerliliği sistem tarafından onaylanmış beyannamenin onaylanması ile turizm payı beyannamesi verilmiş sayılır.

Turizm payı beyannamesinin süresinden sonra veya süresi için eksik veya hatalı olması durumunda mükellef tarafından bu eksik ve hataların giderildiği yeni bir düzeltme beyannamesi verilebilir. Mükellef tarafından yapılan düzeltmeler neticesinde turizm payının azalması durumunda ‘düzeltme beyannamesi gerekçesi’ başlığı altında yapılan düzeltmeler hakkında detaylı izahat yapılması gerekmektedir (Turizm Payı Beyannamesi Genel Tebliği).

2.7. Yiyecek ve İçecek Hizmeti Verilen Yerlerde Katma Değer Vergisi

Lokanta, büfe, bar ve benzeri yerlerde müşterilere yapılan yiyecek içecek satışları mal teslimi olarak değil hizmet ifası olarak değerlendirilmektedir. Yiyecek ve içecek hizmeti sunan turizm işletmelerine gelen misafirlere sunulan yeme içme hizmetinden misafirin yararlanması yani misafire sunulan yemek ve içeceklerin misafirler tarafından yenilip içilmesiyle birlikte hizmet sunulmuş olur ve hizmet sona erer. Hizmetin sona ermesiyle birlikte katma değer vergisi doğar. Yiyecek ve içecek

hizmeti sunan işletmelerin sundukları yemek hizmetlerini paket servis, eve teslim veya iş yerine teslim gibi çeşitli şekillerde müşterilerine ulaştırması da hizmet sayılmaktadır (Maç, 1998: 1026).

108 No.lu Katma Değer Vergisi Tebliğine göre pansiyon, otel, tatil köyü, motel ve benzeri konaklama tesislerinin bünyesinde bulunan; alakart lokantası, yemek terası, lokanta, açık yemek alanı, restoran, kahvaltı salonu, vitamin bar, kafeterya, snack bar, lobi ve pasta salonu gibi yerlerde misafirlere verilen hizmetler için katma değer vergisi %8 oranında uygulanır. Birinci sınıf lokanta ruhsatı ya da işletme belgesine sahip yerlerin içinde yer alan lokantalar bu kapsam dışında tutulmuştur (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Örnek 1: Turizm endüstrisinde hizmet veren birinci sınıf lokanta ruhsatı almış bir işletme tarafından turistlere sunulan 1.000 TL'lik yemek hizmeti için lokanta tarafından düzenlenecek olan faturada %18 oranında katma değer vergisi hesaplanacaktır. Bu durumda 1.000 TL'lik yemek hizmeti için 180 TL katma değer vergisi hesaplanarak faturaya yansıtılacaktır. Birinci sınıf lokanta ruhsatı almış olan işletme satışları sonucunda hesapladıkları katma değer vergisini katma değer vergisi beyannamesi ile bağlı bulundukları vergi dairesine beyan edecektir (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Örnek 2: Turizm alanında hizmet veren işletme belgesine bir işletme turistlere 1.000 TL'lik yemek hizmeti vermiştir. Turistlere sunulan 1.000 TL'lik yemek hizmeti için işletme belgesine sahip işletme tarafından düzenlenecek olan faturada %18 oranında katma değer vergisi hesaplanacaktır. Bu durumda 1.000 TL'lik yemek hizmeti için 180 TL katma değer vergisi hesaplanarak faturaya yansıtılacaktır. İşletme belgesine sahip olan işletme satışları sonucunda hesapladıkları katma değer vergisini katma değer vergisi beyannamesi ile bağlı bulundukları vergi dairesine beyan edecektir (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Örnek 3: Turizm alanında hizmet veren pansiyon işletmesi kendisine ait kafeteryasında turistlere 1.000 TL'lik yemek hizmeti vermiştir. Turistlere sunulan 1.000 TL'lik yemek hizmeti için pansiyon işletmesi tarafından düzenlenecek olan faturada %8 oranında katma değer vergisi hesaplanacaktır. Bu durumda 1.000 TL'lik yemek hizmeti için 80 TL katma değer vergisi hesaplanarak faturaya yansıtılacaktır. Pansiyon işletmesi satışları sonucunda hesapladıkları katma değer vergisini katma

değer vergisi beyannamesi ile bağlı bulundukları vergi dairesine beyan edecektir (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Örnek 4: Turizm alanında hizmet veren Bodrum Yalıkavak'taki beş yıldızlı otel işletmesinin restoranında turistlere 1.000 TL'lik yemek hizmeti vermiştir. Turistlere sunulan 1.000 TL'lik yemek hizmeti için beş yıldızlı otel işletmesi tarafından düzenlenecek olan faturada %18 oranında katma değer vergisi hesaplanacaktır. Bu durumda 1.000 TL'lik yemek hizmeti için 180 TL katma değer vergisi hesaplanarak faturaya yansıtılacaktır. Beş yıldızlı otel işletmesi satışları sonucunda hesapladıkları katma değer vergisini katma değer vergisi beyannamesi ile bağlı bulundukları vergi dairesine beyan edecektir (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Örnek 5: İstanbul'da hizmet veren dört yıldızlı otel işletmesinin yemek terasında turistlere 1.000 TL'lik yemek hizmeti vermiştir. Turistlere sunulan 1.000 TL'lik yemek hizmeti için dört yıldızlı otel işletmesi tarafından düzenlenecek olan faturada %18 oranında katma değer vergisi hesaplanacaktır. Bu durumda 1.000 TL'lik yemek hizmeti için 180 TL katma değer vergisi hesaplanarak faturaya yansıtılacaktır. Dört yıldızlı otel işletmesi satışları sonucunda hesapladıkları katma değer vergisini katma değer vergisi beyannamesi ile bağlı bulundukları vergi dairesine beyan edecektir (Katma Değer Vergisi Tebliği).

İşletmeler tarafından sunulan alkollü içecekler hariç diğer içecekler için %8 oranında katma değer vergisi hesaplanır. Misafirlere sunulan alkollü içecekler için ise %18 oranında katma değer vergisi hesaplanmaktadır.

Örnek 1: Seyahat acentacılığı alanında hizmet veren bir işletme çalışanlarının motivasyonu için beş yıldızlı bir otelde yemek organize etmiştir. Beş yıldızlı otel işletmesi tarafından sunulan bu yemek hizmeti için 8.000 TL sunulan yemek bedeli, 2.000 TL ise sunulan alkolsüz içecek bedeli hesaplanmıştır. Beş yıldız otel işletmesinin sunduğu bu hizmet için hizmet alan seyahat acentasına düzenleyeceği fatura aşağıdaki gibi olacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Sunulan yemek bedeli: 8.000 TL

- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli: 2.000 TL
- Hizmetlerin toplam bedeli: 10.000 TL
- Hesaplanan katma değer vergisi: $10.000 \times \%18 = 1.800$ TL
- Toplam fatura bedeli: 11.800 TL

Fatura düzenlenirken katma değer vergisi oranının %18 olarak alınmasının nedeni seyahat acentasına yemek hizmeti sunan beş yıldızlı otel işletmesinin 3 yıldız ve üzeri olmasıdır. Bu nedenle faturada uygulanacak olan katma değer vergisi oranı %18'dir.

Örnek 2: Sağlık turizmi alanında hizmet veren bir işletme şirketin 10.yılıni kutlamak için yemek düzenlemek istemektedir. İşletme yemek organizasyonu için butik bir otel ile anlaşmıştır. Butik otel işletmesi sunduğu hizmetler için 70.000 TL sunulan yemek bedeli, 10.000 TL servis edilen alkolsüz içecek bedeli, 10.000 TL servis edilen alkollü içecek bedeli hesaplamıştır. Butik otel işletmesinin sunduğu bu hizmet için hizmet alan sağlık turizmi alanında hizmet veren bir işletmeye düzenleyeceği fatura aşağıdaki gibi olacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

- Sunulan yemek bedeli: 70.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli: 10.000 TL
- Servis edilen alkollü içecek bedeli: 10.000 TL
- Hizmetlerin toplam bedeli: 90.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $10.000 \times \%8 = 800$ TL
- Servis edilen alkollü içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $10.000 \times \%18 = 1.800$ TL
- Sunulan yemek bedeli Katma Değer Vergisi: $70.000 \times \%8 = 5.600$ TL
- Toplam fatura bedeli: 98.200 TL

Örnek 3: Bir hava yolu şirketi en başarılı acentaları için yemek düzenleyecektir. Hava yolu şirketi bu yemek organizasyonu için birinci sınıf lokanta ruhsatına sahip bir işletme ile anlaşmıştır. Birinci sınıf lokanta ruhsatına sahip işletme sunduğu hizmetler için 80.000 TL sunulan yemek bedeli, 10.000 TL servis edilen alkolsüz içecek bedeli ve 10.000 TL servis edilen alkollü içecek bedeli hesaplamıştır. Birinci sınıf lokanta ruhsatına sahip işletmenin sunduğu bu hizmet için hizmet alan hava yolu şirketine düzenleyeceği fatura aşağıdaki gibi olacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

- Sunulan yemek bedeli: 80.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli: 10.000 TL
- Servis edilen alkollü içecek bedeli: 10.000 TL
- Hizmetlerin toplam bedeli: 100.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $10.000 \times \%18 = 1.800$ TL

- Servis edilen alkollü içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $10.000 \times \%18 = 1.800 \text{ TL}$
- Sunulan yemek bedeli Katma Değer Vergisi: $80.000 \times \%18 = 14.400 \text{ TL}$
- Toplam fatura bedeli: 118.000 TL

Birinci sınıf lokanta ruhsatına sahip işletme tarafından yemek hizmeti verdiği hava yolu şirketine düzenleyeceği faturada katma değer vergisi %18 olacaktır. Hizmet veren işletmenin birinci sınıf lokanta ruhsatına sahip işletme olması nedeniyle sunduğu yemek hizmeti, alkollü içecek hizmeti ve alkolsüz içecek hizmeti için %18 oranında katma değer vergisi hesaplayacaktır.

Örnek 4: Fuar organizasyonu yapan bir işletme çalışanları için yemek düzenlemek istemektedir. Fuar şirketi bu yemek organizasyonu için işletme belgesine sahip bir işletme ile anlaşmıştır. İşletme belgesine sahip işletme fuar şirketine sunduğu hizmet için 80.000 TL sunulan yemek hizmet bedeli, 10.000 TL servis edilen alkolsüz içecek bedeli ve 10.000 TL alkollü içecek bedeli hesaplamıştır. İşletme belgesine sahip işletme tarafından fuar şirketine sunulan hizmet için düzenlenecek olan fatura aşağıdaki gibi olacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

- Sunulan yemek bedeli: 80.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli: 10.000 TL
- Servis edilen alkollü içecek bedeli: 10.000 TL
- Hizmetlerin toplam bedeli: 100.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $10.000 \times \%18 = 1.800 \text{ TL}$
- Servis edilen alkollü içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $10.000 \times \%18 = 1.800 \text{ TL}$
- Sunulan yemek bedeli Katma Değer Vergisi: $80.000 \times \%18 = 14.400 \text{ TL}$
- Toplam fatura bedeli: 118.000 TL

İşletme belgesine sahip işletmenin fuar şirketine sunduğu hizmet için hesaplayacağı katma değer vergisi oranı %18'dir. Çünkü hizmet veren işletmenin türü işletme belgesine sahip işletmedir. Bu durumda işletme belgesine sahip işletme tarafından sunulan yemek hizmeti, servis edilen alkolsüz içecek hizmeti ve servis edilen alkollü içecek hizmeti için %18 katma değer vergisi uygulanacaktır.

Örnek 5: Turistlere transfer hizmeti sunan bir şirket çalışanları için yemek düzenlemek istemektedir. Transfer şirketi bu yemek organizasyonu için dört yıldızlı bir otel işletmesi ile anlaşmıştır. Dört yıldızlı otel işletmesi transfer hizmeti sunan şirkete verdiği hizmet için 8.000 TL sunulan yemek bedeli, 2.000 TL ise sunulan

alkolsüz içecek bedeli hesaplanmıştır. Dört yıldışlı otel işletmesinin sunduğu bu hizmet için hizmet alan transfer şirketine düzenleyeceği fatura aşağıdaki gibi olacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

- Sunulan yemek bedeli: 8.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli: 2.000 TL
- Hizmetlerin toplam bedeli: 10.000 TL
- Servis edilen alkolsüz içecek bedeli Katma Değer Vergisi: $2.000 \times \%18 = 360 \text{ TL}$
- Sunulan yemek bedeli Katma Değer Vergisi: $8.000 \times \%18 = 1.440 \text{ TL}$
- Toplam fatura bedeli: 11.800 TL

Dört yıldışlı otel işletmesinin transfer şirketine verdiği hizmet için hesaplayacağı katma değer vergisi $\%18$ 'dir. Katma değer vergisinin $\%18$ olmasının nedeni işletme türünün dört yıldışlı otel işletmesi olmasıdır. Otel işletmelerinin toplu halde catering hizmeti sunması durumunda katma değer vergisi $\%8$ olacaktır. Ancak otel işletmelerinin kendi işletmeleri dışındaki organizasyonlara sunacağı yemek hizmeti catering kapsamında değerlendirilmeyeceğinden $\%18$ oranında katma değer vergisi uygulanacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

2.8. Turizm Hizmetlerinde Katma Değer Vergisi

Türkiye'de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentaları müşterilerine çeşitli ürünler sunmaktadır. Vize hizmetleri, araç kiralama işlemleri, otel odası satışları, seyahat sigortası hizmetleri, hava yolu hizmetleri ve hava yolu bilet satışları, paket tur, yurt içi turlar ve yurt dışı turlar seyahat acentası tarafından sunulan hizmetlerdir. Katma değer vergisi açısından seyahat acentalarının sunduğu yurt dışı hizmetler değerlendirildiğinde seyahat acentaları tarafından müşterilere sunulan yurt dışı tur hizmetlerinde sunulan yeme içme, konaklama ve ulaşım hizmetlerinden yurt dışında faydalanıldığından hizmet veren seyahat acentası bu hizmetler için katma değer vergisi hesaplamayacaktır. Katma değer vergisi hesaplanması için gerekli şartlardan biri olan sunulan hizmetten yurt içinde faydalanılması şartı gerçekleşmediğinden bu hizmetler için katma değer vergisi hesaplanmaz. Çünkü bu hizmetler için katma değer vergisini doğuran olay gerçekleşmemiş ve katma değer vergisi meydana gelmemiştir. Bunun aksine yabancı ülkelerden ülkemize gelen turistlere seyahat acentaları tarafından sunulan konaklama, yeme içme ve ulaşım gibi

hizmetler Türkiye’de sunulduğundan ve turistler bu hizmetlerden Türkiye’de faydalandığından katma değer vergisi doğacaktır. Bu durumda seyahat acentası turistlere sunduğu konaklama, yeme içme ve ulaşım hizmetleri için düzenleyeceği faturalarda katma değer vergisi hesaplayacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Seyahat acentaları tarafından yurt dışında sunulan yeme içme, konaklama ve ulaşım hizmetlerinden yurt dışında faydalandığından katma değer vergisinin konusuna girmeyecektir. Seyahat acentalarının sunduğu bu hizmetler katma değer vergisinin konusuna girmeyen işlemler olduğundan bu hizmetler için yüklenilen katma değer vergisi, katma değer vergisi beyannamesinde indirim konusu yapılamaz. Seyahat acentaları tarafından yurt dışında sunulan yeme içme, konaklama ve ulaşım hizmetleri için yüklenilen katma değer vergisi işletmeler için maliye veya gider olarak dikkate alınabilir (Pehlivan, 2004: 103).

2.9. Turizm işletmelerinde Katma Değer Vergisi İstisnası

Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren turizm işletmeleri tarafından yabancı ve yerli turistlere sunulan yeme içme, rehberlik, ulaşım ve konaklama gibi hizmetlerden Türkiye’de faydalandığından bu hizmetler katma değer vergisi istisnasının kapsamına girmemektedir. Yurt dışında yerleşik olarak hizmet veren yabancı seyahat acentaları tarafından Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren anlaşmalı oldukları seyahat acentalarına gönderdikleri turistlere verilen hizmetler nedeniyle yapılan ödemeler bu hizmetlerin ihraç edilmiş hizmetler kapsamında olduğundan katma değer vergisi istisnası kapsamında olacaktır. Bu nedenle yurt dışında yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentaları tarafından çeşitli sözleşmelerle işbirliği yaptıkları Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentalarına gönderdikleri turistlere yurt içinde hizmet veren seyahat acentası tarafından verilen hizmetler için yurt dışı seyahat acentası tarafından yurt içi seyahat acentasına yapılan ödemeler katma değer vergisinden istisnadır (26 No.lu KDV Tebliği).

Örnek : Türkiye’de yerleşik olarak hizmet sunan seyahat acentası işbirliği yaptığı yurt dışı seyahat acentasının gönderdiği turistlere yeme içme, konaklama, rehberlik, ulaşım ve tur hizmetleri sunmuştur. Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentası tarafından yurt dışı seyahat acentası tarafından gönderilen

turistlere sunulan hizmetler için yurt dışı seyahat acentasından 20.000 TL ödeme tahsil etmiştir. Yurt içi seyahat acentası yurt dışı seyahat acentası tarafından gönderilen turistlere sunduğu yeme içme, ulaşım, rehberlik, tur ve konaklama hizmetleri için hizmet aldığı işletmelere 15.000 TL ödeme yapmıştır. Yurt içi seyahat acentasına sunulan hizmet bedelleri çıktıktan sonra 5.000 TL kalmıştır. Hizmet bedelleri çıktıktan sonra kalan 5.000 TL yurt dışı seyahat acentasına sunulan hizmet ihracı kapsamında değerlendirileceğinden katma değer vergisinden istisna olacaktır (Katma Değer Vergisi Tebliği).

Yurt dışı seyahat acentasının gönderdiği turistlere yurt içi seyahat acentası tarafından verilen rehberlik, ulaşım, konaklama, tur ve yeme içme gibi hizmetlerden Türkiye’de faydalanıldığından bu hizmetler katma değer vergisi istisnası kapsamına girmez. Yani Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentası tarafından turistlere verilen yeme içme, konaklama, rehberlik, tur ve ulaşım gibi hizmetler katma değer vergisine tabi olacaktır. Ancak sunulan bu hizmetlerin bedeli ödendikten sonra kalan 5.000 TL seyahat acentası komisyon bedeli hizmet ihracatı kapsamında yurt dışı seyahat acentasına sunulduğundan katma değer vergisinden istisnadır. Yurt içi seyahat acentası tarafından turistlere sunulan ulaşım, yeme içme, konaklama, rehberlik ve tur gibi hizmetler için düzenlenecek olan faturada katma değer vergisine tabi olan kısım ve katma değer vergisinden istisna olan kısımlar ayrı ayrı gösterilmelidir. Türkiye’de yerleşik olarak hizmet veren seyahat acentasının sunduğu katma değer vergisine tabi işlemler ve katma değer vergisinden istisna hizmetler için seyahat acentası isterse ayrı ayrı fatura düzenleyebilir (26 No.lu KDV Tebliği).

2.10. Paylaşım Ekonomisi ve Vergilendirme

Paylaşımın iki belirgin özelliği nedeniyle vergi uygulamasında zorluklar ortaya çıkabilir. Birincisi, bazı paylaşım işletmeleri hangi kuralın uygulanacağı veya bir kuralın uygulanıp uygulanmayacağı konusunda belirsizlik varsa fırsatçı bir şekilde daha uygun düzenleyici yorumu seçebilir. Bu belirsizliklerin varlığı, yeni paylaşım ekonomisi yapıları tarafından daha da kötüleştirildi ve bu da uyumluluk ve uygulama boşluklarına yol açtı. İkincisi, paylaşımın "mikro işletme" doğası uyumluluk ve uygulama endişeleri ortaya çıkarıyor. Vergi mükellefi eğitiminin önemi yeterince vurgulanmamıştır. Paylaşım ekonomisi, birçok yeni katılımcıyı

eken yeni bir sektördür. Bu yeni çalışanlardan bazıları geliri bildirmeleri gerektiğini veya geliri nasıl bildirmeleri gerektiğini anlamayabilir. Diğerleri hangi giderleri takip edecekleri veya nasıl takip edecekleri konusunda kafa karışıklığı yaşayabilir. Amerika paylaşım ekonomisinde faaliyet gösteren çalışanlar ve platformlar için kaynaklar içeren bir web sitesi olan “Paylaşım Ekonomisi Vergi Merkezi” kurmuştur (Oei ve Ring, 2016).

Paylaşım ekonomisi platformlarının mevcut düzenlemelerden kaçınması nedeniyle ortaya ekonomik bir avantaj ortaya çıkar ve bu da onlara haksız rekabet avantajı sağlar (Peetz, 2021; Nishiyama, 2019). Hkmetler paylaşım ekonomisi faaliyetlerine lisanslama, vergilendirme ve standart gereklilikler getirirse rekabet adaletini artırabilir (Posen, 2015; Miller, 2016). Chen vd. (2021) vergilerin yeni ev sahiplerinin ev paylaşımı pazarına girmesini engellediğini, konut paylaşım platformlarında listelemeleri azalttığını analiz etmiş ve bunun da mevcut otellerin daha etkili bir şekilde rekabet etmesine olanak tanıdığını ortaya koymuştur.

Paylaşım ekonomisi işletmelerinin vergi fırsatılığına giriştiğinin önemli bir rneği, bu işletmelerin bazılarının üçüncü taraf bilgi raporlaması konusunda aldığı tavırdır. Bilgi raporlaması ve tevkifat, vergi makamlarının mükelleflerin vergi ödeme yükümlülüklerine uymasını güvence altına aldığı iki mekanizmadır. Bilgi raporlaması genellikle üçüncü taraf ödeyicinin bir ödeme alıcısına ödediği tutarları bildirdiği bir süreci ifade eder. Tevkifat, nc taraf ödeyicinin ödeme alıcısına yapılan bir ödemeden belirli bir tutarı tevkifat etmesi ve bu tutarı göndermesiyle gerçekleşir. nc taraf bilgi raporlaması ve kesintisi vergi mükellefleri tarafından kazanılan gelirin belirlemesine ve tahsilatına yardımcı olur. Bilgi raporlama ve tevkifat uygulamasının zor olduğu sektörlerde (rneğin, nakit tahsilat yapan işletmeler) vergi uyumluluğunun azaldığı görülmektedir. Paylaşım ekonomisi platformları hizmet sağlayıcıların bilgilerini vergi makamlarına raporlayabilir. Bu raporlama için elde edilen gelirle ilgili bir eşik belirlenebilir ve eşiğin üzerinde gelir elde eden hizmet sağlayıcılarının bilgileri ve gelirleri vergi makamları ile paylaşılır. Daha düşük bilgi raporlama eşikleri bilgi doğrulamasında yardımcı olabilirken, bu raporlama yalnızca brüt gelir makbuzlarıyla ilgili veri sağlar. Giderlerin doğru bir şekilde dşlp dşlmediğini ve mülkün ticari ve kişisel kullanımının doğru bir

şekilde dağıtılıp dağıtılmadığını belirlemeye yardımcı olmaz. Buda vergilendirme açısından zorluk oluşturur (Oei ve Ring, 2016).

Kristoffersson'a (2019) göre paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesiyle ilgili iki ana sorun tanımlanmıştır. Birincisi, paylaşım ekonomisini kontrol etmek zordur, çünkü çok sayıda küçük sağlayıcı vardır. İkincisi, işletmeler ve özel kişiler için farklı vergi uygulamaları, küçük sağlayıcıların vergi yükümlülüklerine nasıl uyacaklarını bilmelerini zorlaştırır.

Paylaşım ekonomisinin daha verimli bir şekilde vergilendirilmesini sağlamak için en önemli şey muhtemelen vergi mükellefleri için uyumu basitleştirmek olacaktır. Sisteme uyum sağlamak kolaysa, vergi mükelleflerinin gerçekten uyum sağlama olasılığı daha yüksek olacaktır. İşletmeler ile özel kişiler arasındaki geleneksel vergilendirme farkının paylaşım ekonomisinde geçerli olmaması muhtemeldir. Bu nedenle, Gelir Vergisi Yasalarının 20. yüzyılın başından veya ortasından kaynaklanan ekonomi ve toplumla ilgili varsayımlara dayanmadığı ülkelerde vergi reformlarının yapılması zamanı gelmiş olabilir. Anlaması ve uyması kolay bir vergi sistemi, vergi mükelleflerinin sisteme güvenmesini ve gönüllü olarak uymaya istekli olmasını sağlayabilir. Aracı platformlar, ilgili sağlayıcıların kazançlarını vergi idarelerine bildirmekle yükümlü olmalıdır (Kristoffersson, 2019).

Ekonomik dışsallıklar, paylaşım ekonomisi platformlarının mevcut düzenlemelerden kaçınması nedeniyle ortaya çıkar ve bu da onlara haksız rekabet avantajı sağlar (Peetz, 2021). Chen vd. (2021), yapılan düzenlemelerin bazı ev sahiplerinin yeni mülkleri listeleme niyetini azalttığını, diğerlerinin listelerini ev paylaşımı pazarından kaldırmaya yönlendirdiğini, böylece mevcut işletmelerin (örneğin oteller) daha iyi rekabet etmesini sağladığını analiz etmiştir. Hükûmetler paylaşım ekonomisi faaliyetlerine lisanslama, vergilendirme ve standart gereklilikler getirirse rekabet adaletini artırabilir (Posen, 2015). Bazı hükûmetler, mevcut işletmelerle uyumlu hale getirmek için paylaşım ekonomisi platformlarına ve hizmet sağlayıcılarına vergi koymaya başladı. Örneğin, Portland kısa süreli paylaşım yapan ev sahiplerini vergi ödemeye zorluyor (Miller, 2016). Vergiler yeni ev sahiplerinin ev paylaşımı pazarına girmesini engelliyor, bu da mevcut otellerin daha etkili bir şekilde rekabet etmesine olanak tanıyor (Chen vd., 2021).

Birçok vergi idaresi, vergi yasalarına uyumu güvence altına almak için gayri resmi sektörü etkili bir şekilde denetlemekte zorluklarla karşı karşıyadır. Zorluklar arasında, denetim başına düşük vergi değeri sağlama potansiyeline sahip çok sayıda kayıt dışı işletme, uygun muhasebenin olmaması ve operasyonlarının değişken doğası yer alabilir. Sonuç olarak, birim başına tahsilat süreci ve prosedürleri maliyetli olabilir ve bu da kaynaklarını daha ödüllendirici faaliyetlere yönlendirme olasılığı yüksek olan vergi idarelerinin harekete geçmesini daha da engeller (Joshi vd., 2013). Yeterli veri veya raporlama kanallarının bulunmaması nedeniyle gayri resmi sektörün resmileştirilmesi, vergi idarelerinin vergi yasalarına uyumu sağlamaları açısından faydalı olabilir (ATAF, 2016). Öte yandan, paylaşım ekonomisi, özellikle faaliyetlerin ve gelirin bildirilmesine ilişkin kurallar yeterli bir şekilde oluşturulmadığında, bireyleri ve işletmeleri resmi sektörden gayri resmi sektöre geçmeye de teşvik edebilir (OECD, 2018).

Paylaşım ekonomisinin belirgin bir özelliği, bireylerin ve küçük işletmelerin sanal veya dijital platformlar aracılığıyla eşler arası bir temelde az kullanılan varlıkları kullanarak hizmet sunmalarını büyük ölçüde kolaylaştırmış olmasıdır (European Commission, 2016). Ayrıca, tüketicilere mümkün olan en geniş seçenekleri sunmak için çok sayıda hizmet sağlayıcının kayıtlı olması temeline dayanmaktadır. İş modeli, kişisel varlıkların/mülklerin iş için kullanılmasını gerektirir. Faaliyetler tam veya yarı zamanlı, düzenli veya aralıklı olarak gerçekleştirilebilir. Bu bireylerin ve küçük işletmelerin elde ettiği gelir de nispeten küçük olabilir. Ayrıca, bu bireylerin ve küçük işletmelerin bir kısmı kişisel varlıkları/mülklerini ilk kez iş için kullanıyor olabilir ve bu nedenle ilk kez bu şekilde elde edilen geliri de muhasebeleştiriyor olabilir. Bu nedenle, bu özelliklerin yalnızca vergi idareleri için vergi yasalarının uygulanmasını zorlaştırmakla kalmayıp aynı zamanda vergi mükellefleri için de uyumu zorlaştırmaktadır (Oei ve Ring, 2016).

Vergi mükelleflerinin belirlenmesindeki zorluklar veya hizmet sağlayıcının faaliyetleri hakkında bilgi bulunmaması, vergi idareleri için vergiye tabi gelirin belirlenmesinde kesinlikle zorluklara yol açacaktır. Platformlara veri sağlama yükümlülüğü getirilmemesi durumunda elde edilen gelirin açıklanmaması platformlarında kayıtlı hizmet sağlayıcıları ve hizmet sağlayıcılarına yapılan

ödemeler hakkında vergi idarelerine bilgi vermemeleri durumunda, vergi idareleri özellikle uyumluluk kültürünün eksik olduğu ülkelerde gelir elde edilip edilmediğini tespit etmede zorluklarla karşılaşabilirler. Hizmet sağlayıcıları tespit edilebilse bile, gelir elde etmek için sıklıkla kişisel mülklerini kullanırlar. Net kurallar olmadan, neyin vergilendirilebilir neyin vergilendirilemez olduğunu belirlemek zor olabilir. Ayrıca, platform sağlayıcıları ve platformu kullanan hizmet sağlayıcıları farklı vergi yetki alanlarında bulunduğu vergi idarelerinin bu kritik bilgilere erişimi karmaşık olabilir (OECD, 2018).

Platformlar aracılığıyla hizmet sağlayıcıların elde ettiği gelir ile ilgili bilgiler platformlar aracılığıyla vergi idarelerine bildirilmezse, vergilerin hizmet sağlayıcılar tarafından bildirilmeme ihtimali olacağı düşünülmektedir (Bozdoğanoglu, 2017). Örneğin, Fransa'da TNS Sofres tarafından yürütülen bir pazar araştırması, ankete katılanların yalnızca %15'inin paylaşım ekonomisi aracılığıyla elde ettiği geliri bildirdiğini ortaya koymuştur (Groen ve Maselli, 2016). İngiltere Vergi Ofisi için yürütülen bir başka araştırmada paylaşım ekonomisindeki gelir sahiplerinin vergi beyanı davranışları analiz edilmiştir. Ankete katılanların üçte birinden biraz fazlası olan %35'inin paylaşım ekonomisinden elde ettiği geliri İngiltere Vergi Ofisi'ne bildirmediği veya bildirmeyi planlamadığı gözlemlenmiştir. %46'sı, kazanılan gelirin bildirim eşiğini karşılamadığını belirtmiştir. Ancak, %8'i başka bir nedenle İngiltere Vergi Ofisi'ne bildirmediklerini veya bildirmeyi planlamadıklarını belirtmiştir; bu segmentteki en büyük yanıt verenlerin 50.000 GBP ile 69.999 GBP arasında daha yüksek brüt kişisel gelirleri bulunmaktadır. Paylaşım ekonomisinden elde ettikleri geliri İngiltere Vergi Ofisi'ne bildirmeyen veya bildirmeyi planlamayanların öne sürdükleri nedenler arasında gelirin çok az veya tek seferlik olması ve bu nedenle uğraşmaya değmemesi (%35), bu parayı beyan etmeleri gerektiğini bilmemeleri (%30) veya ortaya çıkan vergiyi karşılayamamaları (%14) yer alıyordu. Belirtilen diğer nedenler arasında hükûmetin onlar için hiç bir şey yapmaması ve bu nedenle parayı beyan etme yükümlülüklerinin olmaması; vergilerin çok yüksek olması; İngiltere Vergi Ofisi tarafından yakalanacaklarını düşünmemeleri; iş yerlerinde beyan etmemenin yaygın bir uygulama olması; borçlarını ödemek zorunda kalacaklarından endişe duymaları; rekabet etmenin ve iş bulmanın tek yolunun bu olması yer alıyordu. İngiltere araştırmasındaki bildirim davranışı, paylaşım

ekonomisinde gerçekleştirilen farklı faaliyet kategorilerine göre de değişiyordu. Ulaştırma sektörü geliri bildirme eğilimi (ulaşım sağlayanların %89'u ve araç kiralayanların %82'si bu tür geliri İngiltere Vergi Ofisi'ne bildirme eğilimindeydi veya bildirmeyi planlıyordu (Rahim vd., 2017).

Paylaşım ekonomisinden elde edilen gelir, bireysel veya işlem düzeyinde önemsiz görünse de, toplandığında büyük olabilir. Paylaşım ekonomisinin artan popülaritesi ve fazla kaynakların kullanımı için daha fazla seçenekle, hizmet sağlayıcıların tam beyanını sağlamak için etkili bir şekilde denetleyen politikaların yokluğu, gelir tahsilatlarının düşmesine neden olabilir. Paylaşım ekonomisi platformlarının kullanımının yaygın olduğu ülkelerde, nüfusun yalnızca küçük bir kısmı bu tür işlemlerden önemli miktarda gelir elde ediyor. İngiltere'de yapılan çalışmada, katılımcıların %77'si işlemlerin yalnızca yan gelir sağladığını, %45'inin ise yılda 250 GBP'den (yaklaşık 270 EUR) az kazandığını iddia etti. Aynı zamanda, aynı çalışma tarafından tahmin edilen paylaşım ekonomisinin toplam değeri yılda 8 milyar GBP'ye ulaştı. Ankete katılanların %54'ü elde edilen gelirin vergiye tabi olduğunu hiç düşünmedi, bu da potansiyel olarak beyan edilmemiş önemli bir miktar gelir ve bu gelire bağlı ödenmemiş vergi olduğunu gösteriyor (Migai vd., 2019).

Vergi sistemi, paylaşım ekonomisinin hızlı genişlemesine ayak uydurmak için mücadele etmektedir. Bu modern ekonomi biçimi yeni bir iş gücü piyasası yaratsa da, aynı anda geleneksel iş biçimlerini sömürüyor ve aktörler için eşit fırsatları yok ediyor. Vergi makamları açısından, kaç ticari işlem yapıldığını ve sağlayıcılar tarafından tahsil edilen gelirlerin ne kadar yüksek olduğunu belirlemek oldukça zordur. Adil satış vergilendirmesi ve vergi gelirlerinin adil dağılımını sağlamak için platformlar ile vergi makamları arasında işbirliği muhtemelen gerekli olabilir (Nishiyama, 2019).

Amsterdam her yıl için başlangıçta 60 günlük bir maksimum süre belirledi ve bu süre daha sonra 2019'da 30 güne düşürüldü (Palgan vd., 2021). Amsterdam Airbnb'nin ortaya çıkardığı negatif dışsallıklar nedeniyle aynı anda dört kişiyle sınırlama ve konaklama başına yılda gün sayısını sınırlama konusunda bir anlaşmaya vardı (Uzunca ve Borlenghi, 2019). Airbnb ile ilgili yapılacak düzenlemeler hizmet sağlayıcıları "iyi komşu" standartlarına uymaya teşvik edebilir, böylece sakin akşam saatleri sağlanabilir, sokak park yerleri koordine edilebilir, atıklar yönetilebilir

(Miller, 2016) ve komşuların acil olmayan şikayetlerini (örneğin gürültü) bildirebilecekleri bir yardım hattı kurulabilir (Chen vd., 2021).

Paylaşım ekonomisi platformlarına vergi koymak hükûmetlere kamu projelerinin finansmanı için gelir akışı sağlar. Örneğin, 2015 yılında Airbnb, San Francisco şehrine 25 milyon dolar gecikmiş otel vergisi ödedi (Lobel, 2016) ve yıllık 11 milyon dolar geçici işgaliye vergisi ödemesi bekleniyor (Miller, 2016). Arz yönlü teşvikler veya cezalar paylaşım ekonomisi platformlarının ve hizmet sağlayıcıların faaliyetlerini bildirmeye teşvik edebilir ve böylece hükûmetlerin vergiye tabi geliri daha iyi takip etmesini sağlayabilir (Williams ve Horodnic, 2017). Paylaşım ekonomisi ile ilgili verilecek eğitim, paylaşım ekonomisi platformlarını ve hizmet sağlayıcılarını uyumsuzluğun sonuçları ve vergilerin kamu hizmetleri ve tesislerinin kalitesini sağlamadaki genel önemi hakkında bilgilendirerek uyumluluğu artırabilir (Williams ve Horodnic, 2017). Bazı hükûmetler vergi yükümlülüğünü veya tahsilat görevini hizmet sağlayıcılardan paylaşım ekonomisi platformlarına kaydırarak uyumluluğu basitleştiriyor ve uyguluyor. Örneğin, NYC'de Airbnb, ev sahipleri adına 65 milyon dolarlık otel ve turist vergisi ödemeyi taahhüt etti (Lobel, 2016). Açıklama tabanlı rejimler ve kayıt tutma da hükûmet vergi gelirini artırabilir ve ekonomik dışsallıkları azaltabilir. Hükûmetlerin paylaşım ekonomisi platformlarının ve hizmet sağlayıcılarının vergiye tabi gelirlerinin mali durumunu izlemelerine olanak tanırırlar.

Daire ve evlerin kısa süreli kiralama amacıyla kullanılması, uzun vadeli kiralama pazarındaki arzı önemli ölçüde azaltmakta, bu da fiyatların artmasına neden olmaktadır (Shabrina vd., 2021). Sheppard ve Udell'in (2018) New York'ta yalnızca Airbnb ev paylaşım platformunun faaliyetinin ikiye katlanması, gayrimenkul değerlerinin %6'dan %11'e yükselmesiyle ilişkilidir.

Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesiyle ilgili iki ana sorun tanımlanmıştır. Birincisi, paylaşım ekonomisini kontrol etmek zordur, çünkü çok sayıda küçük sağlayıcı vardır. İkincisi, işletmeler ve özel kişiler için farklı vergi uygulamaları, küçük sağlayıcıların vergi yükümlülüklerine nasıl uyacaklarını bilmelerini zorlaştırır. Vergi Daireleri normalde bu kadar küçük mükellefleri bu kadar büyük ölçekte denetleyemeyebilir. Ayrıca, aracı platform, örneğin üçüncü taraf denetimleri yoluyla sağlayıcılar hakkında bilgiye erişimin kolay olmadığı bir yargı bölgesinde yer alabilir.

Hem aracı platformların internet tabanlı olması hem de sağlayıcıların sayıca çok ve küçük olması, kontrolle ilgili sorunlar yaratır. Üçüncüsü, hizmet sağlayıcıların çoğu, işbirlikçi platformlarda yarı zamanlı olarak hizmet sağlayabilir. Bu nedenle düşük gelir elde edebilirler. Sonuç olarak, vergi idaresinin her bir bireyi denetlemesi ve takip etmesi mümkün olmayabilir (Kristoffersson, 2019).

Bilgi raporlaması ve tevkifat, vergi makamlarının mükelleflerin vergi ödeme yükümlülüklerine uymasını güvence altına aldığı iki mekanizmadır. Bilgi raporlaması genellikle üçüncü taraf ödeyicinin Amerika Uluslararası Gelir Servisi'ne ödeyicinin bir ödeme alıcısına ödediği tutarları bildirdiği bir süreci ifade eder. Tevkifat, üçüncü taraf ödeyicinin ödeme alıcısına yapılan bir ödemeden belirli bir tutarı tevkifat etmesi ve bu tutarı Amerika Uluslararası Gelir Servisi'ne göndermesiyle gerçekleşir. Üçüncü taraf bilgi raporlaması ve kesintisi, Amerika Uluslararası Gelir Servisi'nin vergi mükellefleri tarafından kazanılan geliri belirlemesine ve tahsilatına yardımcı olur (Oei ve Ring, 2016).

2018 yılında Danimarka hükûmeti ve Airbnb arasında yapılan anlaşmayla Airbnb'de hizmet sunanların gelirlerinin vergi dairesine bildirilmesi için anlaşma yaptı. Bu anlaşma sonrası ev sahiplerinin Airbnb'de listeme sayılarında %14 azalma olmuş ve listeleme fiyatlarında %11 artış olmuştur. Platformdan çıkışların çoğunlukla tek mülklü ev sahipleriyle sınırlı olduğu görülmüştür. Veri paylaşım anlaşmasının yalnızca vergi uyumluluğunu artırmaya yardımcı olmadığını, aynı zamanda Danimarka'da kısa dönemli kiralamanın ticarileştirilmesine ve mekânsal yeniden düzenlenmesine de yol açtığını göstermektedir (Garz ve Schneider, 2023).

Kontrol açısından bakıldığında, paylaşım ekonomisinin avantajları da vardır. Aracı platformlar internette olduğundan, ödemeler ve taraflar arasındaki iletişim izler bırakır. Aracı platformlara nakit kullanarak ödeme yapma olanakları sınırlıdır. Dolayısıyla platform üzerinden gerçekleştirilen ticareti teknik olarak takip etmek mümkündür. Devletler ayrıca platform sahiplerine, kullanıcılarına ilişkin verileri Vergi Dairelerine bildirme yükümlülüğü getirebilir. Daha sonra vergi daireleri, denetim olmaksızın paylaşım ekonomisi platformlarından vergi mükelleflerinin gelirleri hakkında bilgi edinebilir. Bu bilgi uluslararası olarak da paylaşılabilir. Paylaşım ekonomisini vergilendirmenin basit ve etkili bir yolu, aracı platformları

sadece bildirim yapmak için değil aynı zamanda KDV'yi göndermek için de kullanmak olabilir (Kristoffersson, 2019).

Paylaşım ekonomisinin daha verimli bir şekilde vergilendirilmesini sağlamak için en önemli şey muhtemelen vergi mükellefleri için uyumu basitleştirmek olacaktır. Sisteme uyum sağlamak kolaysa, vergi mükelleflerinin gerçekten uyum sağlama olasılığı daha yüksek olacaktır. Anlaması ve uyması kolay bir vergi sistemi, vergi mükelleflerinin sisteme güvenmesini ve gönüllü olarak uymaya istekli olmasını sağlayabilir. Kontrol, uyumluluk için de önemlidir. E-ticaretin bir avantajı, tüm işlemlerin iz bırakması ve dolayısıyla izlenmesinin mümkün olmasıdır. Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar şahıs şirketleri gibi vergilendirilmelidir. Hizmet sunan şahıslar ve şahıs şirketleri eşit şekilde vergilendirilmelidir. Herkes katma değer vergisi mükellefi ya da genel satış vergisi mükellefi olmalı ve belirli bir eşiğin üzerinde katma değer vergisi veya genel satış vergisi alınmalıdır. Aracı platformlar, ilgili sağlayıcıların kazançlarını vergi idarelerine bildirmekle yükümlü olmalıdır (Kristoffersson, 2019).

Paylaşım ekonomisi platformlarında hizmet sunanlar hangi vergi kurallarının geçerli olduğunu bilmiyor, vergi kurallarına uymak istemiyor veya paylaşımın vergilendirilmemesi gerektiğine inanıyor olabilirler (Oei ve Ring, 2016). Paylaşım ekonomisinin yükselişi diğer vergi geliri kaynaklarını, örneğin, istihdam gelirini aşındırabilir. Ayrıca otel ve taksi işletmeleri gibi paylaşımın rekabet ettiği sektörlerden gelen vergi gelirlerinin azalmasına da yol açabilir (Migai vd., 2019).

Paylaşım ekonomisinde aracı olarak kullanılan dijital platformlardan iki şekilde faydalanılabilir (Migai vd., 2019):

1. Platformlar üzerinden yapılan işlemlerin verileri vergi makamlarına otomatik olarak bildirilebilir. Meta verilerin ifşa edilmesine gerek kalmadan kimliğin doğrulanmasına izin veren blokzincir destekli doğrulama araçları kullanılabilir.
2. Platformlara yapılan ödemeler üzerinden vergi kesintileri yapılabilir.

Platformlarda gerçekleştirilen işlemlerin verilerinin vergi idareleriyle paylaşılması veya verilere vergi idareleri tarafından erişilmesi durumunda vergi uyumluluğu önemli ölçüde iyileşecektir. Paylaşım ekonomisi platformlarını kullanarak hizmet sağlayan kişilerin kimliğinin ve dolayısıyla sağlanan hizmetlerin niteliğinin, hizmet sağlayıcının konumunun ve hizmet sağlayıcıya yapılan

ödemelerin belirlenmesine yardımcı olabilir. Bilgi raporlama gerekliliklerinin olmaması durumunda, paylaşım ekonomisinden elde edilen gelir kamu otoritelerine bildirilmeyebilir, vergilendirmeden ve diğer yükümlülüklerden (örneğin, sosyal güvenlik kesintileri) kaçabilir. Mükelleflerin kimliği, konumları, faaliyetlerinin niteliği vb. ile ilgili olarak platformlardan elde edilen bilgiler, vergi uyumu için yararlı bir araç olabilir (Migai vd., 2019).

Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların 3.000 Euro'ya kadar olan kazançları istisna tutularak bu kazanç üzerindeki tutarlar devlete bildirilebilir. Platformlar aracılığıyla kurulacak olan otomatik gelir raporlama sistemi kullanıcılar için evrak işlerinden kurtulmayı sağlarken devlet için de vergi gelirini güvence altına almayı ve haksız rekabeti ortadan kaldırmayı sağlamaya katkı sunmaktadır. Paylaşım ekonomisi platformları hizmet sağlayanların kimlik bilgilerini devlet ile paylaşabilir. Ayrıca platformlar hizmet sağlayanların gelirlerini yılda bir kez vergi idaresine bildirebilir. Paylaşım ekonomisi platformları hizmet sağlayıcıların toplam gelirlerine 3.000 Euro vergi indirimi uyguladıktan sonra kalan tutar üzerinden otomatik vergi hesaplayıp vergi idaresine gönderebilir. Platformlar mikro girişimci statüsünde bulunan girişimciler için sosyal güvenlik katkılarını ve vergileri hizmet sağlayıcılar adına toplayabilir (Fransız Senatosu Maliye Komitesi, 2017).

Veri eşleştirme ve paylaşımı, hükûmetlerin paylaşım ekonomisi platformlarını hizmet sağlayıcıların kazançları hakkında bilgi paylaşmaya zorlamak için kullandıkları düzenleyici bir mekanizmadır. Bu mekanizma, hükûmetlerin hizmet sağlayıcıların kazançlarını belirlemelerine ve vergi beyannameleriyle karşılaştırmalarına olanak tanır. Uyumluluğun basitleştirilmesi, hükûmetlerin paylaşım ekonomisi platformlarına kanunları uygulama sorumluluğu vermek için kullandıkları düzenleyici bir mekanizmadır (Williams ve Horodnic, 2017). Kayıt tutma, hükûmetlerin paylaşım ekonomisi platformlarından misafirlerin adları, iletişim bilgileri ve kullanım tarihleri gibi bilgileri takip etmelerini istemesi anlamına gelir Bazı hükûmetler, ev paylaşımı sağlayıcılarının misafirlerinin defterlerini ve kayıtlarını en az üç yıl boyunca tutmasını ister (Chen vd., 2021).

Paylaşım ekonomisi çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Tartışmalarda ön plana çıkan konu geleneksel turizm işletmeleri ile aynı kurallara tabi olmayan paylaşım

ekonomisi platformlarının haksız rekabete neden olduğudur. Geleneksel turizm işletmeleri hem yasal yükümlülükler hem de vergisel yükümlülükler açısından aynı şartlara tabi olunmadığı düşüncesiyle adil olmayan rekabet koşullarında hizmet sunduklarını öne sürmektedirler (OECD, 2016:99). Paylaşım ekonomisinin ortaya çıkardığı olumsuz etkiler nedeniyle paylaşım ekonomisine karşı olanlar paylaşım ekonomisinin haksız rekabete neden olduğunu, paylaşım ekonomisinde hizmet veren çalışanların iş güvenliğinin sağlanmasında yeterli önlemlerin alınmadığını, vergi kayıplarına neden olduğunu, sağlık, güvenlik ve engelli turistler için gerekli olan standartların sağlanması konusunda yetersiz olduğunu düşünerek paylaşım ekonomisinin tehdit oluşturduğunu öne sürmektedirler (Juul, 2017:1).

Geleneksel otel işletmelerinin turizm endüstrisinde faaliyet gösterebilmeleri için çeşitli yasal izinler almaları, güvenlik yükümlülüklerini yerine getirmeleri ve imar izinleri almaları gerekmektedir. Bu karşın boşa bir evi veya aracı olan insanlar bu kadar fazla idari ve mali yüke katlanmadan kolaylıkla platformlar aracılığıyla sektörde faaliyet göstermeye başlayabilir. Geleneksel otel endüstrisinin operasyonları sırasında emlak kirası, elektrik faturaları, işçilik gibi sabit maliyetler ve ön büro hizmetleri, temizlik ve yiyecek içecek hizmetleri gibi işletme ve yönetim maliyetleri de dahil olmak üzere daha fazla maliyete katlanması gerekmektedir. Bununla birlikte, paylaşım ekonomisi modelinde, çoğu çevrimiçi kısa süreli konaklama platformlarında hizmet veren düşük sabit maliyetlere sahip atıl evlerdir ve işlemler çevrimiçi olarak tamamlanır. Kiralama süresi boyunca, kiracılar için ek catering, temizlik ve diğer işletme hizmeti maliyetlerini sağlamaya genellikle gerek yoktur; platformun hizmet ücretlerini ödemenin yanı sıra, diğer maliyetler geleneksel otel endüstrisine kıyasla son derece azdır. Fiyatta daha rekabetçi bir avantajla birlikte daha serbest fiyatlandırmaya da yer vardır. KDV, işletme vergisi, kurumlar vergisi ve arazi kullanım vergisi vb. dahil olmak üzere otel operasyonları için ödenmesi gereken nispeten daha fazla vergi ve harç, otellerin işletme maliyetlerini artırır (Qin ve Yingying, 2019).

Online kısa süreli konaklama hizmeti için vergi ve ücretlerin ödenmesi belirsiz bir bölgedir. Bir yandan, mevcut vergi toplama ve yönetim yasası geleneksel ekonomik modele dayanmaktadır ve paylaşım ekonomisinin yeni iş modeli için geçerli değildir. Öte yandan, kısa vadeli kiralık oda ve kahvaltı

tesislerindeki işlemler vergilendirilirken: çevrimiçi kısa vadeli kiralama platformu, üçüncü taraf ödeme platformu ve ev sahibi için mevcut vergide herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Aynı ekonomik faaliyet birden fazla kuruluşu kapsadığında vergi yükümlülüğüne ilişkin yükümlülüğün nasıl açıklığa kavuşturulacağına ilişkin ev sahibinin vergi konusu olup olmadığı ve hangi tarafın vergi beyannamesi yükümlülüğünü taşıdığı açık değildir. Burası aynı zamanda geleneksel otel endüstrisinin en çok protesto ettiği ve memnun olmadığı yerdir. Daha düşük maliyet ve daha yüksek kar nedeniyle çevrimiçi kısa vadeli konaklama platformları piyasaya akın ediyor ve piyasayı sıkıştırıyor, tekelleri ve haksız rekabeti ortaya çıkarıyor ve piyasanın eşit oyun alanını bozuyor (Qin ve Yingying, 2019).

Paylaşım ekonomisine yapılan eleştirilerden biri, paylaşım ekonomisinde hizmet veren işletmelerin otel ve pansiyon muadilleri gibi vergi ödememesi gerçeğidir (Park, 2020). Güney Carolina, Charleston'da paylaşım ekonomisi vergileri konaklama maliyetinin toplam %14'ünü oluşturur. Airbnb (2019) yalnızca konaklamalar için ödenmesi gereken eyalet tarafından yönetilen satış ve konaklama vergilerini toplar. Airbnb yerel olarak yönetilen konaklama vergilerini toplamaz. Airbnb ev sahipleri konaklama vergilerini toplamaktan ve ilgili vergi makamına göndermekten sorumludur. VRBO ve HomeAway gibi diğer platformlar ev sahipleri adına konaklama vergilerini hiç toplamaz (Sokolowsky, 2018). Bu nedenle vergiler ve diğer ücretler ile ilgili düzenlemelerin yapılması adalet ve eşitlik sorunlarını çözebilir (Akbar ve Tracogna, 2018; Kathan vd., 2016; Lieberman ve Srivastava, 2018).

Konaklama sektöründe paylaşım ekonomisi kavramı, hızlı bir şekilde büyüyen bir iş modeli olup, konut ve otel pazarlarını etkilemektedir (Ključnikov vd., 2018). Airbnb'nin Teksas'a gelişi, Austin'deki otel gelirlerini, özellikle de uygun fiyatlı otellerde, %8 ila %10 oranında düşürmüştür (Zervas vd., 2017). Benzer şekilde, yolculuk paylaşım platformları taksi firmalarının ödemesi gereken lisans ücretlerini ödememektedir (Lee vd., 2020), bu da düşük maliyetli rekabet yoluyla taksi izinlerinin ve sürücü ücretlerinin değerini düşürmektedir (Wang ve Smart, 2020; Peetz, 2021). Paylaşım ekonomisinde temel unsurun bireyler tarafından özel varlıkların paylaşılması olduğu ileri sürülebilir. Konaklama işletmelerinde paylaşım ekonomisi kavramı müşterilere ve yerel belediyelere faydalar sağlar, ancak aynı

zamanda yerel vatandaşların yaşam kalitesini tehdit edebilir ve yerel konut ve otel piyasalarına olumsuz etkilerde bulunabilir (Rodas Vera ve Gosling, 2017; Barata-Salgueiro, 2017; Horn ve Merante, 2017; Gurran ve Phibbs, 2017; Yrigoy, 2017; Wegmann ve Jiao, 2017). Paylaşım ekonomisi platformlarının yerel konaklama işletmelerinin performansına etkisini belirlemek ve yerel topluluklardaki iş ortamını korumak için bu yeni tipteki eşler arası ekonomi için devlet düzenlemesi olanakları üzerinde durulmalıdır (Barata-Salgueiro, 2017; Gurran ve Phibbs, 2017; Yrigoy, 2017; Wegmann ve Jiao, 2017; Kovács ve Kot, 2017; Streimikiene ve Bilan, 2015). Öte yandan, Horn ve Merante (2017), ev paylaşımının konut piyasasını etkileyip etkilemediğine dair şu anda sınırlı kanıt olduğunu, ev paylaşımının hızlı büyümesinin etkileriyle boğuşan politika yapıcılarının ise sağlam temellere dayanan politika kararları almak için yetersiz bilgiye sahip olduğunu iddia etmektedir.

Paylaşım ekonomisine yönelik tartışmaların temelinde geleneksel işletmelerin faaliyette bulundukları ülkelerde vergi verme yükümlülükleri bulunurken, Avrupa Birliği içerisinde ve diğer bir çok ülkede paylaşım ekonomisi uygulamalarına yönelik henüz net bir kanunun bulunmayışı yatmaktadır. Paylaşım ekonomisi kavramının altında çok fazla sayıda alt kavram olması paylaşım ekonomisinin karmaşık bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Paylaşım ekonomisine yönelik olarak genel bir vergi politikasının henüz gündeme gelememesine bu karmaşık yapı neden olmaktadır. Ayrıca, her ülkenin farklı vergi uygulamaları, hukuk kuralları ve vergi kanunları bulunmaktadır. Bu farklılaşmaya, paylaşım ekonomisine yönelik olarak uygulanan kurallar da dahildir (Pantazatou, 2017:1). Avrupa Birliği içerisinde kapsamlı bir katma değer vergisi kanunu olmasına rağmen, paylaşım ekonomisinin dolaylı vergiler kapsamında değerlendirilmesi ve bu vergiler kapsamında işlem görmesi mevcut yasalar kapsamında zordur. Dolaylı vergilerin ne zaman ve nasıl tahsil edileceği, düşülecek vergi kalemleri ve dolaylı vergi oranları vb. unsurlar, üye devletlerin ortak karar vermesi gereken ama aynı zamanda Avrupa Birliği mevzuatlarında ele alınmayan veya alınamayan önemli vergi sorunlarını oluşturmaktadır (Pantazatou, 2017:1-2).

AB üye ülkelerinde, paylaşım ekonomisi platformlarının faaliyet gösterdiği sektörlere bağlı olarak bu konulara ilişkin farklı uygulamalar bulunmaktadır. Birçok ülke, hizmet sağlayıcıyı ara sıra hizmet sağlayan bir kişi veya profesyonel bir hizmet

sağlayıcı olarak tanımlamak için eşikler belirlemiştir. Kullanıcı, bu eşikler aşıldığında daha fazla yasal yükümlülüğe maruz kalmaktadır. Eşik, esas olarak sektör bazında geliştirilmiştir ve ödenek, vergi ve sosyal güvenlik katkılarını içermektedir (EC, 2016a: 27). Bazı üye devletler, lisans gerekliliklerini belirttikleri için profesyonel hizmetler ile paylaşım ekonomisi hizmetleri arasında ayırım yaparlar. Örneğin, ulaştırma sektöründe, bazı ülkeler (İrlanda, İspanya ve Fransa gibi) özellikle bir seyahatin maliyetinin büyük bir kısmını oluşturan kârların yalnızca lisanslı taksi şoförleri veya kiralık araç şoförleri tarafından kazanılmasını talep eder. Ayrıca, Finlandiya gibi diğer ülkeler, küçük ölçekli yolcu taşımacılığı ve mal taşımacılığı sürücü belgelerini muaf tutmayı amaçlamaktadır ve bu faaliyetlerden muaf olma sınırı yıllık 10.000 Euro'dur. Üye ülkelerin çoğunda hem ulaşım hem de konaklama sektöründe paylaşım ekonomisine yönelik yasal düzenlemeler bulunmuyor. Paylaşım ekonomisi platformlarının sunduğu hizmetlerin hukuki niteliğinin belirlenmemiş olması ve ilgili yasal düzenlemelerin mevzuatta yer almaması, söz konusu platformların sağlıklı bir şekilde vergilendirilememesine yol açmaktadır (EC, 2016a: 27).

Paylaşım ekonomisi platformlarının faaliyetlerinin kayıt dışı olması geleneksel turizm işletmeleri karşısında haksız rekabete yol açtığı nedeniyle eleştirilmektedir (Kagermeier ve Stors, 2015). Bu nedenle geleneksel turizm işletmeleri turizm paylaşım ekonomisi platformlarının sağladığı avantajlar karşısında rekabet edebilmek adına paylaşım ekonomisi platformları ile iş birliği yapmaktadır. Hilton otel işletmesi Uber platformu ile iş birliği yaparak misafirlerin otel işletmesine ulaştırılmasında kolaylık sağlamaktadır (Hospitality On, 2016). Uber platformunda hizmet veren sürücüler geleneksel taksi sürücüleri ile aynı çalışan haklarına sahip değildir. Uber platformunda yer alan sürücülerin sigortası, tam zamanlı bir işi ya da bir maaşı olmamaktadır. Bu duruma “işin uberleşmesi” denilmektedir. Bu yeni iş tanımı profesyonel olan ile profesyonel olmayanlar arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır (Sundararajan, 2016).

Paylaşım ekonomisi vergi kaçırma ve haksız rekabet konularında eleştiriler almaktadır. Paylaşım ekonomisi platformlarında hizmet sunanlar iş kanunu, çevre koruması, tüketicilerin korunması, belediyeye ait turizm ödemeleri ve çeşitli vergiler konularındaki yasa ve kurallara uymamaktadır (EPRS, 2017).

Airbnb son yıllarda hızlı bir büyüme yaşadı. Ancak Airbnb platformu yerleşik düzenlemelere ve kurallara tam olarak uymadığı düşüncesiyle otel işletmeleri ve kiralama tekelleri tarafından eleştirilmiştir (Zervas vd., 2017). Uzunca ve Borlenghi (2019), kısa süreli konaklama alanında yasal belirsizlikleri ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılmasının kısa süreli konaklama arzını artıracakını belirtmiştir.

Acuner ve Acuner (2017), turizm paylaşım ekonomisinin Türk vergi kanunları karşısındaki durumunu ortaya koymuşlardır. Çalışmada turizm paylaşım ekonomisi kapsamına giren iş modellerinin vergi kanunları karşısında nasıl değerlendirilebileceği açıklanmıştır.

Yeganeh (2021) paylaşım ekonomisinin yükselişiyle ilgili çeşitli faktörleri ve koşulları incelemektedir. Araştırma paylaşım ekonomisinin yükselişinin ardındaki sekiz ana faktör grubunu analiz ediyor ve mevcut literatüre dayanarak sınıflandırıyor. Federal ve eyalet işsizlik vergilerinin paylaşım ekonomisi işletmelerinde kaçınılan maliyetler olduğuna değinmiştir. Paylaşım ekonomisi ile ilgili yeterli düzenlemelerin olmaması daha az denetim ve daha az vergilendirmeye neden olduğunu öne sürmektedir.

Stepnov ve Kovalchuk (2020) paylaşım iş modellerinin performansını etkileyen ancak henüz tam bir değer ölçümü almamış sosyal onay, ekonomik seçim ve dijital koordinasyon gibi faktörlerin incelenmesini yapmıştır. Çalışmanın metodolojik temeli, ekonomik işbirliği kavramı olan neoklasik ve neokurumsal iktisat teorileridir. Araştırma yöntemleri olarak, iş paylaşım modellerinin açıklamasına yönelik değer odaklı bir yaklaşım, tasarruf ve tüketim arasındaki ekonomik seçimin özelliklerinin eleştirel bir analizi, ortak tüketimde toplumsal olarak doğrulanmış ilgiye dayalı nitel bir talep analizi kullanılmıştır. Paylaşım yoluyla gelir elde etmek ve yeniden dağıtmak için beş tür model sunulmaktadır. Paylaşımın en önemli avantajının, pazarlama hatası olasılığını azaltan yeni bir tüketici sınıfının teyit edilmiş talebi olduğu tespit edilmiştir. İşlemlerin şeffaflığını ve vergilendirmenin doğruluğunu sağlamak için her türlü ortak tüketimin bir hizmet olarak tanımlanması gerektiği kanıtlanmıştır. Toplumsal onayın seçim çizgisini değiştirdiği ve yeni bir değer yaratmadığı varsayımıyla, tüketicinin daha önce verilen hizmete tekrar tekrar başvurma sıklığını dikkate alan, yaratılan değer alt sınırını değerlendirmek için orijinal bir model geliştirilmiştir. Sunulan iki modelde işlemin

gerçekliğini ve vergilendirmenin amacını anlamak açısından bir kaynağın bir hizmet olarak kullanılmasının veya tüketilmesinin tanınması tavsiye edilir. Aksi takdirde, sosyal mübadele veya paylaşım adı altındaki işlemleri ortaya çıkararak ekonomik faaliyetin yansımaları bozabilir ve vergi kaçakçılığı için fırsatlar yaratabilir.

Ravenelle (2017) paylaşım ekonomisine katılanların çoğunun paylaşım ekonomisi söylemini kabul etmek yerine kendilerini sadece para kazanmak isteyen kişiler olarak gördüklerini söylemektedir. Eşler arası teknoloji sayesinde çalışanlar evlerinden, kaynaklarından ve becerilerinden ek kazanç elde edebilirler. Ayrıca makale paylaşım ekonomisinin girişimciliğin büyümesine katkıda bulunduğu iddiasını sorgulamaktadır. Araştırmada 23 Airbnb ev sahibi, 22 Taskrabbit çalışanı, 19 Kitchensurfing şefi ve 14 Uber sürücüsü ile 78 derinlemesine görüşme yapılmıştır. 78 etnografik görüşmeye dayanan bu makale, paylaşım ekonomisinde işçilerin yaşamış deneyimlerini araştırıyor. Son yıllarda işletmeler vergisel sorumluluklardan kaçmak için iş modellerini değiştirmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde Hazine müfettişleri tarafından 2009 yılında yapılan araştırmada bu durumun 54 milyar dolar verginin eksik ödenmesine neden olduğu ortaya konulmuştur. Araştırmaya katılan bir çok kişiye göre paylaşım ücretsizdir. Ayrıca araştırmaya katılanlardan iki istisna dışında kendilerini girişimci olarak görmediklerini belirtmektedir. Bu iki istisna ise otel gibi hizmet vermeye çalışan Airbnb ev sahipleri ve serbest ve bireysel olarak hizmet veren Kitchensurfing şefleridir.

Pantazatou (2018) Avrupa Birliğinde paylaşım ekonomisinin vergilendirilememesinin nedenini paylaşım ekonomisini düzenleyen Avrupa Birliği vergi kurallarının olmaması olarak görmektedir. Paylaşım ekonomisi için Avrupa Birliğinde ortak vergi kurallarının olmaması dört problem ortaya çıkarmaktadır. Bunlar üye ülkelerin paylaşım ekonomisine farklı vergi kuralları uygulamasına neden olur. Yasal belirsizlik ve vergi kaçakçılığına neden olur. Avrupa hukuk sistemi paylaşım ekonomisi sisteminde yer alanlar için çalışan, işçi veya bağımsız çalışan ayrımında net ayrımlar yapılmadığı için vergilendirme konusunda belirsizliklere ve farklı uygulamalara neden olmaktadır. Avrupa Birliği üye devletlerin paylaşım ekonomisi katılımcılarına farklı vergi ve vergi muafiyeti uygulaması sonucu ortaya çıkan düşük vergilendirme ve tahsilat nedeniyle paylaşım ekonomisi katılımcıları paylaşım ekonomisi dışındaki rakiplere göre rekabet avantajı elde etmektedir. Bu

farklı uygulama nedeniyle paylaşım ekonomisi dışındaki aktörlerin vergi kurallarına uymamasına neden olabilir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi kullanılarak Avrupa Birliğinde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi üzerine değerlendirme yapılmıştır.

Frenken (2017) paylaşım ekonomisinde kiralama işlerini yapanların normal kiralama işletmeleri için geçerli olan piyasa düzenlemelerine ve vergi yükümlülüklerine uymadıklarını belirtmektedir. Bu nedenle paylaşım ekonomisi platformları hakkında çeşitli tartışmalar ortaya çıkmıştır. Çevrimiçi paylaşım platformlarının nasıl yönetileceği, paylaşım uygulamalarının nasıl düzenleneceği ve ne tür bir vergi rejiminin ortaya çıkacağı, yerel, ulusal ve uluslararası işletmeler, vatandaşlar ve hükûmetler tarafından ortaklaşa şekillendirilmesi gereken geleceğe yönelik sorulardır. Yeni bir vergilendirme sistemi kurulması hükûmetlerin paylaşım ekonomisi platformlarını iyi bir şekilde kullanmasına bağlıdır. Dijital kimlik sistemlerinin daha da geliştirilmesi ve platformlara entegrasyonu, hükûmetlere bireysel kullanıcıların işlemlerini takip etme ve buna göre vergilendirme konusunda teknolojik bir fırsat sağlar. Bu tür veriler, yerel yönetimlerin diğer kamu çıkarlarını savunmasına da olanak sağlayacaktır. İkinci el platformlardaki yanlış uygulamalar ve ev paylaşımından kaynaklanan rahatsızlıklar konusunda bilgi verecektir. Ayrıca bir sakinin bir ev, tekne veya park yeri kiralamasına izin verilen gün sayısı gibi düzenleyici üst sınırların uygulanmasına da yardımcı olacaktır. Vergilendirmeyi değiştirerek yeniden dağıtım senaryosunda, isteğe bağlı platformlar için vergi mantığı da uyarlanabilir. Özellikle taksi, temizlik, eve teslim ve yemek pişirme gibi sektörlerde iş yapan serbest çalışanlar, şu anda platformlar tarafından bağımsız yükleniciler olarak değerlendiriliyor. Çoğu durumda, esnek çalışanlar kazançlarını vergi dairesine beyan etmezken, platformlar çalışanlarının mahremiyetini korumak için vergi dairesinin kayıtlarına erişmesine izin vermez. Çoğu geçici işçi için bu kazançlar birincil gelirlerini oluşturmaya ve zaten saat başına çok az kazansa da, mevcut durum vergi mükellefleri ile vergiden kaçınanlar arasında haksız rekabete neden olmaktadır.

Kljucnikov vd. (2018) çalışma konaklama alanında hızla büyüyen bir iş modeli olan paylaşım ekonomisi iş modelinin dünya çapında konut ve otel pazarı üzerine etkilerini değerlendirmektedir. Bu makalenin amacı, Prag'daki Airbnb

sektörünün büyüklüğünü araştırmak, konaklama pazarındaki olası bir kesintiyi ve Airbnb kullanıcılarının potansiyel vergi kaçırma ölçeğini belirlemek ve bu alanda ek düzenleme ihtiyacını belirtmektir. Araştırma verileri, Airbnb web sitesinden webscrapping yöntemi kullanılarak toplanmış ardından AirDNA veri tabanı kullanılarak doğrulanmıştır (18.586 birim, 1.048.585 kayıt, Nisan 2016 - Mart 2017). Vergi kaçakçılığı, yazarların kendi modeliyle ölçülmüştür. Prag verileri, Avrupa ortalamasını önemli ölçüde geride bırakarak, Airbnb platformunun potansiyel olarak önemli bir şekilde kötüye kullanıldığını ve düşük ölçekli bir ilişkili potansiyel vergi kaçakçılığına işaret ettiğini söylüyor.

Kljucnikov vd. (2020) yenilikçi ev paylaşım platformlarından Airbnb'nin neden olabileceği potansiyel vergi kaçakçılığı ve artan kira oranları konusundaki bilimsel tartışmadaki argümanları ve karşı argümanları özetlemektedir. Çalışma, turizm pazarlamasındaki yaratıcı faaliyetleri ve bir paylaşım ekonomisi platformu olan Prag'daki Airbnb'yi dikkate alarak her mülkün ve her ev sahibinin neden olabileceği olası vergi kaçakçılığını bulmayı amaçlamaktadır. Araştırma yönteminin metodolojik araçları ile ilgili olarak Airbnb web sitesinden veri elde edilmiştir. Yazarlar, Nisan 2016 ile Mart 2017 arasında 6768 Airbnb kullanıcısı tarafından kiralanan 13918 konaklama yerini analiz etmiştir. Microsoft Excel 2016 programını ve araştırmacılar tarafından oluşturulan bir modeli kullanmış ve hesaplamalar yapmışlardır. Makale, gece sayısına ilişkin hassas düzenlemenin uygulanması durumunda, potansiyel vergi gelirlerinin konaklama dikkate alındığında yalnızca %0,98 ve kullanıcılar dikkate alındığında %6,40 oranında düşeceğini gösteren ampirik bir analizin sonuçlarını sunmuştur.

Dann vd. (2022) vergi uyumluluğu etiketlerinin paylaşım ekonomisi platformu tüketicilerini nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Paylaşım ekonomisi, çeşitli, yeni ve oldukça başarılı iş modelleri üretmiştir. Ancak bazı modeller, hizmet sağlayıcıların bu platformlarda kazandıkları gelir üzerinden vergi kaçırmalarını kolaylaştırmaktadır. Vergi kaçırma, birçok paylaşım platformunun toplum yanlısı iddiasıyla çelişirken, bir sağlayıcının vergi dürüstlüğüne tüketiciler için bir değer oluşturup oluşturmadığı belirsizdir. Bu çalışma, senaryo tabanlı çevrimiçi bir deney kullanarak platform kullanıcıları için vergi uyumluluğunun rolünü araştırmakta ve ANOVA testi ile analiz etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre tüketicilerin

sağlayıcıların vergi uyumluluğunu algıladıklarını ve bunu güven artırıcı bir sinyal olarak gördüklerini göstermektedir. Tüketicilerin ahlaki normlarının hem sinyalin güven oluşturma etkisini hem de güven ile işlem niyeti arasındaki ilişkiyi yumuşattığını göstermiştir.

Jones (2022) Uber örneği üzerinden giderek en çok kazanan kişilerin gelirlerinin çoğunun finansal sermayeden ziyade gelir olarak vergilendirilen girişimci iş gelirinden elde ettiğini değerlendirmektedir. Makalenin odak noktaları en yüksek gelir vergisi elde edilmesi ve karlar üzerinden alınan doğrusal vergiler yerine doğrusal olmayan vergilerin dikkate alınmasıdır. İnsanlara sağlanacak sosyal güvenlik uygulamaları ve güvenceler ile insanların fon yöneticisi olmaktan çıkıp girişimci olmaya yöneleceğini öne sürmektedir.

Christensen (2022) Airbnb yoluyla mevcut toplumsal yapıların nasıl yönlendirildiğini, yeniden yapılandırıldığını araştırıyor. Kopenhag, Danimarka, Philadelphia ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ev sahipleriyle 33 görüşme yapmıştır. İlk olarak makale yerel mevzuatı araştırıyor. İkinci olarak, vergilendirme konusuna geçiyor ve ev sahiplerinin kamu yükümlülükleri ile kişisel çıkarlarını nasıl dengelediğini ortaya koyuyor. Son olarak makale, komşuluk ilişkileri ve yerel topluluklar üzerindeki etkileri ile ilgili olarak ev sahipliğinin nasıl müzakere edildiğini ele almaktadır.

Paylaşım ekonomisi iş modellerinin vergilendirilip vergilendirilmediği, vergi yasasının açıkça tanımlanmadığı ve buna karşılık gelen bir uygulama temeli eksikliği olduğu için paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi zorlaşmakta ve hatta paylaşım ekonomisi faaliyetlerinin vergilendirilmediği algısına neden olmaktadır. Vergilendirmenin adalet ilkesi gereği paylaşım ekonomisi faaliyetleri geleneksel faaliyetler gibi vergilendirilerek haksız rekabete neden olmayacak bir vergilendirme modeli gereklidir. Çevrimiçi ödeme sistemlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte paylaşım ekonomisi işlemlerinde vergi tevkifatı tarafı olarak platformların yer alması vergi makamlarının verimliliğini artıracak, vergi denetimini kolaylaştıracak ve vergi tahsil maliyetlerini azaltacaktır. Hükûmet tarafından kurulacak olan bir bilgi iletişim mekanizması ile paylaşım ekonomisi platformlarından vergilendirmeye esas olacak bilgiler alınabilir. Elde edilen bilgiler

vergi mükelleflerinin gelirlerinin karşılaştırmalı analizinin yapılarak vergi kaçakçılığı olup olmadığı tespit edilebilir. (Yu ve Bai, 2017).

Paylaşım ekonomisi dünya çapında yaygınlaşmasına rağmen geleneksel işletmelere göre çok daha az vergilendirildiği algısı giderek artan bir inceleme konusu olmuştur. Paylaşım ekonomisi alanında hizmet veren işletmelerin daha az vergilendirilmesi haksız rekabete neden olduğu düşünülmektedir. Turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisi platformlarının hızla artması bu alanda hizmet veren katılımcıların geleneksel işletmelere göre vergi avantajına sahip olup olmadığı ve vergi tarafsızlığını ilkesini ihlal edip etmedikleri sorularını gündeme getirmiştir. Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde basitleştirilmiş vergi politikaları uygulanabilir. Verginin tahsilatı için stopaj yöntemi kullanılabilir ve vergi beyannamelerinin denetimi ve doğrulanması kolaylaştırılabilir. Ayrıca paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların elde ettikleri gelirlerin tespit edilmesinde platformlar ile işbirliği yapılarak kullanıcıların gelirleri hakkında bilgi alınabilir (Aslam ve Shah, 2017).

Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik başka bir seçenek vergiye olan uyumu artıran ve vergi denetimi için gerekli idari yükü azaltan paylaşım ekonomisi işletmelerinin brüt gelirlerine tek bir vergi oranı uygulanmasıdır. İtalya, 2016 yılında platformlardan paylaşım ekonomisi işlemleri için sabit %10 vergi kesmesi gerektiğini önerdi. Tek vergi oranı paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar için avantaj olmayabilir. Çünkü gider ve maliyetlerini düşemedikleri için elde edecekleri gelirin ne kadar olacağını tahmin edemezler ve maliyet ve kar marjlarını net bir şekilde hesaplayamazlar. Bu nedenle belli tutara kadar olan gelir için vergi muafiyeti veya kademeli stopaj sistemi uygulamak paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların dezavantajlarını bir miktar giderebilir (Thomas, 2017). Oei ve Ring (2016) vergi tahsil usulü olarak güvenli liman diye düşündüğü stopaj yöntemini önermektedir. Stopaj yöntemiyle yapılan standart vergi kesintileri, vergi uyumluluğu önemli ölçüde arttıracak ve bir bireyin tüm gelir kaynaklarına ülkenin vergi oranlarına göre en uygun marjinal vergi oranının uygulanmasına izin verecektir. Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde gider maliyetlere izin vermeyen sisteme karşın ücretlerin, emeklilik katkılarının, malzeme maliyetlerinin ve sermaye

yatırımlarının vergiden düşülmesine izin veren Hall-Rabuska tarafından öne sürülen ‘sabit vergi’ sistemi uygulanabilir (Oei ve Ring, 2016).

Gelirin bildirilmesi serbest meslek sahibinin yükümlülüğü olduğundan paylaşım ekonomisinde hizmet sunan çok sayıda küçük ölçekli işletmelerin işlemlerinin vergi makamları tarafından takip edilmesi son derece maliyetli hale gelecektir. Küçük işletmelerin vergisel uyumsuzluğu genellikle yüksektir. Gelişmiş ülkelerde bile küçük işletmelerin hata oranları %40’ın üzerindedir. Paylaşım ekonomisi faaliyetleri kullanıcıların kişisel varlıklarının iş amaçlı kullanımını gerektirdiğinden masrafların belirlenmesi zor olabilir, yanlışlıkla yanlış bildirim yapılabilir veya manipüle edilebilir (IMF, 2015).

Paylaşım ekonomisi platformları aracı olarak kullanıcılar tarafından üretilen tüm işlerden elde edilen gelirlerin dijital ayak izini tutarlar. Paylaşım ekonomisi platformları tarafından gelirlerle ilgili tutulan kayıtlar vergi makamları için önemli bir kaynak olabilir. Paylaşım ekonomisi platformları tutukları kayıtlar sayesinde kullanıcılar adına vergileri toplayarak ardından devletin hazinesine aktarabilirler. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunan hizmet sağlayıcıların paylaşım ekonomisi faaliyetlerinden elde ettikleri gelirleri diğer kaynaklardan elde ettikleri gelirlerle birleştirebilecek bir vergi sistemi tasarlanabilir (Dabla-Norris vd., 2017).

2.11. Paylaşım Ekonomisi ile İlgili Vergisel Düzenleme Yapan Ülkeler

Turizm paylaşım ekonomisi vergilendirme alanında çeşitli etkiler ortaya çıkarmıştır. Turizm paylaşım ekonomisi; özellikle turizm endüstrisine özgü vergilerden; turist vergileri, konaklama vergileri, gelir vergileri, muamele vergilerinin doğmasına ve parafiskal gelir niteliğinde olan sosyal güvenlik katkılarının ödenmesi yönünde mali nitelikteki etkileri doğurduğu söylenebilir (OECD, 2016:103). Fransa turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili bir düzenleme yaparak ülkenin bazı bölgelerinde konaklama vergisinin toplanmasında Aibnb platformuna vergi sorumluluğu yükümlülüğü getirmiş ve konaklama vergisinin Aibnb platformu aracılığıyla toplanmasını sağlayarak turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik uygulamalara örnek teşkil etmiştir. (OECD, 2016:104).

Paylaşım ekonomisinde vergi politikaları paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile geleneksel işletmeler arasındaki rekabeti eşitlemeye odaklanmıştır. Başlangıçta yolculuk paylaşımı ve konut paylaşımının taksi ve otel işletmelerinden farklı hizmet sundukları düşünülse de daha sonra bu hizmetlerin eş değer olduğu çoğu ülkede kabul edilmiştir. Örneğin daha önce sadece geleneksel işletmelere uygulanan doluluk ve turizm vergileri artık paylaşım ekonomisi işletmeleri için de uygulanıyor. Yolculuk paylaşımında, Avustralya'da genel satış vergisi ve Kanada'daki uyumlu satış vergisi daha önce sadece geleneksel taksilere uygulanıyor ve bir dezavantaj olarak görünüyordu. Yolculuk paylaşımı kapsamının genişletilmesiyle birlikte bu dengesizlik giderilmiştir. Ancak çoğu ülkede, taksi sektörünün bazı bölümlerindeki lisans ücretleri şu anda yolculuk paylaşımında hizmet sunan şoförler için uygulanmıyor. Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi için asgari vergi ve vergilendirme eşiği vergi idaresinin yükünü hafifletmek için bir seçenek olabilir. İngiltere uygulayacağı vergi muafiyeti ile paylaşım ekonomisinde hizmet sunan 700.000 katılımcı için vergi beyannamesi verme zorunluluğunu kaldırarak 20 milyon Euro tasarruf etmeyi düşünmektedir. Vergi muafiyet sınırı idarenin ne kadar tasarruf edeceği ile orantılı bir şekilde belirlenebilir (Aslam ve Shah, 2017).

Airbnb'nin popüleritesi, kısa süreli kiralamalardan elde edilen gelirin yakın zamana kadar vergilendirilmediği bir ülke olan Norveç'te özellikle arttı. Vergi muafiyeti, otel sektöründen ve uygun fiyatlı konut kaybı ve turistlerin yarattığı rahatsızlıklardan şikayet eden sakinlerden sert eleştiriler aldı. Eleştirilere yanıt olarak Norveç hükûmeti, halk arasında "Airbnb vergisi" olarak adlandırılan kısa süreli kiralamalara bir vergi getirdi (Solberg, 2017). 2018 itibarıyla, 10.000 NOK (yaklaşık 1200 USD) eşiğinin üzerindeki kısa süreli kiralamalardan elde edilen yıllık gelirin %85'i %22 oranında vergilendiriliyor (Skatteetaten, 2023).

2014 yılında ABD'nin Portland eyaletinde kısa süreli konut kiralama işlemleri izne bağlanmış, izin şartının ardından konutların Aibnb platformu üzerinden kiraya verilmesinde konutların kiraya verilmesine aracılık eden Aibnb platformuna vergi sorumluluğu yükümlülüğü getirilmiştir (Codagnone vd., 2016:57). Avrupa'nın ilk paylaşım şehri seçilen Amsterdam 2014 yılından beri kısa süreli konut kiralamalarından elde edilen gelirlerden "turist vergisi" adı altında vergi

alınması amaçlanmış ve bu vergiler için Aibnb platformu ile anlaşma yapılması planlanmaktadır (Codagnone vd., 2016:57; OECD, 2016:107). Amsterdam Belediye Meclisi ve Airbnb, Airbnb'nin hizmet sağlayıcılar adına şehrin turizm vergisini toplamasını, bir araya getirilmesini ve diğer detayları da içeren bir sözleşme imzaladılar. Bu sayede hizmet sağlayıcıların vergi uyumluluğu artırılacak ve idari yük azaltılacaktır. Aslında, şehir yönetimi bu yöntemle platformların hizmet sağlayıcıları idari yönde organize etmesini mümkün kılmıştır. Verilerin merkezileştirildiği ve çok daha kolay test edilebildiği platform düzeyinde yazışma ve uyumluluğun doğrulanması mümkündür (EPRS,2016a:113).

Vergi sorumluluğunun platformlara yüklenildiği böyle bir düzenleme birçok alanda fayda sağlayabilir (EPRS,2016a:113):

- Piyasa katılımcılarının kaydı ve kimliklendirilmesi,
- Piyasa katılımcılarının suç kayıtları için taranması gerektiğinde güncel kayıtları sunması,
- Uygun sigortayı talep etmek veya sağlamak,
- Vergi kayıtlarının doğrulanması, yetkililere hizmet sağlayıcıların vergi kayıtlarını kontrol etmeleri için bilgi sağlayabilir ve platformlar, hizmet sağlayıcıların ilk etapta vergi olaylarını bildirmelerine yardımcı olabilir (Örn: Vergi mükellefine vergi formlarına girilecek bilgilerin nereye girileceği konusunda net bir bildirim göndererek),
- Böyle bir sistemle teorik olarak vergi ve diğer sosyal katkıların düzenli olarak gerçek zamanlı toplanmasına bir adım daha yaklaşmak mümkün olabilir.

Airbnb ve Amsterdam belediyesi arasında imzalanan sözleşme ile ortaya koyulan sistem, yasal gereklilikleri belirlemek ve ardından platform sağlayıcılarının (ve tüketicilerin) bu gereklilikleri karşılamasını sağlamak için en düşük maliyetli enstrümandır. Böyle bir sistem diğer sektörler ve AB'nin tamamına uygulanabilir (EPRS,2016a:113).

Turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili uygulamaların olduğu bir başka ülke Yunanistan'dır. Yunanistan'da kısa süreli konut kiralama ile ilgili 2013 yılına kadar gayrimenkul sermaye iradi kapsamında mükellefiyet tesis edilirken 2013 yılından sonra bu uygulama paylaşım ekonomisini de kapsayacak yeni bir düzenleme yapılması amacıyla yürürlükten kaldırılmıştır. 2015 yılı itibarıyla

turizm paylaşım ekonomisi kapsamında konut paylaşımı yapanlar turizm işletmesi olarak kabul edilmiştir. Turizm işletmesi olarak kabul edilen konut kiralama işlemleri nedeniyle elde edilen gelir ticari faaliyet olarak görülmüş ve elde edilen gelirlerin gelir vergisine tabi olmasına karar verilmiştir. Portekiz paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili düzenleme yapan bir başka ülkedir. Buna karşın İrlanda gibi bazı ülkeler paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla sunulan konaklama hizmetlerinin geleneksel ticari faaliyetlerden farklı olduğunu düşünmektedir (OECD, 2016:109). Macaristan'da benzer görüş kabul edilmekle birlikte, paylaşım ekonomisi kapsamında sunulan konaklama hizmetleri yerel yönetimler tarafından vergilendirilmektedir (OECD, 2016:109).

İtalya paylaşım ekonomisi faaliyetlerini takip etmek için tüm dijital platformların kayıt altına alınması gereken bir sistem kurmuştur. Bu nedenle platformlar, kullanıcılarla yaptıkları sözleşmelerde yasaklı maddeler varsa bunları silmek zorunda kalacaktır. Kayıt olmamak veya bu sistemi takip etmemek cezalandırılabilir. Vergilendirme, yasa tasarısının yargısal mali gelir sağlamayı amaçlayan kısmıdır. Paylaşım ekonomisi kapsamında elde edilen 10.000 Euro'ya kadar gelir, %10 vergiye tabi olacağı için beyan edilmelidir (Tentori, 2016). Bu miktarın üzerindeki gelirler, hizmet sağlayıcıların mesleki gelirlerine uygulanan oranlara tabidir. Bu çözüm, platformu, hizmet sağlayıcıların vergilendirilmesi için devlete karşı sorumluluk noktasında bir tevkifat yükümlülüğü olarak belirler ve böylece sağlayıcının İtalya'da kalıcı ve daha geniş bir varlığa sahip olmasını sağlar. Yasa tasarısının bir diğer önemli noktası da platformları aracı olarak kullanması, yani kullanıcılardan vergileri (%10) toplayıp platformların devlete aktarmasıdır. Bu noktada yasa tasarısı, platformların sorumluluğu açısından Amsterdam modeline benzemektedir. Yasa tasarısında paylaşım ekonomisi platformlarının bunu yapabilmesi için İtalya'da kalıcı bir iş yerinin olması gerektiği belirtilmektedir (Tentori, 2016).

İngiltere, paylaşım ekonomisi uygulamalarına vergi muafiyetleri getirerek bireyleri sistemde kalmaya teşvik eden ilk ülkedir. İngiliz hükûmeti, 2015'teki yasasıyla, konaklama konusunda en yaşanabilir bölge olan Londra'da, bir takvim yılında 90 günü geçmemek kaydıyla, belediyeden kısa süreli konaklama izni verme uygulamasını kaldırdı (EC,2016a:32). Yapılan düzenlemeyle, kira sahibi mülkten

elde ettiği gelirle ilgili belediye vergisini 6demek zorundadır. Bu politikayla, h6k6met amacının ticari sekt6re fırsat sağlamak değil, b6lge sakinlerine yardımcı olmak olduğunu belirtmektedir (EPRS,2016a:158). İngiltere, 2015'ten 2016'ya kadar ikamet edenlerin yıllık 4.250 £'e kadar ve 6 Nisan 2016 itibarıyla ikamet edenlerin evlerini d6şemeleri durumunda 7.500 £'e kadar vergi muafiyeti sağlayan bir "Oda Kiralama Planı" yayınladı. Bireyler gelirlerini eşleriyle veya başkalarıyla paylaşırlarsa, sınır yarıya indirilir. Paylaşım ekonomisi faaliyetlerinden elde ettiği gelir 7.500 £ sınırını geçmeyenler vergi beyannamesi vermeyecektir (EPRS, 2016a:159).

Paylaşım ekonomisi platformları vergi makamlarının paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların gelirlerinin doğrulanmasında 6nemli bir rol oynar. Bir 6ok 6lke paylaşım ekonomisi platformlarından bilgi alabilmek i6in platformlarla işbirliği yapmayı d6ř6n6yor. Diğer taraftan vergi makamları platformlardan veri edinmek i6in gerekli yasal d6zenlemeleri yaparak vergi muafiyet eşiğinin 6zerinde gelir elde edenlerin platformlar tarafından kendilerine bildirmelerini istemektedir. İngiltere vergi makamlarının platformlardan veri alabilmesi i6in veri edinme yetkilerini genişleten bir yasal d6zenleme yapmıştır. Vergi makamlarının paylaşım ekonomisi platformlarının verilerine ulaşması kullanıcıların faaliyet ve kazançlarının tam bir profilini sağlayabilecek bağlantılı bir vergi m6kellefi veri tabanı oluşturulmasını sağlayabilir (Aslam ve Shah, 2017).

2.12. Turizm End6strisinde Paylaşım Ekonomisinin T6rk Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu

Turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili vergisel d6zenlemeler yapan 6lkeler olmasına rağmen T6rkiye paylaşım ekonomisine 6zg6 bir vergilendirme d6zenlemesi yapan 6lkelerden değildir. Bu nedenle turizm paylaşım ekonomisi platformlarının sundukları faaliyetlerin T6rk vergi kanunları karşısındaki durumları değerlendirilmiştir.

2.12.1. Paylaşımın Gelir Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Gelir Vergisi Kanununa g6re gelir, bir kişinin bir takvim yılı i6inde elde ettiği kazanç ve iratların net tutarıdır. Geliri oluşturan kazanç ve iratlar ise ticari kazançlar,

zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlardır. Gerçek kişilerin elde ettikleri gelirler gelir vergisine tabidir. Gelirin unsurlarından biri de ticari kazançtır. Ticari faaliyetlerden elde edilen gelirler ticari faaliyet olarak kabul edilmektedir. İktisadi değer olan bir unsurun alınıp satılması da ticari faaliyet olarak kabul edilecektir. Bu açıdan turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisine baktığımızda örneğin geçici olarak tatil dönemlerinde araç, araç benzini ve tatil masraflarının azaltılması amacıyla araçlarını paylaşımlı yolculuk şeklinde kullanarak seyahat eden araç sahibinin verdiği bu hizmet neticesinde ortaya taşımacılık faaliyetine benzer bir ticari faaliyet çıkmaktadır. Ancak işlemin tam olarak ticari faaliyet olarak kabul görebilmesi için gerekli olan süreklilik unsuru bu işlem için geçerli değildir. Sadece belirli dönemlerde tatil masraflarının azaltılması amacıyla aynı hedefe hareket etmek isteyenlerin bir araya gelerek aynı yöne paylaşımlı bir şekilde seyahat etmesi söz konusudur. Bu nedenle ticari faaliyet kapsamında görülen bu taşımacılık işlemi süreklilik şartını sağlamamaktadır. Bununla birlikte yapılan bu işlemde sermaye unsuru ön plana çıkmadığı için bu işleme ticari faaliyet demek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle süreklilik unsuru sağlamayan bu taşımacılık işlemi arızı ticari faaliyet kapsamına girecektir (GVK).

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 82. Maddesinde altı bent halinde sayılan kazançlar arızı kazançları oluşturmaktadır. Arızı kazançlar genel olarak yapılması devamlılık arz etmeyen faaliyetlerden elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.

Vergiye tâbi arızı kazançlar şunlardır :

“1.Arızî olarak ticarî muamelelerin icrasından veya bu nitelikteki muamelelere tavassuttan elde edilen kazançlar.

2.Ticarî veya ziraî bir işletmenin faaliyeti ile serbest meslek faaliyetinin durdurulması veya terk edilmesi, henüz başlamamış olan böyle bir faaliyete hiç girişilmemesi, ihale, artırma ve eksiltmelere iştirak edilmemesi karşılığında elde edilen hâsılat.

3.Gayrimenkullerin tahliyesi veya kiracılık hakkının devri karşılığında alınan tazminatlar ile peştemallıklar (kiracıya ait tesisat ve malların tahliye ve devri sırasında kiralayan veya yeni kiracıya devrinde doğan kazançlar dahil).

4. Arızı olarak yapılan serbest meslek faaliyetleri dolayısıyla tahsil edilen hâsılat.

5.Gerçek usulde vergiye tâbi mükelleflerin terk ettikleri işleri ile ilgili olarak sonradan elde ettikleri kazançlar (zarar yazılan değersiz alacaklarla, karşılık ayrılan şüpheli alacakların tahsili dahil).

6.Dar mükellefiyete tâbi olanların 45 inci maddede yazılı işleri arızî olarak yapmalarından elde ettikleri kazançlar. Bir takvim yılında (1), (2), (3) ve (4) numaralı bentlerde yazılı olan kazançlar (henüz başlamamış olan ticarî, ziraî veya meslekî bir faaliyete hiç girişilmemesi ile ihale, artırma ve eksiltmelere iştirak edilmemesi karşılığında elde edilen kazançlar hariç) toplamının 10 milyar liralık(*) (323 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile 2023 yılı için 129.000 TL) kısmı gelir vergisinden müstesnadır (GVK).”

Yapılan taşımacılık işlemi birinci maddede belirtilen arızı olarak yapılan ticari faaliyet olduğundan bu işlem nedeniyle ortaya çıkan ticari kazanç nedeniyle bu hizmeti sunanlar gelir vergisine tabi olacaktır. Dolayısıyla arızı ticari kazanç kapsamında taşımacılık hizmeti sunan mükellef bu işlemle ilgili kazancını genel hükümlere beyan edecektir. Gelir Vergisi Kanununa göre arızı ticari kazançlar için istisna tutarı belirlenmiştir. Paylaşım nedeniyle ortaya çıkan arızı kazancın net tutarı kazançtan maliye bedeli ve giderler düşüldükten sonra bulunur. 2024 yılı için bir takvim yılında elde edilen arızı kazançlar toplamının 200.000 TL’lik kısmı gelir vergisinden müstesnadır. Turizm endüstrisinde paylaşım hizmeti sunan ve arızı kazanç elde eden mükelleflerin yıllık net kazançları 200.000 TL’nin altında ise elde ettikleri arızı kazançlar için yıllık beyanname vermeyeceklerdir. Ancak arızı kazanç toplamının 200.000 TL’yi aşması durumunda yıllık beyanname verilecek ve istisna olan tutar beyan edilecek gelirden düşülecektir (GVK).

Geliri oluşturan kazanç ve iratlar ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlardır. Turizmde paylaşım ekonomisinde konaklama alanında hizmet sunan paylaşım ekonomisi platformlarında evlerini paylaşım alanlarına gelirleri gayrimenkul sermaye iratları kapsamına girmektedir. Airbnb gibi paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla evlerini kiraya verenler paylaşım kapsamında da olsa kira geliri elde etmekte ve dolayısıyla gayrimenkul sermaye iratları elde etmektedir. Popüler turizm bölgelerinde sahip oldukları evleri belirli dönem turistlere kiralayanlar veya paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla kiraya verenler

sundukları bu hizmetler verginin konusuna girmektedir. Bu nedenle gerek paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla gerekse sahip oldukları evleri turistlere kiralayanlar sundukları bu hizmet için yaptıkları giderleri düştükten sonra gayrimenkul sermaye iradının safi tutarını bulacaktır. Gayrimenkul sermaye iradının matrah tespitinde mükellefler götürü gider sistemi veya gerçek gider sistemini seçebilirler. Paylaşım ekonomisi platformu aracılığıyla veya şahsi olarak herhangi bir aracı kurum olmadan turistlere yapılan konut kiralama neticesinde ortaya çıkan gayrimenkul sermaye iratlarının 2024 yılı için 33.000 TL'si vergiden müstesna olacaktır. Sadece konutların kiralanması durumunda bu istisnadan faydalanabilmir ve bu istisna tutarı vergiden düşölerek beyan verilir (GVK).

Turizmde hizmet veren paylaşım ekonomisi platformlarından bazıları bir bedel karşılığı hizmet sunarken bazıları ise bedelsiz olarak karşılıklı değışim şeklinde hizmet sunmaktadır. Paylaşım ekonomisinde bedelsiz olarak hizmet sunanlar açısından bu hizmetin bedelsiz olarak sunulması bu hizmetin vergiye tabi olmayacağı anlamına gelmez. Paylaşım ekonomisi paydaşlarının evlerini bedelsiz bir şekilde kiraya vermeleri işlemin niteliğini değıştirmez. Bu nedenle paylaşım ekonomisi paydaşları tarafından kiraya verilen konutlar için emsal kira bedelinin hesaplanması ve vergilendirmeye tabi olması gerekir (GVK).

Destinasyona gelen turistlere evini bedelsiz bir şekilde kiraya veren paylaşım ekonomisi paydaşı bu hizmet nedeniyle emsal kira bedeline göre vergi mükellefi olacaktır. Paylaşım ekonomisinin ana amacı kaynakların etkin ve verimli kullanılması, israfın önlenmesi ve tasarruf sağlanmasıdır. Ancak bu aşamada vergilendirme sistemi ile mantık olarak ters düşmektedir. Çünkü devletler kamu harcamalarının finansmanı için vergi toplamak isterler. Bu nedenle yapılan işlemler kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını, israfın önlenmesini ve tasarruf sağlanmasını sağlasa da bu işlemlerden vergi almak ister. Bu nedenle paylaşım ekonomisi kapsamında evlerini kiraya verenler evlerini bedelsiz bir şekilde karşılık beklemeden kiraya verseler bile verilen hizmet ile ilgili emsal kira bedeli tespit edilip vergi mükellefi olmaları gerekir (GVK).

2.12.2. Paylaşımın Katma Değer Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Katma değer vergisinin konusunu; her türlü hizmet ve mal ithalatı, sınai, ticari, zirai ve serbest meslek kapsamında yapılan teslim ve hizmetler ve diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler oluşturmaktadır. Malın teslim edilmesi, mal ve teslim ithalatı ve hizmetin ifa edilmesi ile vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş olur. Sadece nakdi olarak yapılan paylaşımlar değil aynı olarak yapılan paylaşımlarda katma değer vergisinin konusuna girmektedir. Aynı olarak gerçekleştirilen teslimler trampa olarak iki ayrı teslim şeklinde kabul edilmektedir. Katma değer vergisinde vergiyi doğuran olayın meydana gelebilmesi için malların tesliminin Türkiye’de yapılması, sunulan hizmetlerin Türkiye’de sunulması ve sunulan hizmetlerden Türkiye’de yararlanılması gerekmektedir. Paylaşım ekonomisinde paylaşıma konu olan malların takas yoluyla işleme girmesi durumunda bu işlemler her ne kadar paylaşım ekonomisi içinde gerçekleştirilse de takas hükmünde olduğundan katma değer vergisine tabi olmayacaktır (Katma Değer Vergisi Kanunu).

Turizmde paylaşım ekonomisinde yaygın bir şekilde kullanılan konut ve araç paylaşımları karşılığında bir bedel tahsil edilmesi nedeniyle yapısı itibariyle kiralama işlemine benzemektedir. Dolayısıyla insanların sahip oldukları konut ve araçları kiralamaları neticesinde vergisel açıdan katma değer vergisi ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse turizmde paylaşım ekonomisinde yapılan konut ve araç kiralamaları neticesinde katma değer vergisi doğacaktır. Ancak katma değer vergisine göre konut kiralamalarında istisnai bir durum bulunmaktadır. Konut kiralamalarının katma değer vergisine tabi olabilmesi için kira verilen konutun bir iktisadi işletmeye ait olması gerekir. Dolayısıyla şahıslar tarafından kiraya verilen konutlar için katma değer vergisi doğmayacaktır. Bu durumda turizmde paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla konut kiralamaları yapılması durumunda iki durum ortaya çıkmaktadır. Airbnb gibi yaygın olarak kullanılan platformlarda hizmet veren konut sahibi paydaşların şahıs olması durumunda yaptıkları kiralamalar nedeniyle katma değer vergisine tabi olmayacağı değerlendirilebilir. Bu nedenle turizmde hizmet sunan paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla konut kiralayan şahısların katma değer vergisine tabi olmayacağı sonucuna varılabilir. Katma değer vergisinde yer alan istisna sadece gayrimenkuller içindir. Bunun dışında turistler ile araç paylaşımı yapılması durumunda bu hizmeti sunan araç sahipleri emsal bedel üzerinden katma değer vergisine tabi olacaktır. Araç sahibinin çeşitli nedenlerle

aracını turistlere hibe etmesi ve mülkiyetini devretmesi durumunda bu işlem bir satış işlemi olarak işlem görecektir ancak katma değer vergisine tabi olmayacaktır (Katma Değer Vergisi Kanunu).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZMDE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN VERGİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK VERGİLENDİRME MODEL ÖNERİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olabileceği ile ilgili bir vergilendirme model önerisi sunmak amacıyla yapılmıştır. Literatürde turizm paylaşım ekonomisi ile ilgili çalışmalar paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin gerekliliği, vergilendirmenin olmaması veya vergi kanunlarındaki paylaşım ekonomisi ile ilgili belirsizlikler, vergilendirmenin olmadığı ülkelerde vergi kaçakçılığına veya vergiden kaçınmaya neden olması, vergilendirmenin olmaması nedeniyle vergi kanunları ile tüm yasal yükümlülükleri belirli olan ve vergi ödeyen geleneksel turizm işletmeleri ile vergiye tabi olmayan ya da vergi kanunlarındaki bazı belirsizlikleri kullanarak vergiden kaçınan turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar arasında haksız rekabete neden olduğu gibi konular üzerinde durmuştur. Ancak turizm paylaşım ekonomisinin nasıl vergilendirilebileceği ile ilgili bu alana özgü vergilendirme modeli sunan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum literatürde böyle bir araştırmanın gerekliliğine ihtiyaç doğurmuştur. Bu bağlamda araştırmada, turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili bir vergilendirme model önerisi ortaya konmuştur.

Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olabileceği ile ilgili bir vergilendirme modelinin ortaya konması önem arz etmektedir. Araştırma, kamu idaresinin turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik olarak hazırlayacağı vergi düzenlemelerine katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte araştırma, turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olabileceği ve turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin paylaşım ekonomisinde hizmet sunan paydaşların vergilendirmeye bakış açılarına ve beklentilerine göre nasıl şekillenebileceği turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili literatüre yeni bakış açıları kazandıracaktır.

Hoffman'ın Vergi Planlama Teorisi (The Theory of Tax Planning) 1961 yılında Hoffman tarafından ortaya atılmıştır. Teori, yasa koyucuların vergilendirme ile ilgili belirsiz yaklaşımları nedeniyle vergi yasalarında boşluklar ve belirsizlikler

olduğunu tespit etmiştir. Vergi yasalarındaki bu boşluk ve belirsizliklerin ödenmesi gereken vergiyi minimuma indirmek ve vergi yükümlülüğünü en aza indirmek isteyen vergi mükelleflerince lehlerine kullanıldığını öne sürer. Hoffman'a göre vergi planlamasının amacı vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesidir. Dolayısıyla vergilendirme kanunlarında yer alan boşluk ve belirsizlikler vergi mükelleflerinin vergiden kaçınmasına, daha az vergi ödenmesine ve vergi kaçaklarına neden olmaktadır. Buradan hareketle bu araştırma turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili paydaşlar ile görüşülerek bir vergilendirme model önerisi sunacağından Hoffman'ın teorisindeki vergi kanunlarındaki boşlukların doldurulmasına katkı sağlanacak ve bununla birlikte sunulan vergilendirme model önerisinin katkısı ile yapılacak olan vergi düzenlemeleri vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı ve haksız rekabet gibi sorunların ortadan kaldırılmasına katkı sağlayacaktır.

3.2. Örneklem Seçimi

Araştırmada turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili bir vergilendirme modeli sunulmaya çalışıldığından araştırmanın amacına uygun olarak turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olacağı ile ilgili paydaşların görüşleri alınmıştır. Bu bağlamda vergilendirmenin tarafları olarak vergilendirme ile ilgili düzenlemeyi yapan kamu idaresini temsilen yönetici pozisyonundaki vergi uzmanları ve vergi mükellefi olarak da turizmde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında birincil veri toplanılmasına yönelik olarak Türkiye'de bulunan vergi uzmanları ve turizmde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile yarı-yapılandırılmış soru önermeleri kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örneklem metodu ile belirlenmiştir. Bu bağlamda doğru katılımcılara ulaşmak açısından ölçüt kriterleri (screening criteria category) belirlenmiştir (Patton, 2005; Baltacı, 2018). Buna göre; (a) Vergi uzmanlarının en az 8 yıllık tecrübeye sahip olması, (b) Vergi uzmanlarının yönetici pozisyonunda olması, (c) Vergi uzmanlarının bir vergilendirme modeli geliştirilmesinde yetkin olması, (d) Vergi uzmanlarının paylaşım ekonomisi konusunda bilgi sahibi olması, (e) Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların turizm

alanında hizmet sunması, (f) Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların turizmde paylaşım ekonomisi alanında tecrübe sahibi olmaları ve (g) Turizmde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergilendirme konusunda görüş sunabilecek genel bir bilgiye sahip olmaları gibi temel kriterler esas alınmıştır.

Araştırma kapsamında elit katılımcılar seçilmiş ve elite görüşmeler (elite interview) gerçekleştirilmiştir. Elit terimi, genel olarak iyi bilinen, ünlü, ayırt edici veya önemli kişiler olarak kabul edilen bir kişi veya grubu temsil etmektedir (Moore ve Stokes, 2012). **Elit mülakat yöntemi** ile güvenilir, iyi eğitilmiş ve bilgili katılımcılara ulaşılarak doğru ve kaliteli bilgi alınması, birçok kişi ile görüşmek yerine doğru katılımcılar ile görüşmelerin yapılması hedeflenmektedir (Hochschild, 2009; Harvey, 2011). **19** vergi uzmanı katılımcı ve **15** turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan girişimci katılımcı olmak üzere **toplamda 34 katılımcı ile** görüşülmüştür. Bu araştırma İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından verilen 13.09.2024 tarih ve 2861569 sayılı etik kurul izni ile yapılmıştır. Yapılan görüşmeler kayıt altına alınarak 16.09.2024 – 31.10.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler veriler birbirini tekrar etmeye başlayınca, yani doyum noktasına ulaşıncaya durdurulmuştur (Glaser ve Strauss, 1967; Manson, 2002; Ritchie, Lewis , ve El am, 2003: 80-81).

3.3. Araştırmanın Yöntemi

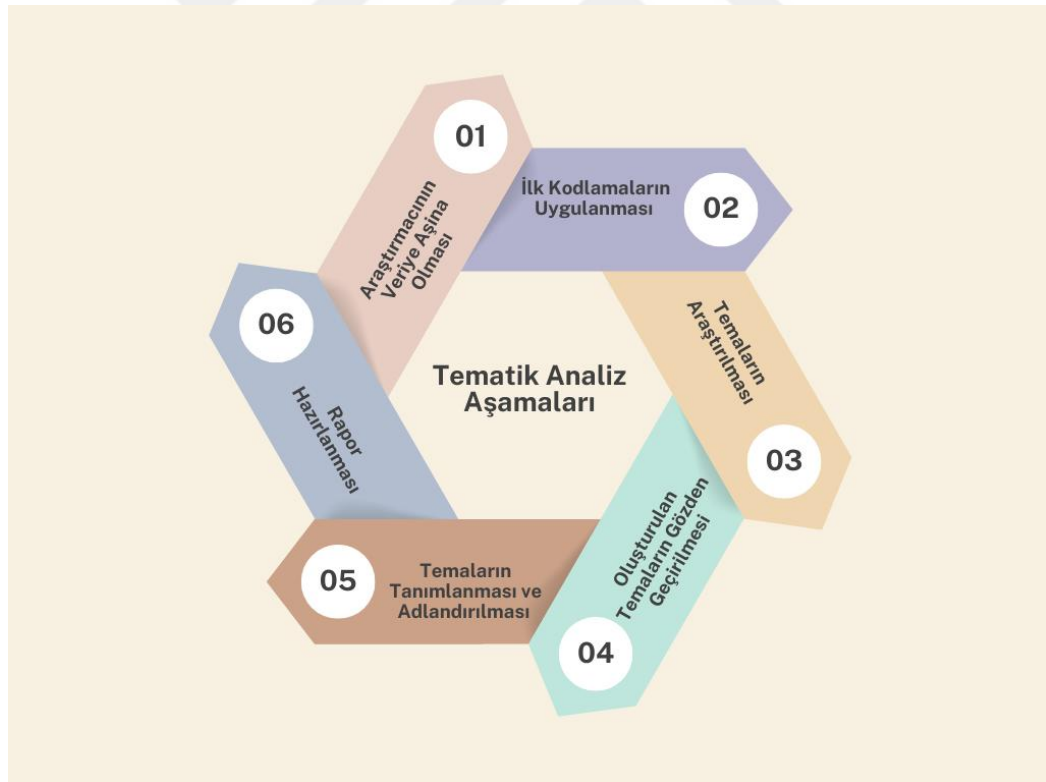
Bu araştırma turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik olarak bir vergilendirme model önerisi sunabilmek adına vergilendirmenin tarafları olan kamu idaresini temsilen vergi uzmanları ve paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşlerinin alınması ve literatüre bilimsel veri sağlaması amacıyla niteliksel tipte planlanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde anlatılmasını amaçlayan bir araştırma türüdür. Nitel araştırma desenleri, kültür analizi, olgu bilim, kuram oluşturma, eylem araştırması ve durum çalışmasıdır (Yin, 2003, s. 26-27; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 69; Stake 2008, s.121). Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları eldeki durumun incelenmesinde *nasıl* sorusuna yanıt arar ve bu yolla duruma ilişkin derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlar

(Creswell, 2015). Bu amaç gerçekleştirilirken nitel araştırmanın doğasına uygun olarak farklı veri kaynaklarına ulaşmak da kaçınılmazdır (Saban ve Ersoy, 2016: 117-119). Bu çerçevede araştırmada turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olacağı konusunda derinlemesine inceleme yapılmıştır. Ayrıca vergi uzmanları ve turizmde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar olmak üzere farklı veri kaynaklarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların araştırma esnasında araştırma ile ilgili daha kapsamlı bilgi sunmasına ve tartışarak fikir ortaya konmasına imkan veren yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik olarak sunulan vergilendirme model önerisi ile ilgili gerçekleştirilen bir çalışma olmadığından turizm paylaşım ekonomisinde vergi konusuna yer veren çalışmalar ile ilgili literatür (Pantazatou, 2017; EC, 2016a: 27; Kagermeier ve Stors, 2015; Hospitality On, 2016; Sundararajan, 2016; EPRS, 2017; Zervas vd., 2017; Uzunca ve Borlenghi, 2019; Acuner ve Acuner, 2017, s. 188; Yeganeh, 2021; Stepnov ve Kovalchuk, 2020; Ravenelle, 2017; Pantazatou, 2018; Frenken, 2017; Kljucnikov vd., 2018; Kljucnikov vd., 2020; Dann vd., 2022; Jones, 2022; Christensen, 2022; Yu ve Bai, 2017; Aslam ve Shah, 2017; Thomas, 2017; Oei ve Ring, 2016; IMF, 2015; Dabla-Norris vd., 2017; OECD, 2016:103; Codagnone vd., 2016: 57; EPRS,2016a: 113; Tentori, 2016; Avustralya Vergi Raporu, 2017; Gelir Vergisi Kanunu; Vergi Usul Kanunu; Katma Değer Vergisi Kanunu; Konaklama Vergisi Uygulama Tebliği), vergi kanunları ve konaklama vergisi uygulama tebliği doküman analizi yöntemi ile incelenerek hazırlanmış, turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik olarak vergilendirme model önerisi sunabilmek adına vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşlerinin alınmasına yönelik soruları içermektedir. Formun uygulanabilirliğine yönelik uzman görüşü alınmış ve görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için pilot çalışma yapılmıştır. Soruların anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol edilmiştir. Pilot görüşmeler sonrası soruların doğru bir şekilde anlaşıldığına ve araştırmanın amacına yönelik sağlıklı veri elde edilebileceğine kanaat getirildikten sonra veri toplanmıştır.

Elde edilen veriler (Braun ve Clarke, 2006)’ın geliştirmiş olduğu tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Braun ve Clarke (2006) tematik analiz yöntemi aşağıdaki Şekil 1’de görüleceği gibi 6 farklı aşamadan meydana gelmektedir.

Şekil 1. Tematik Analiz Aşamaları

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Araştırmada öncelikle toplanan verilere ait görüşmeler transkribe edilmiştir. Transkriptler veriye aşinalık sağlanması amacıyla tekrar tekrar okunduktan sonra ilk kodlama işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların görüşleri ile ilgili benzer ve farklılaşan noktalar tespit edilmiştir. Her bir katılımcı için gerçekleştirilen kodlama işlemi sonrası alt temalar belirlenmiştir. Belirlenen alt temalar gözden geçirilerek benzer ifadeler bir araya getirilmiş ve ana temalar altında toplanmıştır. Analiz sonucunda turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili olarak sunulan vergilendirme model önerisi için 4 ana tema ve 22 alt tema belirlenmiştir.

3.4. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik analizi sayısal verilerle kanıtlanabilirken nitel araştırmalarda sayısal veriler olmadığı için geçerlik ve güvenirlik analizi yapmak zordur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Guba ve Lincoln (1982) nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamak için nicel araştırmalardan farklı olarak güvendiuyulabilirliğin (trustworthiness) sağlanması gerektiğini öne sürmüştür. Guba ve Lincoln (1982) güvendiuyulabilirlik (trustworthiness) ölçütlerini inanılrlık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik olmak üzere dört başlık altında toplamıştır. Bilimsel araştırmalarda güvendiuyulabilirliğin sağlanması en önemli ölçütlerden biri olarak kabul edilir (Houser, 2015; Merriam, 2013; Whittemore, Chase ve Mandle, 2001). Araştırmanın güvendiuyulabilirliğini inandırıcılık (credibility), aktarılabilirlik (transferability), güvenilebilirlik (dependability) ve onaylanabilirlik (confirmability) ölçütleri sağlamaktadır (Guba ve Lincoln, 1982).

Guba ve Lincoln (1982) inanılrlık kaybına karşı korunmak veya inanılrlığı sürekli olarak test etmek için şunları önermektedir: Alanda uzun süre kalma (prolonged engagement), sürekli gözlem (persistent observation), akran bilgilendirmesi (peer debriefing), çeşitleme (triangulation), referans yeterliliği (referential adequacy) ve üye kontrolü (member checking). Nitel araştırmalarda inandırıcılığı sağlayan en önemli kriterlerden biri çeşitleme (triangulation) yapmaktır. Araştırmada turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik bir vergilendirme modeli sunabilmek adına kamu idaresini temsilen vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile görüşülmüştür. Dolayısıyla araştırmada birden fazla veri kaynağından veri toplanarak veri çeşitlemesi (triangulation) yapılmıştır. Ayrıca araştırmada birden fazla veri toplama yöntemi

(görüşme ve doküman analizi) kullanılarak veri toplama yöntemi çeşitlemesi (triangulation) yapılmıştır. İnanırlılığa yönelik alınan önlemlerden bir diğeri, referans yeterliliğidir. Referans yeterliliği, araştırmada elde edilen ham verilerin toplanıp arşivlenmesi ve daha sonra yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırmak için kullanılmasıdır (Silverman, 2000). Araştırmada elde edilen ham verilerden bolca alıntılar yapılarak araştırmanın referans yeterliliği sağlanmıştır. Araştırma bulguları ve analiz sonuçları araştırma sürecine hakim kişiler tarafından (peer debriefing) değerlendirilmiştir.

Lincoln ve Guba (1985) aktarılabilirlik derecesinin ortamlar arasındaki benzerlik veya uyumun doğrudan bir göstergesi olduğunu ifade etmektedir. Diğer ifadeyle, araştırma sonuçlarının diğer ortamlarda uygulanabilirliği, incelenen olgunun meydana geldiği araştırma ortamı ile sonuçların aktarılabilir olmasının beklendiği ortamlar arasındaki benzerlik derecesine bağlıdır (Modol ve Muniategui, 2008). Nitel araştırmada aktarılabilirliği sağlamak adına Guba ve Lincoln (1982) araştırmacının katılımcıları belirlerken amaçlı örnekleme yapmasını ve bağlamla ilgili ayrıntılı betimlemelerde bulunmasını önermiştir. Bu amaçla, mevcut araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle katılımcılar belirlenmiş ve araştırmaya dahil edilmiştir. Amaçlı örnekleme ile, vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan kişiler araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca, araştırmada vergi uzmanları ve paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanında, vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergilendirme model önerisi hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak okuyucuya aktarılmıştır. Araştırmanın aktarılabilirliğinin sağlanması amacıyla araştırmanın tasarlanmasından örneklem seçimine, veri toplanmasından analizine kadar her aşaması detaylı bir şekilde tanımlanmıştır.

Güvenilirlik, verilerin benzer koşullar altında tutarlılığını ifade etmektedir. Tutarlı ve istikrarlı kanıtlara atıfta bulunur. Diğer ifadeyle bir araştırmanın bulguları, aynı veya benzer katılımcılarla aynı veya benzer bağlamlarda tekrarlınsaydı sonuçlar da tekrarlanır mıydı sorusunu karşılamaktadır (Polit ve Beck, 2008). Nitel araştırmalarda güvenilebilirliği sağlamak için Guba ve Lincoln (1982) çeşitleme gibi birbirini tamamlayan yöntemlerin kullanılmasını (overlapping methods), tüm

metodolojik adımları ve karar noktalarını tanımlayan ve çeşitli ham ve süreç aşamalarındaki tüm verilere erişim sağlayan bir denetim izi (audit trail) ve iki ayrı ekibinin verileri iki eşit parçaya bölerek analiz ettikleri ve karşılaştırmalar yaptıkları adım adım tekraralama sürecini (stepwise replication) önermiştir. Araştırmanın güvenilebilirliğini artırmak için daha önce bahsedildiği gibi veri çeşitlemesi ve veri toplama yöntemi çeşitlemesi yapılmıştır. Araştırma tutarlılığını sağlamak için çıkarımlar verilerle desteklenmiştir (Arslan, 2022). Araştırma süreci yeterince ayrıntılı bir şekilde tanımlanarak, çıkarılan sonuçların diğer zaman, ortam, durum ve insanlara aktarılmasına; benzer süreçlerin çeşitli değişkenler göz önünde bulundurularak da araştırmanın tekrarlanmasına katkı sağlamaktadır. Veri toplama, kodlama, analiz ve karar verme dahil olmak üzere araştırma sürecinin açık ve kapsamlı bir kaydı tutulmuştur (audit trail). Bu ise çalışmanın izlenebilirliğini ve tekrarlanabilirliğini sağlamak açısından önemlidir.

Ayrıca tarafsızlık ve tutarlılık sağlanması amacıyla danışman ve diğer meslektaşların araştırma sürecini ve bulguları değerlendirmesi sağlanmıştır. Katılımcılara ilişkin ayrıntılı tanımlamalar, çalışmaya katılan bireyler hakkında bağlamsal bilgi sağlamaktadır. Buna yaş, cinsiyet, eğitim geçmişi gibi demografik özellikler dahil edilebilir. Katılımcılarla ilgili ayrıntılı açıklamalar sayesinde, okuyucular örneklemin ne kadar temsil edildiğini ve bulguların benzer gruplara veya ortamlara aktarılıp aktarılamayacağını değerlendirebilir. Katılımcıların demografik bilgileri bulgular kısmında kapsamlı bir şekilde verilmiştir.

Onaylanabilirlik, verilerin tarafsızlığı ve doğruluğu anlamına gelir ve güvenilirlikle yakından bağlantılıdır. Her ikisinin de oluşturulmasına yönelik süreçler benzerdir (Houghton vd., 2013). Nitel araştırmada bir çalışmanın onaylanabilir olması için, çeşitleme, düşünömsellik/yansıtıcı düşünme (reflexivity) ve onaylanabilirlik denetiminin yapılması önerilmiştir (Guba ve Lincoln, 1982). Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve doküman incelemesinin uygulanması, araştırmanın onaylanabilirliğine katkı sağladığını göstermektedir. Son olarak, onaylanabilirlik denetiminde ise araştırmacı, her bulgunun analiz adımlarından orijinal verilere kadar tüm süreçleri danışmanı ile paylaşarak, hem sürecin şeffaflaşmasını hem de danışman tarafından onaylanmasını sağlamıştır. Dış

güvenilirliğin sağlanması için ise yapılan tema ve alt temalar diğer araştırmacıların uzman görüşlerine sunularak teyitleri alınmıştır.

3.5. Bulgular ve Tartışma

3.5.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılım sağlayan vergi uzmanlarından 18'i erkek 1'i kadın'dır. Araştırmaya katılan vergi uzmanlarının yaş ortalaması 42'dir. Vergi uzmanı katılımcıların medeni durumu incelendiğinde 4 kişinin bekar 15 kişinin evli olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyine bakıldığında ise vergi uzmanı katılımcılardan 12 kişi Lisans mezunu 7 kişi Yüksek Lisans mezunudur. Vergi uzmanlarının mesleki tecrübelerine bakıldığında ise en az 8 yıl tecrübeye sahip oldukları en yüksek tecrübeye sahip katılımcının 37 yıllık tecrübeye sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Vergi Uzmanı Katılımcıların Demografik Bilgileri

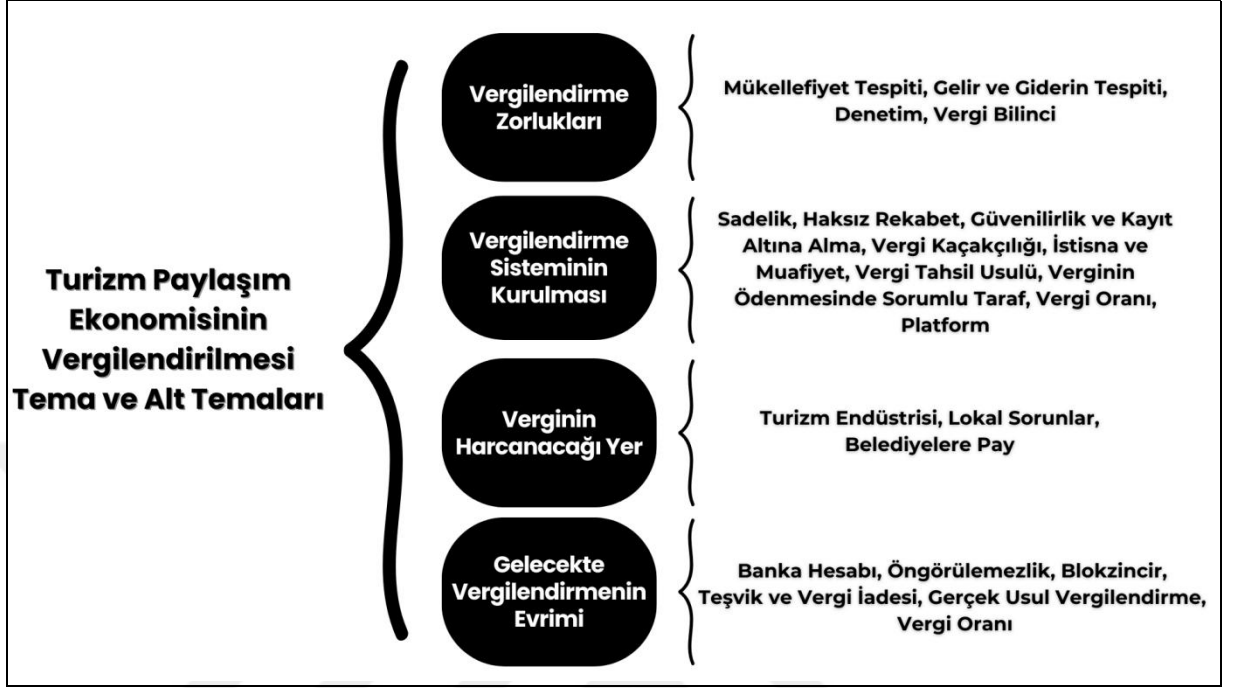
Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Eğitim Düzeyi	Meslek	Mesleki Tecrübe
V1	Erkek	41	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	11 Yıl
V2	Erkek	45	Evli	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	25 Yıl
V3	Erkek	40	Evli	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	14 Yıl
V4	Erkek	34	Bekar	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	8 Yıl
V5	Erkek	33	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	10 Yıl
V6	Erkek	54	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	34 Yıl
V7	Erkek	37	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	10 Yıl
V8	Erkek	36	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	9 Yıl
V9	Kadın	45	Bekar	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	25 Yıl
V10	Erkek	38	Bekar	Lisans	Vergi Uzmanı	12 Yıl
V11	Erkek	46	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	28 Yıl
V12	Erkek	41	Evli	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	13 Yıl
V13	Erkek	36	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	10 Yıl
V14	Erkek	54	Bekar	Lisans	Vergi Uzmanı	31 Yıl
V15	Erkek	36	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	10 Yıl
V16	Erkek	42	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	14 Yıl
V17	Erkek	61	Evli	Lisans	Vergi Uzmanı	37 Yıl
V18	Erkek	37	Evli	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	13 Yıl
V19	Erkek	52	Evli	Yüksek Lisans	Vergi Uzmanı	23 Yıl

Araştırmaya katılan turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan katılımcılardan 5'i bekar 10'u evlidir. Katılımcılardan 6'sı kadın 9'u erkektir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında ise 2 kişinin yüksek lisans mezunu 13 kişinin ise lisans mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaş ortalaması 45'tir.

Tablo 3. Turizm Paylaşım Ekonomisinde Hizmet Sunan Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Hal	Meslek	Paylaşım Ekonomisi Hizmeti
P1	Erkek	55	Lisans	Evli	Yemek Rehberi	Tur Rehberliği
P2	Erkek	40	Lisans	Evli	Öğretmen	Konaklama
P3	Kadın	27	Lisans	Evli	İşletmeci	Konaklama
P4	Kadın	42	Lisans	Evli	Moda Tasarımcısı	Konaklama ve Yemek Paylaşımı
P5	Kadın	45	Lisans	Evli	Endüstri Mühendisi	Konaklama ve Tur Rehberliği
P6	Erkek	54	Lisans	Evli	Emekli	Konaklama ve Ulaşım
P7	Erkek	40	Yüksek Lisans	Bekar	Pazarlama Yöneticisi	Konaklama
P8	Kadın	32	Lisans	Bekar	Elektrik Mühendisi	Konaklama ve Yemek Paylaşımı
P9	Kadın	63	Lisans	Evli	Emekli	Konaklama ve Tur Rehberliği
P10	Kadın	43	Yüksek Lisans	Bekar	Tiyatro Oyuncusu	Konaklama ve Yemek Paylaşımı
P11	Erkek	42	Lisans	Bekar	Makine Mühendisi	Konaklama
P12	Erkek	50	Lisans	Evli	Tıp Doktoru	Konaklama
P13	Erkek	62	Lisans	Evli	Emekli	Konaklama ve Ulaşım
P14	Erkek	40	Lisans	Bekar	Mühendis	Konaklama
P15	Erkek	37	Lisans	Evli	Veri Analisti	Konaklama ve Ulaşım

Şekil 2. Turizm Paylaşım Ekonomisinin Vergilendirilmesi Tema ve Alt Temaları

3.5.2. Vergilendirme Zorlukları

Vergilendirme zorlukları teması mükellefiyet tespiti, gelir ve giderin tespiti, denetim ve vergi bilinci alt temalarından oluşmaktadır.

Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde çeşitli zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Hükûmetler paylaşım ekonomisindeki düzenlemeleri uygulama ve izleme konusunda veri eksikliği nedeniyle zorluklarla karşılaşmaktadır (Edelman ve Geradin, 2015). Paylaşım ekonomisinde hizmet sunan mükelleflerin sayısının yüksek olması, vergi konusunda yeterli bilgiye sahip olunmaması, yetersiz vergi uyumu ve düşük vergi bilinci paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesini zorlaştırmaktadır (Oei ve Ring, 2016). Küçük işletmelerin vergisel uyumsuzluğu genellikle yüksektir. Gelişmiş ülkelerde bile küçük işletmelerin hata oranları %40'ın üzerindedir (IMF, 2015).

Ayrıca, paylaşım ekonomisinin belirli özelliklerinin vergi uyumluluğunu sağlamada belirli zorluklar yaratabileceği ileri sürülmüştür. Öncelikle, sektör hala yeni olduğundan, katılımcıların hepsi vergi yükümlülüklerinin farkında olmayabilir ve bu geliri beyan etmekte zorluk çekebilirler (OECD, 2017). İşletmeler ve özel kişiler için farklı vergi uygulamaları, küçük sağlayıcıların vergi yükümlülüklerine

nasıl uyacaklarını bilmelerini zorlaştırır (Edelman ve Geradin, 2015). Bu çalışmada da Oei ve Ring (2016), IMF (2015), OECD (2017) ve Edelman ve Geradin (2015) çalışmaları ile benzer şekilde katılımcıların çoğu tarafından vergi bilincinin olmamasının vergilendirme konusunda zorluğa neden olacağı belirtilmiştir. Bu konuda (V15):

“[...] Yine toplumdaki vergi bilincinin olmaması ve ülkede uygulanan vergi oranlarının yüksek olmasından dolayı vergilendirme sürecinde zorluk yaşıyor, yaşanacaktır da. Yani ülkemizdeki insanların hep aynı yere değiniyorum ama vergi bilincinin arttırılması gerektiğini düşünüyorum.” (V15)

Gelirin bildirilmesi serbest meslek sahibinin yükümlülüğü olduğundan paylaşım ekonomisinde hizmet sunan çok sayıda küçük ölçekli işletmelerin işlemlerinin vergi makamları tarafından takip edilmesi son derece maliyetli hale gelecektir (IMF, 2015). Paylaşım ekonomisinde çok sayıda küçük hizmet sağlayıcı olduğu için kontrol etmenin zor olduğunu belirtmiştir. Vergi idareleri paylaşım ekonomisinde hizmet sunan bu kadar küçük mükellefleri büyük ölçekte denetleyemeyebilir. Bu nedenle vergi idarelerinin paylaşım ekonomisinde hizmet sunan her bireyi denetlemesi mümkün olmayabilir (Kristoffersson, 2019). Bu çalışmada da IMF (2015) ve Kristoffersson (2019) çalışmaları ile benzer şekilde bu alanda hizmet verenlerin denetlenmesinin zor olacağı belirtilmiştir. Bu konuda sırasıyla (V8), (V13) ve (P11):

“Denetim elemanlarımızın sayısı az. Şimdi mevcut mükellefleri bile denetleyemezken bu konuya girmek biraz Türkiye açısından maliyeyi zorlar.” (V8)

“[...] Bir de bu alanda birçok kişi hizmet sağladığı için farklı alanlardan bunların denetimleri zor olabilir. Yani bir şirketin belli bir yeri var ama bu dijital platforma her ilden birçok insan girdiği için bunların denetlenmesi biraz daha zor olur.” (V13)

“Elden anlaşmaların engellenmesi gerekiyor bu da zor bunun için denetimlerin olması gerekir bu anlamda bir zorluk olabilir elden para alınmasının önlenmesi açısından denetim açısından...” (P11)

Avustralya Vergi Raporu'nda (2017) paylaşım ekonomisi faaliyetlerinin ara ara yapılması, özel mülkiyet ile yapılması ve ek gelir olarak görülmesi nedeniyle gelirin tespit edilmesini zorlaştırdığı ve gelirin eksik beyan edilmesine neden olduğu belirtilmiştir. Yine aynı şekilde giderlerin de tespit edilmesinin zor olduğu belirtilmiştir. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların sayılarının yüksek olması ve mükelleflerin tespit edilmesinin zor olması nedeniyle mükellefler vergi yükümlülüklerini ya ihmal eder ya da kasıtlı olarak beyan etmezler (Avrupa Vergi Raporu, 2017). Bu çalışmada da Avrupa Vergi Raporu (2017) ile benzer şekilde vergilendirme yapılırken yaşanacak zorluklardan birinin mükellefiyet tespiti olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda sırasıyla (V5), (V2) ve (V4) şunları ifade etmiştir:

“Burada en büyük sorun bence mükelleflerin, ya da bu işi yapanların mükellef olarak kaydedilmesi olur.” (V5)

“Mükellefi tespit noktasında bir zorluk yaşayabiliriz. Mükellefi tespit etmek ve o mükellefiyetinin devam edip etmediğini sürekli takip etmek çok büyük bir zorluk... Böyle bir zorlukla karşılaşılabilir.” (V2)

“[...] Yani bunun şu an kimin verdiği tespitleriyle ilgili eğer bu platformda hizmet sağlayıcılarını şey yapmazlarsa, mükellefiyet tesisinden sonra platforma dahil etmek gibi bir tercihe girmezlerse, birden fazla, çok fazla sayıda kişi gireceği için mükellefiyetin tespiti mümkün olmadığından dolayı vergilendirmek de çok zor olabilir.” (V4)

Paylaşım ekonomisi faaliyetleri kullanıcıların kişisel varlıklarının iş amaçlı kullanımını gerektirdiğinden masrafların belirlenmesi zor olabilir (IMF, 2015). Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ve hükûmetler için vergi matrahının neleri kapsayacağı ve hangi kesintilere izin verileceği gibi konularda kafa karışıklığı yaşanabilir (OECD, 2018). Bu nedenle paylaşım ekonomisinde hizmet sağlayıcıların elde ettikleri gelirlerin belirlenmesi zordur (Nishiyama, 2019). Vergi mükellefleri ayrıca vergiye tabi olan ve vergiye tabi olmayan giderleri belirlemede zorluklarla karşılaşacak ve bu da vergi yasalarına uymayı zorlaştıracaktır (Oei ve Ring, 2016). Bu çalışmada da IMF (2015), OECD (2018), Nishiyama (2019) ve Oei ve Ring (2016) çalışmaları ile benzer şekilde vergilendirmeye esas olacak tutarın belirlenmesinde gelir ve giderin tespit edilmesinin zor olacağı ifade edilmiştir. Bu konuda sırasıyla (V2) ve (V6):

“Gelirin hesaplanması konusunda zorluk yaşanabilir. Gelir ve giderlerin tespit edilmesi zor olabilir. Elden para alışverişinin olup olmadığını tespit etmek ve takip etmek zor olabilir.” (V2)

“Yurt dışından bir vatandaş buraya geliyor. Kendisi bu platformlar dışında da bir konut bulabilir. Taşımacılık var. Ne oluyor burada? Burada bir belge yok. Elden alıyor ödemeyi... Dolayısıyla elden ödemenin olduğu yerlerde kayıt altına almak çok zor... Bunun en büyük sıkıntısı elden almak, kayıt altına alamamak... Bu kayıt altına alınamadığı için büyük bir zorluk...” (V6)

Vergi uzmanları turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili çeşitli vergilendirme zorlukları olabileceğini ifade etmişlerdir. Bunun aksine, turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan katılımcılar vergilendirme konusunda uygun bir sistem kurulması halinde herhangi bir vergilendirme zorluğu olmayacağına yönelik görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların “Vergilendirme Zorlukları” temasına ilişkin görüşleri:

“Yok isteseler her türlü veriye ulaşabiliyorlar zaten... Yani sistem kurulursa herhangi bir zorluk olmaz her şey kayıt altında olduğu için hesaba giren çıkan belli... Airbnb’nin ne kadar gönderdiği belli...” (P2)

“Ben platformlar üzerinden verginin tahsil edilip ev sahipleri adına devlete ödenmesi şeklinde bir sistem olursa herhangi bir zorluk olacağını düşünmüyorum.” (P4)

“Banka üzerinden tevkifat yoluyla bir sistem kurulursa vergilendirme anlamında bir zorluk olmaz bence...” (P13)

“Doğru mercilerde doğru değerlendirmeler ve görev yapılırsa görev yerine getirilirse bunların faydalı olacağını düşünüyorum. Böyle olursa vergilendirme açısından bir zorluk kalmayacağını düşünüyorum.” (P14)

“[...] Yani bence bir vergilendirme zorluğu olmaz. Ben bu platforma [Airbnb] üye olurken kimliğimi veriyorum ve T.C. kimlik numaram var, IBAN’ım var. O IBAN bir bankaya ait... Sonuçta diğer tarafta da vergi dairesi var. Orada da T.C. kimlik numaram var. Şimdi bunları birleştirdiğinde Kültür Turizm Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı ve

Airbnb bu üçlü T.C. kimlik numarası üzerinden giden bir yapı kurduğunda bir vergilendirme zorluğu olmaz.” (P15)

3.5.3. Vergilendirme Sisteminin Kurulması

Vergilendirme sisteminin kurulması teması sadelik, haksız rekabet, güvenilirlik ve kayıt altına alma, vergi kaçakçılığı, istisna ve muafiyet, vergi tahsil usulü, verginin ödenmesinde sorumlu taraf, vergi oranı ve platform alt temalarından oluşmaktadır.

Paylaşım ekonomisinin daha verimli bir şekilde vergilendirilmesini sağlamak için en önemli şey vergi mükellefleri için uyumu basitleştirmek olacaktır. Sisteme uyum sağlamak kolaysa, vergi mükelleflerinin gerçekten uyum sağlama olasılığı daha yüksek olacaktır. Anlaması ve uyması kolay bir vergi sistemi, vergi mükelleflerinin sisteme güvenmesini ve gönüllü olarak uymaya istekli olmasını sağlayabilir (Kristoffersson, 2019). Katılımcılar Kristoffersson (2019) çalışması ile benzer şekilde vergilendirme sisteminin sade ve basit olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu hususta sırasıyla (P7), (V9) ve (V18):

“[...] Ya işte diyorum ya avantajı orandan bağımsız olarak sade olması güzel bir şey olur. Tek sade olursa sistematik olarak güzel bir şey olur tabi sadelik her zaman güzeldir. Bu işe özel bir tane desinler ki bu işi yapanlar %20 vergi ödeyecek başka hiçbir şey ödemeyecek. Bence daha çok vergi toplarlar...” (P7)

“Sistemin basit kurulması, turizmi destekler, teşvik eder, yaygınlaşmasını da sağlar, gelir kaydı da sağlar. Yurt dışından gelecek turistleri de, yurt dışı turizmi de olumlu etkileyeceğini düşünüyorum.” (V9)

“Gelirlerin oranı olarak baktığımızda paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların gelirleri daha cüzi kalabilir. O yüzden böyle daha basit anlaşılabilir, çok teferruatı olmayan bir vergi sistemi olabilir burada... Basit mantıklı sade, hem bu tarafı çok kaçırmayacak hem de diğer tarafı daha organize olan sektörü sekteye uğratmayacak veya onların yatırımlarını baltalamayacak şekilde bir vergilendirme sistemi her iki taraf için de adil olabilir diye düşünüyorum.” (V18)

Paylaşım ekonomisi dünya çapında yaygınlaşmasına rağmen geleneksel işletmelere göre çok daha az vergilendirildiği algısı giderek artmıştır (Aslam ve Shah, 2017). Turizm paylaşım ekonomisi platformlarının faaliyetleri ile ilgili vergilendirme sisteminin olmaması nedeniyle geleneksel turizm işletmeleri karşısında haksız rekabete yol açtığı, vergiden kaçınmaya ve vergi kaçaklarına neden olduğu öne sürülmektedir (Garz ve Schneider, 2023; Kagermeier ve Stors, 2015; EPRS, 2017; Zervas vd., 2017; Yeganeh, 2021; Stepnov ve Kovalchuk, 2020; Ravenelle, 2017; Pantazatou, 2018; Frenken, 2017; Kljucnikov vd, 2018; Yu ve Bai, 2017; Peetz, 2021; Nishiyama, 2019). Bu çalışmada turizm paylaşım ekonomisine yönelik bir vergilendirme sisteminin kurulmasının vergi kaçaklarını ve haksız rekabeti azaltacağı görüşü ön plana çıkmıştır. Bu konuda katılımcıların görüşleri:

“Direk platform üzerinden kaynakta kesinti yapılırsa vergi kaçakçılığı da olmaz.” (V8)

“Banka üzerinden tevkifat yoluyla yapılırsa vergilendirme bu durumda vergi kaçakçılığı çok olmaz gibi geliyor azalır yani...” (V7)

“Bence vergilendirilmesi kaçakçılığı daha fazla engeller diye düşünüyorum. Çünkü şöyle şu an herhangi bir şey yok. Buna özel bir vergi olursa kaçakçılığı engeller. Şu anki sistemde şimdi aynı sistem üzerinden birden fazla vergi ödeyecek. Diyelim ki gelir vergisi ödeyecek, Kdv ödeyecek, turizm katılım payı ödeyecek, konaklama vergisi ödeyecek. Birden fazla vergi olduğu için bu kadar çok vergi kaçakçılığı teşvik ediyor. Sadece buna özel bir sistem kurulursa, bu da tek vergi gibi bir şey olursa birden fazla olmadığı için teşvik edeceğini düşünüyorum. Bu sisteme özel bir verginin oluşturulması lazım...” (V4)

“Çok iyi bir denetim sistemi kurulursa o zaman vergi kaçırmanın önüne geçilebilir.” (P8)

“Optimal bir oran olursa vergi kaçakçılığı minimuma iner.” (P7)

“Düşük vergi oranı vergi kaçakçılığını da azaltır bence...” (P5)

“Vergilendirme yapılırsa vergi kaçakçılığı azalır. Vergi kaçakçılığına olumlu yansır.” (P3)

“Haksız rekabeti olumlu yönde etkiler. Çünkü diğer taraftaki kişi vergi öderken bu adam vergi ödemiyor. Daha farklı bir kazanç elde ediyor.

Haksız kazanç elde etmiş oluyor. Burada tabi ne olacak vergilendirildiği zaman kazançlar eşitlenmiş olacak. Haksız rekabet ortamı ortadan kalkmış olur.” (V12)

“Bu vergilendirme sisteminin kurulması mutlaka haksız rekabeti ortadan kaldıracak bir yaklaşım olur. Şöyle düşünüyorum, biz bu sistemi kurarsak çürük elmalar ayıklanmış olacak. Mutlaka bu sistemi kurmak lazım... Yapamayanlar çıksın bu işten denilebilir. Evlerini bu işe veriyorlarsa onlar da mutlaka bir şekilde kayıt altına alınmalı... Bu ilk başta sanki benim bahsettiğim gibi olumsuz etkiler desem de bile. Bu işe gönül vermiş, bu işe emek harcamış kazanç sağlayan, beyan eden insanları da korumuş olur. Dolayısıyla totalde olumlu bir etki yapar. Dolayısıyla vergilendirilmesi mutlaka gerekiyor.” (V6)

“[...] Otel motel gibi yerler diyecek ki Kdv’sini muhtasarını niye ödüyorum. Hemen yanımdaki böyle vergilendiriliyor ben niye bunları veriyorum diyebilir. Dolayısıyla adil bir vergilendirme sistemi olursa o zaman haksız rekabet ortadan kalkar.” (V3)

“Vergilendirilmemiş bir alanı vergilendirmek tabiki verginin ortaya çıkardığı maliyet avantajından kaynaklı haksız rekabetin ortandan kalkmasına katkı sağlayacaktır.” (V2)

“Her iki tarafı da zorlamayacak bir vergilendirme modeli olursa oteller ve Airbnb ev sahipleri arasındaki haksız rekabet koşulları da ortadan kalkmış olur.” (P12)

“Haksız rekabete neden olduğu doğru bence bu sistem kurulursa da haksız rekabetin ortadan kalkmasına olumlu yansır diye düşünüyorum.” (P11)

“Adil bir vergilendirme yapılırsa haksız rekabette ortadan kalkar otel işletmeleri ve Airbnb arasında...” (P5)

“Vergilendirme sistemi olarak vergisel anlamdaki haksız rekabette ortadan kalkar diye düşünüyorum.” (P4)

“[...] Ayrıca haksız rekabeti önler. Bu da diğer oteller açısından geçerli bir durum... Örneğin daha küçük işletmelerin vergisel bir yükümlülüğü

varken bunların [paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar] olmuyor. Bu da haksız rekabeti önlemiş olur.” (V13)

“Bence bu alana özgü bir vergilendirme sistemi kurulursa haksız rekabet ortadan kalkar.” (P2)

“Vergilendirme Sisteminin Kurulması” temasında katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan alt temalardan biri “Güvenilirlik ve Kayıt Altına Alma” olmuştur. Katılımcılar vergilendirme sisteminin kurulmasının güvenilirlik sağlayacağına ve işlemlerin kayıt altına alınmasını sağlayacağına yönelik görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların “Güvenilirlik ve Kayıt Altına Alma” alt temasına ilişkin görüşleri:

“[...] Yatırım yapmak isteyen daha kurumsal şirketleri burada yatırım yapmaya yönlendirebilir. Çünkü devletin tanıdığı, yasal zemine oturtulan devletin güvence verdiği bir alanda daha fazla insan ve yatırımcı bu alanda yatırım yapmak isteyebilir. Sonuçta çünkü güvenli bir ortam oluşacağı için burada talep artabilir.” (V13)

“Vergilendirmek aslında bu platformları kayıt altına almak... Devletçe bir kayıt altına alınmış bir şeyin güvenilirliği daha sağlam olur diye düşünüyorum. Kayıt altında olmayan şeylerle ilgili de bunların tespiti yönlendirmesi çok mümkün olmuyor. Vergilendirmek aslında resmiyet kazandırması bakımından önemli bence... Tabii şu anki sistemde bu platformların asıl amaçları daha çok bağımsız hareket ettikleri için daha çok kayıt altına alınmadan işlem yapacaklarmış gibi toplumda bir algı var. Bu aslında bunların güvenilirliğini de sorgulatmaya neden oluyor. Aslında güvenilirlik için de önemli vergilendirmek, yani kayıt altında olmaları... O açıdan avantaj olabilir.” (V4)

“Söz konusu paylaşım ekonomisinin vergilendirilerek yasal bir zemine oturtulması bu alanda yatırım yapanların sayısını artırır. Öncelikle çünkü daha güvenli bir ortam oluşturur. Daha güvenli bir ortam olunca da yatırım yapmak isteyen kurumsal şirketler daha fazla girebilir bu alana... Hizmet alacak kişiler açısından güven ortamını oluşturur. Güvenli bir ortamda çünkü örneğin ev kiralaması yapıyor kalacağı evin güvenli bir ortamda olup olmadığını öğrenmiş olur.” (V13)

“Kısa dönem kiralama yasası çıkmadan önce herkes toplam bedelin %30'unu ön ödeme alıyordu. Kalanını girişte nakit alıyordu. Dolayısıyla hesap hareketi görünmüyordu. Çok çok ucuza satmış gibi faturasını sadece o hesabına gelen tutarda kesiyordu. Dolayısıyla vergi kaybı oluşuyordu oradan... Ama eğer Airbnb keserse herkes vergilendirilir.” (P2)

Çevrimiçi ödeme sistemlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte paylaşım ekonomisi işlemlerinde vergi tevkifatı tarafı olarak platformların yer alması vergi makamlarının verimliliğini artıracak, vergi denetimini kolaylaştıracak ve vergi tahsil maliyetlerini azaltacaktır (Yu ve Bai, 2017). Platformlar mikro girişimci statüsünde bulunan girişimciler için sosyal güvenlik katkılarını ve vergileri hizmet sağlayıcılar adına toplayabilir (Fransız Senatosu Maliye Komitesi, 2017). Paylaşım ekonomisinde vergi tahsilatı için stopaj yöntemi kullanılabilir ve vergi beyannamelerinin denetimi ve doğrulanması kolaylaştırılabilir. Ayrıca paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların elde ettikleri gelirlerin tespit edilmesinde platformlar ile işbirliği yapılarak kullanıcıların gelirleri hakkında bilgi alınabilir (Aslam ve Shah, 2017). Bilgi raporlaması ve tevkifat, vergi makamlarının mükelleflerin vergi ödeme yükümlülüklerine uymasını güvence altına aldığı iki mekanizmadır (Oei ve Ring, 2016; Migai vd., 2019). Kontrol açısından bakıldığında, paylaşım ekonomisinin avantajları da vardır. Aracı platformlar internette olduğundan, ödemeler ve taraflar arasındaki iletişim izler bırakır. Aracı platformlara nakit kullanarak ödeme yapma olanakları sınırlıdır. Dolayısıyla, platform üzerinden gerçekleştirilen ticareti teknik olarak takip etmek mümkündür. Devletler ayrıca platform sahiplerine, kullanıcılarına ilişkin verileri vergi dairelerine bildirme yükümlülüğü getirebilir (Kristoffersson, 2019). Bu çalışmada da literatürdeki çalışmalara (Yu ve Bai, 2017; Fransız Senatosu Maliye Komitesi, 2017; Aslam ve Shah, 2017; Oei ve Ring, 2016; Migai vd., 2019; Kristoffersson, 2019) benzer şekilde katılımcıların çoğu verginin platformlar aracılığıyla ve tevkifat yöntemiyle tahsil edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda katılımcıların görüşleri:

“Yani bunun vergilendirilmesi için en kolay gözüken usul yine tevkifat... Tevkifat gözüküyor. Platformlar sorumlu olursa kaçakçılık oranı en düşük

bu şekilde vergi tahsil edilebilir. Tek aşamada platformlar üzerinden vergilendirme bence çok daha kolay.” (V5)

“Bence tevkifat önemli... Tevkifat üzerinden gidilmeli... Aracı platformlar üzerinden gidilmeli Airbnb gibi... Tevkifat üzerinden gidilerek platformların ödemesinin daha doğru olduğunu düşünüyorum çünkü bizim gibi ülkelerde kayıt altına almak zor... Normal mükellefi kaydı altına alamıyoruz.” (V6)

“Platformlar sorumlu olmalı platformlara yapılan ödemeler üzerinden %10 vergi kesintisi yapıp hizmet sunan adına platform devlete vergiyi ödemeli...” (V8)

“Valla ülkemiz şartlarında görüldüğü kadarıyla yani uygulamayı yapanlar, Uber gibi işte dediğimiz uygulama firmaları onların elde ettiği gelir ve aktardıkları ödemeler üzerinden stopaj yoluyla kesinti yaparak vergi olarak yatırmaları daha sağlıklı olacaktır. Çünkü ülkemizde daha otonom bir vergi sistemi var. Öbür türlü yani kesinti yoluyla daha mantıklı olacaktır sorumlu sıfatıyla gibi bir şey...” (V14)

“Platformlar sorumlu olmalı belirlenen vergi oranı platformlar üzerinden kaynakta kesinti şekliyle tahsil edilirse çok daha iyi olur.” (V1)

“Ben vergilendirme şekli olarak platformlar üzerinde verginin toplanmasını öneriyorum. Asıl mükellef bence platform olmalı... Belirlenen vergi oranı platform üzerinden kesilip direkt devlete aktarılсын...” (V19)

“Platformlar üzerinden yapılmasını istiyorum daha doğru olacağını düşünüyorum. Hatta ve hatta yapabiliyorsak vergi oranını düşürebildiğimiz kadar düşürelim avantajı artıralım turist gelsin diye düşünüyorum.” (V9)

“Platform üzerinden verginin ödenmesi bence daha iyi olur. Vergi kesintisi platform tarafından yapıldıktan sonra tesisin ücretinin ev sahibine ödenmesi bence daha iyi olur. Ev sahibinin vergi ile muhatap olmaması direk platforma yapılan ödeme üzerinden kesilerek devlete ödenmesi daha iyi olur.” (P3)

“Bence platformlar sorumlu olmalı ve vergi platform üzerinden alınmalı platform bizim adımıza vergiyi devlete ödemeli en güzel şekli böyle bence...” (P4)

“Bence platformlar üzerinden alınmalı... Bu çok daha iyi olur öyle olursa ne mali müşavir tutma zorunluluğunuz olur ne de başka bir şey her şey platform üzerinden ilerler. Hani bizim gibi ikinci işi olanlar Airbnb ev sahiplerinden Nace kodunun bile ne olduğunu bilmeyen birçok kesim için bu çok daha mantıklı ve çok daha kontrol edilebilir. Bence platform üzerinden alınması çok daha doğru olur diye cevap verirdim.” (P5)

“Bence kesinlikle platform üzerinden alınması çok daha iyi olur. Biz Airbnb ev sahipleri olarak hiç uğraşmamış oluruz böylece...” (P12)

“Ben o vergiyi kesin vereceksem... Benim için operasyonda yaratmaması adına muhasebeciyle anlaş vesaireyle anlaş kısımlarına girmemek adına platformun sahibi direkt kessin onu versin abi... Direkt onu göndersin vergi dairesine benim adıma... Bu kişinin vergisi budur bu kadar iş yapmıştır şeklinde zaten bu kadar iş yaptığı için hepsi belli olduğu için bu kadar kesinti yapıldı şeklinde direkt benim adıma ödesin, geçsin. Bu sayede bütün operasyon ortadan kalkar, vergi kaçırmanın önüne geçilmiş olur her açıdan...” (P15)

Paylaşım ekonomisi platformları hizmet sağlayıcıların toplam gelirlerine 3.000 Euro vergi indirimi uyguladıktan sonra kalan tutar üzerinden otomatik vergi hesaplayıp vergi idaresine gönderebilir. Platformlar mikro girişimci statüsünde bulunan girişimciler için sosyal güvenlik katkılarını ve vergileri hizmet sağlayıcılar adına toplayabilir (Fransız Senatosu Maliye Komitesi, 2017). Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi için asgari vergi ve vergilendirme eşiği vergi idaresinin yükünü hafifletmek için bir seçenek olabilir. İngiltere uygulayacağı vergi muafiyeti ile paylaşım ekonomisinde hizmet sunan 700.000 katılımcı için vergi beyannamesi verme zorunluluğunu kaldırarak 20 milyon Euro tasarruf etmeyi düşünmektedir. Vergi muafiyet sınırı idarenin ne kadar tasarruf edeceği ile orantılı bir şekilde belirlenebilir (Aslam ve Shah, 2017). Bu çalışmada da katılımcılar vergilendirme modelinde çeşitli muafiyet ve istisnaların olabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Şimdi muafiyet istisna illaki olacaktır. Yani çünkü olayın doğası bunu gerektirir. Belli bir yaşta hizmet sunanlar genç girişimci gibi muafiyetler karşımıza çıkabilir. Elektrikli araçların piyasada desteklenmesi adına çıkabilir. Sıfır evlerin satışı noktasında çıkabilir. Coğrafi işaretli ürünlerin sunumu noktasında ortaya çıkabilir. Yerel ürünlerin üretilmesi noktasında ortaya çıkabilir.” (V3)

“Bir bütünlük açısından kadın girişimci istisnası , genç girişimci istisnası gibi istisnalar başka kanunlarımızda yer alıyorsa burada da yer alabilir. Kadın girişimciyse pozitif ayrımcılık evde yemek yapıyorsa belki de belli bir kazanca kadar vergi de almayabiliriz. Genç girişimciyse yine belli bir rakama kadar vergide alınmayabilir. Sonrasında %4-%5 vergi alınabilir.” (V6)

“Belli bir yere kadar istisna uygulansın bunu geçerse %15 vergi uygulansın.” (V7)

“Diplomatik istisna olabilir çünkü uluslararası bir anlaşma mecbur bunu da uygulayacak.” (V8)

“Turizmin farklılaştırılması, çeşitlendirilmesi açısından bir teşvik konusu koyulabilir. Çok farklı bir şey yaptın, hiç yapılmayan bir şey yaptın, ülkeye turist çektin. Döviz getirici faaliyetler anlamında teşvik sunulabilir.” (V9)

“Belli bir tutara kadar istisna tutulup bu istisna haddi aşıldıktan sonra mükellef olacak diyebiliriz.” (V10)

“Atıyorum konaklama hizmeti, dolayısıyla bir gayrimenkul olması gerekiyor. İçerisinde eşyalar vs. olacak. Bunlar için mesela denilebilir ki, bu eşyaların kuruluşunda, alımında, Kdv'siz alınacak denilebilir. Diplomatik istisnalar uygulanabilir yurt dışından gelenler için... Yine araçlarda denilebilir, ulaşım hizmeti yapanlar için denilebilir, bakım onarım yapanlarda Kdv'den istisna olabilir, tutulabilir, bu şekilde olabilir.” (V15)

“Bence şöyle, burada zaten bizim birinci gelir kaynağımız bu olmadığı için ayrıca bir muafiyete falan gerekli olduğunu düşünmüyorum ben. Ama istisna olabilir bizim gelir dilimlerimizden ikinci dilim olabilir

dördüncü gelir dilimi olabilir. Onu kanun koyucu nasıl tasarruf ederse oraya kadar istisna olabilir ama istisna sonrası %10 vergi olabilir.”

(V18)

“Şöyle gerçekten bu turizm rehberliği için özellikle rehberlikte bir muafiyet uygulanabilir. Belli bir sınıra kadar muafiyet ve istisnalar olsun ama onun üzerine geçince gelir vergisindeki sınırlar gibi ondan sonra vergiye tabi tutulabilir.” **(V19)**

Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik başka bir seçenek vergiye olan uyumu artıran ve vergi denetimi için gerekli idari yükü azaltan paylaşım ekonomisi işletmelerinin brüt gelirlerine tek bir vergi oranı uygulanmasıdır. İtalya, 2016 yılında platformlardan paylaşım ekonomisi işlemleri için sabit %10 vergi kesmesi gerektiğini önerdi (Aslam ve Shah, 2017). Bu çalışmada vergi uzmanları tek bir vergi oranı ile ilgili olarak turizm paylaşım ekonomisinde uygulanması gereken vergi oranının ağırlıklı olarak %10 - %20 aralığında olabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Vergi uzmanlarının vergi oranı ile ilgili sundukları görüşler doğrultusunda uygulanmasını önerdikleri vergi oranlarının ortalamasının %13 civarında olduğu analiz edilmiştir. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar turizm paylaşım ekonomisinde uygulanması gereken vergi oranının ağırlıklı olarak %10 - %15 aralığında olabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergi oranı ile ilgili sundukları görüşler doğrultusunda uygulanmasını önerdikleri vergi oranlarının ortalamasının %11 civarında olduğu analiz edilmiştir. Bu bulgular Aslam ve Shah (2017) çalışması ile tek vergi oranı uygulanması açısından benzerlik göstermektedir. Ayrıca Aslam ve Shah (2017) çalışmasında öne sürülen %10 vergi oranı ise araştırmada holistik bir bakış açısıyla ortaya koyulan %12 vergi oranı ile yakınlık göstermektedir.

Tablo 4. Katılımcıların “Vergi Oranı” Alt Temasına İlişkin Görüşleri

Vergi Uzmanları		Paylaşım Ekonomisinde Hizmet Sunanlar	
V1	%20	P1	Belli bir oran söyleyemem
V2	Artan Oranlı Gelir Vergisi Oranları	P2	%12
V3	%15	P3	%6
V4	%12	P4	%10
V5	%15	P5	%10
V6	Değişken Oran	P6	%10
V7	%15	P7	Max %20 olmalı

V8	%10	P8	Değişken Oran
V9	%15	P9	Max %10 olmalı
V10	%15	P10	%15
V11	%2-%4	P11	%20
V12	%10	P12	%10 ve altı
V13	%20	P13	%20-%25
V14	%10	P14	%15
V15	%20	P15	%10 ve altı
V16	Sosyal ve psikolojik faydasının ekonomik analizlerle tespit edilmesi ile belirlenmeli		
V17	Düşük oran		
V18	%10		
V19	%10		

Avrupa Komisyonu'na göre, paylaşım ekonomisi platformları, vergi yükümlülükleri hakkında bilgi alışverişinde kullanılan parametreleri belirlemek ve aynı zamanda kişisel bilgilerin korunmasına ilişkin AB mevzuatına uymak için ulusal vergi makamlarıyla işbirliği yapmada proaktif olmalıdır (EEA,2016:4). Vergi makamlarının paylaşım ekonomisi platformlarının verilerine ulaşması kullanıcıların faaliyet ve kazançlarının tam bir profilini sağlayabilecek bağlantılı bir vergi mükellefi veri tabanı oluşturulmasını sağlayabilir (Aslam ve Shah, 2017). Hükûmet tarafından kurulacak olan bir bilgi iletişim mekanizması ile paylaşım ekonomisi platformlarından vergilendirmeye esas olacak bilgiler alınabilir. Elde edilen bilgiler vergi mükelleflerinin gelirlerinin karşılaştırmalı analizinin yapılarak vergi kaçakçılığı olup olmadığı tespit edilebilir (Yu ve Bai, 2017). Veri eşleştirme ve paylaşımı, hükûmetlerin paylaşım ekonomisi platformlarını hizmet sağlayıcılarının kazançları hakkında bilgi paylaşmaya zorlamak için kullandıkları düzenleyici bir mekanizmadır. Bu mekanizma, hükûmetlerin hizmet sağlayıcılarının kazançlarını belirlemelerine ve vergi beyannameleriyle karşılaştırmalarına olanak tanır (Williams ve Horodnic, 2017). Kayıt tutma, hükûmetlerin hizmet sağlayıcılarından müşterilerin adları, iletişim bilgileri ve kullanım tarihleri gibi bilgilerini takip etmelerini istemesi anlamına gelir (Chen vd., 2021). Sullivan'a (2015) göre paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların gelirlerini beyan etmeme ve vergi kaçırma durumlarından endişe edildiğinde paylaşım ekonomisi platformlarının verileri devlete bildirmesi vergiye uyum ve vergi kaçırmanın önlenmesi için önemli bir adım olabilir (Aktaran

Bozdoğanoglu, 2017). Bu çalışmada da literatürdeki çalışmalara (Sullivan, 2015; Chen vd., 2021; Williams ve Horodnic, 2017; Yu ve Bai, 2017; Aslam ve Shah, 2017; EEA,2016:4) benzer şekilde platformlarla hesap verme sorumluluğu kapsamında işbirliği yapılarak mükellef verilerinin elde edilmesi gerektiği görüşü ön plana çıkmıştır. Katılımcılar bu hususta sırasıyla (V1), (V3), (V14), (V19) ve (V7) :

“Ulaşım karşılıklı birbirimize ulaşma mekanizmalarımız teknik olarak altyapısı sağlanabilir. Çünkü mükellef yurt dışı menşeli... Belki temsilciliği vasıtasıyla çözülemeyecek problemler için iletişim mekanizmaları işte ne bileyim tebliğ şeylerinin iletişim mekanizmalarının daha etkin kullanılabilir” (V1)

“[...] Bu platformlarla anlaşma noktasında bizim devletimiz açık... Bu tarz kurumlarla işbirliği yapmamanın kapatmaya çalışmanın eşyanın tabiatına aykırı olduğunu düşünüyorum. Yani dijital hizmet vergisinde zaten onunla alakalı bir birim var. Diyor ki şöyle şöyle olmazsa kapatılır diyor. Dolayısıyla oraya kadar benim istediğim düzenlemelere riayet edersen ben seninle çalışmaktan imtina ederim gibi bir yaklaşıma da gelmiyor zaten... Hatta bununla ilgili vergi anlaşmaları var. Yani vergi anlaşmalarında da şu şu hususlarda ben şu kadar vergiyi ödeyeceğimi biliyorum diye bir harcı var ödüyor. Devletle anlaşıyorlar. Bu aşama bile uygulamaları çok fazla olmamakla beraber var. Bu tek başına Maliye Bakanlığının altından kalkabileceği bir şey değil ama yani bu bilişimle alakalı olduğu için ister istemez işte internet sitesine sahip Tübitak, işte internet altyapısının bu neydi bir birimiz var onunla alakalı... Onlarla beraber koordineli şekilde yapıldığı durumda tabii ki neden olmasın...” (V3)

“[...] Ya zaten muhtemelen elektronik sistemlerin daha uygun hale getirilmesi veyahut kontrol altında olunması düşünülebilir. Platformlarla devlet bir anlaşma yapması gerekiyor. Çünkü yurt dışı yerleşik oldukları için çoğu bir anlaşmayla artı yine Türkiye'de bir kanuni temsilci gibi bir şey tesis edilerek o şekilde anlaşma yapılması, irtibat kurulması uygun olacaktır.” (V14)

“Bu platformlarla çifte vergilendirme anlaşmaları yapılabilir. Artık sınırlar kaldırıldı ki tepki olacağına dair hiç sınır yok artık... Bir Türkiye ile bir Amerika'nın farkı kalmadı artık... O hizmeti artık Amazon gibi bir sürü örnekler var. Büyük firmalar var. Türkiye'de niye bu işlemler yapılmasın ki? Teşvik sunulabilir bu konuya özgü olarak...” (V19)

“[...] Bunun için de çok büyük organizasyonlara gerek yok ama burada yine devletin büyüklüğünü düşünerek hesap verme sorumluluğu da getirilmesi lazım... Tabi bunların denetlenmesi açısından yani bir takside bir olay olduğunda devlet mahkemesinde bu olayla ilgili kayıtlar ve bilgiler istendiğinde gerekirse şoförün ya da yolcunun ismini paylaşacak yasal bir düzenleme yapılması gerekiyor.” (V7)

Katılımcılar turizm paylaşım ekonomisi platformlarının Türkiye’de daimi temsilci bulundurması gerektiği noktasında görüş bildirmişlerdir. Bu hususta sırasıyla (V1) ve (V4):

“Bir kere bu hizmet sunucusunun Türkiye’de bir kaydının olması lazım... Bir muhatap bulmamız lazım... Temsilciliği olması lazım... Bir muhatabımız olması lazım... Muhatabımızla birlikte bu konunun teknik detayı görüşülür. Evet üç aşağı %15 olur, %20 olur, %21 olur. Bir şekilde bu süreç gerçekleştirilebilir ama kesinlikle bir temsilci, bir muhatabın olması gerektiğini düşünüyorum. Bunun yararlı olduğunu da kesinlikle söyleyebilirim.” (V1)

“Türkiye’de bir temsilciliği olsun... Ben bunda yurt dışı merkezli platformların daha adil olduklarını düşünüyorum. Bizim ülkemizde bunlar daha fazla suistimal edilebilir hale geliyor. Onların buradaki temsilcilikleri en azından kimi şeylere ulaşamadıklarından dolayı daha adil şekilde vergilendirilir. Vergilendirilmesi gerektiği için temsilcilik olmalı... Zaten bizim engel olmamız durumunda kendileri geleceklerdir. Çünkü böyle büyük bir pazarı tepmek istemezler. Çok büyük bir pazar Türkiye...” (V4)

Turizmde paylaşım ekonomisinde hizmet sunan platformların kurumlar vergisi mükellefi olması gerektiği ve elde ettikleri komisyon geliri içinde katma

değer vergisi mükellefi olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu hususta katılımcıların görüşleri:

“[...] Bu kurumların da [platformlar] elde ettiği gelirlerin ayrıca vergilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kurumlar vergisi oranında vergilendirilir. O kurumlara elde ettikleri vergiyle ilgili bir istisna tanınmasına gerek yok. Adamlar zaten burada sadece bir platform üzerinden aracılık hizmetiyle hiçbir şey vermeden sadece bir internet sitesiyle bayağı bir gelir elde etmiş oluyorlar ve bunlar vergilendirilirse kanuni hale gelir. Yani kurumun kendisinin de vergilendirilmesi gerekir. Her ne kadar hizmet sağlayıcıları vergilendiriliyorsa da peki bu kurumlar? Bu kurumlar da ayrıca vergilendirilmesi gerekiyor. Bu çifte vergilenme anlaşmalarıyla muafiyet istisna kapsamı dışında bırakılması gerekiyor. Orada vergi veriyorum ben burada vermeyeyim ama buradan bütün geliri elde edeyim... Bu kurumların burada vergilendirilip yasal hale getirilmesi gerekir.” (V4)

“Hiç tartışma götürmeyecek şekilde bu platform sahibi kişi her şekilde mükellefimiz olacak. Vergilendirilecek zaten... Yani çünkü bir platform açıyorsanız, bunun adı iş yeridir. Sanal olması bir şeyi değiştirmez. Kesinlikle bir organizasyon gerektirir. Belki bazen çok sayıda çalışan gerektirir. Bir sermaye gerektirir. Dolayısıyla her şekilde mükellef olacak bu kişi... Ticari kazanç açısından gelir vergisi ya da kurumsa kurumlar vergisi mükellefimiz olacak. Hem de diğer harcama vergileri açısından Kdv mükellefi olacak.” (V2)

“[...] Ben burada komisyon gelirinin vergilendirilmesi taraftarıyım. Komisyon geliri de bildiğiniz üzere sadece Kdv'den oluşuyor. Bir faturada Kdv'yi keserler ve buradaki elde ettikleri komisyonlarına gelir vergisi verirler.” (V7)

“[...] Zaten platformlarda kurumlar vergisi mükellefi olmalı... Eğer bu platformlar vergilerini düzenli bir şekilde öderlerse beyanlarını düzenli yaparlarsa kurumlar vergisinde %5 indirim ya da iade gibi mekanizmalar kullanılabilir. Teşvik verilebilir. Çalışanları olursa

onların sigorta primleri için muafiyet ve vergi indirimleri tanınabilir.”

(V18)

Katılımcılar tarafından yurt dışı menşeli turizm paylaşım ekonomisi platformlarının Türkiye’de temsilcilik bulundurmamak istememesi durumunda yerli yazılım ve platformların desteklenerek vergi avantajı sunulması gerektiği belirtilmiştir. Bu hususta **(V9)** aşağıdaki şekilde bir ifade de bulunmuştur:

“[...] Türkiye’de muhatap bulundurmuyorsa şöyle bir şey yapabiliriz. Bunun alternatifi yazılımlara ya da programlara vergi avantajı tanıyabiliriz. Onlar buraya gelmiyorsa biz burada Türkiye’de şu programı kullanarak yapanlara indirim sağlansın diyebiliriz. Uber buraya temsilcilik açmıyorsa MartıTag uygulamasına teşvik verilsin gibi...” (V9)

Ayrıca platformların vergilendirilmesi ve Türkiye’ye temsilcilik açmasının önündeki bürokratik engellerin kaldırılması gerektiği ve dijital hizmet vergisinde olduğu gibi belli bir tutara kadar istisna sağlanması veya platformları desteklemek için belli bir süre kazançlarından vergi alınmaması görüşü ön plana çıkmaktadır. Bu hususta sırasıyla **(V6)**, **(V1)** ve **(V15)**:

“[...] Dünya buna [paylaşım ekonomisi] doğru gidiyor. Biz de bunun dışında kalamayız. Buna bürokratik engeller, şunlar bunlar çıkartmanın da bir anlamı yok. Yani önemli olan o kurumları havuzun içine almak... Zorluk çıkartmanın bir anlamı yok.” (V6)

“Şimdi biz uluslararası firmaları kayıt altına aldığımız zaman bu dijital hizmet vergisi kısmında da mükellefe bir istisna tanımışız. İşte 20 milyonun altındaki ve uluslararası 750 milyon Euro ve aynı bedeldeki şeylerde istisna tutmuşuz. Şimdi bu istisna belki bu paylaşım ekonomisi platformları için daha çok bu istisnaya girebilir. Dolayısıyla bu platformlar bu istisnadan daha iyi şartlarda faydalandırılabilir. Dolayısıyla kesintiyi yapıp bize aktarımı daha kolay sağlanabilir. Şimdi bir sosyal içerikte bu Twitter’da veyahut da büyük firmalarda işte bu istisnanın dışında kalıyorlar. Onlar dijital hizmet beyannamesi veriyorlar falan ama mesela belki 20 milyonun altında bir hizmet sağlayıcısı olan

biri bu istisnadan faydalanabilir. Bak ne güzel benim kazancım da istisnaymış der.” (V1)

“[...] Yani biraz önce söylediğimiz şeyler işte ulaşım hizmeti veriyorsa işte araçlar ilgili istisna olabilir dedik. Konaklama hizmetindeki ev eşyaları dedik. Ekstra şöyle bir şey söyleyebilirim. Mesela yine bizim gelir vergisi kanununda genç girişimcilerle ilgili mesela kazançları, onun belli şartları var tabi ama 3 yıl vergilendirilmez ibaresini söyleyeceğim. Buraya da mesela böyle bir şey getirilebilir. Bu platformu biraz daha ön plana çıkartmak için, desteklemek için denilebilir ki 2 yıl, 3 yıl, 5 yıl kazançlarından vergi alınmayacaktır şeklinde... Bu sayede platformun aslında işleyişini bu oradaki teşviki arttıracaktır yani insanları oraya yöneltecektir kesinlikle...” (V15)

Platformlar üzerinden yapılacak işlemler için çeşitli yasal zorunluklar getirilebileceği, hizmet sunulması için belli belgelerin şart koşulması ve belli yeterliliklerin sağlanması gibi çeşitli yükümlülüklerin yerine getirilmesinin istenebileceği belirtilmiştir. Bu hususta (V16) aşağıdaki şekilde bir ifade de bulunmuştur:

“Ülkemizde diyelim Airbnb'nin üzerinden örnek olarak gittiğimiz zaman ilgili örnek veriyorum konut kiralama izin belgesini bir defa oradan işlem yapmak için şart koşmalı... Şimdi burada Bilgi Teknoloji Kurumu'da devreye girecek, bir paydaş olacak. Burada o zaman paydaşlar ne var? İçişleri Bakanlığı, Bilgi Teknoloji Genel Müdürlüğü, Gelir İdaresi Başkanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı bir paydaş olmuş olacak... Zira Bilgi Teknoloji Kurumu bu belge olmadan eğer sen bir kiralamaya izin verdiysen 3 gün, 5 gün, 6 ay neyse artık bir idare yaptırıma ya para cezası ya bunun sürekli erişim kısıtlaması gibi yaptırımlarla bir defa bunun düzenlenmesi sağlanmalıdır.” (V16)

Amerika paylaşım ekonomisinde faaliyet gösteren çalışanlar ve platformlar için kaynakları içeren bir web sitesi olan Paylaşım Ekonomisi Vergi Merkezini kurmuştur (Oei ve Ring, 2016). Bu çalışmada da Oei ve Ring'in (2016) çalışması ile benzer şekilde turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili tüm paydaşlar ve tüm işlemlerin tek bir yerden yürütülmesi ve platformların muhatap

olacağı bir birim olması için Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde bu alana özgü bir daire başkanlığı kurulabileceği belirtilmiştir. Bu hususta (V17) aşağıdaki şekilde bir ifade de bulunmuştur:

“Vergileme teknikleri açısından çok çeşitli vergileme teknikleri var. Devletimiz bu konuda da bayağı tecrübeli... Ankara'da bunlarla ilgili bir daire başkanlığı kurularak vergi teknikleri açısından emniyet olsun, maliye olsun, belediye olsun, turizm müdürlükleri olsun platformların kendi işleyişini zorlaştırmayacak, bozmayacak tek düzen bir birim ile muhatap olarak faaliyetlerine devam etmelerinin sağlanması bu sektörlerin faaliyetlerinin daha sürdürülebilir olmasını sağlayacağını düşünüyorum. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde bu alana özgü hizmet verecek bir daire başkanlığı kurulabilir ve bu platformlarda bu birim ile muhatap olabilirler” (V17)

3.5.4. Verginin Harcanacağı Yer

Verginin harcanacağı yer teması turizm endüstrisi, lokal sorunlar ve belediyelere pay alt temalarından oluşmaktadır.

7183 Sayılı Kanunla 15 Temmuz 2019 tarihinde kurulan “Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA), Türkiye’nin iç ve dış turizm pazarında bir marka ve cazibe merkezi haline gelmesi, somut ve somut olmayan doğal, kültürel, biyolojik ve insan ürünü mirasların keşfedilmesi, geliştirilmesi ve tanıtılması, kısa, orta ve uzun vadeli iletişim/pazarlama çalışmalarıyla Türkiye turizm kapasitesi ve turizm yatırımlarının ülke ekonomisindeki payı ve hizmet kalitesinin artırılması amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansının kuruluş amaçlarının gerçekleştirilmesi ve faaliyetlerinin finansmanında kullanılmak üzere turizm payı alınmaktadır.” (TGA, 2024). Bu çalışmada da katılımcılar turizm paylaşım ekonomisinde sunulan hizmetler ile ilgili olarak toplanacak olan vergilerin turizm endüstrisi ile ilgili alanlara harcanması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların “Turizm Endüstrisi” alt temasına ilişkin görüşleri:

“Bence bu kategoriden alınan bir vergi aynı alana yani turizm alanına harcanmalıdır. Zaten çok eksikler var ülkede... En verimli bu şekilde olur.” (P3)

“Turizm alanına aktarılсын sağlığa eğitime değil de Turizm Bakanlığı'na aktarılssa o bakanlıkta işte çeşitli faaliyetlerde bu parayı kullansa, vergiyi kullansa çok daha memnun oluruz.” (P6)

“[...] Tabiki turistlerin faydalanabileceği ücretsiz rehberlik hizmeti olabilir. Turiste güven verecek başka ulaşım yapılarına destek verilebilir. Turist ile iletişim eğitimi verilebilir. Yabancı dil eğitimleri verilebilir.” (P15)

“[...] Reklam ülke olarak reklam eksikliği de var bence turizmde reklama bütçe ayrılabilir.” (P3)

“Tanıtıma ayrılırsa yani o bütçe tanıtıma yani bizim verdiğimiz paralar yine bizim işimize yarayacak şekilde harcanırsa çok daha mutlu oluruz. Tanıtımın daha da artırılması belediyelerin organizasyon yapması yani turizm genel anlamda turizm destekli olursa bize daha çok faydalı olur. Ne kadar tanınırsak ben yine turizmle ilgili düzenlemeler yapılırsa daha iyi olur diyorum.” (P6)

“Bana göre turizmde şu andaki en büyük sorun Türkiye'nin imajının kötü olması... Bunun için harcama yapılabilir.” (P7)

“[...] Burada Allah vergisi akarsularımız var. İşte bir dalaman çayı var, tersakan çayımız var ve denizle bağlanmışlar. Biz buralarda şu anda tersakan çayı, dalaman çayı üzeri açılıyor ama farklı akarsularımızda vardı. Genelde üstü kapatılıyor. Bunların denizle bağlantısı olan yerler burası... Neden Venedik gibi olmasın? Neden mesela bir dalaman çayının üzerinde veya tersakan çayının üzerinde gondollar gidip gelsin?” (P13)

“Yurt dışına kaçırılan tarih eserler var onlar burada olsa daha güzel olur.” (P1)

“Mesela turizme direk katkı sağlayan antik şehirler var. Daha fazla antik şehir keşfedilebilir, bakılabilir ama o zaten ayrı bir finansal yapı içinde...”

Yani benim en çok istediğim tabi bu antik şehirlerin ortaya çıkarılması...” (P1)

“[...] Etkinlik olarak da inanılmaz bir erozyon oldu. Ben 2005'te galiba gelmişim İstanbul'a o zamanki etkinliklerle küçüklü büyüklü etkinlikleri söylüyorum. Şimdiki 2024'ün büyüklü küçüklü etkinliklerini karşılaştırsak çok kötü durumda yani... Ne bir sanat galerisi kaldı, opera binası zaten yıllarca açılmadı, yıkıldı, üstüne yapılmadı. Dolayısıyla yani opera ve tiyatro izleyicisi de gelişmiyor çocuklar da gelişmiyor. Bu turizm yani turist gelecek dağ taş bakacak işte Ayasofya'yı gezecek de iki orada şeyde Ayasofya'da yemek yiyecek gidecek değil ki yani... İnsanlar yaşıyorlar yani şehir turizmi için söylüyorum. Şehri yaşamak istiyor insanlar ve İstanbul'a, AyaSofya'dan ya da bir işte Kız Kulesi'de zaten kötü olduğu ayrı da adalardan ibaret değil olmamalı, daha fazlası olmalı...” (P4)

“[...] Turizm Bakanlığı'da bu Google Maps'lerle ortak bir şekilde kendi Türkiye'deki kayıtlı Airbnb'ler için Google Maps'le ya da Apple haritalarla ortaklık kurabilir. Belki onlara belli bir ücret ödeyerek Türkiye'nin hem reklamı olur hem de bizlerin bilinirliği artar. Çünkü biz bunları hep kendi çabamızla yapmaya çalışıyoruz ama bu devlet kontrolünde olursa Google'da bunun yanına bir mavi tik mesela koyarsa mesela atıyorum bu ... Bey'in Airbnb'si şu kadardır, şöyledir. Yanında da mavi tik olduğuna gören ha bunu Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti biliyor, onun kontrolünde ve burada yazan her şey doğru gibi bir karşılık çıkabilir. Turist de böylece devletin tanıdığı garanti olduğu bir şey gibi düşünerek güven duyar.” (P12)

Paylaşım ekonomisi platformları hizmet sundukları mahallelerde yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir. Örneğin trafik sıkışıklıklarına neden olması, güvenlik sorunları, gürültü ve rahatsızlık gibi yerel halka olumsuz yansıyan dışsallıklar yaratabilir (Uzunca ve Borlenghi, 2019). Paylaşım ekonomisi faaliyetleri hizmet sunulan mahallelerdeki altyapı kalitesini de azaltır (Wang ve Yang, 2019). Paylaşım ekonomisi platformları vergi düzenlemelerinden kaçınarak hükûmetlerin kamu projelerini finanse etme ve tesisleri sürdürme yeteneğini de zayıflatır (Thorne

ve Quinn, 2017). Paylaşım ekonomisi platformlarına vergi koymak hükûmetlere kamu projelerini finanse etmek için kullanılabilecek bir gelir akışı sunar (Lobel, 2016; Miller, 2016). Bu çalışmada da katılımcılar turizm paylaşım ekonomisinde sunulan hizmetler ile ilgili olarak toplanacak olan vergilerin lokal sorunların çözülmesi için harcanması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların “Lokal Sorunlar” alt temasına ilişkin görüşleri:

“[...] En önemli konu işte çöp olayı... Çöpler bizden kaynaklanıyor aslında o da bizim vatandaşımızın çöpleri çöp kovasına atmak yerine bulunduğu noktada bırakması sıkıntı çevre kirliliği oluşturuyor. Bu da yabancıları aslında rahatsız ediyor. Kendileri toplamaya çalışıyorlar. Yaya gezen çöp toplayıcılar olabilir.” (P2)

“[...] Yani dediğim gibi sokaklar çok kirli... Binalar, etraftaki binalar çok kirli ve estetik dışı diyeyim... Daha estetik ve güzel hale getirilmeli bence... Bir diğeri ulaşım ağı çok zayıf yani... İstanbul için söylüyorum. Diğer şehirler de zaten öyle de... Ulaşım ağı çok zayıf, tüm şehirlerimiz için Ankara'nın hali içler acısı, İstanbul'un hali içler acısı... Ben Bursa'dayım, Bursa komik... Eğer İstanbul dünyanın en önemli şehirlerinden birisi ise o şekilde gözüküyor ve o şekilde bir yaşam da vermiyor insanlara... Ulaşım için söylüyorum.” (P4)

“[...] Yani direkt altyapıyla ilgili... Bir kere mesela kesintiler oluyor. Benim başıma geldi. Elektrik kesintisi oluveriyor o seyahati gerçekten boşa çıkaran bir şey haline gelebiliyor. Sıcak su olmuyor mesela gibi... Yani o tarz kesintilerin önünü alacak bir altyapıyla ilgili varsa bir önlemin alınması mesela...” (P10)

“[...] Ama internetin hızlandırılmasına harcanabilir bu vergi geliri... Bu mutlaka çok önemli... Çok müşterimiz sordu. Ben arada sırada evden iş de yapıyorum. Toplantılarımı yapabilir miyim görsel alabilir miyim diye istediler mesela o nedenle internet altyapısı güçlendirilebilir.” (P12)

“[...] Ama zaten bunun yanında bütün kasabalarda zaten otopark problemi var ve araç giderek ülkemizde çocuk sayısından fazla bir araç olmaya başladı. Bunun zararlarından bahsetmeyeceğim. Otopark sorunu çok büyük sorun bölge bölge işte oralarda düzensizlikler var.” (P14)

“Taksi probleminin çözülmesi için harcanabilir. Ben kendim İstanbul'da taksiye binmeye korkarken... Yani şimdi Kanadalı'ya gel bin demek de olmaz yani...” (P11)

“Birinci yapılması gereken şu aklıma şimdi geldi. Başı boş sokak hayvanları sorunu öncelikle halledilebilir. Çünkü o turizmi gerçekten etkileyen bir şey... Çünkü bu sene mesela turizmin düşmesinin bir sebebi de bu haberlere çok çıkmadı... Kimse de buraya kuduz aşısı olup da gelmek istemiyor. Bizim de bir sürü misafirimize köpek saldırdı. Çoğu kişi kuduz aşısı oldu. Çoğu bilmiyor çünkü dışarıda görünce bile kendi ülkeleri gibi sevecek zannediyorlar. Ama saldırıyor köpekler... Yani bunun bir kere eğer ki buradan kazanılan para bir yere harcanacaksa en başında buna mesela harcanabilir. Bu doğrudan turizmi etkileyecek bir şey... Bu mesele turizmi çok etkiliyor.” (P11)

“Bölgesel olarak biz mesela Taksim'e çok yakın bir bölgedeyiz ve benim gibi orada belki 50 tane falan Airbnb var. Böyle toplu Airbnb'lerin olduğu bölgelerde en azından bölgesel olarak çevreye daha dikkat edilmesi gerekiyor. Ne demek istiyorum? Biz Taksim'e yürüme 15 dakika mesafede olmamıza karşın işte merdiven altlarında midyeciler var. Orada böyle bir takım başka ülkelerden gelmiş kaçak olduğuna %100 emin olduğumuz vatandaşlar yaşıyor. Hani bu karakolun 100 metre altı Taksim'in 200 metre altından bahsediyoruz. Güvenlik gelen insan için çok önemli... Biz yurt dışına gittiğimizde de birinci önceliğimiz bu oluyor açıkçası... Sen şimdi bize Airbnb ruhsatı verdin. Orada 50 kişinin ruhsatı var. O zaman en azından bu çevrenin güvenli ve temiz olmasına yatırım yapılmalı ve bu alanlara harcanmalı vergiler... Turizm polisi görevlendirilebilir o bölgeye, orada bölgesel olduğu için ben bir tane gidip dağın başında birisi olsam güvenliğini sağla demek çok mantıklı olmaz ama toplu olunan yerlerde çevreyi düzenlemesi çok önem arz ediyor bence...” (P5)

6360 sayılı kanuna göre; “Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 1,50’si büyükşehir dışındaki belediyelere, yüzde 4,50’si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve yüzde 0,5’i il özel idarelerine ayrılacağı” ifade edilmiştir.

Büyükşehir belediyelerine ayrılacak pay oranı ise “4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa (Ö.T.V.) ekli (I) sayılı listede yer alan mallardan tahsil edilen özel tüketim vergisi hariç olmak üzere, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 6’sı ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ayrılan payların yüzde 30’unun büyükşehir belediye payı” olarak belirlenmiştir (6360 Sayılı Kanun). Bu çalışmada da katılımcılar turizm paylaşım ekonomisinde sunulan hizmetler ile ilgili olarak toplanacak olan vergilerden belediyelere belirli bir oranda pay verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların “Belediyelere Pay” alt temasına ilişkin görüşleri:

“[...] Yani atıyorum %10 vergi alındı, verginin %100’ü olmasa bile bir kısmı kesinlikle belediyeye ve hatta o mahalleye, ilçeye gitmeli...” (P4)

“Şimdi vergi genel bir şeydir biliyorsunuz yani devletin bütün hizmetlerine taksim edilir. Yerel belediyelere şartlı olarak bir tür bir pay verilebilir. Bu pay ancak turizmle ilgili altyapı hizmetleri ve düzenlemelere harcanabilir denilir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ya da Turizm Bakanlığı belli yerler için belli projeleri kendileri hazırlarlar. Şunun yatırımına harcayacaksınız diye zorlayabilirler ya da o belediyelerde o bakanlık yapar.” (P13)

“Elde edilen vergilerin belediyelere aktarılması çok daha mantıklı... Kendi mahallesinde işte altyapı sorunuysa belediye halledecek, yol sorunu varsa onu halledecek, otopark sorunu varsa onu halledecek, belediyeler tarafından yönetilirse... Bu para oraya aktarılıp daha kısa sonuçlar yani daha hızlı sonuçlar alınabilir. Ya işte bizim gibi deniz kıyısında işletilen yerler genelde insanların ücretsiz bir şekilde kıyı ve denizden faydalanamadığı yerler haline geldi. Bütün kıyı şeritleri böyle... Yani buralarda bir belediyenin yerleri olabilir. En azından bu işlemlerden daha makul fiyatlara burada bir istihdam sağlanabilir. Buradaki çalışan yerel halk için de bu iyi olabilir. Böyle şeylere kullanılabilir.” (P14)

“[...] Belediye de bu işten pay alabilir. Kendi bulunduğu bölgedeki... Bu kültür turizmle alakalı bir şey yaptıysa oradan bir pay alsın ona göre şehri temiz tutsun.” (P15)

3.5.5. Gelecekte Vergilendirmenin Evrimi

Gelecekte vergilendirmenin evrimi teması banka hesabı, öngörülemezlik, blokzincir, teşvik ve vergi iadesi, gerçek usul vergilendirme ve vergi oranı alt temalarından oluşmaktadır.

Paylaşım ekonomisinde hizmet sunan hizmet sağlayıcılarının paylaşım ekonomisi faaliyetlerinden elde ettikleri gelirleri diğer kaynaklardan elde ettikleri gelirlerle birleştirebilecek bir vergi sistemi tasarlanabilir (Dabla-Norris vd., 2017). Bu çalışmada da Dabla-Norris vd. (2017) çalışması ile benzer şekilde turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların çeşitli platformlardan elde ettikleri gelirleri tek bir yerde toplayabilecekleri bir banka hesabı olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu hususta (V2) aşağıdaki şekilde bir ifade de bulunmuştur:

“Herkesin Gelir İdaresi Başkanlığı'na bildirmekle zorunlu olduğu bir banka hesabı zorunluluğu getirilebilir. Buna IBAN numarası dersiniz, kolay hesap dersiniz, bir hesap olacak. Vergi dairesine bildirmek zorunda olduğunuz, gerekirse devletin açtığı bir hesap numarasıyla... Bir hesap numarası açılır ve bu bahsettiğimiz bu geliri elde edenler, girişimcilerin tüm oradan elde ettiği hasılatlar, kazançlar o hesap numarası üzerinden yürüme zorunluluğu getirilirse benim onu kavrama şansım çok daha yüksek olur. Zaten kriterleri devlet olarak belirlerse bu limite kadar zaten vergi almayacağım, bu limiti geçerse kaynaktan kesinlikle olacak, bu limite geçerse beyanname verilmesi gerekiyor dersin...” (V2)

Hoffman (1961) Vergi Planlama Teorisinde bir vergi planının esnek olması ve değişen koşullara ayak uydurması gerektiğini savunmuştur (Hoffman, 1961). Bu çalışmada da Hoffman'ın (1961) Vergi Planlama Teorisini destekler nitelikte katılımcılar vergi kanunlardaki değişikliklerin o dönemdeki konjonktüre ve potansiyele bakılarak belirlenebileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“[...] Yani şöyle, bu tarz durumlar maliye politikasının kendi içerisindeki konjonktürel durumlarıyla alakalı bu durumlar... Normal işte tecrübelerden gördüğümüz kadarıyla böyle bir konulan istisna, tabi sosyoekonomik faydası görülmüş olan bir durumdan kolay kolay vazgeçilmiyor. Yani bunun faydası değerlendiriyor, diyor ki bunun hakikaten çok faydası var. Tabi dediğim gibi yani konjonktürel, maliye politikasının disipliniyle alakalı bir şey... Tabii olağanüstü durumlarda olağanüstü haller gerçekleşir, tedbirler alınır vesaire... Yani ileride bakılır burada bir gelir potansiyeli görülür ve platform üzerinden de alınırsa garanti para gibi görülürse bütçeye ek gelir elde etmek gereken bir durum olursa vergi oranları artırılabilir. Ama o da dediğim gibi konjonktürle alakalı bir durum...” (V16)

“Tabii ki potansiyelin nereye gittiğine bakmak lazım. Paylaşım ekonomisindeki kapasite normal şeye yaklaşırsa bu sefer daha farklı bir tutum sergilemek gerekebilir. En nihayetinde diğer turizm şirketlerini de bir şekilde desteklemek gerekebilir. Dolayısıyla bunlar da büyüklüklerine göre belli oranlara çekilebilir vergi oranları... Yani yeniden bir gözden geçirilebilir diye düşünüyorum.” (V14)

“[...] Çok da şey karmaşa yani ileride ne olacağını bilemediğimiz için onu bu tarz şeyler önümüze geldikçe yine böyle tartışarak konuşarak çözümlenebileceğini düşünüyorum.” (V1)

“Ya ben bu alanın [paylaşım ekonomisi] gelişeceğini ve bununla ilgili vergilendirme hususunun da gelişeceğini düşünüyorum açıkçası... Yani bizde şey oluyor ya bir işe başlıyorsunuz kervan yolda düzülüyor. Bence bu da öyle olacak...” (V5)

“Bu pasta [paylaşım ekonomisi] büyürse vergilendirme gelirleri de büyür diye düşüneceğiz. O yüzden diyelim ki buraya bir istisna tanımlıyoruz belli bir tutara kadar veya vergi oranı %10 alıyoruz. Tabii ki burada da bu gelire göre, bu gelişmeye göre revize edilebilir. Daha profesyonel bir vergi kanunlarıyla yani amatörlükten çıkarak artık normal bir gelir kaynak kapısına dönüşüyorsa tabi buradaki oranların arttırılması, istisnaların daha da daraltılması şeklinde gidilebilir. Şu an

mesela amatör olarak düşündüğümüz için biz daha çok çok az, basit, sade düşünüyoruz. Eğer burada gelir artarsa, pasta artarsa tabii ki bunları da kanunlarına göre revize edilebilir. Vergi oranları arttırılabilir. Eğer artık hasılat artarsa kendi banka hesabı üzerinden tahsil etsin platformlardan elde ettiği gelirleri ve kendi beyan etsin artık... Tüm gelirini o banka hesabında toplasın. Platform devre dışı kalsın artık o durumda... Mükellef kendi banka hesapları üzerinden takip ederek vergisini kendi ödesin kendi mükellef olsun kendi beyan etsin artık eğer ciddi kazançlara ulaşırsa...” (V18)

Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde platformlar ile işbirliği yapılarak verilerin paylaşılmasının istenmesinin meta verilerin ifşa edilmesine gerek kalmadan kimliğin doğrulanmasına izin veren blokzincir destekli doğrulama araçları kullanılabilir (Migai vd., 2019). Blokzincir tabanlı paylaşım ekonomisi sistemlerinin faydaları arasında belirgin güvenlik ve sistem güvenilirliği yer alır (Bathen vd., 2020; Shahid vd., 2019; Xu vd., 2017; Rahman vd., 2019; Chang ve Chang, 2018; Sun vd., 2016; Li ve Wang, 2018). Örneğin, çoğaltmayı ve çift harcamayı önleyebilir (Liu vd., 2018; Semenko ve Saucez, 2019; Xu vd., 2017). Blokzincir teknolojisi, tüm işlemler yetkili taraflara açık dağıtılmış bir deftere kaydedildiğinden işlemlerin gerçek zamanlı izlenmesini ve şeffaflığını sağlar (Ricci, 2019). Blokzincir teknolojisinin değişmezliği ve şeffaflığı, vergi raporlamasındaki hataları ve dolandırıcılığı azaltabilir (Ricci, 2019; Fabian vd., 2023). Katılımcılar gelecekte vergilendirmenin evrimi ile ilgili olarak blokzincir tabanlı vergilendirme sistemi kurulabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu hususta (V3) aşağıdaki şekilde bir ifade de bulunmuştur:

“[...] Blokzincir sistemi kurulabilir bu vergilendirme sistemi için... Aslında şimdi kayıt dışı dediğimiz şeyin kayıt içine alınmasının yöntemini sağlayacak her türlü enstrüman bunun içerisinde değerlendirilebilir. Yani yanlış da olsa, hatalı da olsa, tehlikeli de olsa o kayıtlar orada yer almak durumunda zaten... Hukuki olarak ikrar durumudur. Yani o ikrar durumunu ortadan kaldıracak hareketi de yapma noktasında denetime de gerek kalmayan veya denetimin de belli daraltmayla yapılabileceği bir alan olabilirmiş gibi görünüyor ki olacak da...” (V3)

“Gelecekte Vergilendirmenin Evrimi” temasında katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan alt temalardan biri “Teşvik ve Vergi İadesi” olmuştur. Katılımcılar gelecekte vergilendirme ile ilgili olarak çeşitli teşviklerin verilebileceği ve vergi iadeleri yapılabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu hususta (V4) aşağıdaki şekilde bir ifade de bulunmuştur:

“[...] Teşvikler olabilir. Araç almayı teşvik yerine paylaşımlı yolculuğu teşvik edebilir. Onun yakıtının bir kısmı teşvik edilebilir. Onun bakımı teşvik edilebilir mesela... Paylaşımlı sisteme dahil olanların bakımıyla ilgili belli bir şey yapabilir, araç bakımıyla ilgili... Bizim vergiye uyumlu mükelleflerle ilgili bir %5'lik şeyimiz var mesela... Eğer uyumluysan %5'ini geri al. Onun gibi iade kısmı belirlenebilir. Yani bunları %12 üzerinden vergilendirdik. Tamam bir yıl boyunca vergilendirdik. Uyumlusun. Bu işi de güzel yapıyorsun. Tamam teşvik edelim. En azından sen bununla ilgili verdiğin hizmetle ilgili daha kaliteli hizmet vermeye teşvik amaçlı verginin bir kısmını iade edelim gibi bir sistem benimsenebilir.” (V4)

“Gelecekte Vergilendirmenin Evrimi” temasında katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan alt temalardan biri “Gerçek Usul Vergilendirme” olmuştur. Katılımcılar gelecekte vergilendirme ile ilgili olarak belirli bir büyüklüğün üzerine çıkan mükelleflerin gerçek usul vergilendirmeye geçirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu hususta sırasıyla (V5) ve (V7):

“[...] Belli ki büyüyecek büyüdükçe de hatta çok bu işi dediğimiz gibi çok ciddi yapan çok büyük ölçekli bence firmalar ortaya çıkacak yani mesela hep oluyor hani sen şahsi arabanla yapıyorsun ama illa bu işi bir organizasyon haline getirip ne bileyim 100 kişiyi tutup yani bunu şirket haline getirecek şeyler çıkacaktır. Ben kesinlikle böyle şirketlerin de çıkacağını düşünüyorum açıkçası daha profesyonel yapan... Burada şöyle olabilir bir ihtimal kişinin gelirine göre belli bir şeyin üstüne çıktığı zaman artık gerçek usule geçirilebilir. Düzenli aralıklarda bir kere değil de üst üste ne bileyim 1-2 yıl belli bir aralıklarla belirlenen tutarı geçiyorsa gerçek usul vergilendirmeye alınabilir.” (V5)

“Eğer ileride bu iş ek iş olmaktan çıkar artık herkes ana iş olarak yaparsa bu alana sağlanan istisnaların kaldırılarak herkesin mükellef [gerçek usul] olacağını düşünüyorum.” (V7)

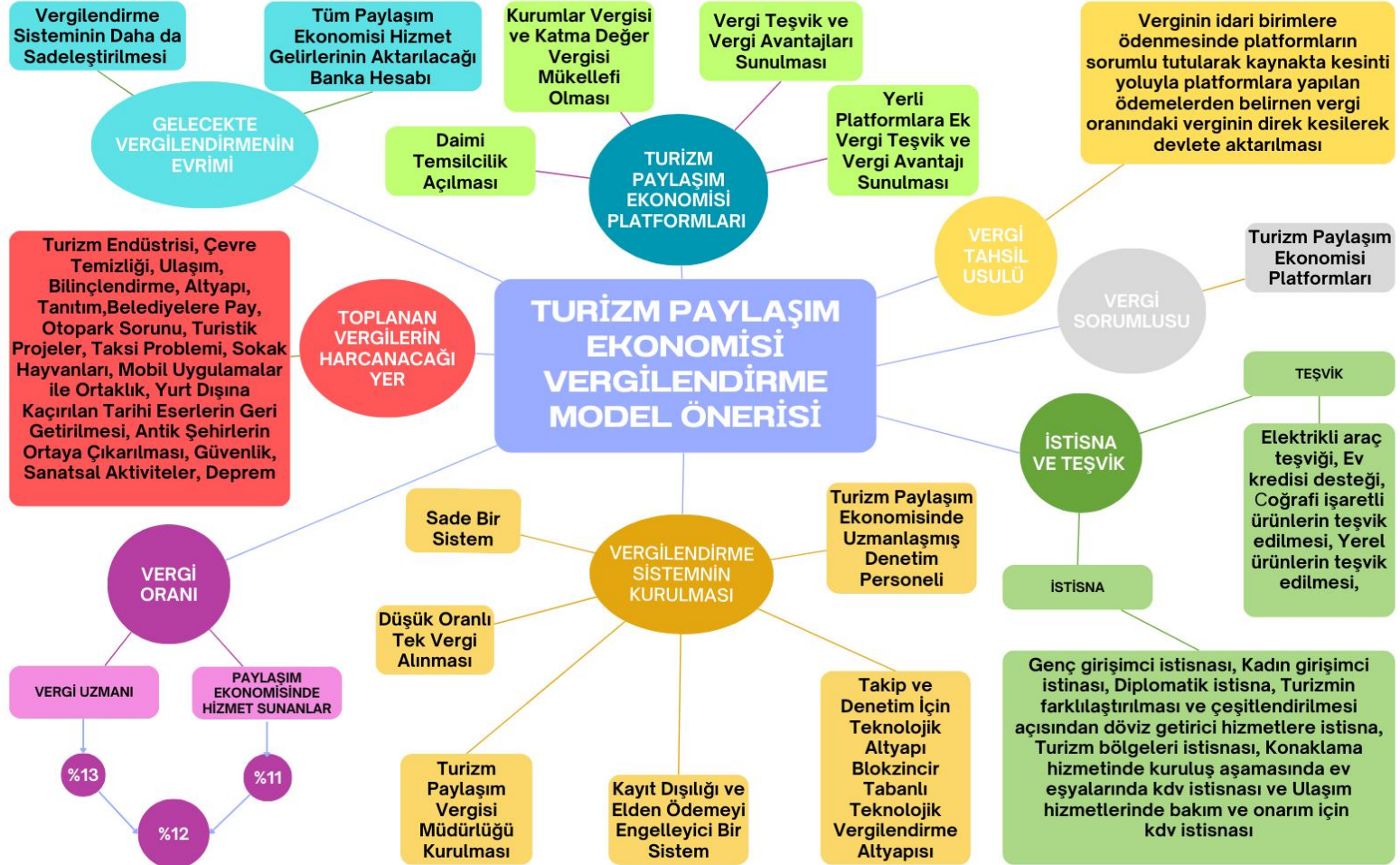
“Gelecekte Vergilendirmenin Evrimi” temasında katılımcıların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan alt temalardan biri “Vergi Oranı” olmuştur. Katılımcılar gelecekte vergilendirme ile ilgili olarak vergi oranlarında değişikliğe gidilebileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu hususta sırasıyla (V15), (V9) ve (V12):

“Ben bu platformların yaygınlaşması durumunda devlet tarafından vergi oranlarında iyileştirmeler olabileceğini düşünüyorum. Mesela yine kurumlar vergisinde devlet diyor ki kurumlar vergisi oranım %25 fakat ihracat yapan şirketlerde ben bunu 1 puan 2 puan indirimli uygulam diyor. Hem sanayi hem ihracat yapıyorsa 3 puan indirimli 5 puan indirimli gibi yapıyor. Dolayısıyla teşvik veriyor yani vergi anlamında... İlk başta ne dedik %20 gibi bir oran bu oranın daha da düşürülebileceğini düşünüyorum. Yine o alana yönelik teşviklerin artacağını düşünüyorum.” (V15)

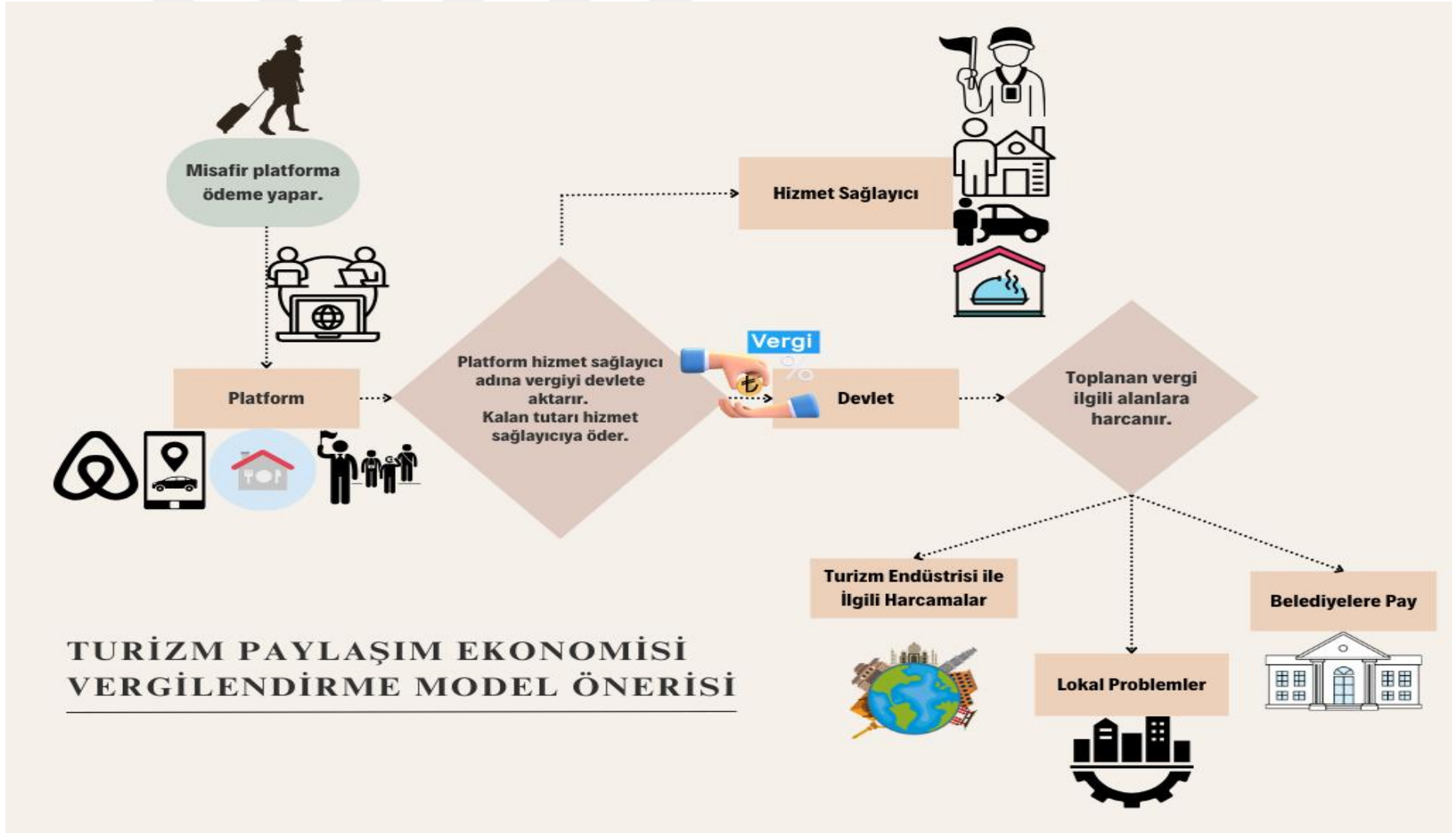
“Vergi oranları daha da düşürülerek daha da yaygınlaştırılabilir ve teşvik edilebilir.” (V9)

“[...] Yani devlet açısından baktığımızda ekonominin büyüklüğü orada kazancın olması devlet için de önemli bir nokta... Tabi oradan gelecek vergide büyük olur. Ona göre tabi paylaşım ekonomisinin büyümesi devletin de daha fazla gelir elde edeceği ve vergilendireceği anlamına gelir. Burada kolaylıklar sağlayabilir devlet, vergi oranlarını düşürebilir ya da ne bileyim bazı yükümlülüklerini azaltabilir yine mükelleflerin ya da aksine kayıp kaçak varsa artırabilir bu yükümlülükleri...” (V12)

Şekil 3. Turizm Paylaşım Ekonomisi Detaylı Vergilendirme Model Önerisi

Şekil 4. Turizm Paylaşım Ekonomisi Özet Vergilendirme Model Önerisi

SONUÇ

Araştırmada temel olarak turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili model önerisi ortaya konmuştur. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili sunulan model önerisi ile literatürde ihmal edilmiş bir konuya el atılmış ve turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi literatürüne katkı sağlanmıştır.

Bu araştırma turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin nasıl olabileceği ile ilgili vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşleri alınarak bir vergilendirme model önerisi sunduğundan literatüre önemli bir katkı sunmuştur. Önceki çalışmalar turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili olarak turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinin gerekliliği, mevcut kanunlar karşısındaki durumu, vergi kaçakçılığı ve haksız rekabet gibi halihazırda mevcut olan bilgilerin gözlemlenmesi ve analiz edilmesi yoluyla yürütülen kavramsal araştırmalardır. Bu nedenle, bu araştırmanın vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların görüşlerinin alınarak bir vergilendirme model önerisi sunması turizmde paylaşım ekonomisinin nasıl vergilendirilebileceğini açıklamada kritik bir rol oynadığı söylenebilir.

Araştırmada vergi uzmanları ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile yapılan yarı yapılandırılmış 34 görüşme ile toplanan nitel verilere dayanarak, turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik vergilendirme model önerisinde 4 ana temanın bulunduğu analiz edilmiştir. Bu temalar; **vergilendirme zorlukları, vergilendirme sisteminin kurulması, verginin harcanacağı yer ve gelecekte vergilendirmenin evrimi** temalarıdır.

Vergilendirme zorlukları teması mükellefiyet tespiti, gelir ve giderin tespiti, denetim ve vergi bilinci alt temalarından oluşmaktadır. Paydaşların tek tek vergilendirilmesi ve paydaşların sayısının fazla olması nedeniyle mükellefiyet tespitinde zorluk yaşanacağı görülmüştür. Ayrıca turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların elde ettikleri gelirlerin tespit edilmesi ve hesaplanması da bir başka zorluktur. Bununla birlikte vergilendirilmeyen bir alanın vergilendirilmesinin ticaret yasağı bulunan kamu personeli gibi paydaşların bu işi yapamayacağı

sonucunu ortaya çıkarmıştır. Mükelleflerin kayıt altına alınması, elden ödemelerin kayıt altına alınması ve yurt dışı menşeli platformların vergilendirme sisteminin içine dahil edilmesi diğer zorluklardır. Turizm paylaşım ekonomisinde hizmet verenlerin nerede ve hangi araçlarla paylaşım ekonomisi hizmetini yapıyor olduklarının takip ve tespit edilmesi de bir başka zorluktur. Mükellef sayısının fazla olması nedeniyle denetimlerin özellikle yeterli denetim personelinin olmadığı durumlarda yetersiz kalacağı bir başka zorluktur. İstisnaların kimlere nasıl uygulanacağını belirlenmesi, vergilendirme nedeniyle vergiden kaçınma yollarına başvurma eğilimi, vergi sorumlusunun belirlenmesi ve vergi bilincinin yetersizliği diğer zorluklar olarak görülmüştür. Bu nedenle turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergilendirme açısından takip ve tespit edilmesi için kayıt dışılığı ve elden ödemeyi engelleyici bir sistem kurulmalıdır. Takip ve denetimin bilgisayar teknolojileri ile yapılmasının yetersiz kaldığı durumlarda turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ve denetimi konusunda uzmanlaşmış yeterli sayıda denetim personeli görevlendirilmelidir. Turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili tüm işlemlerin tek bir yerden yürütüldüğü Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde “Turizm Paylaşım Vergisi Müdürlüğü” kurulabilir.

Vergilendirme sisteminin kurulması teması sadelik, haksız rekabet, güvenilirlik ve kayıt altına alma, vergi kaçakçılığı, istisna ve muafiyet, vergi tahsil usulü, verginin ödenmesinde sorumlu taraf, vergi oranı ve platform alt temalarından oluşmaktadır. Vergilendirme sisteminin kurulmasında vergi oranının önemli bir faktör olduğu ve düşük vergi oranı ile bir vergilendirme sistemi kurulmasının paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergilendirme sistemine karşı olumlu tutum geliştirecekleri görülmüştür. Bu nedenle vergilendirme sisteminin kurulmasında vergi oranlarının önemli bir faktör olduğu, düşük oranlı ve sade bir vergilendirme sisteminde turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar, vergiye ve vergi ödemeye karşı olumlu bir tutum sergileyeceğinden kamu idaresinin turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik olarak geliştireceği vergilendirme modelinde vergilendirme aşamalarının olabildiğince sade olması ve vergi oranının da düşük bir oran belirlenmesi vergi geliri ve vergi oranları arasındaki dengeyi optimum düzeye getireceği düşünülmektedir. Bununla birlikte makul bir vergi oranı ile kurulacak olan vergilendirme sisteminin atıl kaynakların ekonomiye

katılmasına katkı sağlayacağı, yüksek vergi oranı olması durumunda ise ekonomik daralmaya neden olacağı görülmüştür. Vergilendirme sisteminin kurulmasının adalet, kayıt dışılığı engelleme, kontrol altına alma ve güvenilirlik sağlama gibi nedenlerle avantaj sağlayacağı görülmüştür. Bununla birlikte katılımcı sayısını azaltması, maliyetleri artırması, kayıt dışılığa yönelme ve vergi yükümlülükleri nedeniyle ortaya çıkacak olan bürokratik süreçler nedeniyle de dezavantaj olacağı görülmüştür. Vergilendirme sisteminin zorluğu ve vergi oranının yüksek olması paylaşım ekonomisine olan talebi ve paydaş sayısını azaltacağı, sade bir vergilendirme sisteminin ve düşük oranlı bir verginin ise mevcut durumu devam ettireceği ve hatta paydaş sayısında artışa neden olacağı görülmüştür. Vergilendirme sisteminin kurulması turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile geleneksel turizm işletmeleri arasındaki haksız rekabetin her iki tarafta vergilendirileceğinden ortadan kalkacağı görülmüştür. Vergilendirme sisteminin kurulması paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine belirginlik ve kalite getireceği, paylaşım ekonomisi hizmetlerinin kayıt altına alınarak bu sisteme olan güvenilirliği artıracığı görülmüştür. Vergi oranının düşük olması, denetimlerin yeterli olması ve kaynakta kesinti şeklinde vergilendirilmesi durumlarında vergi kaçakçılığının azalacağı görülmüştür. Son olarak turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi vergilendirilmemiş gelirlerin vergilendirilerek bütçeye gelir kaynağı sağlayacağı görülmüştür.

İstisna ve muafiyet noktasında istisna ve muafiyet kapsamının belirlenmesinin zorluğu nedeniyle istisna ve muafiyet olmaması gerektiği görüşüne karşın, istisna ve muafiyet olması durumunda belirli bir gelir tutarına kadar istisna haddi belirlenip bu tutar geçildikten sonra vergilendirmeye tabi tutulması görüşü de ön plana çıkmaktadır. İstisna ve muafiyet temasında diğer öne çıkan hususlar ise genç girişimci istisnası, kadın girişimci istisnası, elektrikli araç teşviki, ev kredisi desteği, coğrafi işaretli ürünlerin desteklenmesi, yerel ürünlerin desteklenmesi, diplomatik istisna, turizmin farklılaştırılması ve çeşitlendirilmesi açısından döviz getirici hizmetlere istisna , turizm bölgeleri istisnası, konaklama hizmetinde kuruluş aşamasında ev eşyalarında kdv istisnası ve ulaşım hizmetlerinde bakım ve onarım için kdv istisnasıdır. Bu nedenle vergilendirme sisteminde istisna kapsamının nasıl olacağı ve istisnaların kimlere uygulanacağının belirli olması, vergilendirme konusunda herhangi bir boşluk bırakmaması açısından faydalı olabilir. İstisna,

muafiyet ve teşvik noktasında genç girişimci istisnası, kadın girişimci istisnası, elektrikli araç teşviki, ev kredisi desteği, coğrafi işaretli ürünlerin teşvik edilmesi, yerel ürünlerin teşvik edilmesi, diplomatik istisna, turizmin farklılaştırılması ve çeşitlendirilmesi açısından döviz getirici hizmetlere istisna, turizm bölgeleri istisnası, konaklama hizmetinde kuruluş aşamasında ev eşyalarında kdv istisnası ve ulaşım hizmetlerinde bakım ve onarım için kdv istisnası gibi istisnalar turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi modelinde yer almalıdır.

Turizm paylaşım ekonomisinde sunulan hizmetlerden elde edilecek olan verginin tahsil edilme şekli açısından bakıldığında ağırlıklı olarak kaynakta kesinti tevkifat usulünün ön plana çıktığı görülmüştür. Özellikle paylaşım ekonomisi platformlarının sorumlu tutularak kaynakta kesinti yoluyla platformlara yapılan ödemelerden verginin direk kesilerek platformlar tarafından devlete aktarılmasının en iyi vergi tahsil usulü olacağı görülmüştür. Toplanan verginin ödenmesinde sorumlu tarafın paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların ayrı ayrı kendileri değil tek kanaldan platformlar olması gerektiği görüşü öne çıkmıştır. Toplanan vergilerin teker teker paylaşım ekonomisi mükellefleri tarafından değil platformlar tarafından ödenmesi hizmet sunanların verginin takibi, verginin beyanı ve verginin ödenmesi gibi bürokratik süreçlere girmeden vergilerini ödeyebilmelerini sağlayacağı ifade edilmiştir.

Bu nedenle turizm paylaşım ekonomisinde sunulan hizmetlerden elde edilecek olan vergi kaynakta kesinti tevkifat yoluyla tahsil edilebilir. Vergilerin platform tarafından toplanmadığı (Bibler vd., 2021) veya veri paylaşımı yoluyla uygulanmadığı (Garz ve Schneider, 2023) durumlarda platformda hizmet sunanların vergilerini bildirmeme ve ödememe eğilimi olduğu ortaya koyulmuştur. Bu da vergi mükelleflerinin kendi bildirimlerinin dijital platformlar söz konusu olduğunda optimum bir vergi tahsili tasarım seçeneği olmayabileceğini göstermektedir. Buradan yola çıkarak araştırma sonuçlarının da bu çalışmaları destekler nitelikteki bulgularına istinaden verginin idari birimlere ödenmesinde platformların sorumlu tutularak kaynakta kesinti yoluyla platformlara yapılan ödemelerden belirlenen vergi oranındaki verginin direk kesilerek devlete aktarılmasının en iyi vergi tahsil usulü olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Cifci vd. (2023), paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili uygulanması gereken vergi tasarımının paylaşım

ekonomisi platformlarında hizmet sunan mikro girişimcilerin bağımsızlık motivasyonunu bozmamasını aksi takdirde mikro girişimcilerin paylaşım ekonomisinden uzak durmasına neden olacağını öne sürmüştür. Bu nedenle toplanan vergilerin teker teker paylaşım ekonomisi mükellefleri tarafından değil platformlar tarafından ödenmesi hizmet sunanların verginin takibi, verginin beyanı ve verginin ödenmesi gibi bürokratik süreçlere girmeden vergilerini ödeyebilmelerini sağlayarak girişimcilerin bağımsızlık motivasyonunu bozmadan bu alanda faaliyetlerine devam etmelerini ve yeni girişimcilerin paylaşım ekonomisi alanına girmelerini teşvik edebilir. Verginin platformlar aracılığıyla kaynakta kesinti şeklinde tahsil edilmesi vergi kayıp ve kaçaklarını da önleyebilir.

Vergi uzmanlarının vergi oranı ile ilgili sundukları görüşler doğrultusunda uygulanmasını önerdikleri vergi oranlarının ortalamasının %13 civarında olduğu görülmüştür. Paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların vergi oranı ile ilgili sundukları görüşler doğrultusunda uygulanmasını önerdikleri vergi oranlarının ortalamasının %11 civarında olduğu görülmüştür. Dolayısıyla turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde holistik bir bakış açısıyla bakarak %12 oranında bir vergi uygulanabilir.

Paylaşım ekonomisi platformları vergi makamlarının paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların gelirlerinin doğrulanmasında önemli bir rol oynar. İngiltere vergi makamlarının platformlardan veri alabilmesi için veri edinme yetkilerini genişleten bir yasal düzenleme yapmıştır (Aslam ve Shah, 2017). İtalya yasa tasarısına göre paylaşım ekonomisi kapsamında elde edilen 10.000 Euro'ya kadar gelir, %10 vergiye tabi olacağı için beyan edilmelidir. Yasa tasarısının bir diğer önemli noktası da platformların aracı olarak kullanılması yani kullanıcılardan vergileri (%10) toplayıp platformların devlete aktarmasıdır (Tentori, 2016). İngiltere'de paylaşım ekonomisi faaliyetlerinden elde ettiği gelir 7.500 £ vergi muafiyeti sınırını geçmeyenler vergi beyannamesi vermeyecektir (EPRS, 2016: 159). Fransa ve Amsterdam konaklama vergisinin toplanmasında Airbnb platformunu aracı kılmıştır (Codagnone vd., 2016:57; OECD, 2016:107; OECD, 2016: 104). Araştırmada turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili verginin platformlar aracılığıyla toplanarak devlete aktarılması, istisna ve muafiyet olması durumunda belirli bir gelir tutarına kadar istisna haddi belirlenip bu tutar geçildikten sonra vergilendirmeye tabi

tutulması sonuçlarına ulaşıldığından ve paydaşların uygulanmasını önerdikleri vergi oranlarının ortalaması %12 civarında olduğundan bu araştırmanın sonuçları literatür ile benzerlik göstermektedir.

Hoffman (1961), Vergi Planlama Teorisi'nde vergi süreçlerinin ve vergi yapılarının karmaşık yapısı ve vergi sistemindeki boşlukların vergi kaçırmaya ya da vergiden kaçınmaya neden olduğunu savunmaktadır. Araştırma turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesindeki boşluğu dolduracak bir vergilendirme modeli sunduğundan ve ortaya koyulan vergilendirme modelinin sade bir sistem olması ve vergi tahsil usulünün stopaj yöntemi gibi süreçleri kolaylaştıran bir yöntem olması gerektiği sonucuna varıldığından araştırma sonuçları Hoffman'ın (1961) Vergi Planlama Teorisini desteklemektedir.

Turizm paylaşım ekonomisi platformlarının faaliyetleri ile ilgili vergilendirme sisteminin olmaması geleneksel turizm işletmeleri karşısında haksız rekabete yol açtığı, vergiden kaçınmaya ve vergi kaçaklarına neden olduğu öne sürülmektedir (Kagermeier ve Stors, 2015; EPRS, 2017; Zervas vd., 2017; Yeganeh, 2021; Stepnov ve Kovalchuk, 2020; Ravenelle, 2017; Pantazatou, 2018; Frenken, 2017; Kljucnikov vd, 2018; Yu ve Bai, 2017; Peetz, 2021; Nishiyama, 2019). Hükûmetler paylaşım ekonomisi faaliyetlerine lisanslama, vergilendirme ve standart gereklilikler getirirse, bu da rekabet adaletini artırabilir (Posen, 2015; Miller, 2016). Chen vd. (2021) vergilerin yeni ev sahiplerinin ev paylaşımı pazarına girmesini engellediğini, konut paylaşım platformlarında listelemeleri azalttığını analiz etmiş ve bunun da mevcut otellerin daha etkili bir şekilde rekabet etmesine olanak tanıdığını ortaya koymuştur. Ayrıca Uzunca ve Borlenghi (2019), kısa süreli konaklama alanında yasal belirsizlikleri ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılmasının kısa süreli konaklama arzını artıracığını belirtmiştir. Araştırmada vergilendirme sisteminin kurulması turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar ile geleneksel turizm işletmeleri arasındaki haksız rekabetin her iki tarafta vergilendirileceğinden ortadan kalkacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesine yönelik bir vergilendirme modeli ortaya konularak literatüre katkı sağlanmıştır.

Macaristan'da paylaşım ekonomisi kapsamında sunulan konaklama hizmetleri yerel yönetimler tarafından vergilendirilmektedir (OECD, 2016:109).

Araştırmada vergilendirmenin yerel düzeyde değil genel düzeyde devlet tarafından yapılması sonucuna varıldığından araştırma sonucu literatür ile farklılık göstermektedir.

Turizmde paylaşım ekonomisinde hizmet sunan platformların kurumlar vergisi mükellefi olması gerektiği ve elde ettikleri komisyon geliri içinde katma değer vergisi mükellefi olması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu platformların Türkiye’de bir daimi temsilciliğinin olması gerektiği iletişim mekanizmaları kullanılarak devletin platformlarla işbirliği ve iletişim içinde olması gerektiği belirtilmiştir. Elde edilen bu sonuç daha önce ilgili literatürde gerçekleştirilmiş çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Tentori, 2016; OECD, 2016:104; Codagnone vd., 2016:57; EPRS,2016a:113; Aslam ve Shah, 2017).

Yurt dışı menşeli turizm paylaşım ekonomisi platformlarının Türkiye’de temsilcilik bulundurmak istememesi durumunda yerli yazılım ve platformların desteklenerek vergi avantajı sunulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca platformların vergilendirilmesi ve Türkiye’ye temsilcilik açmasının önündeki bürokratik engellerin kaldırılması gerektiği ve dijital hizmet vergisinde olduğu gibi belli bir tutara kadar istisna sağlanması veya platformları desteklemek için belli bir süre kazançlarından vergi alınmaması görüşü ön plana çıkmaktadır. Platformlar üzerinden yapılacak işlemler için çeşitli yasal zorunluklar getirilebileceği, hizmet sunulması için belli belgelerin şart koşulması ve belli yeterliliklerin sağlanması gibi çeşitli yükümlülüklerin yerine getirilmesinin istenebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili tüm paydaşlar ve tüm işlemlerin tek bir yerden yürütülmesi ve platformların muhatap olacağı bir birim olması için Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde bu alana özgü bir daire başkanlığı kurulabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle turizm paylaşım ekonomisi platformlarının Türkiye’de temsilcilik açması, platformlar ve kamu idaresi arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve iletişimin sağlanması açılarından fayda sağlayabilir. Yurt dışında yerleşik olan paylaşım ekonomisi platformlarının Türkiye’de daimi temsilcilik açabilmesi, kurumlar vergisi mükellefi ve katma değer vergisi mükellefi olabilmelerinin sağlanması için bürokratik süreçlerin ağırlığı hafifletilerek çeşitli teşvik ve vergi indirimleri sunulabilir. Yurt dışı menşeli paylaşım ekonomisi platformlarının Türkiye’de temsilcilik açmak istememesi durumunda yerli yazılım ve

platformlar desteklenerek turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan yerli platformlara vergi teşvikleri ve vergi avantajları sunulabilir.

Verginin harcanacağı yer teması turizm endüstrisi, lokal sorunlar ve belediyelere pay alt temalarından oluşmaktadır. Toplanan vergilerin turizm alanından toplandığı için turizm endüstrisine harcanması gerektiği belirtilmiştir. Turistleri rahatsız eden çöpler ve sokakların kirli olması nedeniyle toplanan vergilerin çevre temizliğine harcanması gerektiği belirtilmiştir. Çevre kirliliğinin engellenmesi için bilinçlendirme eğitimleri ve reklamları yapılabileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte ulaşım ağının zayıf olması nedeniyle yaşanan problemin çözülmesi için toplanan vergilerin ulaşım sistemlerinin geliştirilmesine harcanması gerektiği belirtilmiştir. Elektrik kesintileri, su kesintileri, internet alt yapı problemleri ve kanalizasyon sistemlerinin iyileştirilmesi gibi sorunların giderilmesi için harcanması gerektiği görüşü sunulmuştur.

Tanıtım ve reklam harcamaları gerçekleştirilerek ülke imajının iyileştirilmesi ve ülkenin daha da tanıtılmasının sağlanması görüşü belirtilmiştir. Otopark, altyapı ve kıyı düzenlemesi gibi lokal problemlerin çözülmesi için toplanan vergilerden elde edilen gelirden belli bir oranda yerel belediyelere pay verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bölgelerin yerel kaynakları ve coğrafi özelliklerinin değerlendirilerek turistik projeler geliştirilmesi ve toplanan vergilerin bu projeler için kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Sorun olarak görülen diğer konular ise taksi probleminin çözülmesi, başıboş sokak hayvanları ile ilgili düzenleme yapılarak turistler için tehlike oluşturan sorunların çözülmesi ve sokakların güvenlik kamerası ve diğer önlemler ile güvenliğinin sağlanmasıdır.

Özellikle konaklama alanında hizmet sunanlar hizmet sundukları evlerin deprem açısından güvenli hale getirilmesi, güçlendirilmesi ve depreme karşı önlemlerin alınması ile ilgili alanlara harcanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca toplanan vergilerin opera, tiyatro ve sanat galerisi gibi sanatsal aktivitelere, yurt dışına kaçırılan tarihi eserlerin ülkeye geri getirilmesine ve yeni antik şehirlerin ortaya çıkarılmasına harcanması gerektiği belirtilmiştir. Google maps ve Apple maps gibi mobil uygulamalar ile devlet kontrolünde anlaşıma yapılarak turizm paylaşım ekonomisi hizmetlerine ülkeye gelenler tarafından bu uygulamalar üzerinden kolaylıkla ulaşılması ve devlet kontrolünde olması nedeniyle güven duyulmasının

sağlanması ve bu işbirliklerine harcama yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle turizm paylaşım ekonomisinde sunulan hizmetler nedeniyle elde edilen vergi gelirlerinden lokal problemlerin çözülmesi için belediyelere belirli bir oranda pay verilebilir. Elde edilen vergi geliri turizm endüstrisine özgü projelerin geliştirilmesi ve uygulanması için harcanabilir. Bununla birlikte turizmde paylaşım ekonomisi hizmetlerinin sunulmasını olumsuz etkileyen problemlerin giderilmesi için şu alanlara; alt yapı problemlerinin çözümü, otopark sorunu, çevre temizliği, güvenlik önlemlerinin geliştirilmesi, taksi probleminin çözülmesi, ulaşım ağlarının geliştirilmesi ve deprem riskine karşı önlemlerin alınmasına harcanabilir. Ayrıca elde edilen vergi geliri bilinçlendirme programlarına, ülkenin tanıtımına ve sanatsal aktivitelere harcanabilir.

Gelecekte vergilendirmenin evrimi teması banka hesabı, öngörülemezlik, blokzincir, teşvik ve vergi iadesi, gerçek usul vergilendirme ve vergi oranı alt temalarından oluşmaktadır. Gelecekte turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların artması ve paylaşım ekonomisinin turizmdeki payının artması durumunda vergilendirmede gerçekleşebilecek değişiklikler belirtilmiştir. Turizm paylaşım ekonomisi hizmetlerinin artması durumunda hizmet sunanların Gelir İdaresi Başkanlığı'na bildirmekle zorunlu olduğu bir banka hesabı alması gerektiği ve elde edilen kazançların bu banka hesabı üzerinden takip edilip vergilendirilebileceği ve hizmet sunanların sayısının artması durumunda vergilendirme sisteminin daha da sadeleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bir diğer görüş ise vergilendirme sistemi kurulduktan sonra vergilendirmenin evriminin konjonktürel durumlara, paylaşım ekonomisinin potansiyeline, paylaşım ekonomisinin gidişatına ve vergi gelirlerine göre belirlenebileceği öne sürülmüştür. Kayıt dışılığın önlenmesi ve turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunan çok sayıda mükellefin kayıtlarının tutulması için blokzincir sisteminin vergilendirme sistemine entegre edilmesinin faydalı olabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi ve işlemlerin takibinin yapılması için turizm paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde blokzincir teknolojisi ile vergilendirme teknolojik alt yapısı kurulabilir. Blokzincir, değiştirilemez veri yapısı, kriptografik güvenlik, dağıtık doğa ve konsensüs mekanizması ile güvenilir ve manipülasyona kapalı bir kayıt sistemi sağlayabilir. Ayrıca veriler değiştirilemeyeceğinden vergi kayıtlarının güvenilirliğini artırabilir.

Vergilendirme alt yapısının başlangıçta detaylı bir şekilde kurulması durumunda gelecekte vergilendirme üzerinde herhangi bir değişikliğe gerek olmayacağı da belirtilmiştir. Gelecekte turizmde paylaşım ekonomisi potansiyelinin artması durumunda çeşitli teşvikler verilebileceği, vergiye uyumlu mükellefler için vergi iadesi yapılabileceği, bu alandan yüksek gelir elde edenlerin istisna kapsamından çıkarılarak gerçek usul vergilendirmeye geçirilmesi gerektiği ve vergi oranlarında değişikliğe gidilebileceği belirtilmiştir. Son olarak turizm paylaşım ekonomisi platformlarının yaygınlaşması ile birlikte Hazine ve Maliye Bakanlığının platformların denetim ve takibini yapabilmesi için platformlarda gerçekleşen işlemlerin, kullanıcı bilgilerinin, fatura işlemlerinin ve ödeme işlemlerinin takibi için bir sistem kurulması ve platformların bakanlıkla bilgi paylaşımı yapması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle turizm paylaşım ekonomisinde hizmet sunanların sayısının artması ve paylaşım ekonomisinin hacminin artması durumunda vergilendirme sistemi daha da sadeleştirilebilir. Bununla birlikte birden fazla alanda hizmet veren paylaşım ekonomisinde hizmet sunan mükelleflerin işlemlerinin takibi için Gelir İdaresi Başkanlığına bildirmekle zorunlu oldukları bir banka hesabı açılarak sundukları hizmetler için elde ettikleri gelirler bu hesaba aktarılabilir. Bu banka hesabı sayesinde kaynakta kesinti yöntemiyle mükellefin paylaşım ekonomisinde sunduğu tüm hizmetler için vergi kesintisi yapılabilir. Türkiye’de turizm paylaşım ekonomisinin konaklama alanında hizmet sunan ev sahiplerinin Kimlik Bildirim Sistemi (KBS) üzerinden misafirlerin kimlik bilgilerini bildirme yükümlülükleri olmasına rağmen Airbnb platformunun kimlik bildiriminde bulunmayan misafirlerle ilgili yapılan şikayetleri misafir lehine değerlendirdiği bu nedenle ev sahiplerinin yasal yükümlülüklerini yerine getirme de zorluk yaşadıkları katılımcılar tarafından belirtildiğinden konuyla ilgili Airbnb ve diğer turizm paylaşım ekonomisi platformları ile yasal yükümlülüklerle uyum konusunda iş birliği yapılarak yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve kimlik bildirimini yapılmaması nedeniyle ortaya çıkabilecek güvenlik sorunlarının önüne geçilmesi sağlanabilir. Son olarak Türkiye’de turizm paylaşım ekonomisi alanında hizmet sunanların görüşleri doğrultusunda vergi, yasal yükümlülükler, maliyetler ve döviz kuru gibi nedenlerden dolayı sunulan hizmet bedellerinin yüksek olduğu bu nedenle daha önce Türkiye’ye gelen turistlerin fiyat avantajı nedeniyle Yunanistan gibi diğer ülkeleri tercih etmeye

başladığı ve bu nedenle turizm talebinde azalma yaşandığı görüşü ortaya çıktığından konuyla ilgili turistlerin fiyat avantajı nedeniyle tercih ettiği ülkeler ile ilgili detaylı bir fiyat araştırması yapılarak elde edilen verilere göre rekabetçi fiyatlar sunulması sağlanabilir. Böylece azalan turizm talebinin gerek rekabetçi fiyatlandırma ile gerekse de çeşitli teşvik ve vergi indirimleri ile tersine çevrilmesi sağlanabilir.

Tüm akademik araştırmalarda olduğu gibi, bu araştırmanın da bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, bu araştırma turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi için Türkiye özelinde ve Türk vergi kanunları çerçevesinde bir model önerisi sunmaktadır. Bu durum araştırma bulgularının global anlamda genellenebilirliğini sınırlayabilmektedir. İkincisi, vergi kanunlarının dinamik ve değişken yapısı ve vergi oranlarındaki güncellemeler araştırmada verilen vergi mevzuatı ile ilgili bilgilerin süreç içinde değişebilmesi nedeniyle araştırmada ki vergi mevzuatı ile ilgili bilgilerin uzun süre güncel kalmasını sınırlamaktadır. Üçüncüsü, araştırmada vergilendirmeye esas teşkil edecek işlemlerde bir bedel karşılığı yapılan paylaşım ekonomisi işlemleri esas alındığından bedelsiz olarak hizmet sunan turizm paylaşım ekonomisi platformlarının etkileri ölçülmemiştir. Araştırmada yer alan bu sınırlılıklar gelecekte üzerinde çalışılması gereken bazı araştırma konularına ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- ACUNER, S., ve ACUNER, E.: 2017 “ Turizmde Paylaşım Ekonomisi ve Vergilendirilmesi (Sharing Economy in Tourism and Its Taxation) ” , **Journal of Tourism and Gastronomy Studies**, 5, 188–212.
- AIRBNB.: 2022 Airbnb Annual Report 2022, <https://stocklight.com/stocks/us/nasdaqabnb/airbnb/annual-reports/nasdaq-abnb-2022-10K22679991.pdf>, Erişim Tarihi: 25.02.2024.
- AKBAR, Y. H., ve TRACOGNA, A.: 2018 “ The Sharing Economy and The Future of the Hotel İndustry: Transaction Cost Theory and Platform Economics ” , **International Journal Of Hospitality Management**, 91-101.
- ALARÇİN, M.: 2021 “ Paylaşım Ekonomisinde Otomobil Paylaşım Niyetini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma ” , **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ALBINSON, P.A., ve PERRERA, B.Y.: 2012 “ Alternative Marketplaces in the 21st Century: Building Community through Sharing Events ” , **Journal of Consumer Behaviour**, 303-315.
- ALLEN D., ve BERG, C.: 2014 **The sharing economy: How over-regulation could destroy an economic revolution**
The Institute of Public Affairs

- ALONI, E.: 2016 “Pluralizing the Sharing Economy” , **Washington Law Review**, 1397-1459.
- ALRAWADIEH, Z., ve DEMİRDELEN, D.: 2019 **Turizm ve Ağırlama Endüstrisinde Paylaşım Ekonomisi**, Ankara: Detay Yayıncılık.
- ALTINDAĞ, M.: 2001 **Vergi ve Revizyon Rehberi**, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık.
- ARSLAN, C., ve ÖZ, F.: 2015 **Turizmde Vergi Uygulamaları**, İstanbul, Tor Ofset.
- ARSLAN, E.: 2022 "Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2022 Sayı 51: Özel sayı 1, Denizli, ss. Ö395-Ö407.
- ASLAM, A., ve SHAH, A.: 2017 Taxation and the Peer-to-Peer Economy (August 2017). IMF Working Paper No. 17/187, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3030778>
- ATAF.: 2016 African Tax Outlook, 1st Edition (ATAF, 2016) 21-22.
- AUSTRALIA BOARD of TAXATION.: 2017 of Australia Board of Taxation, Tax and the Sharing Economy: A Report to the Government (2017), <https://taxboard.gov.au/sites/taxboard.gov.au/files/migrated/2018/06/180529-RPT-Tax-and-Sharing->

- BAE URBAN ECONOMICS; BJH ADVISORS.: 2020 New York City Hotel Market Analysis. New York: New York City Department of City Planning. [https://www1.nyc.gov/assets/planning/download/pdf/planning-level/housingeconomy/nyc-hotel market-analysis.pdf](https://www1.nyc.gov/assets/planning/download/pdf/planning-level/housingeconomy/nyc-hotel%20market-analysis.pdf)
- BALTACI, A.:2018 “ Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme ” , **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 231-274.
- BAOJUN, J., ve TIAN, L.: 2016 “ Collaborative Consumption: Strategic and Economic Implications of Product Sharing ” , **Management Science**, 1-64.
- BARATA-SALGUEIRO, T.: 2017 “Lizbon'da kısa süreli kiralamlar”, **Scripta Nova-Revista Electronica De Geografia Y Ciencias Sociales**, 21(578), 1-43.
- BARR, J., ve CHOI, B.: 2017 “ Current Trends and Regulatory Impact on Home Sharing Businesses in Seoul, South Korea ” , **Journal of Tourism and Leisure Research**, 29(9), 425-441.
- BARRY, J.M., ve CARON, P.L.: 2015 “Tax Regulation, Transportation Innovation, and the Sharing Economy ” , **University of Chicago Law**

Review, 69.

BASSELIER, R., LANGENUS, G. The Rise of the Sharing Economy, ve WALRAVENS, L.: 2018 https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2018/ecoreviii2018_h3.pdf (Erişim Tarihi: 20.06.2024).

BELARMINO, A., ve KOH. Y.: “ A critical review of research regarding peer-to-peer accommodations ” **International Journal of Hospitality Management**, 84, Article 102315, 10.1016/j.ijhm.2019.05.011

BELK, R., ECKHARDT, G., ve BARDHI, F.: 2019 **Handbook of The Sharing Economy**.

BELK, R.: 2007 “ Why Not Share Rather Than Own? ” , **The Annals of The American Academy Of Political And Social Science**, 126-140.

BELK, R.: 2014 “ You Are What You Can Access: Sharing and Collaborative Consumption Online ” , **Journal of Business Research**, 1595-1600.

BENJAAFAR, S., KONG, G., LI, X. ve COURCOUBETIS, C.: 2018 “ Peer-to-Peer Product Sharing: Implications for Ownership, Usage and Social Welfare in The Sharing Economy ” , **Management Science**, 477-493.

BERETTA, G.: 2017 “ Taxation of Individuals in the Sharing Economy ” , **Intertax**, 45(1), 2-11.

BERKOWITZ, H., ve SOUCHAUD, “ Self-regulation of sharing economy platforms through partial meta-organizing ” , **Journal of Business Ethics**, 159(4), 961 –976.

BETH, B.: 2013 **Sharing is Good: How To Save Money, Time and Resources Through Collaborative Consumption**, New Society Publishers.

BIBLER, A.J., TELTSE, K.F., ve TREMBLAY, M.J.: 2021 Inferring tax compliance from passthrough: Evidence from Airbnb tax enforcement agreements. *Rev. Econ. Stat.* 103, 636–651.

BLUE APRON.: 2024 <https://www.blueapron.com/pages/learn-more>, Erişim Tarihi: 09.08.2024

BOCKER, L., ve MEELEN, T.: 2017 “ Sharing for People, Planet or Profit? Analysing Motivations for Intended Sharing Economy Participation ” , **Environmental Innovation and Societal Transitions**, 28-39.

BOHNE, R.: 2024 Value of the global sharing economy 2021 and 2023, with 2027 and 2031 forecast
<https://www.statista.com/statistics/830986/value-of-the-global-sharing-economy/>

BONAPPETOUR:2024 <https://www.bonappetour.com/e/about>, Erişim: 24.04.2024

- BONCIU, F., ve BALGAR, A. C.: 2016 “Sharing Economy as a Contributor to Sustainable Growth. An EU Perspective” , **Romanian Journal of European Affairs**, 36-45
- BORCUCH, A.: 2016 “Artur, The Sharing Economy: Understanding and Challenges ” , **International Journal of Humanities & Social Science Studies (IJHSSS)**, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2757771>
- BOSTMAN , R., ve ROGERS, R.: 2010 **What's Mine is Yours: The Rise of Collaborative Consumption**, London.
- BOYATZIS, R.E.: 1998 Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development. Sage.
- BOZDOGANOGLU, B.: 2017 “ Tax Issues Arise From a New Economic Model: Sharing Economy ” , **International Journal of Business and Social Science**, 8(8), 119-137.
- BRAUN, V., ve CLARKE, V.: 2006 “ Using thematic analysis in psychology ” , **Qualitative Research Psychology**, 3(2): 77 - 101.
- BUHALIS, D. ve LAW, R.: 2008 “Progress in Information Technology and Tourism Management: Twenty Years on and 10 Years after the Internet: The State of Etourism Research ” , **Tourism Management**, 29, 609-623. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2008.01.005>

ÇELİK VAROL, M., ve VAROL, E.: “ Postmodern Tüketime Postmodern Bir Yanıt: 2020 Paylaşım Ekonomisi ” , **Asya Studies**, 128-141.

ÇETİN, T.: 2009 “Beypazarı ’ nda Turist-Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri ” , **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, 15-32.

CHAFFEE, E. C., ve RAPP, G. C.: “ Regulating online peer-to-peer lending in the 2012 aftermath of Dodd-Frank: In search of an evolving regulatory regime for an evolving industry ” , **Washington and Lee Law Review**, 69, 485

CHAMBERS, P.: 2020 “O Bike in Melbourne: A plea for more scepticism about disruption and capital, based on what we can know about one dockless bike scheme ” , **Transportation Research Part A: Policy and Practice**, 140, 72–80.

CHEN, C. C., ve CHANG, Y. C.: “ What Drives Purchase Intention on Airbnb? 2018 Perspectives of Consumer Reviews, Information Quality and Media Richness ” , **Telematics and Informatics**, 1512-1523.

CHEN, D.-J.: 2018 “ Couchsurfing: Performing the Travel Style Through Hospitality Exchange ” , **Tourist Studies**, 105-122.

- CHEN, W., WEI, Z., ve XIE, K.: 2022. “The battle for homes: How does home sharing disrupt local residential markets?”, **Manage. Sci.** 68, 8515–9218.
- CHEN, Y., HUANG, Y., ve TAN, C. H.: 2021 “Short-term rental and its regulations on the home-sharing platform”, **Information & Management**, 58(3), Article 103322.
- CHENG, L., RITZHAUPT, A. D., ve ANTONENKO, P.: 2019 “Effects of the FCL instructional strategy on students’ learning outcomes: A meta-analysis”, **Educational Technology Research & Development**, 67(4), 793 – 824. <https://doi.org/10.1007/s11423-018-9633-7>.
- CHENG, M.: 2016 “Current sharing economy media discourse in tourism”, **Annals of Tourism Research**, 60, 111-114.
- CHRISTENSEN, M. D.: 2022 “Performing a Peer-to-Peer Economy: How Airbnb Hosts Navigate Socio-Institutional Frameworks”, **Journal of Sustainable Tourism**, 30(5), 966-982.
- CIFCI, I., KAHRAMAN, O. C., TIWARI, S., ve RASOOLIMANESH, S. M.: 2023 “Demystifying meal-sharing experiences through a combination of PLS-SEM and fsQCA”, **Journal of Hospitality Marketing & Management**, 32(7), 843 – 869. <https://doi.org/10.1080/19368623.2023.2215222>

- CİVELEK, A.: 2010 “ Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri ” , **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi**, 331-350.
- CODAGNONE, C., BIAGI, F., ve ABADIE, F.: 2016 The Passions and the Interests: Unpacking the 'Sharing Economy' (JRC Science for Policy Report EUR 27914 EN). Seville, Spain: Institute for Prospective Technological Studies.
- COHEN, B., ve KİETZMAN, J.H.: 2014 “ Ride On! Mobility Business Models for the Sharing Economy ” , **Organization and Enviroment**, 279-296.
- CONSTANTIOU, I., MARTON, A., ve TUUNAINEN, V. K.: 2017 “ Four Models of Sharing Economy Platforms ” , **MIS Quarterly Executive**, 231-251.
- COYLE, D., ve YU-CHEONG YEUNG, T.: 2016 Understanding AirBnB in Fourteen European cities. The Jean-Jacques Laffont DIGITAL CHAIR – Working Papers.
- CRESWELL, J. W.: 2015 **Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni** (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- CURTIS, S., ve LEHNER, M.: 2019 **Defining the Sharing Economy for Sustainability**, The International Institute for Industrial Environmental Economics.
- DABLA-NORRIS, E., MISCH, F., “ Tax Administration and Firm Performance: New

- CLEARY, D., ve KHWAJA, M.: 2017 "Data and Evidence for Emerging Market and Developing Economies." IMF Working Paper No. 17/95, International Monetary Fund, Washington, DC.
- DALIR, S., MAHAMADAMINOV, A., ve OLYA, H. G.: 2021 "Airbnb and taxation: Developing a seasonal tax system " , **Tourism Economics**, 27(2), 365-378. <https://doi.org/10.1177/1354816620904894>
- DANN, D., MULLER, R., ve SPENGEL, C.: 2022 "How Do Tax Compliance Labels Impact Sharing Platform Consumers? An Empirical Study on the Interplay of Trust, Moral, and Intention to Book", **Information Systems and E-Business Management**, 20 (3), 409-439.
- DARCY, A., ve BERG, C.: 2014 **The Sharing Economy: How Over-Regulation Could Destroy an Economic Revolution**, Institute of Public Affairs.
- DAVIDSON, A., HABIBI, M. R., ve LAROCHE, M.: 2018 "Materialism and the Sharing Economy: A Cross-Cultural Study of American and Indian Consumers " . **Journal of Business Research**, 364 – 372.
- DAVIES, A., CRETELLA, A., ve MAROVELLI, B.: 2022 "The Social Practices of Hosting P2P Social Dining Events: Insights for Sustainable Tourism", **Journal of Sustainable Tourism**, 30 (5), 1004-1019.
- DE GROEN, W. P., ve MASELLI, L.: 2016 The Impact of the Collaborative Economy on the Labour Market. CEPS Special Report No. 138. Retrieved from

https://www.ceps.eu/wpcontent/uploads/2016/06/SR138CollaborativeEconomy_0.pdf

DREDGE, D., ve GYIMÓTHY, S.: “The collaborative economy and tourism: Critical perspectives, questionable claims and silenced voices”, **Tourism Recreation Research**, Vol. 40, No. 3, pp. 286-302. DOI: 10.1080/02508281.2015.1086076

DREDGE, D., ve GYIMÓTHY, S.: **Collaborative Economy and Tourism, Perspectives, Politics, Policies and Prospects**, Springer.

EATWITH: 2022 <https://www.eatwith.com/about>. Erişim Tarihi: 20.08.2024

ECKHARDT, G. M., HOUSTON, M. B., JIANG, B., LAMBERTON, C., RINDFLEISCH, A., ve ZERVAS, G.: 2019 “Marketing in the Sharing Economy” , **Journal of Marketing**, 5-27.

ECKHARDT, G. M., ve BARDHI, F.: 2015 “The Sharing Economy isn ’ t About Sharing at All ” , <https://hbr.org/2015/01/the-sharing-economy-isnt-about-sharing-at-all>.

EDELMAN, B. G., ve GERDIRIN, D.: 2015 Efficiencies and Regulatory Shortcuts: How Should We Regulate Companies like Airbnb and Uber? (November 24, 2015). Stanford Technology Law Review 19 (2016): 293-328, Harvard Business

School NOM Unit Working Paper No. 16-026,
Available at
SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2658603> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2658603>

ERA, D.N., MISCH, F., CLEARY, D., ve KHWAJA, M.: 2017 “Tax Administration and Firm Performance: New Data and Evidence for Emerging Market and Developing Economies.” IMF Working Paper No. 17/95, International Monetary Fund, Washington, DC.

ERT, E., FLEISCHER, A. ve MAGEN, N.: 2016 “Trust and reputation in the sharing economy: The role of personal photos in Airbnb ” , **Tourism Management**, 55, 62-73.

EUROPEAN COMMISSION ERASMUS+: 2016 Sharing Skills - Increasing the labor market relevance of VET provision and reducing skills mismatches and shortages in the new booming sharing economy sector. Erişim 25 Mayıs 2024 (European Commission Erasmus+ Resmi Web Sayfası: http://www.sharingskills.eu/wpcontent/uploads/2016/09/Global-report_draft_v5_30-Sept.pdf).

EUROPEAN COMMISSION: 2016 A European Agenda for the Collaborative Economy || , Brussels, [Online] Available: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/16881/attachments/2/translations/en/renditions/pdf>, Erişim: 25.02.2024

- EUROPEAN PARLIAMENT RESEARCH SERVICE: 2016 The cost of Non-Europe in the Sharing Economy || , European Added Value Unit of the Directorate for Impact Assessment and European Added Value,[Online] Available: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/558777/EPRS_STU\(2016\)558777_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/558777/EPRS_STU(2016)558777_EN.pdf) Erişim: 25.02.2024
- EUROPEAN PARLIAMENT RESEARCH SERVICE (EPRS): 2017 Tourism and the sharing economy, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595897/EPRS_BRI\(2017\)595897_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595897/EPRS_BRI(2017)595897_EN.pdf) Erişim Tarihi: 25.11.2024.
- FANG, B., Q. YE., ve R. LAW.: 2016 “Effect of Sharing Economy on Tourism Industry Employment ” , **Annals of Tourism Research**, 57:264-267.
- FANG, Y.H., ve LI, C.L.: 2022 “Does the Sharing Economy Change Conventional Consumption Modes?” , **International Journal of Information Management**, 1-17.
- FELLÄNDER, A., BOGUSZ, C. I., ve TEIGLAND, R.: 2015 Sharing Economy: Embracing Change With Caution.
- FILIPPAS, A., HORTON, J. J., ve ZECKHAUSER, R. J.: 2020 “ Owning, Using, and Renting: Some Simple Economics of the “ Sharing Economy ” , **Management Science**, 4152-4172.
- FLEMING, P., RHODES, C., ve YU K. H.: 2019 “On why Uber has not taken over the world”,

- Economy and Society**, 48 (2019), pp. 488-509, 10.1080/03085147.2019.1685744
- FONDEVILA-GASCON, J. F, “Experimental Study on the Utility and Future of Collaborative Consumption Platforms Offering Tourism Related Services”, **Future Internet**, 11 (3).
BERBEL, G., ve MUNOZ-GONZALEZ, M.: 2019
- FORGACS, G., ve DIMANCHE, F.: 2016 “ Revenue challenges for hotels in the sharing economy: facing the Airbnb menace ” , **Journal of Revenue and Pricing Management**, 15, 509-515.
- FORNO, F., ve GARIBALDI, R.: 2015 “ Sharing economy in travel and tourism: The case of home-swapping in Italy ” , **Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism**, 16(2), 202-220.
- FRANCKX, L.: 2016 “Future Trends in Mobility: The Rise of the Sharing Economy and Automated Transport. Mind Sets, European Union’ s Horizon” ,
http://www.mind-sets.eu/wordpress/wp-content/uploads/2017/05/D3.3_ANNEXA.pdf.
- FRENCH SENATE FINANCE COMMITTEE.: 2017 The Working Group of the Finance Committee of the French Senate on taxation and tax collection in the digital economy, March 2017 – French Senate Finance Committee, www.senat.fr
- FRENKEN, K., ve SCHOR, J.: 2017 “Putting the Sharing Economy into Perspective” ,
Environmental Innovation and Societal

Transitions, 3 – 10.

FRENKEN, K., ve SCHOR, J.: 2019 “Putting the Sharing Economy into Perspective” ,
A Research Agenda for Sustainable Consumption Governance.

FRENKEN, K.: 2017 “Political Economies and Environmental Futures for the Sharing Economy ” , **Philosophical Transactions of the Royal Society A-Mathematical Physical and Engineering Sciences**, 375 (2019).

FRITH, H., ve GLEESON K.: 2004 “Clothing And Embodiment: Men Managing Body Image And Using Thematic Analysis In Psychology 99 Appearance ” . **Psychology Of Men And Masculinity**, 5: 40 – 8.

GANAPATI, S., ve REDDICK, C. G.: 2018 “Prospects and challenges of sharing economy for the public sector ” , **Government Information Quarterly**, 35 (1), 77-87.

GARZ, M., ve SCHNEIDER, A.: 2023 Data sharing and tax enforcement: Evidence from short-term rentals in Denmark, *Regional Science and Urban Economics*, Volume 101, 103912, ISSN 0166-0462,
<https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2023.103912>.

GAUSS, P., GENSLER, S., KORTENHAUS, M., RIEDEL, N., Regulating the Sharing Economy: The Impact of Home-Sharing Ordinances on Commercial Airbnb

- ve SCHNEIDER, A.: 2022 Activity. Working Paper.
- GAZZOLA, P., VĂTĂMĂNESCU, E.-M., ANDREÎ, A., ve Economy: Moving From Profits Toward Sustainable Development ” , **Corporate Social Responsibility and Environmental Management**, 741-751.
- MARRAPODÎ, C.: 2019
- GELİR VERGİSİ KANUNU <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193-20120704.pdf>, Erişim Tarihi: 20.03.2024
- GIACHINO C., RE P., ve “ Collaborative consumption and tourism: Online travelers ’ experience. Symphonia.” , **Emerging Issues in Management**, 3, 148-160.
- CANTINO V.: 2017
- GLASER, B., ve STRAUSS, A.: 1967 **Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research**. Chicago: Aldine.
- GUBA, E. G., ve LINCOLN, Y. S.: 1982 “ Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry ” , **Educational Technology Research and Development**, 30(4), 233-252.
- GÜNEŞ, Ş.: 2011 **Temel Vergi Rehberi ve Revizyon**, İstanbul, Süryay Yayıncılık.
- GURRAN, N. ve PHIBBS, P.: 2017 “ Turistler taşındığında: şehir planlamacıları Airbnb'ye nasıl yanıt vermeli? ” , **Amerikan planlama derneği dergisi**, 83(1), 80-92.

- GURURAJ, R.,
BISWAS, R., ve PAHWA, A.: 2015 “The rise of the sharing economy” , **The Indian Landscape**.
- GUTTENTAG, D.: 2015 “Airbnb: disruptive innovation and the rise of an informal tourism accommodation sector”, **Current issues in Tourism**, 18,12: 1192-1217.
- FELLÄNDER, A., INGRAM, C., ve
TEİGLAND, R.: 2015 “The Sharing Economy Embracing Change with Cauton” , **Entreprenörskapsforum**, 1-71.
- HAMARI, J.,
SJOKLINT, M., ve
UKKONEN, A.: 2015 “The Sharing Economy: Why People Participate in Collaborative Consumption ” , **Journal of The Association For Information Science and Technology**, 1-13.
- HARTL, B., HOFMANN, E., ve
KIRCHLER, E.: 2016 “Do we need rules for “what’s mine is yours”? Governance in collaborative consumption communities ” , **Journal of Business Research**, 69(8), 2756–2763
- HARVEY, W. S.: 2011 “Strategies for Conducting Elite Interviews” , **Qualitative Research**, Cilt: 11, Sayı: 4, 431-441.
- HAWLITSCHKE, F., NOTHEISEN, B., ve TEUBNER, T.: 2018 “The limits of trust-free systems: A literature review on blockchain technology and trust in the sharing economy”, **Electron. Commer. Res. Appl.**, 29, 50-

63.

HAYES N.: 1997

Doing Qualitative Analysis In Psychology, Theory-Led Thematic Analysis, 1th ed. Sheffield: Psychology Press.

HEO, C. Y.: 2016

“ Sharing economy and prospects in tourism research ” , **Annals of Tourism Research**, 58,156-170.

HEYLIGHEN, F.: 2017

“ Towards an Intelligent Network for Matching Offer and Demand: from the sharing economy to the Global Brain”, **Technological Forecasting and Social Change**, 114, 74-85.

HOCHSCHILD, J.: 2009

“ Conducting Intensive Interviews and Elite Interviews ” , **Workshop on Interdisciplinary Standards for Systematic Qualitative Research**.
<https://scholar.harvard.edu/jlhochschild/publications/conducting-intensive-interviews-and-elite-interviews>.

HOFFMAN, W. H.: 1961

The theory of tax planning. **The Accounting Review**, 36(2), 274–281.

HOFSTEDE, G.: 1980

Culture’s Consequences: International Differences in Work-Related Values, Vol. 5, Thousand Oaks, Ca: Sage Publications.

- HOMEEEXCHANGE.: 2024 <https://www.homeexchange.com/>, Erişim Tarihi: 20.02.2024
- HORN, K., ve MERANTE, M.: 2017 “ Ev paylaşımı kiralari artırıyor mu? Airbnb'den kanıtlar”, **Boston. Konut Ekonomisi Dergisi**, 38, 14-24.
- HOSPITALITY ON.: 2016 Hilton and Uber Link Their Applications. [URL: <http://hospitalityon.com/en/news/2016/03/31/hilton-and-uber-link-their-applications/>](Erişim 24 Mayıs2024)
- HOTREC POLICY PAPER.: 2015 Levelling the playing field policy paper on the “ sharing ” economy. Erişim: 20 Nisan 2024 (Avrupa Otel Restoran ve Kafeler Çatı Birliği Resmi Web Sayfası:http://www.hotrec.eu/Documents/Document/20151105145524-HotrecPolicy_chart.pdf).
- HOUGHTON, C., CASEY, D., SHAW, D., ve MURPHY, K.: 2013 Rigour in qualitative case-study research. *Nurse Res.*, Mar;20(4):12-7. doi: 10.7748/nr2013.03.20.4.12.e326. PMID: 23520707
- HOUSER, J.: 2015 **Nursing research: reading, using, and creating evidence. (3rd ed.)**, Burlington: Jones ve Bartlett Learning.
- IACOBUCCI, J., HOVENKOTTER, K., ve ANBINDER, J.: 2017 “ Transit Systems and the Impacts of Shared Mobility ” , **Disrupting Mobility: Impacts of**

Sharing Economy and Innovative Transportation on Cities. ed. Gereon Meyer, Susan Shaheen. İsviçre: Springer, 65-76.

INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF).: 2015 “ Current Challenges in Revenue Mobilization: Improving Tax Compliance. ” International Monetary Fund, Washington, DC.

ITB.: 2014 World Travel Trends Report 2014/2015. Erişim 29 Nisan 2024 (ITB Berlin Resmi Web Sayfası: http://www.itbberlin.de/media/itbk/itbk_dl_en/WTT_R_Report_A4_4_Web.pdf).

JOHAL, S., ve ZON, N.: 2015 “ Policymaking for the Sharing Economy: Beyond WhackA-Mole ” , **Mowat Publication**, 1-26.

JONES, C. I.: 2022 “ Taxing Top Incomes in a World of Ideas ” , **Stanford Graduate School of Business and National Bureau of Economic Research**, 130 (9), 2227-2274.

JOSHI, N. A., DESAI, J. ve TRIVEDI, A.: 2013 “ Valuing companies by discounted cash flows ” , **International Journal of Management (IJM)**, 4(2). Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2289158

JUUL, M.: 2017 Tourism and the sharing economy, European Parliamentary Research Service. Erişim: 30 Mayıs

2024 (European Parliamentary Research Service
Resmi Web Sayfası:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595897/EPRS_BRI\(2017\)595897_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595897/EPRS_BRI(2017)595897_EN.pdf)).

KAGERMEIER, A., ve STORS, N.: 2015
Share Economy in Metropolitan Tourism. The Role of Authenticity-Seeking. Proceedings of the RSA-Tourism Research Network Workshop, 28. 30. Budapest.

KALAITAN, T., HRYMAK, O., KUSHNIR, L., KONDRAT, I., ve YAROSHEVYCH, N.: 2023
“ Shadow economy in the hospitality industry. Ways of it’ s educe in Ukraine ” , **Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice**, 2(49), 300-312, <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4002>

KALAITAN, T.: 2024
“ Sharing economy and taxation in the hospitality industry ” , **Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series**, (106), 143-154. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-14> (in Ukrainian)

KANNISTO, P.: 2017
“Sharing for profit: A new business model?”, **Annals of Tourism Research**, 66 (2017), pp. 206-208, 10.1016/j.annals.2017.07.003

KARA, M.: 2017
<https://webrazzi.com/2017/06/29/blue-apron-halka-arz/>, Erişim Tarihi: 19.07.2024

- KARLSSON, L ve DOLNICAR, S.: 2016 “Someone’ s Been Sleeping in My Bed. Research Notes and Reports ” , **Annals of Tourism Research**, 58, 159-170.
- KASSAN, J., ve ORSI, J.: 2012 The LEGAL Landscape of the Sharing Economy, <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/handle/1794/12245> erişim: 15.03.2017
- KATHAN, W., MATZLER, K., ve VEIDER, V.: 2016 “ The sharing economy: Your business model ’ s friend or foe? ”, **Business Horizons**, 59(6), 663 – 672
- KATMA DEĞER VERGİSİ GENEL UYGULAMA TEBLİĞİ (KDVUGT) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3065.pdf>, Erişim Tarihi: 01.05.2024
- KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU
- KATZ, J.: 2015 “ A Theory of Qualitative Methodology: The Social System of Analytic Fieldwork. Méthod(e)s ” , **African Review of Social Sciences Methodology**, 1, 131-146. <https://doi.org/10.1080/23754745.2015.1017282>
- KENNEY, M., ve ZYSMAN, J.: 2016 “ The Rise of the Platform Economy ” , **Issues in Science and Technology**, 61-69.
- KETTER, E.: 2017 “Eating with EatWith: Analyzing Tourism Sharing Economy Consumers ” , **Current Issues in Tourism**, 1-23.

- KHAN, S. A., ve SOWARDS, S. K.: 2018 “It's not Just Dinner: Meal Delivery Kits as Food Media for Food Citizens ” , **Frontiers in Communication**, 1-12.
- KIM, J., YOON, Y., ve ZO, H.: 2015 “ Why People Participate in the Sharing Economy: A Social Exchange Perspective ” , Pacific Asia Conference on Information Systems, <https://aisel.aisnet.org/pacis2015/76>.
- KİM, Y.G., ve EVES, A.: 2012 “Construction and Validation of a Scale to Measure Tourist Motivation to Consume Local Food ” , **Tourism Management**, 1458-1467.
- KİŞİ, N.: 2018 “ Paylaşım Ekonomisinin Ulaşım Sektörüne Yansımaları: Uber Örneği ” , **Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 57-68.
- KLJUCNIKOV, A., CIVELEK, M., KRAJCIK, V., ve KMECO, L.: 2020 “ Innovations in Tourism Marketing: Sharing Economy Platform”, **Marketing and Management of Innovations**, (1) , 11-25.
- KLJUCNIKOV, A., KRAJCIK, V., ve VINCUROVA, Z.: 2018 “ International Sharing Economy: The Case of Airbnb in The Czech Republic ” , **Economics and Sociology**, 11(2), 126-137. doi:10.14254/2071-789X.2018/11-2/9
- KOBIS, C. N., SORAPERRA, I., ve SHALVI, S.: 2021 “ The consequences of participating in the sharing economy: A transparency-based sharing

framework ” , **Journal of Management**, 47(1),
317–343.

KONAKLAMA VERGİSİ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/12/20221214-6.htm>, Erişim Tarihi: 21.05.2024
UYGULAMA TEBLİĞİ

KOOPMAN, C., MITCHELL, M., “ The sharing economy and consumer protection
ve THIERER, A.: 2015 regulation: The case for policy change ” , **The
Journal of Business, Entrepreneurship & The
Law**, 8(2), 529-54.5

KOSTER, H.R.A., VAN Short-term rentals and the housing market: Quasi-
OMMEREN, J., ve VOLKHAUSEN, experimental evidence from Airbnb in Los Angeles.
N.: 2021 J. Urban Econ. 124, 103356.

KOVÁCS, G., ve KOT, S.: 2017 “ Yeni tedarik zinciri kavramlarının ve sanal
işletmelerin ekonomik ve sosyal etkileri ” ,
Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 10(1), 237-
254.

KRISTOFFERSSON, E.: 2019 How to Tax The Sharing Economy In: Proceedings
of the GSRD INTERNATIONAL CONFERENCE
(pp. 30-35). World research library.

KURT, S., ve ÜNLÜÖNEN, K.: “ Paylaşım Ekonomisi Kapsamında Turizm
2017 Sisteminin Değerlendirilmesi ” , **Gazi Üniversitesi**

KURUMLAR VERGİSİ KANUNU (KVK) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5520.pdf>, Erişim: 15.08.2024

LAMPINEN, A., ve CHESHIRE, C.: 2016 “ Hosting via Airbnb: Motivations and Financial Assurances in Monetized Network Hospitality ” , **Conference: Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI '16).**

LAURELL, C., ve SANDSTROM, C.: 2017 “The Sharing Economy in Social Media: Analyzing Tensions Between Market and Non-market Logics”, **Technological Forecasting And Social Change**, 125, 58-65.

LEE, S. A., JOBE, M. C., MATHIS, A. A., ve GIBBONS, J. A.: 2020 “ Incremental validity of coronaphobia: Coronavirus anxiety explains depression, generalized anxiety, and death anxiety ” , **Journal of anxiety disorders**, 74, 102268. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102268>

LIEBERMAN, M. ve SRIVASTAVA, D.: 2018 “ Güven, ama doğrula: paylaşım ekonomisinde neden önemlidir ” , PWC, Londra, şu adresten erişilebilir: www.pwc.com/gx/en/services/advisory/consulting/risk/resilience/trust-but-verify-why-it-matters-in-thesharing-economy.html (erişim tarihi 8 Ocak 2019).

- LOBEL, O.: 2016 “ The Law of the Platform ” , **Minnesota Law Review**, 101(1), 87–166.
- LYFT.: 2024 <https://www.lyft.com/>, Erişim Tarihi: 29.05.2024
- MA, Z., XIAO, L., ve YIN, J.: 2018 Toward a dynamic model of organizational resilience. *Nankai Business Review International*.
- MAÇ, M.: 1998 **KDV Uygulaması**, İstanbul, Denet Yayıncılık.
- MANSON, J.: 2002 **Qualitative Researching**, 2nd Edition. Sage Publication.
- MARTI.: 2024 <https://www.marti.tech/tag/>, Erişim Tarihi: 29.08.2024
- MARTIN, C. J.: 2016 “ The Sharing Economy: A Pathway to Sustainability or A Nightmarish Form of Neoliberal Capitalism?” , **Ecological Economics**, 149-159.
- MASTERCARD ve KAISER ASSOCIATES.: 2019 The Global Gig Economy: Capitalizing on a ~\$500B Opportunity, Mastercard and Kaiser Associates. Retrieved from <https://newsroom.mastercard.com/wp-content/uploads/2019/05/Gig-Economy-White-Paper-May-2019.pdf>
- MATHIS, E. F., KIM, H., UYSAL, “ The effect of co-creation experience on outcome

M., SIRGY, J. M. ve PREBENSEN, variable” , **Annals of Tourism Research**, 57, 62 – N. K.: 2016 75.

MATOFSKA, B., ve SHEINWALD, “ What is The Sharing Economy? ” , **Generation Share**, 1 – 21. S.: 2019

MAZZUCHELLI, A., GURIOLI, “ How to Fight Against Food Waste in The Digital M., GRAZIANO, D., Era: Key Factors for a Successful Food Sharing QUACQUARELLI, B., ve Platform” , **Journal of Business Research**, 47-58. AOUINA-MEJRİ, C.: 2021

MERRIAM, S. B.: 2013 **Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber (Çev. Turan, S.),** Ankara: Nobel Yayıncılık (Özgün çalışma, 2009).

MEYER, D. H.: 2018 “ Platform Model Design in the Food Sharing Economy: Decisions For Success ” , **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Copenhagen Business School.

MIGAI, C., JONG, J.D., ve The sharing economy: turning challenges into OWENS, J. P.: 2019 compliance opportunities for tax administrations.

MILLER, S. R.: 2016 “ First principles for regulating the sharing economy ” , **Harvard Journal on Legislation**, 53(1), 147–202.

- MODOL, J. R., ve MUNIATEGUI, F. S.: 2008 "Tackling the Problem of Transferability in IS Qualitative Research", ICIS 2008 Proceedings. 203.
<https://aisel.aisnet.org/icis2008/203>
- MODY, M. A., SUESS, C., ve LEHTO, X.: 2017 “ The Accommodation Experiencescape: A Comparative Assessment of Hotels and Airbnb ” , **International Journal of Contemporary Hospitality Management**.
- MOHLMANN, M.: 2015 “ Collaborative Consumption: Determinants of Satisfaction and the Likelihood of Using A Sharing Economy Option Again ” , **Journal Of Consumer Behaviour**, 193-207.
- MOLZ, J.G.: 2013 Social networking Technologies and the moral economy of alternative tourism: The case of couchsurfing.org. **Annals of Tourism Research**, 43, 210-230.
- MONT, O., PALGAN, Y. V., BRADLEY, K., ve ZVOLSKA, L.: 2020 “ A decade of the sharing economy: Concepts, users, business and governance perspectives ” , **Journal of Cleaner Production**, 269, Article 122215.
- MOORE, N., ve STOKES, P.: 2012 “ Elite Interviewing and the Role of Sector Context: An Organizational Case From the Football Industry ” , **Qualitative Market Research: An International Journal**, Cilt: 15, Sayı: 4, 438-464.

- MUNKØE, M. M.: 2017 “Regulating the European Sharing Economy: State of Play and Challenges”, **Intereconomics**, 52. 38-44. 10.1007/s10272-017-0641-3.
- MUSCHTER, S., CALDICOTT, R. W., VON DER HEIDT, T., ve CHE, D.: 2022 “ Third-party impacts of short-term rental accommodation: A community survey to inform government responses ”, **Journal of Sustainable Tourism**, 30(5), 1102–1121.
- NISHIYAMA, S.: 2019 “ The joint labor supply decision of married couples and the US Social Security pension system ” , **Review of Economic Dynamics**, 31, 277-304.
- OECD.: 2016 OECD Tourism Trends and Policies 2016, Paris: **OECD Publishing**.
- OECD.: 2021 The Impact of the Growth of the Sharing and Gig Economy on VAT/GST Policy and Administration. doi: <https://doi.org/10.1787/51825505-en>
- OEI, S., ve RING, D.M.: 2016. “Can Sharing Be Taxed?” **Washington University Law Review**, 93 (4).
- ONETE, B., DORU, P., ve BUDZ S.: Sharing Economy: Challenges and Opportunities in

- 2018 Tourism Cristian Bogdan Onete, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, The Bucharest University of Economic Studies, Romania
- OWYANG, J.: 2014 “Report: Sharing is the New Buying, Winning in the Collaborative Economy ” , <http://web-strategist.com/blog/2014/03/03/report-sharing-is-the-newbuying-winning-in-the-collaborative-economy/>.
- PANDEY, A.: 2019 “Certain Legal Aspects of Airbnb in Thailand ” , **Thammasat Business Law Journal**, 128-143.
- PANTAZATOU, K.: 2018 **Taxation of the Sharing Economy in the European Union**, Cambridge Handbook of The Law of the Sharing Economy, 368-380.
- PANZARU, E., ve AUN, A.: 2024 https://consumerchoicecenter.org/wp-content/uploads/2024/07/European_Airport_Index_2024.pdf
- PARK, M.: 2020 "The sharing economy, regulations, and the role of local government", **International Journal of Tourism Cities**, Vol. 6 No. 1, pp. 158-174. <https://doi.org/10.1108/IJTC-08-2019-0122>
- PATTON, M.: 2005 **Qualitative Research**. New York: John Wiley ve Sons, Ltd.

- PEETERS, P. M., DIJKMANS, C.H.S., MITAS, O., STROUS - DE BOER, BJ., ve VINKESTEIJN, JAM.: 2015 Tourism and the sharing economy : challenges and opportunities for the EU. European Parliament. <http://www.cstt.nl/publications/Tourism-and-the-sharing-economy/1179>.
- PEETZ, D.: 2021 “ Institutional Experimentation, Directed Devolution and the Search for Policy Innovation ” , **Relations Industrielles**, 76(1), 69 – 89.
- PERMALINK.: 2013 Airbnb vs. hotels: a price comparison, <https://priceonomics.com/hotels/> Erişim Tarihi: 25.10.2024
- PHUA, V. C.: 2019 “Perceiving Airbnb as sharing economy: the issue of trust in using Airbnb”, **Current Issues in Tourism**, 22, 2051 - 2055.
- PLEWNIA, F., ve GUENTHER, E.: 2018 “Mapping the Sharing Economy for Sustainability Research” , **Management Decision**, 570-583.
- POLIT, D.F., ve BECK, C.T.: 2008 Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice. 8th Edition, Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 796 s.
- POON, K. Y., ve HUANG, W.-J.: 2017 “ Past Experience, Traveler Personality and Tripographics on Intention to Use Airbnb ” , **International Journal Of Contemporary**

Hospitality Management, 2425-2443.

POSEN, H.: 2015

“ Ridesharing in the Sharing Economy: Should Regulators Impose Uber Regulations on Uber? ”, **Low Law Review**, 101. 405-433.

PRIVITERA, D., ve ABUSHENA, R.: 2019

“The Home As A Consumption Space: Promoting Social Eating ” , **Case Studies in Food Retailing and Distribution**, 69-86.

PU, R., ve PATHRANARAKUL, P.: 2019

“ Sharing Economy as Innovative Paradigm Towards Sustainable Development: A Conceptual Review ” , **Journal of Reviews on Global Economics**, 387-398.

PWC: 2015

“ The Sharing Economy. A report from the Consumer Intelligence Series ” , https://www.pwc.fr/fr/assets/files/pdf/2015/05/pwc_etude_sharing_economy.pdf, Erişim Tarihi: 25.09.2024

QI, J., FU, X., LI, J., ve XIE, J.: 2020

“ The co-evolution of institutions and stakeholders in creating new industries ”, **Asia Pacific Journal of Management**, 37(4), 1085–1118.

QIN, M., ve YINGYING, M.: 2019

Research on tax collection and management from the perspective of the sharing economy —— takes

online short-term rental as an example [J].
Farmhouse staff officer, 2019(9): 272-273, 282.

RAHIM, N., LEPANJUURI, K., Research on the Sharing Economy Authors: Nilufer
DAY, F., PIGGOTT, H., HUDSON, Rahim, Katriina Lepanjuuri, Francesca Day,
R., ve LUBIAN, K.: 2017 Hannah Piggott, Ruth Hudson and Klaudia Lubian
Date: 05/05/2017 Prepared for: Her Majesty ' s
Revenue and Customs HMRC report 453

RÄISÄNEN, J., OJALA, A., ve Building Trust in the Sharing Economy: Current
TUOVINEN, T.: 2021 Approaches and Future Considerations, **Journal of
Cleaner Production**, 279,
<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.123724>

RANCHORD' AS, S., ve GOANTA, “ The new city regulators: Platform and public
C.: 2020 values in smart and sharing cities”, **Computer Law
and Security Review**, 36, Article 105375.

RANJBARI, M., “ Conceptualizing the Sharing Economy through
MORALES-ALONSO, Presenting a Comprehensive Framework ” ,
G., ve CARRASCO **Sustainability**, 1-24.
GALLEGO, R.: 2018

RAVENELLE, A.J.: 2017 “ Sharing economy workers: Selling, not
sharing ” , **Cambridge Journal of Regions,
Economy and Society**, 10(2), 281–295.

REINHARD, C.: 2021 “ Farming in the 1940s, Victory Gardens ” ,
https://livinghistoryfarm.org/farminginthe40s/crops_02.html

RETAMAL, M., ve DOMINISH, E.: The Sharing Economy in Developing countries. 2017 https://learn.tearfund.org/~media/files/tilz/circular_economy/2017-tearfund-the-sharing-economy-in-developing-countries-en.pdf?la=en.

RILES, A.: 2020 **Building Platforms for Collaboration: A New Comparative Legal Challenge**, (Ed. Compagnucci, M. C., Forgo, N., Kono, T., Teramoto, S., Vermeulen, E. P. M.), “Legal Tech and The New Sharing Economy” , 15-20, Springer, Singapore.

RITCHIE, J., LEWİS , J., ve EL AM, G.: 2003 “Designing and Selecting Samples” , J. Ritchie, ve J. Lewis (Dü) içinde, **Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers** (s. 76-108). London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publication.

RODAS VERA, LA., ve GOSLING, MDS.: 2017 “Turizmde Paylaşım Ekonomisi: İşbirlikçi Tüketim ve Paylaşım Üzerine Teorik Bir Tartışma’’, **Revista Eletronica De Estrategia E Negocios-Reen**, 10(1), 226-251.

ROJANAKIT,P., OLIVEIRA, R. T.D., ve DULLECK, U.: 2022 “ The sharing economy: A critical review and research agenda” , **Journal of Business Research**, 139, 1317-1334,

<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.10.045>.

SABAN, A., ve ERSOY, A.: 2016 **Eğitimde nitel araştırma desenleri**, Ankara: Anı Yayıncılık.

SACKS, D.: 2011 **<https://www.fastcompany.com/1747551/sharing-economy>**

SÁNCHEZ-PÉREZ, M., TERÁN-YÉPEZ, E., MARÍN-CARRILLO, M. B., ve RUEDA-LÓPEZ, N.: 2021 “ 40 years of sharing economy research: An intellectual and cognitive structures analysis ” , **International Journal of Hospitality Management**, 94, <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102856>

SCHNEIDER, H.: 2017 **Creative Destruction and the Sharing Economy: Uber as Disruptive Innovation**, Edward Elgar Publishing Limited.

SCHOR, J.: 2014 “Debating the Sharing Economy” , **<https://greattransition.org/publication/debating-the-sharing-economy>**.

SEDKAOUI, S., ve KHELFAOUI, M.: 2020 **Sharing Economy and Big Data Analytics**, John Wiley & Sons.

SELLONI, D.: 2017 **New Forms of Economies: Sharing Economy, Collaborative Consumption, Peer-to-Peer Economy**. Springer.

SEYAHAT ACENTELERİ ve <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1618.pdf>, Erişim: 15.08.2024
SEYAHAT ACENTELERİ BİRLİĞİ
KANUNU

SEYAHAT ACENTELERİ https://tursab.org.tr/dosya/7233/seyahat-acentalari-yonetmeligi_7233_4836936.pdf, Erişim Tarihi: 10.10.2024
YÖNETMELİĞİ

SHABRINA, Z., ARCAUTE, E., ve BATTY, M.: 2021 " Airbnb ' s disruption of the housing structure in London " , **Urban Studies**,59 (1), 197-221.
doi: <https://doi.org/10.1177/0042098020970865>

SHAHEEN, S.A., BANSAL, A., CHAN, N., ve COHEN, A.: 2017 " Mobility and the Sharing Economy: Industry Developments and Early Understanding of Impacts" **UC Berkeley Transportation Sustainability Research Center**, 1-15.

SHAHEEN, S.A., COHEN, A., ve ZOHDY, I.: 2016 " Shared Mobility: Current Practices and Guiding Principles. U.S. Department of Transportation " , <http://www.trb.org/Main/Blurbs/174651.aspx>.

SHAO, X. F., CHEN, S., ve YAN, S. T.: 2022 " Research on the Tax Compliance Behavior of Online Anchors in the Sharing Economy " , **Transformations in Business & Economics**, 21 (3C), 431-450.

SHEPPARD, S., ve UDELL, A. 2018 Do Airbnb properties affect house prices? Williams University Working Paper. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/c41a/555192f>

8b8a63413cfd461f4295b95

SHOWAROUND: 2024

<https://www.showaround.com/>, Erişim Tarihi:
01.03.2024

SIDOR, C., KRŠÁK, B., ŠTRBA, L., CEHLÁR, M., KHOURI, S., STRIČÍK, M., DUGAS, J., GAJDOŠ, J., ve BOLECHOVÁ, B.: 2019

“ Can Location-Based Social Media and Online Reservation Services Tell More about Local Accommodation Industries than Open Governmental Data?”, **Sustainability**, 11(21), 5926.
<https://doi.org/10.3390/su11215926>

SILVERMAN, D.: 2000

Doing Qualitative Research: A Practical Handbook, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc

SKALSKA, T.: 2017

Sharing Economy in the Tourism Market: Opportunities and Threats, **Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula**, 4(54), 248-260.

SKATTEETATEN.: 2022

Rapporteringsplikt for Airbnb og andre utleiere synliggjør milliardinntekter. Norwegian Tax Administration, Press release, April 29, 2022.

SKATTEETATEN.: 2023

Tax Rules for Short-Term Letting of Homes and Holiday Homes. Norwegian Tax Administration, URL: <https://www.skatteetaten.no/en/person/taxes/get-the-taxes-right/property-and-belongings/housesproperty-and-plots-of-land/letting-of-houses-and-property/short-termletting-of-dwellings-and-holiday-homes/tax-rules-for-short-term-lettingof-homes-and-holiday->

homes/, last accessed: January 1, 2024.

SKIFT REPORT.: 2013

What Sharing Economy Means to the Furure of Travel, 7. Erişim Tarihi 02 Nisan 2024: <http://skift.com/wp-content/uploads/2014/07/skift-what-the-sharing-economy-means-to-the-future-oftravel.pdf>).

SOKOLOWSKY, J.: 2018

“Charleston, South Carolina, pass strict short-term rental law”

www.avalara.com/mylodgetax/en/blog/2018/04/charleston-city-council-will-be-voting-on-str-legislation.html (Erişim tarihi 24 Mart 2024).

SOLBERG, S.M.: 2017

Dette betyr statsbudsjettet for din lommebok. Nettavisen, Nettavisen, URL: <https://www.nettavisen.no/na24/dettebetyr-statsbudsjettet-for-din-lommebok/s/12-95-3423380193>.

STAEHLE, M. F.: 2016

“Community-Focused Strategies in The Sharing Economy” , **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**. Copenhagen Business School.

STAKE, R.E.: 2008

“Qualitative Case Studies” , (Ed.) Denzin N.K. ve Lincoln Y.S., *Stratgeies of Qualitative Inquiry*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc, (s.435-454).

STANDING, C., STANDING, S., ve “Implications of Sharing Economy for

- BIERMAN, S.: 2019 "Transport" , **Transport Review**, 226-242.
- STEAD, J.G., ve STEAD, W.E.: 2013 " The Coevolution of Sustainable Strategic Management in the Global Marketplace " , **Organization & Environment**, 162-183.
- STEPNOV, I. M., ve KOVALCHUK, Y. A.: 2020 "Measuring Value Created by Business Models in the Sharing Economy " . **Upravlenets-The Manager**, 11 (5), 58-69.
- STREIMIKIENE, D., ve BILAN, Y.: 2015 "Kırsal turizm geliştirme teorilerinin incelenmesi", **İşletme ve Ekonomide Dönüşümler**, 14(2), 21-34.
- SUN, G., SUN, R., LI, J., WANG, W., ve JOHNSON, L.: 2022 "Consumers' Trust Propensity and Continuous Use Intention Toward the Sharing Economy: A Moderated Mediation Model " , **Journal of Consumer Behaviour**.
- SUNDARARAJAN, A.: 2014 " Peer-To-Peer Businesses and the Sharing (Collaborative) Economy: Overview, Economic Effects and Regulatory Issues " , http://smallbusiness.house.gov/uploadedfiles/1-15-2014_revised_sundararajan_testimony.pdf.
- SUNDARARAJAN, A.: 2016 **The sharing economy, The end of employment and the rise of crowd-based capitalism**, MIT Press: Cambridge.
- T.C. RESMÎ GAZETE: 2019 Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı

Hakkında Kanun.

TENTORI, V.: 2016

Regulation of digital platforms for the sharing of goods and services and provisions for the promotion of the sharing economy || , Law for the sharing Economy , Bill no:3564, [Online] Available: http://www.veronicatentori.it/wpcontent/uploads/2016/03/ENG_Presentazione-Sharing.pdf(25.09.2024)

THOMAS, K. D.: 2017

“ Taxing the Gig Economy ” **166 University of Pennsylvania Law Review** 1415 (2018), UNC Legal Studies Research Paper, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2894394> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2894394>

THORNE, D. M., ve QUINN, F. F.: 2017

“Supplier resources in the sharing economy: Three regulatory concerns ” , **Journal of Marketing Channels**, 24(1–2), 73–83.

TONG, Y., ZENG, Y., ZHOU, Z., CHEN, L., YE, J., ve XU, K.: 2018

“ A Unified Approach to Route Planning for Shared Mobility ” , **Proceedings of the VLDB Endowment**, 1633-1646.

TOURSBYLOCALS: 2024

<https://www.toursbylocals.com/TBL/WebObjects/ToursByLocals.woa/1/wo/wEHbnYM8qqDtEL8ooUHfXg/0.35>, Erişim Tarihi: 01.03.2024

TRAVELING SPOON.: 2024

<https://www.travelingspoon.com/>, Erişim Tarihi:

07.08.2024

- TRIVETT, V., ve STAFF, S.: 2013 **What The Sharing Economy Means to the Future of Travel**, New York.
- TURİZM PAYI BEYANNAMESİ GENEL TEBLİĞİ <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=33929&mevzuatTur=Tebliğ&mevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 21.09.2024
- TÜRKAY, İ.: 2016 ‘ ‘ 2016 Yılında Elde Edilen Serbest Meslek Kazançlarının Beyanı’ ’ , **Mali Çözüm**, 103-128.
- TÜRKAY, İ.: 2016 **Serbest Meslek Kazançlarının Vergilendirilmesi**, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- TUSSYADIAH LIS P., ve SIGALA M.: 2018 “ Shareable tourism: Tourism marketing in the sharing economy ” , **Journal of Travel & Tourism Marketing**, 35(1), 1-4.
- TUSSYADIAH, I.P., ve PESONEN, J.: 2015 “ Impacts of peer-to-peer accommodation use on travel patterns ” , **Journal of Travel Research**, 55(8), 1022-1040.
- ULU, E. Ö.: 2020 “Türkiye’ de Paylaşım Ekonomisi İş Modellerini Kullananların Memnuniyeti Üzerine Bir İnceleme Airbnb Örneği ” , **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- UNCTAD: 2022 <https://unctad.org/publication/digital-economy-report-pacific-edition-2022>
- UNWTO.: 2024 International tourism to reach pre-pandemic levels in 2024. Retrieved from <https://www.unwto.org/un-tourism-world-tourism-barometer-data>
- UZUNCA, B., VE BORLENGHI A.: “ Regulation strictness and supply in the platform 2019 economy: the case of Airbnb and Couchsurfing ”, **Industry and Innovation**, 26(8): 920 –942.
- VALENTIN, M.: 2021 Regulating short-term rental housing: Evidence from New Orleans, <https://doi.org/10.1111/1540-6229.12330>
- VAN NUENEN, T.: 2016 “ The Production of Locality on Peer-To-Peer Platforms”, **Cogent Social Sciences**, 1-16.
- VERGİ USUL KANUNU <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.213.pdf>, Erişim Tarihi: 21.08.2024
- VERGİ USUL KANUNU GENEL <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15008&mevzuatTur=Tebliğ&mevzuatTertip=5>, Erişim: 25.02.2024
- VIATOR.: 2024 <https://www.viator.com/>, Erişim Tarihi: 25.05.2024
- VOYTENKO PALGAN, Y.; Governing the sharing economy: Towards a

MONT, O.; ve SULKAKOSKI, S.: comprehensive analytical framework of municipal governance, 108, 102994. 2021

VRBO.: 2024 <https://www.vrbo.com/>, Erişim Tarihi: 25.02.2024

WACHSMUTH, D., ve WEISLER, “ Airbnb and the rent gap: Gentrification through the sharing economy ” , **Environment and Planning A: Economy and Space**, 50(6), 1147 – 1170. A.: 2018

WALSH, B.: 2011 “ 10 Ideas That Will Change The World Time ”, http://Content.Time.Com/Time/Specials/Packages/Article/0,28804,2059521_2_059717_209710,00.Html.

WANG, H., ve YANG, H.: 2019 “Ridesourcing systems: A framework and review”, **Transportation Research Part B: Methodological**, 129, 122 –155.

WANG, S., ve SMART, M.: 2020 “ Yolculuk kaynak hizmetlerinin ücretli araç sürücülerinin geliri ve istihdamı üzerindeki bozucu etkisi’’, **Ulaştırma Politikası**, 89, 13 –23.

WEGMANN, J., ve JIAO, J.: 2017 “Airbnb'yi Evcilleştirmek: Beş ABD şehrinden elde edilen ampirik sonuçlara dayalı olarak kentsel tatil

kiralamalarının yerel düzenlenmesi için rehber ilkelere doğru ” , **Arazi Kullanım Politikası**, 69, 494-501.

WHITTEMORE, R., CHASE, S. K., “ Validity in qualitative research ” , **Qualitative Health Research**, 11 (4), 522-537.
& MANDLE, C. L.: 2001

WILLIAMS, CC., ve HORODNIC, “ Misafirperverlik sektöründe gayriresmî sektörün büyümesini önlemek için paylaşım ekonomisinin düzenlenmesi ” , **Uluslararası Çağdaş Misafirperverlik Yönetimi Dergisi**, 29(9), 2261-2278.
IA.: 2017

WITHLOCALS.: 2024 <https://www.withlocals.com/>, Erişim Tarihi: 20.08.2024

WORLD ECONOMIC FORUM: 2017 “Collaboration in Cities: From Sharing to Sharing Economy” ,<https://www.weforum.org/whitepapers/collaboration-in-cities-from-sharing-to-sharing-economy>.

YEGANEH, H.: 2021 "An Analysis of Factors and Conditions Pertaining to the Rise of the Sharing Economy", **World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development**, 17 (3), 582-600. <https://doi.org/10.1108/WJEMSD-06-2020-0054>

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H.: **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri**, 2008 6.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILDIRIM, A., ve ŞİMŞEK, H.: **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9 ed.)**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YIN, R. K.: 2003 **Case study research: design and methods**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc.

YRIGOY, I.: 2017 “Menorca’da Airbnb: yeni bir turistik soylulaştırma biçimi mi? Turistik konut konutlarının dağılımı, acenteler ve konut kirası üzerindeki etkileri ” , **Scripta Nova –Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales**, 21(580).

YU, Z., ve BAI, H.: 2017 Research on Tax Issues of Shared Economic Business Model, Proceedings of the 2017 International Conference on Education, Economics and Management Research (ICEEMR 2017), DOI:10.2991/ICEEMR-17.2017.69

ZENGLONG, Q.: 2024 “Research on legal issues and regulations of C2C online short-term rental B&B [J] ”, **E-commerce Reviews**, 13(3): 5036-5043. <https://doi.org/10.12677/ecl.2024.133618>

ZERVAS, G., PROSERPIO, D., ve BYERS, J.: 2014 “The rise of the sharing economy: Estimating the impact on Airbnb on the hotel industry ” , **Boston**

University School of Management, Reserach
Paper No: 2013-16.

ZERVAS, G., PROSERPIO, D., ve BYERS, J.: 2015 A first look at online reputation on Airbnb, where stay is above average, <http://www.bcf.usc.edu/~proserpi/papers/airbnbreputation.pdf>
Erişim Tarihi: 28.11.2024.

ZERVAS, G., PROSERPIO, D., ve BYERS, J.: 2017 “ The Rise of the Sharing Economy: Estimating The İmpact of Airbnb on the Hotel Industry ” , **Journal of Marketing Research**, 687-705.

ZHANG, C.: 2019 “ China ’ s new regulatory regime tailored for the sharing economy: The case of Uber under Chinese local government regulation in comparison to the EU, US, and the UK ” , **Computer Law and Security Review**, 35(4), 462–475.

ZHU, X., ve LIU, K.: 2021 “ A Systematic Review and Future Directions of the Sharing Economy: Business Models, Operational Insights and Environment-Based Utilities” , **Journal of Cleaner Production**, 290.

ZOLTÁN, N., ve ZOLTÁN, N.: 2018 “ Several Issues On Taxation Of The Sharing Economy Business Model, With Special Regard To The Hungarian Regulation, Lex Et Scientia", **International Journal** ,No. XXV-2, 2018, 69-79.

TURİZMDE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN VERGİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

(Vergi Uzmanlarına Yönelik Araştırma Soruları)

Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz. Yaklaşık 30 dakikanızı alacaktır.

Araştırmanın amacı Türkiye’de vergilendirilmemiş bir alan olan paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinde nasıl vergilendirilebileceğine yönelik bir model önerisi sunabilmek adına paydaşların görüşlerini almaktır. Bu görüşmeye katılım tamamen isteğe bağlıdır ve ihtiyaç duyduğunuzda bu görüşmeden vazgeçebilirsiniz.

Bu çalışmadan elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz gizli ve anonim tutulacaktır. Bireysel katılımcılar hiçbir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak üçüncü şahıslarla ilişkilendirilmeyecektir. Araştırmayla ilgili şimdi veya daha sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir, XXX ile iletişime geçebilir veya XXXX numaralı telefonu arayabilirsiniz.

Katıldığınız için teşekkürler.

Bölüm I:

Cinsiyet, Yaş, Medeni durum, Meslek, Tecrübe, Mezuniyet.

Bölüm II:

1. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilerek yasal bir zemine oturtulması turizmde paylaşım ekonomisini ve turizm endüstrisini nasıl etkiler? Sizce vergilendirme sisteminin avantajları ve dezavantajları neler olabilir?
2. Turizmde paylaşım ekonomisi açısından karşılaşılan başlıca vergilendirme zorlukları sizce neler olabilir? Bu süreçte karşılaşılan temel sorunlar ve zorluklar nelerdir?
3. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi paylaşım ekonomisinde hizmet veren paydaşların sayısını ve paylaşım ekonomisine olan talebi sizce etkiler mi? Haksız rekabet ve vergi kaçakçılığını sizce nasıl etkiler ?
4. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi (verginin konusu,vergii doğuran olay,verginin matrahı,vergi oranı, verginin mükellefi, vergilendirme dönemi, istisnalar ve diğerleri açısından) nasıl olabilir? Sizin eklenmesini düşündüğünüz farklı bir konu veya içerik bulunuyor mu?

5. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde verginin idari birimlere ödenmesinde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar mı paylaşım ekonomisi platformları mı sorumlu olmalıdır ?
6. Paylaşım ekonomisi temelli turizm hizmetleri sunan işletmelerin vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini kolaylaştırmak için ne tür düzenlemeler veya destek mekanizmaları önerirsiniz?
7. Gelecekte paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinde daha da yaygınlaşması durumunda, bu ekonominin vergilendirilmesi nasıl bir evrim geçirebilir? Bu sürecin olası sonuçları hakkında öngörüleriniz nelerdir?

TURİZMDE PAYLAŞIM EKONOMİSİNİN VERGİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

(Turizm Paylaşım Ekonomisinde Hizmet Sunanlara Yönelik Araştırma Soruları)

Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi ile ilgili bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz. Yaklaşık 30 dakikanızı alacaktır.

Araştırmanın amacı Türkiye’de vergilendirilmemiş bir alan olan paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisinde nasıl vergilendirilebileceğine yönelik bir model önerisi sunabilmek adına paydaşların görüşlerini almaktır. Bu görüşmeye katılım tamamen isteğe bağlıdır ve ihtiyaç duyduğunuzda bu görüşmeden vazgeçebilirsiniz.

Bu çalışmadan elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz gizli ve anonim tutulacaktır. Bireysel katılımcılar hiçbir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak üçüncü şahıslarla ilişkilendirilmeyecektir. Araştırmayla ilgili şimdi veya daha sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir, bariscam34@gmail.com ile iletişime geçebilir veya +905543045163 numaralı telefonu arayabilirsiniz.

Katıldığınız için teşekkürler.

Bölüm I:

Cinsiyet, Yaş, Medeni durum, Meslek, Tecrübe, Mezuniyet.

Bölüm II:

1. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilerek yasal bir zemine oturtulması turizmde paylaşım ekonomisini ve turizm endüstrisini nasıl etkiler? Sizce vergilendirme sisteminin avantajları ve dezavantajları neler olabilir?

1. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde verginin idari birimlere ödenmesinde paylaşım ekonomisinde hizmet sunanlar mı paylaşım ekonomisi platformları mı sorumlu olmalıdır ?
2. Turizmde paylaşım ekonomisi açısından karşılaşılan başlıca vergilendirme zorlukları sizce neler olabilir? Bu süreçte karşılaşılan temel sorunlar ve zorluklar nelerdir?
3. Paylaşım ekonomisi temelli turizm hizmetleri sunan işletmelerin vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini kolaylaştırmak için ne tür düzenlemeler veya destek mekanizmaları önerirsiniz?
4. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi paylaşım ekonomisinde hizmet veren paydaşların sayısını ve paylaşım ekonomisine olan talebi sizce etkiler mi? Haksız rekabet ve vergi kaçakçılığını sizce nasıl etkiler ?
5. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde vergi oranı kaç olmalıdır?
6. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesinde farklı ülkeler arasındaki uygulama farklılıkları uluslararası turizm rakamlarını sizce nasıl etkiliyor?
7. Turizmde paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi neticesinde elde edilen vergi geliri sizce hangi alanlara harcanmalıdır ?

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Tarih ve Sayı: 13.09.2024-286/1569

İlgili makama,
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşetmeciliği Ana Bilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi **Barış ÇAM** "Turizmde Paylaşım Ekonomisinin Vergilendirilmesi" başlıklı, **2024/336** dosya numaralı, 21.08.2024 tarih, **2828199** sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 02.09.2024 tarihinde gerçekleşen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Eray YURTSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Çiğdem Börke TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY	Hukuk Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Rasim İlker GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Yasemin İŞIKTAÇ	Hukuk Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Aydın TOPALOĞLU	İlahiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Ahmet ÖZTÜRK	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Tufan KARABULUT	Devlet Konservatuarı	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mehmet Güven GÜNVER	İstanbul Tıp Fakültesi			
Doç. Dr. Nuray TURAN	Hemşirelik Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Doç. Dr. Ayşen ŞATIROĞLU	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Doç. Dr. Mustafa Çağatay ASLAN	Siyasal Bilgiler Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Ali Barış KAPLAN	İletişim Fakültesi			
Dr. Öğr. Üyesi Bengi PİRİM DÜŞGÖR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Nermin TAŞKALE	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Barış ÇAM

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümünden mezun olmuştur. Lisans eğitiminin ardından İstanbul Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Çalışma hayatına dış ticaret operasyon uzman yardımcısı olarak başlamıştır. Bir yıl dış ticaret operasyon uzman yardımcısı olarak çalıştıktan sonra bankacılık sektöründe kurumsal bankacılık uzman yardımcısı pozisyonunda bir buçuk yıl çalışmıştır. Özel sektör deneyimlerinin ardından 2015 yılında Hazine ve Maliye Bakanlığında Gelir Uzman Yardımcısı olarak göreve başlamış yeterlik sınavı sonucu başarılı olarak Gelir Uzmanı olmuş ve hala görevine devam etmektedir. İstanbul Defterdarlığı Eğitim Müdürlüğünde Muhasebe ve 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu dersleri vermektedir.